

Знаменитий детектив Блюмквіст

Астрід Ліндгрен

Переклад Ольги Сенюк

ДЕТЕКТИВ БЛЮМКВІСТ ЗДОБУВАЄ СЛАВУ

1

— Кров! Напевне кров!

Він роздивлявся на червону плямку крізь збільшувальне скло. Тоді пересунув люльку в другий кутик рота й зітхнув. Звісно, кров. Що ж бо інакше може бути, коли вріжеш собі пальця? Та пляма мала б стати незаперечним доказом, що сер Генрі вбив свою дружину в такий жахливий спосіб, який жадному детективові й не снився. Та, на жаль, не стала! Просто ніж спорснув, як Калле хотів застругати олівця, — така була гірка правда. Отже, сер Генрі тут ні до чого. А найгірше, що того пришелепуватого сера Генрі взагалі й близько нема. Ох, як же Калле не повелося! Чого одним щастить народитися в злидених лондонських завулках чи в гангстерських кварталах Чикаго, де стрілянина та вбивства — звичайні собі речі? А йому...

Калле знехотя відвів очі від плямки й глянув у вікно.

Велика вулиця спокійно мріла в сяйві літнього сонця. Цвіли каштани. Не видно було жадної живої істоти, крім пекаревої сірої кицьки, що сиділа край пішоходу й вилизувала собі лапи. Навіть натреноване око найдосвідченішого детектива не примітило б бодай натяку на якийсь злочин. Справді безнадійна річ бути детективом у такому містечку! Як він виросте, за першої ж нагоди неодмінно гайне в лондонські закапелки. Чи, може, все ж таки краще податися в Чикаго? Тато хоче, щоб він допомагав у крамниці. В крамниці! Він! Отоді їм буде рай, усім грабіжникам і вбивцям у Лондоні та в Чикаго! Вбиватимуть собі скільки влізе, і не буде за ними ніякого нагляду. А він тим часом стовбичитиме за прилавком, крутитиме ворочки й важитиме дріжджі та мило. Ні, хай там що, а крамарем він не стане! Або детективом, або взагалі ніким! Нехай тато вибирає. Шерлок Голмс, Асб'єрн Краг, Еркюль Пуаро, лорд Пітер Вімсей, Калле Блюмквіст! Він ляснув язиком. І Калле Блюмквіст заткне їх усіх за пояс!

— Кров! Напевне кров! — задоволено промурмотів він.

На сходах затупотіло, за мить розчинилися двері і з'явився розпашілий, захеканий Андерс. Калле критично оглянув його й зробив для себе висновок.

— Ти біг, Андерсе, — нарешті сказав він авторитетним тоном.

— Звісно, біг, — сердито відповів Андерс. — А ти гадав, що мене принесуть на ношах?

Калле нишком сховав люльку. Зовсім не тому, аби Андерс не довідався, що він тайкома курить. А тому, що в люльці взагалі не було тютюну. А детективові люлька потрібна, коли він сушить собі голову різними загадками. Навіть коли під ту хвилину й скінчився тютюн.

— Може, підемо надвір, — мовив Андерс і гепнувся на ліжко Калле.

Калле кивнув головою. Авжеж, він піде. В кожному разі, йому треба до вечора обійти вулиці: а раптом виявиться щось підозріле. Правда, на це є поліція, та Калле вже досить начитався всього, щоб знати, чого вона варта. Поліцай не впізнає убивцю, хоч би й перечепився за нього черевиком.

Калле сховав збільшувальне скло в шухляду письмового стола і разом з Андерсом загунав сходами вниз, аж весь будинок задрижав до самих підвалин.

— Калле, не забудь, що тобі треба ввечері полити ягоди!

То мама виглянула з кухонних дверей.

Калле махнув їй рукою. Хай не хвилюється, він полле ягоди! Але трохи згодом. Коли пересвідчиться, що в місті не вештаються ніякі підозрілі типи. На жаль, великої надії немає, що пощастить здибати злочинця, але заспокоюватися ніколи не треба. А то вийде, як у фільмі "Справа Бакстана". Вже така була спокійна околиця, що далі нікуди, аж раптом маєш — постріл серед ночі, а тоді чотири вбивства поспіль! Злочинці на те й розраховують, що нікому на думку не спаде запідозрювати щось у такому маленькому містечку, та ще й такого чудового літнього дня. Але вони не знають Калле Блюмквіста!

Внизу містилася крамничка з вивіскою "Бакалія Віктора Блюмквіста".

— Попроси в тата цукерків, — мовив Андерс. Калле й самому спала така щаслива думка. Він просунув голову в двері. За прилавком стояла "Бакалія Віктора Блюмквіста" власною особою, тобто тато.

— Татку, я візьму собі трішки тих смугастих!

"Бакалія Віктора Блюмквіста" ніжно глянула на свого русявого нащадка й щось добродушно муркнула. Це означало, що можна взяти. Калле засунув руку в скриньку з цукерками й мерщій ушився до Андерса, що чекав на гойдалці під грушею. Але Андерса саме тепер цікавили не "ті смугасті". З безглуздою міною на виду він витріщився на щось у пекаревому садку. То була пекарева донька Єва-Лотта. Вона сиділа на гойдалці в червоній картатій сукенці, гойдалася і їла булочку. Та ще й приспівувала, бо була вельми обдарована особа:

Жило собі дівчатко,
На ймення Жозефіна,
Жозефіна — фіна — фіна,
Жозефіна-фіна-фіна...

Хлопцям добре було чути її дзвінкий чистий голос. Калле й собі тужно задивився на Єву-Лотту, машинально простягаючи Андерсові цукерки. Андерс так само машинально взяв одного, не зводячи сумних очей з Єви-Лотти. Калле зітхнув. Він шалено кохав Єву-Лотту. Андерс теж шалено її кохав. Калле поклав собі неодмінно одружитися з Євою-Лоттою, як тільки йому пощастить придбати "стільки грошей, що стане на власне господарство. Андерс поклав собі те саме. Проте Калле не сумнівався, що Єва-Лотта вибере його, Калле. Детектив, що вже має на своєму рахунку десь із чотирнадцять викритих злочинів, певне ж, важить більше за машиніста. А машиністом намірявся стати Андерс.

Єва-Лотта гойдалася й приспівувала, наче й гадки не мала, що на неї дивляться.

— Єво-Лотто! — покликав Калле.

...І вміло воно змалку

Вже шити на машині.

На машині-шині-шині,

На машині-шині-шині... -

й далі спокійно співала собі дівчина.

— Єво-Лотто! — гукнули разом Калле й Андерс.

— О, це ви! — озвалася Єва-Лотта, вельми здивувавшись.

Вона полишила гойдалку й милостиво підступила до огорожі, що відділяла її садок від садка Калле. В огорожі бракувало однієї штахети — Калле сам відірвав її. І добре зробив: так було й перемовлятися краще, і лазити в пекарів садок зручно, не треба морочитись та обминати навкруги. В душі Андерс завше заздрихав, що Калле мешкає так близько від Єви-Лотти. Все ж таки несправедливо. Бо сам він жив далеко, аж на іншій вулиці, де його батько мав шевську майстерню й однокімнатне помешкання над нею. Там вони всі й тулилися — і Андерс, і менші його брати й сестри.

— Єво-Лотто, підеш із нами до міста? — спитав Калле.

Єва-Лотта смачно проковтнула останній шматочок булочки.

— А чому б ні, — сказала вона.

Дівчина струсила з сукенки крихти, і вони вийшли на вулицю.

Була субота. Кривий Фредрік уже впився і, як звикле, стояв коло чинбарні, оточений слухачами. Калле, Андерс і Єва-Лотта теж спинилися послухати, як Фредрік оповідає про свої подвиги на будівництві залізниці в Норланді.

Калле слухав, а тим часом стріляв очима навколо. Він ні на хвилю не забував свого обов'язку. Чи нема чогось підозрілого? Ні, таки нема! От шкода! Але ж він читав, що не можна нікому довіряти, хай навіть він має якнайневинніший вигляд. Краще бути насторожі. Он, наприклад, суне вулицею якийсь тип із мішком за плечима...

— Покладімо, — сказав Калле й штовхнув Андерса під ребра, — що в нього повний мішок краденого срібла.

— Покладімо, що ні, — нетерпляче відповів Андерс, бо йому кортіло послухати Фредрікову розповідь. — Покладімо, що ти одного чудового дня з'їдеш з глузду зі своїми детективними химерами.

Єва-Лотта засміялася. Калле змовчав. Він уже звик, що його не розуміють.

Невдовзі, як усі й сподівалися, надійшов поліцай Б'ерк і забрав кривого Фредріка. Той завше щосуботи ночував у буцегарні.

— О, нарешті ви з'явилися, — дорікнув Б'еркові Фредрік, коли той лагідно взяв його під руку. — Цілу годину мені довелося чекати. Ніяк не впораєтесь з усякими волоцюгами.

Поліцай Б'ерк засміявся, блиснувши білими, як сніг, зубами, й сказав:

— Ходімо вже, ходімо.

Слухачі розійшлися. Калле, Андерс і Єва-Лотта неохоче рушили далі. Вони б залюбки ще послухали Фредрікових оповідок.

— Які ж гарні каштани, — сказала Єва-Лотта, захоплено дивлячись на дерева, що росли обабіч Великої вулиці.

— Так, непогані, коли цвітуть, — погодився Андерс. — Наче свічки горять.

Всюди панувала спокійна тиша. Майже відчутно було, як настає неділя. Подекуди в садках люди лаштувалися до вечері; вмилися після роботи, перебралися в святковий одяг. Вони балакали, сміялися, втішаючись відпочинком у своїх маленьких садочках, повних квітучих дерев. Андерс, Калле і Єва-Лотта зазирали ласим оком у кожен садок, що повз нього йшли. А раптом якась ласкава душа пригостить їх бутербродом або ще чимось смачним? Однак не видно було, щоб хтось збирався пригощати...

— Що б його нам робити? — сказала Єва-Лотта. Саме ту мить десь далеко засвистів паротяг.

— Семигодинний іде, — сказав Андерс.

— Я знаю що, — заявив Калле. — Сховаємось за бузком у садку Єви-Лотти й виставимо на вулицю пакуночок на шнурочку. Як хтось ітиме, помітить пакуночок і захоче взяти, то ми смикнемо за шнурок. А тоді побачимо, яка в нього буде міна.

— Еге ж, наче нічого розвага як на суботній вечір, — мовив Андерс.

Єва-Лотта нічого не сказала. Зате кивнула головою.

Пакуночок швидко був готовий. Адже все, що треба, знайшлося в "Бакалії Віктора Блюмквіста".

— Такий, наче в ньому справді щось гарне, — вдоволено мовила Єва-Лотта.

— А тепер побачимо, хто спіймається на нашу принаду, — мовив Андерс.

Пакуночок лежав на пішоході повненький і знадливий. Що до нього прив'язаний шнурочок і що той шнурочок губиться за пекаревим бузком, зразу не легко було помітити. Уважний перехожий міг, звісно, завважити сміх і шепіт за живоплотом. Проте пані Петронела Апелъгрен, що саме йшла вулицею, власниця найбільшої в місті ковбасні, не була така уважна й нічого підозрілого не побачила й не почула.

Зате пакуночок помітила. Вона насилу схилилася й простягла по нього руку.

— Смикай, — шепнув Андерс Калле, що тримав за шнурочок.

І Калле смикнув. Пакуночок миттю зник за кущами бузку. Тепер і пані Апелъгрен учула притлумлений шепіт. І сипнула, мов з мішка, лайкою.

Діти не добрали всього, що вона казала, проте не пропустили повз вуха кілька разів згадуваний "виправний дім", що буцімто саме пасував таким бешкетникам.

За живоплотом знову стало тихо. Пані Апелъгрен востаннє сипнула словами й рушила далі.

— Ото було весело! — сказала Єва-Лотта. — Цікаво, хто тепер надійде? Аби знову такий сердитий.

Але місто наче раптом вимерло. Ніхто не надходив, і троє дітей за живоплотом уже хотіли кинути свою забаву.

— Стривайте, хтось іде! — схвильовано прошепотів Андерс.

І таки справді хтось ішов. Саме звернув з-за рогу й швидкою ходою простував до пекаревої хвіртки — якийсь довготелесий чоловік у сірому костюмі, простоволосий і з

великою валізкою в руці.

— Пильнуй! — прошепотів Андерс, коли чоловік спинився над пакуночком.

Калле напружився, та дарма. Чоловік протягло свиснув і відразу по тому наступив на пакуночок.

2

— То як же тебе звати, прекрасна моя панночко? — за хвилю по тому спитав чоловік Єву-Лотту, коли вона разом зі своїм почтом вилізла з-за кущів.

— Єва-Лотта Лісандер, — відважно відповіла дівчина.

— Я так і здогадався, — мовив чоловік. — Ми ж давні знайомі, щоб ти знала. Я бачив тебе, коли ти була ще така маленька, що лежала в колисці й цілими днями ревіла та бульки пускала.

Єва-Лотта стріпнула головою. Вона не могла собі уявити, що колись була така маленька.

— Скільки ж тобі років? — повів далі чоловік.

— Одинадцять, — відповіла Єва-Лотта.

— Одинадцять, а вже двоє кавалерів! Русявий і чорнявий. Видно, ти любиш розмаїтість, — сказав чоловік, ехидно посміхаючись.

Єва-Лотта знову стріпнула головою. Чого вона стовбичить тут, щоб із неї глумився якийсь незнайомец?

— А ви хто будете, дядьку? — спитала вона, про себе думаючи, що хоч би хто він був, а немовлям також пускав бульки.

— Хто я? Я дядько Ейнар. Кузен твоєї матері, прекрасна моя панночко. — Він смикнув Єву-Лотту за білявий кучерик. — До речі, а як звати твоїх кавалерів?

Єва-Лотта відрекомендувала Андерса й Калле, і дві голови — чорнява та русява — схилились у ввічливому поклоні.

— Гарні хлопці, — похвалив дядько Ейнар. — Але не виходь за них заміж. Виходь краще за мене, — додав він і зареготав. — Я збудую тобі палац, і ти будеш у ньому гратися й бігати з ранку до вечора.

— Ви, дядьку, для мене застарі, — зухвало відповіла дівчина.

Андерс і Калле почували себе зайвими. Що це за довготелеса халепа впала на їхні голови?

"Завважимо прикмети", — сказав сам до себе Калле. Він мав звичку запам'ятовувати прикмети всіх незнайомих людей, що їх зустрічав. Хтозна, скільки серед них справді чесних.

Отже: каштановий зачесаний назад чуб, карі очі, зрослі до купи брови, рівний ніс, ледь випнуті зуби, міцне підборіддя, сірий костюм, брунатні черевики, простоволосий, брунатна валізка, зве себе дядьком Ейнаром. Наче все. Ні, на правій щоці має невеличкий червоний шрам.

Калле намагався запам'ятати всі подробиці.

"І ще неприємний", — додав він подумки.

— А мама твоя дома, дзигі? — спитав дядько Ейнар.

— Дома, он вона.

Єва-Лотта кивнула на жінку, що саме йшла садком. Коли та підійшла ближче, стало видно, що в неї такі самі ясні, блакитні очі й русяві коси, як і в Єви-Лотти.

— Чи маю я щастя сподіватися, що мене впізнано? — дядько Ейнар уклонився.

— Боже мій, це ти, Ейнаре? Сто років тебе не бачила. Звідки ти взявся?

З подиву очі в пані Лісандер стали зовсім круглі.

— З Місяця впав, — відповів дядько Ейнар. — Хочу трохи розворушити вас у цьому закутку!

— З якого там Місяця, — злісно перехопила Єва-Лотта. — Він приїхав семигодинним потягом.

— Ти такий самий жартун, як і був, — мовила пані Лісандер. — Але чому ж ти не написав і не повідомив нас, що хочеш приїхати?

— Я, любя моя, ніколи не пишу того, що можна повідомити самому. Це моє правило. Ти ж знаєш, який я: що мені заманеться, те й роблю. От я й надумав, що добре б улаштувати собі невеличку відпустку, і раптом згадав, що маю пречудову кухню, яка мешкає в пречудовому містечку. То як, приймеш мене? Кажи!

Пані Лісандер швидко розмірковувала. Не легко було так ні сіло ні впало приймати гостей. Та нехай уже, поживе в мансарді.

— А яка в тебе гарна дочка, — сказав дядько Ейнар і вщипнув Єву-Лотту за щоку.

— Не щипайтеся, — мовила дівчина. — Адже мені болить.

— А я й хотів, щоб боліло, — сказав дядько Ейнар.

— Звісно, ми раді, — озвалася пані Лісандер. — А довга в тебе відпустка?

— Та я ще й сам не знаю. Широ казати, то я думаю кинути свою роботу. Я вже собі міркую, чи не гайнути за кордон. У нас тут дома ніде розігнатися, тупцяєш на одному місці.

— Зовсім ні, — палко заперечила Єва-Лотта. — У нас дома найкраще в світі!

Дядько Ейнар схилив голову набік і глянув на дівчину.

— Як ти виросла, Єво-Лотто, — тільки й мовив він і знову заіржав. Той регіт починав уже Єву-Лотту дратувати.

— Хлопці тобі допоможуть, — мовила пані Лісандер, показавши на валізку.

— Ні, ні, я краще сам, — відповів дядько Ейнар.

Уночі Калле прокинувся від того, що комар укусив його в чоло. А як уже однаково не спиш, то не завадить поглянути, чи не затівають злочинці якого лиха поблизу. Спершу він визирнув в одне вікно, на Велику вулицю. Вона була безлюдна й тиха. Тоді подивився з-за фіранки в друге вікно, що виходило в сусідський садок. Пекарів будинок спокійно спав серед розквітлих яблунь. Світилося тільки в мансарді, а крізь жалюзі видніли темні обриси людської постаті.

"Дядько Ейнар! Пхе, який він дурний", — подумав Калле.

Темна тінь ненастанно сновигала по кімнаті. Ото, мабуть, непосидючий!

"І чого він не вгомониться?" — подумав Калле й шаснув у своє тепле ліжечко.

А в понеділок уже о восьмій годині він почув під вікном Андерсів розбійницький

посвист. То було їхнє умовне гасло.

Калле вмент одягнувся. На нього чекав чудовий день, без турбот, без уроків, тільки й роботи, що поливати ягоди та накидати оком, чи десь поблизу не з'явився який злочинець. Отже, не перевтомишся аж ніяк.

Година стояла чудова. Калле випив склянку молока, з'їв шматок хліба з маслом і кинувся до дверей. Мама не встигла виповісти йому й половини тих напучувань, що їх намірялася подати разом із сніданком.

Тепер треба було викликати ще Єву-Лотту. Калле й Андерс чомусь вважали, що не можна просто зайти й покликати її. Широ казати, з дівчиною взагалі не годилося б приятелювати. Та що вдієш? Все ставало куди цікавіше, як Єва-Лотта була з ними. До того ж вона ніколи не пасла задніх, як затівалося щось веселе, була така сама відважна й спритна, як хлопець. Коли споруджували водогінну башту, вона вилізла на риштування так само високо, як Андерс і Калле, а коли поліцай Б'єрк побачив її і звелів негайно злізти, Єва-Лотта спокійно вместилася на кінці дошки, де хоч кому запаморочилося б у голові, й сказала сміючись:

— То лізьте сюди та зніміть нас!

Вона ніколи не сподівалася, що поліцай Б'єрк спіймає її на слові. Але він був найкращий гімнаст у міському добровільному, спортивному товаристві, тому за кілька секунд дістався до Єви-Лотти.

— Попроси тата, нехай добуде тобі трапецію, щоб ти по ній лазила, — мовив він. — Бо з неї як і бебехнешся, то принаймні буде якась надія, що не скрутиш собі в'язів.

З цими словами він міцно схопив дівчину за стан і зсадив униз. Андерс і Калле позлазили самі, і то навдивовижу швидко.

Відтоді вони стали поважати поліцає Б'єрка. І Єву-Лотту також стали поважати — а вже годі й казати про те, що обидва намірялись одружитися з нею.

— Це ж треба, відповісти так поліцаєві! — дивувався Андерс. — Не кожна дівчина зважиться на таке, та й не кожен хлопець!

Або ж узяти той темний осінній вечір, коли вони влаштували "концерт" лихому бухгалтерові, що завше мучив свого собаку: Єва-Лотта стала тоді під саме його вікно й доти водила по нитці шматком живиці, доки бухгалтер вискочив з хати й мало не застукав її на гарячому. Та Єва-Лотта вмент перескочила через паркан і зникла в Боцманському завулку, де на неї ждали Андерс і Калле.

Ні, на Єву-Лотту можна покластися, вони обидва були певні. Андерс знову свиснув по-розбійницькому, сподіваючись, що Єва-Лотта почує. Вона почула й вийшла. Та на два ступні за нею плентався дядько Ейнар.

— Можна чемному хлопчикові теж погратися з вами? — мовив він.

Андерс і Калле трохи зніяковіло позирнули на нього.

— Наприклад, у горюдуба, — заіржав дядько Ейнар. — Я буду тікати, а ви ловіть мене.

— Пхе!

— Або ходімо оглянути руїни замку, — запропонував дядько Ейнар. — Вони ще й

досі є?

Звісно, руїни замку нікуди не ділися. То була найбільша пам'ятка міста; всі туристи насамперед оглядали руїни, а вже потім розписи на склепінні в церкві. Хоч звичайно туристів приїздило не дуже багато. Руїни лежали на пагорбі й згори дивилися на містечко.

Колись, у давнину, той замок збудував могутній володар, а поряд із ним почало рости містечко. Воно й донині росте й процвітає, а від замку лишилися тільки пишні руїни. Калле, Андерс і Єва-Лотта завше раді були піти до руїн. То було одне з найулюбленіших їхніх місць. У старовинних залах можна було гратися в жмурки, а насамперед захищати фортецю від ворожого нападу.

Дядько Ейнар прудко брався стрімкою стежкою, що звивалася вгору до руїн. Калле, Андерс і Єва-Лотта підстрибом ішли за ним. Вони презирилися й значуще підморгували одне одному.

— Я б оце дав йому відерце й лопатку, хай би сам десь сів собі й грався, — прошепотів Андерс.

— Думаєш, допоможе? Ні, затям собі, що коли дорослим заманеться гратися з дітьми, то вже їх нічим не спиниш!

— Дорослі ласі на розваги, от і вся біда, — пояснила Єва-Лотта. — Але він як-не-як мамин кузен, отже, треба з ним погратися, а то ще вередуватиме.

Єва-Лотта вдоволено хихикнула.

— А що, як у нього виявиться довга відпустка? Отоді нам біда, — мовив Андерс.

— Та ні, він скоро їде за кордон, — запевнила Єва-Лотта. — Тут йому нема де розмахнутися, ви ж чули, як він казав.

— Чули. Хай їде, я й не скривлюся, — мовив Калле.

Навколо старовинних руїн росла шипшина. Гули джмелі. В повітрі тремтіло марево. Але в замку було прохолодно. Дядько Ейнар вдоволено оглянувся навкруги.

— Шкода, що не можна зайти в підземелля, — сказав Андерс.

— Чому не можна? — спитав дядько Ейнар.

— Ну, бо там усталили товсті двері, — пояснив Калле. — І замкнули їх. Унизу, мабуть, багато переходів і печер, а в них мокро й вогко, тож вони й не хочуть, щоб хтось туди лазив. А ключ у бургомістра.

— Там уже стільки людей падало й ламало собі ноги. А якась дитина навіть заблукала, тому й двері вставили. А дуже шкода, бо там справді, мабуть, цікаво.

— А вам туди хочеться піти? — спитав дядько Ейнар. — Бо я, либонь, міг би вас упустити.

— Як? — спитала Єва-Лотта.

— Ось так, — мовив дядько Ейнар і витяг з кишені якусь маленьку річ. Він хвилюку подлубався в замок, і відразу по тому двері зарипіли й відчинилися.

Діти вражено позирали то на дядька Ейнара, то на двері. Наче в казці!

— Як ви відімкнули? Можна мені поглянути? — Калле враз запалився.

Дядько Ейнар показав йому невеличку металеву річ.

— То це... це відмикачка? — спитав Калле.

— Угадав, — мовив дядько Ейнар.

Калле нетямився з радощів. Він стільки читав про відмикачки, але зроду не бачив їх на власні очі.

— Можна мені потримати її?

Калле взяв відмикачку. То була велика хвилина в його житті. Та потім йому спало на думку, що в книжках здебільшого з відмикачками ходять непевні типи. Треба це з'ясувати.

— А навіщо вам відмикачка? — спитав він.

— Бо я не люблю замкнених дверей, — коротко відповів дядько Ейнар.

— Ходімо вже вниз, — нетерпеливилась Єва-Лотта. — Не бачили ніколи відмикачки? — додала вона, наче все своє життя мала справу з відмикачками й замками.

Андерс уже був посередині рипучих сходів, що вели в підземелля. Його карі очі горіли жадобою пригод. Знайшов той Калле чим цікавитись — відмикачкою! Інша річ стародавні темниці! Трішки уяви — і можна почути брязкіт ланцюгів, що ними були закуті нещасні в'язні сотні років тому.

— Думаю, тут немає примар, — мовила Єва-Лотта, тримаючись ближче до сходів і озираючись навсібіч.

— Хтозна, — мовив дядько Ейнар. — Уяви собі, що зараз уродиться старий, оброслий мохом привид і вщипне тебе — отак!

— Ой! — верескнула Єва-Лотта. — Не щипайте! Тепер у мене лишиться на руці синець.

Вона обурено терла руку.

Калле й Андерс нишпорили навкруги, як два мисливські собаки.

— От якби тут можна було лишитися на скільки сам схочеш, — став мріяти Андерс. — Накреслили б план підземелля, а тоді влаштували б потаємне сховище.

Він зазірав у темні переходи, що розгалужувалися на всі боки.

— Тут можна два тижні шукати людину й не знайти. Найкращий сховок, як щось накоїв і не хочеш, аби тебе спіймали.

— Ти так гадаєш? — спитав дядько Ейнар. Калле ходив і винюхував щось майже при самій долівці.

— А що це ти там робиш? — здивувався дядько Ейнар.

Калле зашарівся.

— Та хотів поглянути, чи не лишилось якихось слідів від тих, що тут були ув'язнені.

— От дурний, таж відтоді тут побували сотні людей! — мовила Єва-Лотта.

— Дядько, либонь, не знає, що наш Калле — детектив? — трохи зверхньо заявив Андерс.

— Диви, а я не знав! — мовив дядько Ейнар.

— Авжеж, та ще й найкращий на нинішній день. Калле злісно лупнув очима на Андерса.

— Який там найкращий, — мовив він. — Але я люблю думати про такі речі. Ну, про злочинців, як їх ловлять... Хіба це щось погане?

— Зовсім ні, любий мій. Сподіваюсь, що ти скоро спіймаєш їх цілу купу, пов'яжеш та й відведеш у поліцію.

Дядько Ейнар голосно заіржав. Калле розсердився, але нічим не показав того. Ніхто його не трактує поважно...

— Не видумуй собі казна-що, — мовив Андерс. — У нашому містечку за весь час найбільший злочин стався, коли кривий Фредрік одної неділі украв із захристії карнавку з грішми. Та й то потім він сам її віддав, як витверезився.

— А тепер кожну суботу й неділю просиджує в буцегарні, тож не може ще раз украсти карнавки, — засміялася Єва-Лотта.

— А то Калле влаштував би на нього засідку й застукав би його на гарячому! — докинув Андерс. — Принаймні хоч когось та спіймав би.

— Ну, не ображаймо знаменитого пана детектива, — втрутився дядько Ейнар. — Ось побачите: одного чудового дня він ще себе покаже — посадовить за ґрати негідника, що поцупить шоколадку в його батька.

Калле лютував. Хай іще Андерс та Єва-Лотта беруть його на глузи, але вже комусь іншому, а надто цьому ехидному дядькові Ейнарові, зась!

— Авжеж, любий Калле, — провадив той, — ти далеко сягнеш, як тебе ніхто не зупинить. Е ні, цього вже не можна!

Останні слова стосувались Андерса, що дістав олівчика й лаштувався підписатися на мурі.

— А чому не можна? — спитала Єва-Лотта. — Підпишемося всі й поставимо дату. От буде цікаво! Може, колись ми прийдемо сюди, як будемо вже старі-престарі, десь аж по двадцять п'ять років матимем. Прийдемо й побачимо свої прізвища. Уявляєте собі?

— Авжеж, і згадаємо нашу давноминулу молодість, — сказав Андерс.

— Ну, про мене, робіть як хочете, — погодився дядько Ейнар.

Калле трохи гнівався й спершу не хотів підписуватись, але потім передумав, і незабаром на стіні рядком красувалися наймення: Єва-Лотта Лісандер, Андерс Бенгтсон, Калле Блюмквіст.

— А ви, дядьку, хіба не підпишетесь? — спитала Єва-Лотта.

— Ні, я цілком певний, що втримаюся, — відповів дядько Ейнар. — Між іншим, тут холодно й вогко, і мої старі кістки дають себе знати. Ходімо вже на сонце!.. І ще одне, — повів він далі, коли двері за ними зачинилися: — Нас тут не було, збагнули? Нікому ні слова.

— Як — нікому не казати? — обурилась Єва-Лотта.

— Ні, моя прекрасна панночко! Це державна таємниця, — мовив дядько Ейнар. — І не забудь цього, а то я знову тебе вщипну.

— Спробуйте-но! — мовила Єва-Лотта.

Сонце засліпило їх, як вони вийшли з темного підземелля, а спека здавалася майже нестерпною.

— А може, я доскочу вашої ласки лимонадом і тістечками, га? — запропонував дядько Ейнар.

Єва-Лотта милостиво кивнула:

— Часом ви, дядьку, можете щось гарне придумати!

Вони сіли в літній кав'ярні до столика біля самого поруччя на березі річки. Звідси можна було кидати крихти жадібним окунцям, що підпливали до берега й замалим не вистрибували з води. Високі липи кидали приємну тінь на столик. А як дядько Ейнар замовив тацю тістечок і три пляшки лимонаду, то навіть Калле почав вважати, що дядькову присутність у місті можна стерпіти.

Дядько Ейнар погойдався на стільці, кинув кілька кришок окуням, потарабанив пальцями об стіл, трохи посвистів і врешті мовив:

— Їжте скільки влізе, але швидко! Не сидіти ж нам тут цілий день.

"Який він чудний, — подумав Калле. — Ніколи не втримається довго на одному місці!"

Він дедалі більше впевнявся, що дядько Ейнар — непосидюча натура. Сам він сидів би тут, у кав'ярні, скільки завгодно, ласував би собі тістечками, дивився на прудких окунців і втішався б сонцем та музикою. Він не розумів, як можна хотіти звідси йти.

Дядько Ейнар позирнув на годинника.

— Стокгольмські газети вже, напевне, прибули, — жваво сказав він. — Ти, Калле, наймолодший і найпрудкіший, скоч-но до кіоску й купи мені газету!

"Аякже, саме я маю бігати", — подумав Калле, та вголос сказав:

— Андерс молодший і куди прудкіший за мене.

— Справді?

— Авжеж, він народився на п'ять днів пізніше. Хоч, звісно, він не такий слухняний, — додав Калле й спіймав крону, що її кинув дядько Ейнар.

"Але я принаймні перегляну її спершу сам, — міркував він, відходячи з газетою від кіоска. — Хоч заголовки й комікси".

Нічого особливого, все як завше. Спершу страшенно багато про атомну бомбу й повно політики, що її ніхто й читати не буде, тоді: "Автобус наскочив на потяг", "Брутальний напад на літнього чоловіка", "Рогатої корови всяк боїться", "Вкрадено великі коштовності" та "Чому ростуть податки".

"Властиво, нічого цікавого", — подумав Калле.

Але дядько Ейнар жадібно схопив газету. Він похапцем перегорнув її, аж поки дійшов до "Останніх новин" і так чимось зачитався, що навіть не чув, як Єва-Лотта спитала, чи можна їй узяти ще одне тістечко.

"Чим він так страшенно зацікавився?" — міркував Калле. Йому дуже кортіло стати позад дядька Ейнара й зазирнути через плече, але він не був певен, що тому сподобається таке. Очевидно, дядька Ейнара цікавило щось одне, бо він скоро покинув газету й не взяв її, як вони вийшли з кав'ярні.

На Великій вулиці їм стрівся поліцай Б'єрк.

— Привіт! — гукнула йому Єва-Лотта.

— Привіт! — відповів поліцей і приклав руку до кашкета. — Ти ще нізвідки не впала й не скрутила собі в'язів?

— Ще ні, — відповіла Єва-Лотта. — Але завтра я думаю вилізти на дозірну башту в міському парку, то, може, й упаду. Якщо, звісно, ви не прийдете і не зсадите мене.

— Доведеться прийти, — мовив поліцей і знову приклав руку до кашкета.

Дядько Ейнар смикнув дівчину за вухо.

— Он що, то ти приятелюєш із поліцією!

— Ой, не смикайте! — мовила Єва-Лотта. — Бо ж він страх який гарний! — Хто? Я?

— Та не ви, а поліцей Б'єрк.

Перед крамницею з господарськими речами дядько Ейнар зупинився й сказав:

— Ад'ю, діти. Мені треба на хвильку зайти сюди.

— Слава Богу, — мовила Єва-Лотта, коли дядько Ейнар зник.

— Таки добре, що він пішов. Бо хоч він і пригощає тістечками, а все ж без нього куди краще, — мовив Андерс.

Потім Андерс і Єва-Лотта, стоячи на мості, змагалися, хто кого переплюне. Калле не лишився з ними. Йому раптом спало на думку поглянути, що дядько Ейнар купить у господарській крамниці. "Азбука детектива", — сказав він сам до себе. Адже можна багато чого довідатися про людину, знаючи, що вона купує в господарській крамниці. "Коли то буде електрична праска, — міркував Калле, — то він хазяйновита натура, а як санки — гм, як він купить санки, то в нього не всі дома! Бо ж улітку йому санки ні до чого. Але можна закластися, що дядько Ейнар пішов туди не по санки".

Калле спинився біля вітрини й зазирнув до крамниці. Там стояв дядько Ейнар, а продавець саме щось йому показував. Калле наставив долоню дашком, намагаючись розпізнати, що продавець показував. То був... то був кишеньковий ліхтарик!

Калле думав так, аж йому голова лускала. Навіщо дядькові Ейнару кишеньковий ліхтарик? Серед літа, коли видно майже цілу ніч! Спершу відмикачка, а тепер ліхтарик! Все це страшенно підозріле! "Отже, дядько Ейнар страшенно підозрілий", — зробив висновок Калле. Однак Калле Блюмквіст не з тих, хто полишає різних там підозрілих типів вештатися без нагляду. Віднині дядько Ейнар буде під особливим наглядом Калле Блюмквіста!

Враз йому сяйнула глибока думка. Газета! Коли підозріла особа вельми цікавиться чимось у газеті, то це теж підозріло, отже, треба приглянутись ближче. Азбука детектива!

Калле помчав до кав'ярні. Газета й досі лежала на столі. Калле взяв її й сховав у пазуху. Знадобиться надалі. Навіть коли неможливо довідатись, що так зацікавило дядька Ейнара, то все ж газета може навести на якийсь слід.

Знаменитий детектив Блюмквіст подався додому і, вельми вдоволений собою, заходився поливати ягоди.

3

— Треба щось придумати, — мовив Андерс. — Не тинятися ж нам так ціле літо. Але що?

Він засунув пальці у свого буйного чорного чуба й глибоко задумався.

— Даю п'ять ере[1] за гарну ідею, — заявила Єва-Лотта.

— Може, цирк? — невпевнено озвався Калле. — А що, якби ми влаштували цирк?

Єва-Лотта стрибнула з гойдалки.

— П'ять ере твої! Відразу ж і починаймо!

— Але де? — спитав Андерс.

— У нашому садку, — сказала Єва-Лотта. — Де ж іще?

І справді, пекарів садок годився майже до всього, то чому ж би не влаштувати там цирку? Перед будинком у садку були чудові квіткові грядки й викопані стежечки, зате позаду, де садок спадав до річки, він ріс сам собою. Кращого місця на всілякі розваги годі й шукати. На рівненькому моріжку дуже зручно було грати у футбол, крокет тощо. Поряд була пекарня, і звідти завше линув чудовий запах свіжого хліба й напрочуд гарно змішувався з духом розквітлого бузку. Коли терпляче кружляти навколо пекарні, то можна дочекатися, що батько Єви-Лотти вистромить з відчиненого вікна голову в білій шапочці й питає, чи не хоче хто свіжої булочки або калачика. Трохи нижче росло два берести, наче на те й створені, щоб по них лазити. Можна було досить легко дістатися на верхівку, звідки відслонявся гарний краєвид на ціле місто. Видно було річку, що срібною стрічкою звивалася між старими будівлями, садки й невеличку дерев'яну церкву, а віддалік — пагорб із руїнами замку.

Річка правила за природну межу пекаревого садка. Над водою росла карячкувата верба. З неї можна було вудити рибу. Єва-Лотта, Андерс і Калле часто так і робили, і, звісно, Єва-Лотта завше захоплювала найкраще місце.

— Цирк має бути коло пекарні, — мовила Єва-Лотта. — Біля задньої стіни.

Калле й Андерс кивнули.

— Позичимо брезент, — мовив Андерс, — відгородимо місце, поставимо лавки для глядачів. І цирк готовий!

— А може, все ж таки приготуємо кілька циркових номерів? — поглузував Калле. — Тобі, звісно, здається, що, як тільки ти покажешся, люди покотяться зі сміху, отже, тобі не треба й готуватися. А от нам треба й про акробатику подумати та й ще про щось!

— Я буду їхати верхи! — заявила Єва-Лотта. — Візьму нашу кобилу, що возить хліб. Ох, як буде гарно!

Вона послала рукою поцілунок уявним глядачам.

— Наїзниця Єва-Лотта! Уявляєте собі! — вигукнула вона.

Калле й Андерс закохано дивилися на неї. Ну, звісно, то буде на що поглянути! І артисти ревно взятися до праці.

Важко було вибрати краще місце за те, що його порадила Єва-Лотта. Південна стіна пекарні творила гарне тло цирковим номерам. На чималому моріжку могла поміститися й арена, й глядачі. Треба тільки було дістати брезент, щоб завісити арену, а тоді розсунути його, як почнеться вистава.

Важче було владнати справу з убиральнею для артистів. Але метка на вигадки Єва-Лотта й тут швидко знайшла раду. Над пекарнею було горище; через великий отвір із

сонячного боку туди можна було подавати речі без ніякої драбини.

— А як туди можна подавати, то можна й звідти діставати, — мовила Єва-Лотта. — От ми й будемо діставатися звідти. Прив'яжемо мотузку і з'їжджатимемо нею на арену щоразу, як треба буде виступати. А коли виступ скінчиться, нишком утечемо, щоб глядачі не помітили, виліземо на горище сходами й знову чекатимемо, поки настане черга з'їжджати на виступ. Страх як оригінально, правда?

— Так, оригінально, — погодився Андерс. — А як ти ще й кобилу вмовиш спускатися мотузкою, то буде ще оригінальніше. Але це вже, мабуть, трохи важча справа. Бо хоч вона й муштрована та слухняна, а все ж для неї є межа.

Про таке Єва-Лотта не подумала. Але не хотіла відмовлятися від своєї блискучої ідеї.

— Коли мені треба буде їхати, хтось із вас стане конюхом і проведе кобилу просто через залу для глядачів, поставить під отвором і я — гоп! — з'їду мотузкою просто їй на спину.

Відразу ж таки почали готуватися. Калле позичив брезент у свого тата, Андерс поїхав велосипедом за місто до тартака й купив мішок тирси посипати арену. Потім вони прилаштували на горищі мотузку й заходилися з'їжджати нею через отвір. І так захопилися, що майже забули про все інше.

Серед тієї забави приплентався дядько Ейнар.

— Як це він цілий ранок висидів сам, — шепнула хлопцям Єва-Лотта.

— Хто з вас піде вкинути мого листа? — гукнув дядько Ейнар.

Усі троє презирнулися. Властиво, ніхто не хотів іти. Та враз у Калле прокинулось почуття обов'язку. Дядько Ейнар — особа підозріла, а листування підозрілих осіб треба контролювати.

— Я піду! — відповів він.

Єва-Лотта й Андерс, приємно вражені, глянули на нього.

— Правдивий скаут: завше готовий! — мовив дядько Ейнар.

Калле схопив листа й побіг. За рогом, де вже його не могли побачити, він відразу кинув оком на адресу.

На конверті стояло: "Панні Лолі Гельберг, Стокгольм, до запитання".

"До запитання" означало, що адресат має сам одержати на пошті листа, це Калле вже знав.

"Щось тут непевне, — подумав Калле. — Чому він не пише їй додому?"

Калле витяг свого записника й розгорнув там, де був заголовок: "Список підозрілих осіб". Раніше в списку було чимало "підозрілих осіб". Та потім Калле, знітивши серце, довелося викреслювати їх одну по одній, бо нікого з них не пощастило спіймати на якомусь злочині. Тепер у списку була тільки одна особа — дядько Ейнар; прізвище його Калле підкреслив червоним олівцем, а нижче дуже докладно перерахував його прикмети. Далі йшов новий заголовок: "Особливо підозрілі обставини", і там стояло: "Має відмикачку й кишеньковий ліхтарик". Звісно, Калле теж мав ліхтарика, але це зовсім інша річ!

Калле виловив із кишені олівчика, сперся на паркан і дописав: "Листується з панною Лолою Гельберг, Стокгольм, до запитання".

Потім помчав до найближчої поштової скриньки й за хвилину вже був у "Калотані" — так вони називали свій цирк після довгої поважної наради.

— А що це означає? — спитав дядько Ейнар.

— "Ка" — Калле, "Лот" — Лотта і "Ан" — Андерс, — пояснила Єва-Лотта. — До речі, вам не можна дивитися на наші проби.

— Яка жорстока заборона, — забідкався дядько Ейнар. — Що ж я цілий день робитиму?

— Ідіть ловити рибу, — порадила Єва-Лотта.

— О Боже! Ти хочеш, щоб зі мною стався нервовий напад?

"Дуже непосидюща натура", — подумав Калле.

Однак Єва-Лотта була невблаганна. Вона безжалісно випроварила дядька Ейнара. І артисти цирку "Калотан" знову заходились пильно тренуватися. Андерс був найдужчий і найспритніший, тому цілком справедливо став директором цирку.

— Але я теж хочу трішки порядкувати, — заявила Єва-Лотта.

— Ну, ні! Коли вже я директор, то вам порядкувати зась!

Директор поклав собі створити справді гарну акробатичну трупу і змусив Калле та Єву-Лотту тренуватися кілька годин поспіль.

— Ну от, — нарешті вдовольнився він, коли усміхнена Єва-Лотта в блакитному гімнастичному вбранні випросталася, стоячи однією ногою на його плечі, а другою на плечі Калле. Хлопці, в свою чергу, впиралися розставленими ногами в зелену дошку гойдалки. Єва-Лотта опинилася так високо, що аж трохи злякалася. Але вона нізащо в світі не призналася б, що їй аж млосно стає, коли дивиться вниз.

— От було б гарно, якби ти постояла трохи на руках, — видавив із себе Андерс, намагаючись утримати рівновагу. — Це б сподобалося глядачам.

— Було б ще краще, якби ти постояв на голові, — коротко відрубала Єва-Лотта. — Це глядачам ще більше сподобалося б.

Зненацька в садку почувся страшний вереск, розпачливий крик істоти, що попала в тяжку біду.

Єва-Лотта зойкнула і, ризикуючи життям, стрибнула на землю.

— Ой, що це? — вигукнула вона.

Всі троє вибігли з цирку. Раптом їй назустріч викотився, жахливо тарабанячи, якийсь сірий клубок. То він так страшно верещав. Виявилося, що то Євина-Лоттина кицька.

— Тусе, Тусенько, що з тобою? — відсапуєчись, питала дівчина. Вона спіймала кицьку, хоч та дряпалася й кусала її. — О, гляньте! І не соромно! Хтось прив'язав калатало, щоб налякати бідолаху до смерті!

До кицьчиного хвоста був прив'язаний шнурочок із консервною бляшанкою на кінці, що торохтіла за кожним порухом. Єва-Лотта заплакала.

— Якби я знала, хто це зробив, я б...

Вона підвела очі. За два ступні від неї стояв дядько Ейнар і весело реготав.

— Ой, не можу! Зроду ще такої кумедії не бачив!

Єва-Лотта підбігла до нього.

— Це ви зробили?

— Що зробив? О Боже, як та кицька вистрибувала! Навіщо ти відчепила бляшанку?

Єва-Лотта крикнула й кинулась на нього. Вона молотила його кулаками і, плачучи, проказувала:

— Який жах, яка підлота, я вас ненавиджу!.. Веселе іржання затихло. Обличчя дядькові Ейнарові раптом змінилося. На ньому проступила лють, Калле з Андерсом, що напружено стояли осторонь, ужахнулися. Дядько Ейнар міцно схопив Єву-Лотту й засичав:

— Цить, шмаркачко! А то я з тебе кістки витрушу!

Єва-Лотта хапнула повітря. Руки їй безсило опали, так цупко тримав їх дядько Ейнар. Вона злякано втупилася в нього. Врешті він відпустив дівчину, трохи зніяковіло провів рукою по чубові, тоді всміхнувся й мовив:

— Що це ми затіяли? Зчепилися, як боксери, і за що, спитати б? Але перший раунд виграла ти, Єво-Лотто!

Єва-Лотта нічого не сказала. Вона взяла кицьку, повернулася й пішла геть, високо звівши голову.

4

Калле не міг спати, якщо в кімнаті були комарі. Ось і тепер його збудив якийсь ненажера.

— Чортяко! — промимрив він. — А хай би ти здох!

Калле почухав підборіддя, де його вкусив комар. Потім глянув на годинника. Скоро перша. В таку пору всі чесні люди давно вже сплять.

"До речі, — мовив він сам до себе, — цікаво, чи спить той котячий кат?"

Він нишком підійшов до вікна й виглянув надвір. У мансарді світилося.

"Якби він більше спав, то, може, не був би такий непосидючий, а якби не був такий непосидючий, то, може, більше б спав".

Дядько Ейнар немов почув його слова, бо ту мить в мансарді згасло світло. Калле хотів уже шаснути знову до ліжка, коли це враз сталося таке, що він аж очі витріщив. Дядько Ейнар обережно виглянув у відчинене вікно і, переконавшись, що поблизу нікого немає, виліз на пожежну драбину, а за хвилину вже був на землі. Під пахвою він щось ніс. Швидкою ходою він рушив до повітки з городнім причандаллям коло пекарні.

Спершу Калле нічого не втямив. Він був такий вражений, що просто розгубився. Та ось його заповонила ціла хвиля думок, здогадів і запитань. Він аж тремтів з напруження й утіхи. Нарешті таки попався йому справді підозрілий тип! Підозрілий не тільки з першого погляду, але й після докладнішого вивчення. Бо ж таки підозріло: доросла людина серед ночі вилазить у вікно! Якби в нього було чисте сумління, то він вийшов би сходами, як усі люди.

"Висновок номер один: він не хотів, аби хтось із хатніх чув, що він виходить, —

мовив Калле сам до себе. — Висновок номер два: він вийшов, бо задумав щось непевне. Ой, ой, а я стою, як пень, і нічого не роблю!"

Калле натяг штани так швидко, що йому позаздрив би кожний пожежник. Він гайнув сходами якомога тихіше, палко прагнучи одного: аби тільки не почула мама.

Ось і повітка! Чому дядько Ейнар пішов саме сюди? О Боже, а що, як він хоче взяти якусь ломаку й замордувати когось?

Дядько Ейнар увижався вже Калле тим убивцею, що його він так довго шукав, містером Гайдом, що виходить на лихі вчинки, як тільки над містом заляже ніч.

Двері в повітці були прочинені. Але дядька Ейнара не було. Калле розгублено оглянувся. Зненацька він завважив темну постать, що швидко віддалялася. Ось вона завершила за ріг і зникла.

Калле стрепенувся й кинувсь навздогін. Швидше, поки не сталося лиха! Та враз він подумав: а що, властиво, він може зробити? Що він скаже дядькові Ейнарові, коли наздожене його? А раптом той уб'є його? Може, піти в поліцію? Але ж туди не підеш так просто й не скажеш: "Той чоловік лазить уночі крізь вікно. Арештуйте його!" Нема ж такого закону, що забороняв би лазити вночі крізь вікно, як комусь заманеться. Та й відмикачку теж, мабуть, не заборонено мати. Ні, в поліції тільки знімуть його на глузи!

Однак стривай — де ж дядько Ейнар? Калле загубив його. Той наче крізь землю провалився. Ну, то не треба й клопотатися! Тільки, звісно, шкода, що загубився слід. Хоч Калле й не намірявся відверто виступити проти дядька Ейнара, а все ж як детектив він зобов'язаний був піти за ним назирці й прослідкувати, що той робитиме. Бути нечутним, непомітним свідком, що колись підведеться й скаже: "Панове судді! Людина, що сидить нині на лаві підсудних, уночі на двадцяте липня вилізла у вікно з верхнього поверху будинку пекаря Лісандера, спустилася пожежною драбиною, рушила до повітки з городнім причандаллям того ж таки пекаря, а тоді..." Ото ж бо й воно! Що він тоді зробив? Цього Калле ніколи не годе́н буде сказати, бо дядько Ейнар зник.

Пригнічений Калле вернувся назад. На розі вулиці стояв поліцай Б'єрк.

— Ти чого вештаєшся серед ночі? — спитав він.

— Ви не бачили, сюди не йшов чоловік? — схвильовано спитав Калле.

— Чоловік? Ні. Крім тебе, я нікого не бачив. Ну, гайда спати! Я б залюбки й сам пішов, якби міг.

Калле рушив далі. Не бачив нікого! Дідько його знає, що ті поліцаї бачать! Навіть якби пройшла ціла футбольна команда, вони б не помітили! Хоч для Б'єрка Калле ладен був зробити виняток. Він усе ж таки кращий за інших поліцаїв. Але сказав же: "Гайда спати!" Чувано таке? Єдиного, хто щось та бачить, поліцай офіційно посилає спати! Не дивно, що й стільки злочинів стається! Але тепер справді нема іншої ради, тільки йти спати. Калле так і зробив.

Другого Дня в цирку "Калотан" знову було тренування.

— А дядько Ейнар ще не встав? — спитав Калле в Єви-Лотти.

— Не знаю, — відповіла Єва-Лотта, — та й не хочу знати. Хоч би до полудня не розплющував своїх баньок, щоб Тусе трохи заспокоїлась.

Проте дядько Ейнар не загаявся. Він приніс чималий пакунок шоколадних цукерків і кинув його Єві-Лотті.

— Може, циркова зірка хоче підживитися?

Єва-Лотта завзято боролася сама з собою. Щоправда, вона любила шоколадні цукерки, але ж солідарність із Тусе вимагала кинути пакуночок назад і спокійно сказати: "Дякую, не хочу!" Єва-Лотта зважила в руці пакунок. Ні, не легко було виявляти гордості. А що, як узяти один цукерок, а решту вернути? А тоді дати Тусе цілу салаку? Ні, мабуть, негарно.

Та Єва-Лотта так довго вагалася, що пропустила нагоду зробити широкий жест. Дядько Ейнар став на руки, а віддати пакунок із цукерками людині, що стоїть на руках, не так і легко. Тож Єва-Лотта залишила пакунок у себе, хоч добре розуміла, що це означає замирення. Вона пообіцяла собі дати Тусе дві салаки й надалі ставитись до дядька Ейнара чемно, але холодно.

— Хіба в мене погано виходить? — спитав дядько Ейнар, знову ставши на ноги. — Не знайдеться місця й для мене в цирку "Калотан", ні?

— Ні, дорослих ми не беремо, — заявив директор Андерс.

— Ніхто мені не співчуває, — зітхнув дядько Ейнар. — Що ти скажеш, Калле, хіба ж не жорстоко зі мною поводяться, га?

Та Калле не чув його слів. Він заворожено дивився на якусь річ, що випала дядькові Ейнарові з кишені, як той ходив на руках. Відмикачка! Он вона лежить у траві... Треба тільки нахилитися... Однак він стримався.

— Жорстоко? Чого? — мовив Калле й наступив ногою на відмикачку.

— Отже, не хочете, щоб я грався з вами, — поскаржився дядько Ейнар.

— Знову своєї, — мовила Єва-Лотта.

Калле радів, що на нього ніхто не дивився. Він відчував під босою ногою відмикачку. Тепер лишилося тільки підняти її і сказати дядькові Ейнарові:

— Натє, ось ви загубили!

Але на таке він не здобувся. Натомість непомітно сховав відмикачку до своєї кишені.

— На свої місця! — вигукнув директор цирку, і Калле стрибнув на дошку гойдалки.

Тяжке життя в циркового артиста! Проби й знову проби! Немилосердно пече липнєве сонце, і піт дзюрком тече з "Трьох відчайдушних" — найкращої скандинавської акробатичної трупи. Саме так Єва-Лотта назвала її в афішах, що були розклеєні на всіх сусідніх будинках.

— Чи не хочуть троє відчайдушних по булочці? У вікні пекарні з'явилося добродушне обличчя пекаря Лісандера. Він тримав деко зі свіжими булочками.

— Дякуємо, — мовили циркові артисти. — Може, потім? Голодні собаки краще гавкають.

— Я ще зроду не була така стомлена! — мовила Єва-Лотта.

Пакунок від цукерків давно вже був порожній, та й шлунок теж. І не диво, після стількох вправ!

— Авжеж, не завадило б трохи відпочити, — мовив Калле й витер з чола піт.

— Навіщо ж ви тоді вибрали мене директором, коли самі порядкуєте? — розсердився Андерс. — Нічого собі "відчайдушні"! Треба було написати в афішах — "ненажери".

— Голод не свій брат, — мовила Єва-Лотта й побігла до кухні по сік.

А коли пекар подав крізь вікно цілий пакунок свіжих булочок, то директор цирку тільки безнадійно зітхнув, хоч у душі й сам був радий. Він наминав дужче за інших. Дома в нього рідко бували булочки — надто багато випадало на них ротів. Щоправда, тато не раз казав: "Ось я вас зараз пригощу". Але пригощав не булочками, а різками. А що Андерс уже досхочу наївся тих ласощів, то й намагався якнайменше бувати вдома. Йому більше подобалося в Калле і в Єви-Лотти.

— Гарного ти маєш тата, — мовив Андерс, смачно кусаючи булочку.

— Найкращого з усіх, — погодилась Єва-Лотта. — А який він веселий! І страх любить, щоб усюди був лад. Мама каже, що вже стомилася від нього. Тато не зносить філіжанок з відбитими вушками. Каже, що мама, я і Фріда тільки те й робимо, що товчемо від них вушка. Вчора він пішов і купив два десятки нових філіжанок, а як приніс їх додому, то взяв молоток і рівненько повідбивав усі вушка. "Це, щоб ви не мали з ними клопоту", — каже. Мама так сміялася, що їй аж живіт заболів. — Єва-Лотта стягнула ще по одну булочку. — Але дядька Ейнара тато не любить, — додала вона.

— Може, він і йому вушка повідбиває? — зрадів Андерс.

— Хтозна. Тато каже, що, звісно, поважає родичів, та коли мамині кузени, тітки, дядьки або ще якісь там свояки товчуться в нас, то він волів би опинитися десь у самотній камері якнайдалі звідси.

— Мені здається, що дядькові Ейнарові більше пасувала б камера, — швидко мовив Калле.

— Аякже, — зауважив Андерс, — ти, звісно, ви-нюшив, що дядько Ейнар півсвіту вирізав, га?

— Глузуй чи не глузуй, а вже що я знаю, те знаю!

Андерс і Єва-Лотта зареготали.

"А що, власне, я знаю? — міркував Калле згодом, коли скінчилося тренування. — Знаю тільки те, що нічогосінько не знаю".

Він посмутнів. Та раптом згадав про відмикачку і мало не застрибав з радощів. Він має в кишені відмикачку, і її не завадило б випробувати на чомусь! Замкнених дверей — ось чого йому було треба. А чому б не випробувати її на тих дверях, які відмикав дядько Ейнар? На дверях до підземелля в зруйнованому замку!

Калле довго не розмірковував. Побіг вулицями, боячись зустріти когось знайомого, що напроситься йти з ним. А коли досяг пагорба, то так помчав звивистою стежкою, що, опинившись нарешті перед замкненими дверима, аж мусив хвильку відсапнутись. Рука його ледь тремтіла, як він стромляв відмикачку в шпарку на ключ. Чи пощастить відчинити двері?

Спершу здавалося, що не пощастить. Та подлубавшись трохи, Калле відчув, що

замок подався! Он як просто! Він, Калле Блюмквіст, відчинив двері відмикачкою! Двері зарипіли на залізних завісах. Хвилину Калле вагався. Якось моторошно було спускатися самому в темне підземелля. Та й прийшов він сюди тільки випробувати відмикачку. Але як уже вхід вільний, то треба дурному бути, щоб ще раз не спуститися вниз. І Калле рушив сходами, пишаючись, що він єдиний у місті має таку можливість. Треба буде ще раз підписатися на мурі. І як справді він, Андерс і Єва-Лотта колись прийдуть сюди, то він їм покаже, що підписався двічі, отже, й побував тут двічі.

Та що це? На мурі немає ніяких підписів! Усе закреслено товстими рисками, так щоб ніхто не зміг прочитати.

— От тобі й на! — мовив Калле вголос.

Може, тут живе якийсь старезний привид, що йому не подобаються написи на мурах, і він ходить та закреслює їх? Калле здригнувся. Але ж хіба привиди мають олівці? Ні, навряд чи мають. А все ж хтось підписи закреслив!

— Як це я відразу не здогадався? — прошепотів Калле. — Дядько Ейнар! Звісно ж!

Він-бо тоді не хотів, щоб вони писали свої прізвища, а тепер узяв і закреслив їх. Усе зрозуміло, дядько Ейнар не хоче, аби хтось, випадково зайшовши до підземелля, дізнався, що вони тут були. Та коли ж він устиг? Адже як вони тоді виходили, підписи напевне не були закреслені.

— Ну й дурний же я! — вигукнув Калле. — Таж уночі!

Дядько Ейнар цієї ночі ходив до замку. Того він і купив ліхтарика. Та чи справді він стільки клопотався, аби лиш затерти їхні прізвища на мурі? Навряд. Чого ж тоді він заходив до повітки з городнім причандаллям? По олівець, чи що? Калле глузливо посміхнувся. Потім оглянувся, чи не зосталося ще якогось сліду, що дядько Ейнар таки був тут. Крізь невеличке віконце просмикувалося трохи світла, але замало, щоб освітити всі кутки й закутки. До того ж дядько Ейнар міг навідатись і в інші льохи, не тільки в цей, найближчий до сходів, де вони були підписалися на мурі. Підземелля велике; темні переходи розгалужуються навсібіч. Калле не мав бажання провадити далі пошуки під темним склепінням. Та й нічого б ті пошуки йому не дали, бо ж він не мав чим присвітити.

Одне було певне: дядько Ейнар не дістане своєї відмикачки, це вже Калле вирішив. Щоправда, на хвилю в ньому озвалося сумління — мовляв, негарно затаювати чужі речі. Проте Калле швидко притлумив його. Навіщо дядькові Ейнарові відмикачка? Хтозна, які ще двері він наміряється нею відчинити? Як Калле не помилився в своїх припущеннях, що дядько Ейнар особа підозріла, то він, властиво, дуже добре зробив, забравши відмикачку. І, врешті, надто вже йому кортіло самому її мати. Тепер вони з Андерсом і Євою-Лоттою зможуть влаштувати в підземеллі свій штаб і, либонь, ще й вивідають, чого туди ходив дядько Ейнар.

"А це найважливіше", — твердо сказав собі Калле.

Він уже хотів іти, як раптом біля сходів помітив щось біле. Він швидко нахилився й підняв його. То була перлина, біла, лискуча перлина.

Калле лежав горілиць під грушею. Він хотів подумати, а так лежачи йому найкраще думалося.

"Звісно, може бути, що перлина лежала там від часів Густава Васи[2]. Якась недбала шляхтянка лазила в льох по пиво й порвала своє намисто, — розмірковував детектив Блюмквіст. — Але чи має таке припущення підставу? Коли доскіпуєшся до якогось злочину, — вів Калле далі, обернувшись так, щоб дивитися в вічі своєму уявному співрозмовникові, — треба завше враховувати ймовірність. А ймовірність каже, — знаменитий детектив луснув кулаком по землі, — що перлина не лежала там від часів Густава Васи, бо за стільки років знайшлося б кому й без мене помітити її. До того ж якби перлина там лежала позавчора, коли ми були в підземеллі, то такий спостережливий хлопець, як я, мав би її вже тоді побачити. Тим паче, що я пильно обстежив долівку. Що ж тут такого, — Калле скромно відмахнувся, звертаючись до уявного співрозмовника, що, мабуть, висловлював своє захоплення, — це ж азбука детектива! Отже, який можна зробити висновок? Найімовірніше, що перлину загубив так званий дядько Ейнар, коли приходив туди вночі. Чи маю я слухність?"

Певне, уявний співрозмовник не заперечував, бо знаменитий детектив Блюмквіст повів далі:

"Можна, звісно, спитати: чи бачив коли хто дядька Ейнара з намистом на шиї? Либонь, він ходить і аж сяє перлинами й самоцвітами? — знаменитий детектив рішуче ляснув долонею по землі. — Отже ж ні! Тому, — він узяв свого уявного співрозмовника за петельки, — коли той дядько Ейнар розкидає перлини, то я маю право вважати це за вельми підозрілу обставину, чи як ви гадаєте?"

Цього ніхто не заперечував.

"Але я не з тих, хто виносить присуд на підставі самих тільки непрямих доказів. Справу треба дослідити, і я беру на себе сміливість заявити, що мені це до снаги".

Уявний співрозмовник став так палко запевняти, що панові Блюмквістові до снаги будь-яка справа, аж нарешті самому панові Блюмквістові та хвала видалась трохи надмірною.

"Та годі, не перебільшуйте, — лагідно сказав він. — Найкращий детектив за всю історію людства? Це вже трохи занадто. Лорд Пітер Вімсей теж непоганий детектив".

Калле дістав свого записника. Під заголовком "Надто підозрілі обставини" він дописав: "Відвідує вночі руїни замку. Губить перлини".

Він перечитав наново все, що було написане про дядька Ейнара. Непогано! Тепер лишається ще одне: відбиток пальців! Калле цілий ранок пробував його здобути. Кружляв годинами навколо своєї жертви й підступно підсовував їй подушечку з фарбою зі свого іграшкового друкарського приладдя, сподіваючись, що дядько Ейнар ненароком притулить пальця спершу до подушечки, а тоді до аркушика паперу. Та, хоч як дивно, дядько Ейнар не спіймався в його пастку.

"Звісно, має досвід", — хмикнув Калле.

Доведеться, мабуть, приспати його хлороформом і зробити відбиток, поки він буде без пам'яті.

— Ти собі тут вилежуєшся, а за чверть години має початися вистава!

Андерс перехилився через огорожу й злісно поїдав очима Калле. Знайшов коли байдикувати! Калле підвівся. Нелегко бути водночас детективом і цирковим артистом! Він проліз у дірку в огорожі й побіг з Андерсом до цирку.

— Хтось уже прийшов? — спитав, відсапуючись, Калле.

— Ще б пак! — відповів Андерс. — Жадного вільного місця. — То ми тепер майже багаті?

— Вісім п'ятдесят, — відповів Андерс. — Тобі треба змінити Єву-Лотту в касі, а ти натомість розлігся собі, як паша.

Вони кинулися сходами на горище. Там стояла Єва-Лотта й зазірала в щілину між дверцятами.

— Повна зала, — мовила вона.

Калле підійшов і собі зазірнув. Зібралися всі діти з їхнього кварталу та ще й чимало "чужоземців". На передній лавці, крім того, розсівся дядько Ейнар, коло нього сиділи пекар і пані Лісандер, а за ними Калле примітив і своїх тата й маму.

— Я так хвилююся, що мені аж ноги підгинаються, — жалібно сказала Єва-Лотта. — Будьте готові до того, що в акробатичному номері я звалюся вам на голову. І кобила нині в поганому гуморі, боюся, що пропаде моя їзда.

— Гляди, не осором нас, — попередив її Андерс.

— Час починати! — гукнув дядько Ейнар.

— Ми самі знаємо, коли починати, — сердито завважив директор до артистів.

А проте надів свій циліндр, чи, радше, циліндр пекаря Лісандра, відчинив дверцята, схопився за мотузку й з'їхав на арену. Єва-Лотта загула, наче в сурму, і глядачі прихильно заплескали. Тим часом Калле збіг сходами, відв'язав від дерева кобилу й повів її поміж лавками перед очима в захоплених глядачів. Директор зняв циліндра, вишукано вклонився, взяв з-під стіни батога й лягнув ним, і він, і глядачі сподівалися, що кобила бадьорим чвалом побіжить навколо арени, але вона не мала наміру бігти, а просто безтямно втупилася в глядачів. Директор ще раз лягнув батогом і прошепотів так, що всі почули:

— Ну, гайда, стерво!

Кобила нахилила голову й скубнула кілька травинок, що пробилися крізь тирсу. З горища долинув притлумлений сміх. То не витримала наїзниця, дожидаючи свого виходу. Глядачі теж тішились, а надто дядько Ейнар і Євина-Лоттина мама. Тоді втрутився конюх Калле. Він узяв кобилу за вуздечку й повів простісінько під отвір. Єва-Лотта схопилася за мотузку, лаштуючись з'їхати нею просто кобилі на спину.

Та враз кобила стрепенулася й стрибнула так, що не соромно було б і цирковому скакунові. І коли Єва-Лотта з'їхала мотузкою, то їй не було куди сісти. Вона так і лишилася висіти на мотузці, жалісливо дригаючи ногами. Нарешті Андерсові й Калле пощастило підвести до неї кобилу, й дівчина лягнулась їй на спину. Андерс заляскав батогом, і кобила поважно затюпала навколо арени. Єва-Лотта босими ногами стискала їй боки, щоб трохи підігнати, та все дарма.

— Паскудо! — просичала Єва-Лотта. Та лайка теж не подіяла на кобилу.

Вся надія була на те, що кобила бігтиме по арені швидким чвалом і своїми вистрибами бавитиме глядачів, аби ті не помітили, які прості штуки виробляє сама Єва-Лотта. Однак тепер, як кобила відмовилась хоч трохи допомогти, номер нічим не можна було прикрасити, і він здавався вельми жалюгідним.

"А я ж її стільки років годувала вівсом", — гірко подумала Єва-Лотта.

Врешті розлючений директор ляснув батогом кобилі перед самим носом, і та з ляку стала дибки. Через те кінець номера вийшов справді драматичний і набагато поліпшив загальне враження.

— Якщо ми завалимося ще й з акробатикою, — сказав Андерс, коли вони знову вилізли на горище, — то доведеться повернути гроші за квитки. Гарний мені цирковий скакун, що спиняється й скубає траву! Та це ж ганьба! Бракує тільки, щоб Єва-Лотта почала їсти булочки під час акробатичного номера!

Та Єва-Лотта не почала їсти булочки, і "Троє відчайдушних" мали великий успіх. Дядько Ейнар зламав галузку білого бузку й підніс Єві-Лотті, шанобливо вклонившись. Решта номерів вийшли не на такому високому рівні, проте всім дуже сподобався блазень, а також пісенька Єви-Лотти. Властиво, в Цирку не співають пісеньок, але треба було заповнити програму, і Єва-Лотта сама ту пісеньку склала. В ній головним чином ішлося про дядька Ейнара.

— Слухай, Єво-Лотто, — сказала мама, коли дівчина скінчила, — негарно так насміхатися зі старших!

— З дядька Ейнара гарно, — відповіла Єва-Лотта. Після вистави пані Лісандер запросила артистів на каву до альтанки. Бакалійник Блюмквіст і пекар Лісандер любили сидіти там і балакати про політику. Часом вони розповідали якусь цікаву історію, і тоді Єва-Лотта, Калле й Андерс примощувалися десь і собі послухати.

— Дивіться, справді нині всі вушка коло філіжанок цілі, — мовив пекар. — Диво та й годі. Що з тобою сталося, люба Міє? — Він лагідно поглянув на дружину. — Невже в тебе було стільки роботи, що ти не встигла відбити жадного вушка?

Пані Лісандер весело засміялася й подала пані Блюмквіст солодке тістечко. Пекар упхав своє огрядне тіло в плетене крісло й цікавим оком позирнув на кузена своєї дружини.

— Тобі не нудно тинятися цілий день без діла? — спитав він.

— Я не скаржусь, — відповів дядько Ейнар. — Без роботи я можу обійтися. А от сплю погано.

— Я дам тобі насонних порошків, — мовила пані Лісандер. — Я десь маю ще ті, що їх приписав лікар, як мені боліла рука.

— А чи не краща за порошки робота? — мовив пекар. — Ось устань о четвертій ранку, допоможи мені в пекарні, і запевняю тебе, що на сон не будеш нарікати!

— Дякую, я волію порошки, — відповів дядько Ейнар.

Знаменитий детектив Блюмквіст, що сидів коло своєї мами з другого кінця столу, подумав: "Є ще один засіб проти безсоння — лежати в ліжку. А як товчешся цілі ночі,

то й не диво, що ока не можеш склепити. Та вже порошки його напевне присплять!"

Андерс і Єва-Лотта вже випили каву. Вони сиділи на моріжку перед альтанкою й свистіли на травинках, вельми вдоволені тими пронизливими згуками, що їм щастило добути. Калле саме хотів прилучитися до них. Та враз йому сяйнула одна думка. Блискуча, геніальна думка, гідна знаменитого детектива!

Він кивнув сам собі головою:

"Авжеж, так я й зроблю!"

Тоді схопився, зірвав травинку й радісно засвистів.

6

Звісно, він ризикував. Але ж детектив мусить ризикувати. Бо як ні, то краще й не думати про фах детектива, а продавати собі гарячі ковбаски абощо. Калле не боявся. Хоч, звісно, хвилювався, та ще й добре хвилювався.

Він навів будильник на другу годину. Наче досить. Скільки треба чекати, щоб насонний порошок подіяв? Калле добре не знав. Та о другій годині дядько Ейнар напевне вже спатиме як убитий. І тоді він виконає свій задум. Бо як ти вже врешті сполав підозрілу особу, то конче маєш дістати відбиток її пальців. Добре знати прикмети, родимки тощо, але все це годі й рівняти до порядного відбитка пальців.

Калле ще виглянув у вікно, перше ніж лягти в ліжку. Білі фіранки на вікні навпроти легенько колихалися від вечірнього вітру. В тій кімнаті мешкав дядько Ейнар. Може, він саме випив насонний порошок і лаштується лягти. Калле схвилювано потер Долоні. Немає нічого страшного. Скільки разів вони з Євою-Лоттою і Андерсом лазили тією пожежною драбиною, ще навіть цієї весни, як утворили на горищі в Єви-Лотти розбійницьку ватагу. А коли дядько Ейнар зумів вилізти з вікна, то Калле зуміє в нього залізти.

"Отже, о другій, щоб мені з цього місця не зійти!"

Калле заліз під ковдру і відразу заснув. Проте спав неспокійно; йому снилося, що дядько Ейнар женеться за ним у пекаревому садку. Калле біг щосили, та дядько Ейнар наздогнав його. Врешті він схопив Калле ззаду за коміра й сказав:

"Ти хіба не знаєш, що всі детективи повинні мати на хвості прив'язану бляшанку з-під консервів, щоб чути було, як вони надходять?"

"Але ж у мене немає хвоста", — виправдовувався бідолашний Калле.

"Як немає? А це що таке?"

Калле озирнувся й побачив, що має такого самого хвоста, як кицька Тусе.

"От бачиш", — сказав дядько Ейнар і прив'язав йому консервну бляшанку.

Калле стрибнув кілька разів, і бляшанка жахливо заторохтіла. Калле був такий нещасний, що мало не плакав. Що скажуть Андерс і Єва-Лотта, коли він прийде до них і отак торохтітиме? Він уже ніколи не зможе гратися з ними. Ніхто не захоче товаришувати з хлопцем, що так страшенно торохтить. А ось і Андерс та Єва-Лотта. Стоять і сміються з нього.

"Таке завше буває з детективами", — сказав Андерс.

"Невже справді всі детективи мусять тягати на хвості бляшанку?" — допитувався

Калле.

"Геть усі, — відповів Андерс, — так заведено".

Єва-Лотта затулила собі вуха й сказала:

"Пхе, як ти торохтиш!"

Калле й сам розумів, що торохтить нестерпно. Справді, хоч вуха затуляй...

Калле прокинувся. Будильник! Боже, ну й дзвонить! Калле поспішив спинити їх і за хвилину зовсім прочувався. Дякувати Богу, в нього не було хвоста! Виявляється, в житті є багато за що дякувати! Та треба швидше братися до діла.

Він підбіг до шухляди. Там лежала подушечка з фарбою. Хлопець засунув її до кишені. Не забути паперу! Ну, все готове.

Калле дуже обережно зійшов сходами, поминаючи рипучі східці: він добре знає, на котрі краще не ставати.

"Усе гаразд, як кажуть злодії!" Калле справді було не страшно. Він легко переліз крізь дірку в огорожі й опинився в пекаревому садку. Яка глибока тиша! І як пахне бузок! А яблуні! Все зовсім не таке, як удень. І вікна всі темні, навіть дядькове Ейнарове!

По тілу йому пробіг мороз, коли він узявся за пожежну драбину. Вперше стало трохи лячно. Чи варто стільки морочитися через якийсь відбиток пальців? Він, властиво, не знав, навіщо йому знадобиться відбиток. "Але ж, — міркував Калле, — дядько Ейнар схожий на шахрая, а в усіх шахраїв треба брати відбитки пальців. Отже, в нього теж треба взяти. Азбука детектива", — підбадьорив себе знаменитий детектив і поліз драбиною вгору.

"А якщо дядько Ейнар не спить? Я вистромлю голову, а він гляне на мене з ліжка. Що тоді я скажу?"

Калле поліз уже трохи повільніше. "Добрий вечір, дядьку Ейнаре. Яка чудова нині погода! Я був саме надворі, і мені захотілось прогулятися пожежною драбиною!" Ні, таке не годиться. "Мабуть же, тітка Мія дала йому міцного насонного порошку", — заспокоював себе Калле.

І все ж, перелазячи через підвіконня, він почувався приблизно так, наче всовував голову в зміїне кубло.

В кімнаті було темно, але не так, щоб не можна роздивитися, куди йти. Тепер Калле скидався на боязку, цікаву ласичку, що готова чкурнути на першу ознаку небезпеки.

Он ліжко. Звідти чувся глибокий віддих. Слава Богу, дядько Ейнар спав! Калле тихенько переліз через вікно. Щомиті він спинявся й наслухував. Однак ніщо не ворухилося.

"Чи, бува, тітка Мія не дала йому трійла на мишей, бо надто він міцно спить", — міркував Калле.

Він ліг на живіт і став обережно плазувати до своєї жертви. Азбука детектива!..

Як йому пощастило! Дядько Ейнар звисив з ліжка праву руку. Тепер тільки прикласти пальця і... Але тієї миті дядько Ейнар щось промимрив уві сні й підніс руку

до обличчя.

Стук-стук-стук!

"Невже в кімнаті є якась машина?" — здивувався Калле. Та це стукотіло його серце, наче хотіло вискочити з грудей.

А дядько Ейнар спав собі далі. Тепер його рука лежала на ковдрі. Калле видобув подушечку з фарбою, узяв дядька Ейнара за великий палець так легенько, наче то була жарина, й приклав його до подушечки.

— Пх-х! — засопів дядько Ейнар.

Лишилося ще вийняти папір! Ой лишенько, а де ж він? От халепа! Тут лежить його власний злочинець із намащеним пальцем, треба тільки зробити відбиток, усе йде, як по шнурочку, а він не може знайти паперу! Ні, знайшов! У кишені штанів. Калле якнайобережніше притиснув дядьків Ейнарів палець до паперу. Все. Відбиток готовий, Калле був страх який радий, наче йому подарували білу мишу або щось інше з того, про що він стільки мріяв.

А тепер нечутно відплазувати назад і перелізти через вікно. Зовсім просто!

І все так би й вийшло, як він розраховував, коли б тітка Мія не кохалася у вазонах. Половина вікна була зачинена, і з того боку на підвіконні росла в горщечку маленька скромна пеларгонія. Калле обережно підвівся і...

Першої миті йому здалося, що то почався землетрус чи якесь інше стихійне лихо, — так раптом загуркотіло в кімнаті. Аж ні — то просто впав маленький вазон!

Калле, вже випростаний, стояв спиною до дядькового Ейнарового ліжка.

"Зараз я вмру", — подумав він, та й було чого вмерти.

Кожною своєю клітиною він чув, відчував і розумів, що дядько Ейнар прокинувся. І чому б мав не прокинутись, як вазон так загуркотів, наче розвалилась ціла квіткова крамниця!

— Руки вгору!

То був дядьків Ейнарів голос, але наче й не його. Бо в ньому забриніла криця.

Завше краще дивитися небезпеці у вічі. Калле обернувся й побачив просто себе револьвера. О, подумки він уже не раз опинявся в такому становищі й ніколи не розгублювався, а метким ударом приголомшував негідника, що націлився в нього, і, кажучи: "Не так швидко, добродію!" — спритно відбирав револьвер. А дійсність виявилася трохи інакша... Калле, звісно, доводилось лякатися на своєму віку.

Наприклад, тоді, як на нього на майдані напав бухгалтерів пес або як одної зими, ковзаючись, полетів просто в ополонку. Але такого переляку, як тепер, він зроду ще не зазнав.

"Мамо!" — заволав у душі він.

— Ану, ближче! — звелів крицевий голос.

Як його ближче, коли замість ніг у тебе дві варені макаронний? Та все ж хлопець спробував.

— Що за мара? Це ти, Калле?

Криці в голосі вже не було, але говорив дядько Ейнар і далі не вельми привітно.

— Що ти тут робиш серед ночі? Кажи!

"Ох, тепер я пропав! — безгучно зойкнув Калле. — Що ж я йому скажу?"

У хвилину страшної небезпеки часом людину осяває рятівна думка. Калле враз згадав, що кілька років тому мав звичку ходити уві сні. Підводився серед ночі й гуляв собі. Мамі довелось повести його до лікаря, і той приписав Калле якісь ліки.

— Ну, кажи! — допитувався дядько Ейнар.

— Як я тут опинився? — здивувався Калле. — Як зайшов сюди? Невже я знову почав блукати уві сні? О, згадав, ви мені снилися, дядьку Ейнаре ("Адже це правда", — подумав Калле), перепрошую дуже, що я збудив вас!

Дядько Ейнар сховав револьвера й поплескав Калле по плечі.

— Нічого, нічого, любий детективе. Це, певне, твої детективні химери водять тебе уві сні. Попроси маму, хай дасть тобі на ніч трохи броду, і все минеться. А тепер ходімо, я тебе випущу надвір.

Дядько Ейнар провів хлопця сходами й відчинив сінешні двері. Калле вклонився, а за мить уже прошмигнув крізь дірку в огорожі, як вугор.

— Наче вискочив з біди, — прошепотів Калле. Він почувався як людина, що тільки-но врятувалася з корабельної катастрофи. Ноги під ним якось дивно тремтіли. Він заледве видобувся сходами нагору, а доплентавшись до своєї кімнати, опустився на ліжку й тільки глибоко зітхнув.

— Наче вискочив з біди, — знову прошепотів він. Калле довго сидів на ліжку.

Який же небезпечний у детектива фах! Дехто гадає, що це звичайна робота, а хіба ж вона звичайна? Адже будь-коли можна опинитися перед націленим револьвером!

Помалу ноги перестали тремтіти. Страх, що паралізував його, минувся. Калле засунув руку в кишеню. Там лежав коштовний клаптик паперу. Калле вже не боявся, навпаки — почувався щасливим. Він обережно витяг папірця й сховав його в праву шухляду письмового столу, туди, де вже лежала відмикачка, газета й перлина. Навіть мати на своє дитя не змогла б дивитися ніжніше, як Калле на речі, зібрані в шухляді. Він дбайливо замкнув шухляду й сховав у кишеню ключа. Потім вийняв записника й розгорнув на дядьковій Ейнаровій сторінці: треба було дещо додати.

"Має револьвера, — написав Калле, — і як спить, то тримає його під подушкою".

Влітку Лісандери мали звичку снідати на веранді. Вони саме взялися до каші, як неподалік з'явилися Андерс і Калле, щоб їх побачила Єва-Лотта. Калле дуже кортіло дізнатися, чи дядько Ейнар скаже щось про його нічні відвідини. Та дядько Ейнар їв собі кашу, наче нічого й не сталося.

— Ой лишенько, Ейнаре, — раптом похопилась пані Лісандер, — я вчора ввечері забула тобі дати насонних порошоків!

7

— А все ж найцікавіше було готуватися, — сказав Андерс відразу після циркової прем'єри.

Звісно, вистава теж була цікава й весела, проте найбільше їм запам'яталися попередні дні, заповнені тренуванням і напруженою працею. Тепер недавні циркові

артисти тинялися й не знали, до чого б їм узятися. Найменше страждав Калле. Обов'язки детектива сповнювали змістом усі його дні, а часом і ночі. Коли раніше він стежив за всім разом, то тепер зосередив свою увагу тільки на дядькові Ейнарові. Андерс і Єва-Лотта часто казали, що їм хочеться, аби дядько Ейнар швидше поїхав, а Калле жахався того дня, як його злочинець спакує валізку й вирушить у дорогу. Зникне підозріла особа, і життя його стане порожнє й нецікаве. А ще гірше буде, коли дядько Ейнар поїде, перше ніж Калле встигне дослідити, в чому ж він завинив.

Що він злочинець, Калле ані на хвилю не сумнівався. Правда, всі попередні підозрілі особи врешті виявилися порядними людьми, принаймні Калле не зміг їх ні в чому звинуватити, та цього разу він був певний.

"Стільки доказів, що важко помилитися", — переконував себе Калле, як часом його посідав сумнів.

Проте Андерса та Єву-Лотту анітрохи не цікавила боротьба із злочинцями, і їх знемагала нудьга. На щастя, одного дня, як Андерс ішов з Євою-Лоттою Великою вулицею, поштарів Сікстен гукнув йому вслід:

— Дівчур!

І це тепер, як Андерсів і Сікстенів табори замирилися! Видко, Сікстен теж знудився й надумав поновити війну.

Андерс зупинився; Єва-Лотта й собі стала.

— Що ти сказав? — перепитав Андерс.

— Дівчур! — задерикуватو мовив Сікстен.

— Ага. А я гадав, що мені вчулося. Шкода, але доведеться налупцювати тебе в таку спеку.

— О, прошу дуже! — мовив Сікстен. — Я тобі потім прикладу до лоба крижину. Якщо ти залишишся живий!

— Зустрінемося надвечір у Преріях, — мовив Андерс. — Іди підготуй свою маму, але обережно!

Вони розійшлися, і Андерс та Єва-Лотта, приємно схвильовані, пішли додому — попередити Калле. Адже починалась війна, що напевне прикрасить не один їхній літній день.

Калле мав роботу. Крізь дірку в огорожі він стежив за дядьком Ейнаром, що, як неприкаяний, тинявся по садку. Калле не дуже хотілося відриватись від свого діла, але ж не можна було лишитися байдужим до Сікстенового виклику. Вони всі троє вместилися в Євиній-Лоттиній альтанці й заходились обмірковувати плани війни, коли це раптом вигулькнув дядько Ейнар.

— Ніхто зі мною не грається! — поскаржився він. — А що це у вас за рада?

— Починається війна, — коротко пояснила Єва-Лотта. — Андерс битиметься з Сікстеном.

— А хто такий Сікстен?

— Один із найдужчих хлопців у місті, — мовив Калле. — Андерсові напевно перепаде.

— Таки перепаде, — радісно погодився Андерс.

— Може, допомогти тобі? — запропонував дядько Ейнар.

Діти витріщилися на нього. Невже він справді гадає, що вони вплутають дорослого дядька в свою бійку? Аби він усе зіпсував?

— Ні, — сказав Андерс, невдоволений, що йому доводиться відповідати на таку дурницю. — Ні, це було б нечесно.

— Мабуть, що так, — погодився дядько Ейнар трохи ображено. — Зате було б доречно. Але ти ще надто малий і не можеш збагнути, що таке доречність. Цього вчаться поступово.

— Сподіваюся, що Андерс ніколи не навчиться такої дурниці, — бовкнула Єва-Лотта.

На це дядько Ейнар обернувся й пішов геть.

— Він наче розсердився, — мовила Єва-Лотта.

— Певне. Дорослі люди бувають часом дивакуваті, але цей усіх перевершив, — мовив Андерс. — І з кожним днем стає ще дивакуватіший.

"Гай, гай, аби ви знали!" — подумав Калле.

Преріями звався громадський вигін на околиці міста, зарослий кущами. Його посіли діти. Тут вони робилися шукачами золота, долали Аляску, тут мушкетери влаштовували запеклі двобої, палали табірні багаття в Скелястих горах, тут полювали на африканських левів, шляхетні лицарі гарцювали на своїх гордовитих скакунах, жорстокі чиказькі гангстери несхибно стріляли зі своїх автоматичних пістолетів — усе залежно від того, який фільм ішов у міському кінотеатрі. Влітку, звісно, кінотеатр був зачинений, але це ще не безвихідь. Лишалось багато не доведених до кінця піратських воєн, та й до мирних забав Прерії теж надавалися.

Сюди й попростували Андерс, Калле та Єва-Лотта, сподіваючись цікавої пригоди. Сікстен зі своєю ватагою вже чекав там. Його приятелів звати було Бенка і Йонте.

— Ось той, хто влучить тебе в саме серце! — вигукнув Сікстен, вимахуючи жваво руками.

— Хто твої секунданти? — спитав Андерс, не звертаючи уваги на страшну погрозу. Він спитав тільки задля годиться, бо добре знав, хто буде секундантами.

— Йонте і Бенка!

— А он мої! — Андерс показав на Калле та Єву-Лотту.

— Яку ти вибираєш зброю? — спитав Сікстен, суворо дотримуючись звичаю.

Усі знали, що в них немає іншої зброї, крім кулаків. Та завше враження буває краще, як дотримуватися звичаю.

— Кулаки, — відразу, як усі й сподівалися, відповів Андерс.

І двобій почався. Четверо секундантів, стоячи на приписаній віддалі, так схвильовано стежили за бійкою, що аж піт із них котився. А ті, що билися, скидались на клубок рук, ніг і розпатланих чубів. Сікстен був дужчий, зате Андерс виявився меткіший і спритний, мов вивірка. Йому від самого початку пощастило кілька разів влучно вдарити супротивника. Та це тільки ще дужче розпалило Сікстена. Андерсові

довелося скрутно. Єва-Лотта кусала собі губи. Калле збоку позирнув на неї. Він залюбки й сам кинувся б у бійку задля Єви-Лотти. Та, на жаль, цього разу "дівчуром" названо Андерса.

— Тримайся, Андерсе! — широко підбадьорювала хлопця Єва-Лотта.

Тепер і Андерс розпалився, він кинувся на ворога й ударами зблизька змусив його відступати. За правилами, такі двобої тривали не більше десяти хвилин. Бенка стояв із годинником у руці, а дуелянти, знаючи, який їм дорогий час, робили все, щоб виграти бій кожен на свою користь. Та ось Бенка вигукнув:

— Годі!

Сікстен та Андерс дуже неохоче послухалися наказу.

— Нічия, — оголосив Бенка.

Сікстен і Андерс потиснули один одному руку.

— Образу стерто, — заявив Андерс, — але завтра я ображу тебе, і ми битимемось далі.

Сікстен радо кивнув головою:

— Це означає війну Червоної та Білої Троянд! Сікстен і Андерс охрестили свої ватаги гучними назвами з історії Англії.

— Так, — урочисто мовив Андерс, — починається війна Білої й Червоної Троянд, і смерть поглине тисячі тисяч душ і понесе їх у своє темне царство.

Цей вислів теж узятو з історії, і Андерсові здавалося, що звучить він надзвичайно гарно, а надто тепер, коли скінчилася бійка і над Преріями залягав присмерк.

Білі Троянди — Андерс, Калле і Єва-Лотта врочисто потиснули руки Червоним Трояндам — Сіксте-нові, Бенці та Йонте, і ватаги розійшлися.

Треба сказати, що хоч Сікстен вважав, буцімто мав підставу назвати Андерса "дівчуром", коли той ішов вулицею з Євою-Лоттою, а все ж він трактував Єву-Лотту як гідного супротивника і члена Білої Троянди.

Три Білі Троянди рушили додому. Надто поспішав Калле. Йому було неспокоїно на серці, коли він бодай на хвилю залишав без нагляду дядька Ейнара.

"Однаково, що купити собі поросся", — подумав Калле.

Андерсові йшла з носа кров. Звісно, Сікстен нахвалявся, що влучить його в саме серце, але до такого лиха не дійшло.

— Ну й гарно ти нині бився! — захоплено сказала Єва-Лотта.

— Та нічого наче, — скромно погодився Андерс, дивлячись на закривавлену сорочку; дома його чекає лайка, то вже краще швидше її відбути. — Завтра зустрінемось! — гукнув він і подався бігцем.

Калле і Єва-Лотта пішли далі разом, аж раптом Калле згадав, що мама просила його купити вечірню газету. Він попрощався з Євою-Лоттою і вже сам побіг до кіоску.

— Всі газети продані, — сказала пані з кіоска. — Спитай у швейцара в готелі!

Авжеж, треба спитати. Перед самим готелем Калле побачив поліція Б'єрка й відчув до нього приязнь як до колеги. Щоправда, Калле був приватний детектив, а приватні детективи стоять на кілька щаблів вище за звичайних поліцаїв, що часто

виявляються цілком безпорадні навіть у найпростіших кримінальних справах. Проте Калле відчував, що з поліцаєм Б'єрком у нього спільна мета: обидва вони боролися зі злочинністю.

Калле дуже кортіло порадитись про дещо з поліцаєм Б'єрком. Звісно, ніхто не сумнівався, що на свій вік Калле був видатний криміналіст. Але все ж таки він мав тільки одинадцять років. Здебільша Калле заплющував на це очі і як детектив уявляв себе завше літнім чоловіком із гострим, пронизливим поглядом і люлькою, що недбало стриміла в зубах, чоловіком, якого чесні громадяни величали "паном Блюмквістом" і шанували, а злочинці боялися, немов вогню. Але тепер він почував себе одинадцятирічним хлопцем і ладен був признатися, що йому ще бракує того досвіду, який має поліцай Б'єрк.

— Привіт! — озвався поліцай.

— Привіт! — відповів Калле.

Поліцай пильно глянув на блискучу чорну машину марки "Вольво", що стояла перед готелем.

— Зі Стокгольма, — мовив він.

Калле спинився поряд із ним, заклавши за спину руки. Якусь хвилину вони мовчки стояли, задумливо дивлячись на поодиноких перехожих, що простували майданом.

— Дядьку Б'єрку, — нараз озвався Калле, — скажіть, коли вважаєш когось шахраєм, то що треба робити?

— Дати йому добре в писк, — весело порадив Б'єрк.

— Воно так, але я інше маю на думці — коли хтось зробив злочин, — пояснив Калле.

— Тоді, звісно, треба його затримати.

— Авжеж, але якщо тільки здається так, а доказів немає? — допитувався Калле.

— То ходити за ним назирці, — поліцай усміхнувся, блиснувши зубами, й лагідно завважив — Хочеш у мене хліб відібрати?

"Нічого я не хочу, — обурився подумки Калле. — Ніхто не бере мене на поважне".

— Ну, бувай здоров, Калле, мені треба зайти ще на дільницю. А тим часом ти постеж тут за мене!

І поліцай Б'єрк пішов.

"Ходити за ним назирці!" Але ж як ходитимеш назирці за тим, хто весь час сидить у садку і сам за собою ходить назирці! Дядько Ейнар зовсім нічого не робить. Лежить, або сидить, або кружляє по садку, як звір у клітці, та вимагає, щоб Єва-Лотта, Ан-дерс і Калле розважали його й допомагали гаяти час. Саме гаяти час! Не схоже, що дядько Ейнар у відпустці, швидше здається, ніби він чогось очікує.

"Але чого саме, ніяк не второпаю", — міркував Калле, заходячи до готелю. Йому довелось зачекати, бо швейцар був зайнятий. Він розмовляв із якимись двома чоловіками.

— Скажіть мені, будь ласка, чи не спинявся у вашому готелі пан Бране? — спитав один із них. — Ейнар Бране?

Швейцар похитав головою.

— Ви певні?

— Авжеж.

Двоє чоловіків стиха про щось перемовилися.

— А Ейнар Ліндеберг? — знову спитав той самий. Калле стрепенувся. Ейнар Ліндеберг? Та це ж дядькове Ейнарове прізвище! Завше приємно прислужитися людям, і Калле вже хотів розтулити рота й сказати, що Ейнар Ліндеберг оселився в пекаря Лісандера, але в останню мить похопився й тільки промимрив:

— Ох-гм-м!

"Ти замалим не склеїв дурня, любий мій Калле, — вилаяв хлопець сам себе. — Краще подивитись, що далі буде".

— Ні, з таким прізвищем у нас ніхто не зупинявся, — впевнено відповів швейцар.

— Ні? І ви, мабуть, не знаєте, чи якийсь Бране або Ліндеберг останнім часом заїздив до вашого міста. Може, він оселився не в готелі, а десь-інде?

Швейцар знову похитав головою.

— Ну, гаразд. А у вас можна дістати подвійний номер?

— Прошу дуже! Номер тридцять четвертий якраз вам підійде, — люб'язно запропонував швейцар. — За десять хвилин буде готовий. А надовго ви приїхали?

— Буде видно. Десь на два-три дні.

Швейцар дістав книгу подорожніх, щоб чоловіки записали свої прізвища. А Калле купив тим часом вечірню газету. Він був якось дивно схвилюваний.

— Щось тут є, напевне щось є! — прошепотів він сам до себе.

Де б це він пішов звідси, не довідавшись, хто ті панове, що питали про дядька Ейнара! Швейцар, мабуть, трохи здивується, якщо він, Калле Блюмквіст, сяде у вестибюлі читати газету, але іншої ради немає. Калле вмотивувався на шкіряному фотелі, наче який комерсант, палко сподіваючись, що швейцар не вижене його. На щастя, той почав розмовляти по телефону й навіть не дивився на Калле.

Калле проткнув пальцем у газеті дві дірки, водночас міркуючи, як він пояснить мамі, де вони взялися.

Тоді заходився думати, хто можуть бути ті панове. Часом не детективи? Вони часто приїжджають по двоє, принаймні в кіно. А що, як підійти до одного й сказати: "Добрий вечір, колего!"

"То було б безглуздя, щоб не сказати ідіотизм! — сам собі відповів Калле. — Ніколи не треба випереджати події".

О, як часом людині може пощастити! Обидва подорожні посідали у фотелі навпроти Калле. Він може сидіти собі й роздивлятися їх крізь газету скільки влізе.

"Насамперед прикмети, азбука детектива! — сказав собі знаменитий детектив. — Спершу одного... Тьху! Та за таку пику треба карати!"

Відразнішого обличчя Калле зроду не бачив. Він подумав, що товариство аматорів краси, напевно, заплатило б чималі гроші, аби тільки цей тип якнайшвидше поїхав собі геть. Важко навіть сказати, що робило його обличчя таким неприємним: чи низький лоб, чи надто близько посаджені очі, чи скособочений ніс, чи рот, що через дивну

криву посмішку робився ще бридкіший.

"Коли це не злодій, тоді я архангел Гавриїл власною особою!" — подумав Калле.

У другому ніщо не впало в око, хіба тільки майже хвороблива блідість. На зріст він був невисокий, русявий, з ясними блакитними очима, що неспокійно бігали.

Калле так пильно дивився на них, що здавалося, очі його ось-ось вискочать крізь дірки в газеті. Вуха він теж нашорошив. Подорожні жваво розмовляли, та, на жаль, Калле чув тільки окремі слова. Аж ось Блідий сказав досить голосно:

— Чого нам мізкувати! Він має бути в цьому місті. Я сам бачив листа до Лоли. На поштовому штемпелі чітко стояло: Лільчепінг!

Лист до Лоли? Лола! Це ж, певне, Лола Гельберг!

"А все ж я дещо петраю", — вдоволено відзначив Калле. Він же сам носив укидати листа до Лоли Гельберг, хоч хто б там була та шановна панна. І вона записана до його нотатника.

Калле намагався ще щось учути з розмови подорожніх, але дарма. Невдовзі по тому підійшов швейцар і заявив, що номер готовий. Відразний і Блідий підвелися й пішли. Калле й собі хотів іти. Тоді помітив, що швейцарова конторка порожня і у вестибюлі, крім нього, нікого немає. Не довго думаючи, він розгорнув книгу подорожніх і заглянув у неї. Відразний записувався перший, Калле добре помітив. "Туре Крук, Стокгольм". Напевне він. А як звати Блілого? "Івар Редіг, Стокгольм".

Калле витяг нотатника, записав туди прізвища, докладно перерахував прикмети своїх нових знайомих. Знайшов також дядькову Ейнарову сторінку й дописав: "Очевидно, часом називає себе Бране". Потім засунув під пахву газету і, весело насвистуючи вальс, вийшов із готелю.

Лишилося ще тільки одне. Машина! Це, мабуть, їхня, не так часто прибувають сюди машини зі Стокгольма. А якби вони приїхали семигодинним потягом, то вже давно встигли б узяти номер у готелі. Калле записав номер машини та інші прикмети. Тоді оглянув шини. Вони були стерті, крім задньої правої, що виявилася цілком новою. Калле накреслив її візерунок.

— Азбука детектива, — сказав він і сховав записника до кишені.

8

Як і домовились, війна Троянд почалася другого дня. В скриньці на листи Сікстен знайшов аркушик паперу із жахливими образами. Внизу стояло: "Правдивість цього засвідчує Андерс Бенгтсон, ватажок Білих Троянд, що ти йому не гідний навіть розв'язати шнурків на черевиках".

Люто скрегочучи зубами, Сікстен помчав шукати Бенку і Йонте.

Білі Троянди, готові до бою, залягли в пекаревому садку, чекаючи нападу ворогів. Калле видряпався на клен, звідти видно було цілу вулицю аж до поштаревого будинку. Він був розвідником Білих Троянд, водночас не забуваючи своєї справи.

— Власне, мені сьогодні воювати ніколи, — сказав був він Андерсові. — Я зайнятий.

— От тобі й маєш! — мовив Андерс. — Якась кримінальна справа, еге ж? Може, кривий Фредрік знову зазіхає на церковну карнавку?

— Що з тобою говорити! — зітхнув Калле.

Він знав, що його однаково ніхто не зрозуміє, і слухняно, як йому велено, поліз на клен. Безоглядна покора ватажкові була одна із заповідей Білих Троянд.

Як розвідник, Калле все ж таки мав ту перевагу, що міг стежити й за дядьком Ейнаром. Тим часом дядько Ейнар сидів на веранді й допомагав тітці Мії перебирати ягоди, тобто перебрав десь із десятків, запалив цигарку і вмоствився на поруччі, вимахуючи ногами. Потім подражнив Єву-Лотту, що пробігла повз нього до штабу Білих Троянд на горище в пекарні. Взагалі, видко, нудився.

— І не набридає тобі отак байдикувати? — почув Калле тітчин Міїн голос. — Піди прогуляйся до міста або поїдь велосипедом купатися, чи що. До річі, вечорами в готелі бувають танці, чому б тобі не піти?

— Дякую за турботу, люба Міє, — відповів дядько Ейнар, — але мені так гарно тут у садку, що не хочеться нічого робити. Тут я справді зможу відпочити й заспокоїти собі нерви. Мені так гарно й легко на серці, відколи я приїхав сюди!

"Аякже, гарно й легко! — подумав Калле. — Десь так гарно, як гадюці в комашнищі. Чи, бува, не через те, що йому гарно й легко на серці, він не спить ночами й тримає під подушкою револьвера?"

— А скільки я вже, власне, тут живу? — поцікавився дядько Ейнар. — Дні так спливають, що не встигаєш їх рахувати.

— В суботу буде два тижні, — відповіла тітка Мія.

— Оттакої! Не більше? А мені здавалося, що я вже тут цілий місяць. Так, треба вже помаленьку збиратися в дорогу.

"Тільки не тепер, тільки не тепер! — благав тихенько на дереві Калле. — Спершу мені треба з'ясувати, чого ти припиш тут, як заєць у кущах".

Калле так захопився розмовою на веранді, що геть забув про свої обов'язки розвідника Білих Троянд. До тям його вернув шепіт унизу на вулиці. Там стояли Сікстен, Бенка і Йонте й намагалися зазирнути через огорожу. Калле на дереві вони не бачили.

— Євина-Лоттина мама і якийсь тип сидять на веранді, — доповів Сікстен. — Отже, не можна зайти просто у хвіртку. Ми підемо на кладку і зненацька захопимо їх від річки. Вони, напевне, сидять у своєму штабі на горищі.

Червоні Троянди зникли. Калле швиденько зліз із дерева й гайнув до пекарні, де Андерс і Єва-Лотта задля розваги спускалися мотузкою, що залишилася ще від циркової вистави.

— Червоні Троянди йдуть! — вигукнув Калле. — Зараз будуть переходити річку.

Річка, що текла попід пекарів садок, була кілька метрів завширшки. Єва-Лотта перекинула через неї дошку, що, в разі потреби, могла правити й за "звідний міст". То була не вельми надійна кладка, та як нею перебігати швиденько і впевнено, то рідко коли траплялось впасти у воду. А навіть якщо впадеш, то тільки й лиха, що замочиш штани, бо річка була неглибока.

Білі Троянди поспішилися послужливо спустити "звідний міст" і поховались у

кущах на березі. Їм не довелося довго чекати. Вони захоплено побачили, як на другому боці вигулькнули Червоні Троянди, обережно визираючи своїх підступних ворогів.

— Ага, міст спущений! — вигукнув Сікстен. — Гайда! Перемога наша!

Він кинувся на дошку, а Бенка відразу за ним. Цього тільки Андерсові було й треба.

Він блискавкою метнувся вперед і, як Сікстен уже мав ступити на берег, штовхнув дошку. Цього було досить.

— Таке саме сталося з Фараоном, що захотів перейти Червоне море! — потішила Єва-Лотта Сікстена, що борсався у воді.

Поки Сікстен і Бенка, голосно присягаючись, що помстяться, вилазили на берег, Білі Троянди щодуху помчали до пекарні. Вони використали дорогі секунди, щоб забарикадуватися на горищі: заперли як слід двері на сходи, витягли мотузку, а тоді поставали коло отвору, чекаючи на ворога. Бойовий клич звістував, що ворог надходить.

— Тобі ще довго сохнути? — співчутливо спитав Калле, заглядавши Сікстена.

— Десять стільки, як тобі, щоб молоко на губах висохло! — відповів Сікстен.

— Ви самі вилізете чи вас викурити звідти? — спитав Йонте.

— О, залазьте сюди й візьміть нас! — мовила Єва-Лотта. — Нічого, як ми наллємо вам за комір трохи розтопленої смоли.

За останні роки між Червоними та Білими Трояндами не раз вибухала війна. Проте це зовсім не означає, що між її учасниками панувала ворожнеча. Навпаки, всі вони були добрі приятелі, а війни для них були тільки веселою розвагою. Вони не мали якихось визначених правил ведення війни. Єдина їхня мета була — якнайбільше дошкулити супротивникові, а до цього всі засоби надавалися. Не можна було, звісно, втягати у війну батьків та інших чужих осіб. Облягати супротивників штаб, шпигувати й заскакувати їх зненацька, брати заручників, обмінюватися жахливими погрозами й писати образливі листи, викрадати у супротивника "таємні папери" і самим виготовляти купи таких паперів, аби вороги мали що красти, переносити нишком важливі документи через лінію фронту — в цьому й полягала вся їхня війна.

Поки що Білі Троянди відчували свою перевагу.

— Відступіться трохи, — ввічливо мовив Андерс, — бо я наміряюся плюнути!

Невдоволено бурмочучи, Червоні Троянди відступили за ріг, надаремне пробуваючи відчинити двері на сходи.

Але успіх запаморочив голову ватажкові Білих Троянд.

— Перекажіть Червоним Трояндам, що я відлучився на п'ять хвилин у своїй потребі, — сказав він і спустився мотузкою вниз.

Андерс думав, що добіжить до хатки з вирізаним на дверях серцем, поки вороги помітять, що він покинув горище. Та прорахувався. Він таки прошмигнув до хатки й заціпнув за собою двері. Але не подумав про те, як йому вернутися назад. А за рогом стояв Сікстен і аж засяяв, як угледів, куди забрався його ворог. Двома стрибками він опинився коло дверей, заціпнув їх знадвору й переможно засміявся. Такого зловісного сміху Єва-Лотта й Калле давно вже не чули.

— Треба визволити нашого ватажка із того ганебного полону, — твердо сказала Єва-Лотта.

Вороги захоплено танцювали військовий танок.

— Білі Троянди мають тепер новий штаб, — глузував Сікстен, — і вже так будуть пахнути, як ніколи.

— Лишайся тут, Калле, і дражни їх, а я погляну, що можна зробити.

З горища були ще одні сходи, проте вели вони не надвір, а до пекарні. Ними Єва-Лотта могла вийти непомітно. Вона спустилася сходами, дорогою схопила кілька тістечок і зникла в дверях із другого кінця будинку. Тоді далеко обминула будинок, і після кількох спроб їй пощастило непомітно для Червоних Троянд вилізти з огорожі на хатку. Прихопивши з собою дубця, вона поплазувала дашком. Андерс почув, що в нього над головою хтось лазить, і промінь надії освітив його жалюгідний притулок.

Тим часом Калле як міг дражнив Сікстена та його приятелів, намагаючись прикувати до себе всю їхню увагу. То справді була напружена хвилина, коли Єва-Лотта опустила дубця підважити заціпку. Якби хтось із ворогів тієї миті обернувся, то все пропало б. Калле пильно стежив за кожним порухом Єви-Лотти, і йому довелося неабияк натужуватись, щоб водночас дражнити супротивника.

— Підступні паршивці, ось хто ви! — вигукнув Калле саме тоді, як Єви-Лотті пощастило відщипнути двері.

Андерс відчув, що двері подалися, вискочив надвір і кулею промчав метрів із сто до старого береста. Завдяки багаторічним вправам він миттю опинився на дереві. І коли Червоні Троянди, розлючені його втечею, наче зграя гончаків, стовпилися внизу, Андерс попередив: першого ж, хто зважиться вилізти на дерево, він так прикрасить, що його рідна мати не впізнає. В останню хвилю Сікстен згадав про Єву-Лотту. Вона саме лаштувалася перелізти на огорожу. Та скоро їй довелось пересвідчитися, що за волю свого ватажка вона заплатила своєю власною. Червоні Троянди оточили хатку, і Єва-Лотта, наче достигле яблуко, впала в їхні простягнені руки.

— Мерщій до штабу її! — крикнув ватажок Червоних Троянд Сікстен.

Єва-Лотта пручалась, як левиця, але Бенка і Йонте скоро змусили її скоритися своїй твердій руці.

Білі Троянди негайно кинулись на допомогу. Калле з'їхав мотузкою вниз: Андерс, ризикуючи життям, стрибнув з дерева. Та поки Бенка і Йонте тягай, відсапуючись, дівчину до річки, Сікстен заступав їх ззаду, тож вони без перешкод доправили свою здобич до "фортечного рову". Нічого було й думати перевести Єву-Лотту "звідним мостом", так вона брикалася. Тому Бенка відразу впхнув її у воду, а сам із Йонте ляпнувся слідом за нею.

— Не думай опиратися, бо втопимо, — попередив дівчину Йонте.

Але погроза не завадила Єви-Лотті ще дужче хвицатися, і вона була рада, що їй двічі пощастило затягти Бенку і Йонте під воду. Звісно, сама вона теж добряче скупалась, але це не зменшувало її втіхи.

Бій коло річки не стихав. Стояв такий галас, що пекар Лісандер залишив тісто й

вийшов подивитися, що скоїлося. Не поспішаючи, він підійшов до річки саме тоді, як його дочка висунула з води мокру голову. Бенка і Йонте відпустили Єву-Лотту й винувато позирнули на пекаря. Бій скінчився сам собою. Пекар задумливо дивився на своє дитя й довгу хвилину мовчав.

— Слухай, Єво-Лотто, — врешті озвався він, — ти вмієш плавати по-собачому?

— Ну звісно, — відповіла Єва-Лотта, — я по-всякому вмію.

— Невже? Ну, саме це мене й цікавило, — мовив чемно пекар і рушив назад до своєї пекарні.

Штаб Червоних Троянд містився в поштаревій садибі, в гаражі. Там не було машини, і Сікстен тим часом використовував його на свої потреби: тримав у ньому вудки, футбольний м'яч, велосипед, лук, дошку, що в неї вони стріляли, та всі таємні папери й документи Червоних Троянд. Сюди вони й замкнули мокру до рубця Єву-Лотту, але Сікстен по-лицарському запропонував їй свій спортивний костюм.

— Моє гасло — бути шляхетним із переможеними, — заявив він.

— Ну, а я нітрохи не переможена, — відповіла Єва-Лотта. — Мене скоро визволять. А тим часом я постріляю з лука.

Вартові не боронили їй стріляти.

Андерс і Калле похмуро сиділи коло річки й радили раду. Яка шкода, що вони не заповнили Сік-стена! Тепер нічого й думати про обмін полоненими.

— Я закрадуся до них і спробую щось винюхати, — заявив Андерс. — А ти лізь на клен і пильнуй на той випадок, якби вони надумали повернутися.

Захищай штаб до останнього бійця! А як не пощастить, то спали таємні папери!

Калле добре знав, що важко буде виконати все дослівно, але не перечив ватажкові.

Яке чудове місце для розвідника цей клен! Сидіти на розгалуззі зручно, листя тебе ховає, а сам ти бачиш більшу частину пекаревого садка й цілу вулицю, аж до рогу, де вона виходить на Велику вулицю. Калле ще був схвилюваний недавнім боєм, хоч його трошки мучило сумління. Адже він знав, що занедбав свої громадські обов'язки. Якби не війна між Трояндами, він уже рано-вранці стояв би біля готелю й стежив би за тими двома типами, що приїхали вчора ввечері. Хтозна, може, вони допомогли б йому розгадати таємницю.

Дядько Ейнар походжав стежкою в садку. Він не бачив спостерігача на клені, отже Калле міг спокійно стежити за ним. Кожен дядьків Ейнарів порух свідчив про нетерплячість і невдоволення, а на його обличчі заляг такий неспокій і мука, що Калле аж стало його шкода.

"Мабуть, треба було часом гратися з ним", — раптом співчутливо подумав Калле.

За парканом пролягала безлюдна вулиця. Калле позирнув у напрямку поштаревих будинку. Звідти саме слід було чекати нападу. Однак жодна з Червоних Троянд не з'являлася. Калле поглянув у бік Великої вулиці. Звідти хтось ішов. Стривай! Та невже! Ну так! Ті самі типи, як їх там... Крук і Редіг! Калле натужився, мов пружина. А прибульці чимраз наближалися. Порівнявшись із пекаревим садком, вони помітили дядька Ейнара, а він помітив їх.

Як раптом побілів дядько Ейнар! Аж страшно дивитися, чисто тобі мрець. А як злякався: миша в пастці й та не була б така злякана, як дядько Ейнар.

Перший озвався один із прибульців, невисокий на зріст, блідий, тобто Редіг. Голос його був такий улесливий і солодкий.

— Диви, ось і наш Ейнар, наш любий приятель Ейнар!

9

В Калле пішов мороз по спині, як він почув той голос! За лагідністю в ньому ховалося щось відраз-не й грізне.

— Ти, либонь, не вельми радий нас бачити, друзяко! — улесливо мурчав далі прибулець.

Дядько Ейнар схопився тремтячими руками за хвіртку.

— Чого ж, звісно, радий. Але ви так зненацька з'явилися...

— Зненацька? — засміявся Блідий. — Певне ж, бо ти забув лишити нам адресу, як їхав. Через неуважність, звичайно. На щастя, ти написав Лолі листа з дуже чітким поштовим штемпелем. А Лола — дівчина тямуща. Коли з нею як слід побалакати, то вона нічого не втаїть.

Дядько Ейнар, важко дихаючи, перехилився через хвіртку до Блідого.

— Що ти зробив із Лолою, ти!..

— Ну, ну! — перебив його улесливий голос. — Не гарячкуй! У відпустці треба відпочивати, а не розпускати нерви. Адже ти собі влаштував невеличку відпустку, як я зрозумів?

— Та взагалі... так, — відповів дядько Ейнар. — Захотів трошки відпочити.

— Ми розуміємо. Останнім часом ти дуже натовився на роботі, га?

Розмовляв увесь час тільки Блідий. Той, що його Калле прозвав "Відразним", мовчки стояв і всміхався, але та усмішка здалася Калле не вельми приязною.

"Якби я зустрівся з ним на відлюдній вулиці, то непомалу злякався б, — подумав Калле, — хоч не знати ще, кого неприємніше було б зустріти, — цього чи того Блідого, Івара Редіга".

— Чого ти, властиво, приїхав, Артуре? — спитав дядько Ейнар.

"Артуре? Таж його звати Іваром! — міркував Калле. — Хоча, звісно, злочинці й злодії завше мають по кілька наймень..."

— Ти сам у біса добре знаєш, чого я приїхав! — сказав Блідий уже трохи твердішим голосом. — Ходімо покатаємось трохи та заразом і побалакаємо.

— Я не маю про що з вами балакати, — відрубав дядько Ейнар.

Блідий підступив до нього ближче.

— Так-таки й не маєш? — лагідно сказав він. Що то в нього в руці? Калле аж нахилився, щоб побачити.

— Он як воно ведеться, — прошепотів він. — Тепер дядько Ейнар опинився перед націленим револьвером.

Ну й звички в деяких людей! Лесть що — і вже револьвер!

Блідий пестливо погладив рукою блискучу крицю й повів далі:

— Подумай як слід, може, таки поїдеш із нами?

— Ні! — крикнув дядько Ейнар. — У мене з вами немає ніяких справ! Забирайтесь геть, а то...

— А то покличеш поліцію, га? Блідий і Відразний зареготали.

— Е ні, голубе, не покличеш! Тобі так само хочеться приплутувати сюди поліцію, як і нам.

Блідий знову зареготав якось неприємно й дивно.

— Гарно придумав, любий Ейнаре. Таки гарно, треба визнати. Взяти собі невеличку відпустку зовсім таємно, поки вляжеться перший переляк. Куди розважніше, ніж відразу чухрати за кордон. Метикуватий хлопець, нічого не скажеш!

Він трохи помовчав.

— А все ж ти ледь переборщив, — повів він далі уже зовсім не улесливим голосом. — Ніколи не слід обдурювати своїх приятелів. Багато хто загинув замолоду тільки тому, що забував про це. Де ж це видано, щоб троє кашу варило, а один із'їв!

Блідий перехилився через хвіртку й позирнув на дядька Ейнара так ненависно, що Калле аж кинуло в жар.

— Знаєш, що мені зараз кортить? Увігнати тобі кулю в лоба! — сказав він. — Просто тут, на місці, собако боягузливий!

Дядько Ейнар тим часом наче трохи підбадьорився.

— Ну, й що з того буде? — сказав він. — Хочете назад до в'язниці? Застрілите мене, а за п'ять хвилин тут будуть лягаві. Яка вам користь? Ти ж не сподіваєшся, що я ношу їх із собою? Краще сховай свою цяцьку й побалакаймо розважно! Як ви будете гарно поводитись, то, може, я й поділюся з вами.

— Ото, яка шляхетність, — глузливо мовив Блідий. — Ти ладен поділитися! Шкода, що ця блискуча ідея трохи запізно саянула тобі в голові. Таки запізно! Бо тепер ми не хочемо ділитися. Даємо тобі час подумати... ну, скажімо, хвилин п'ять... ми не Дріб'язкові — і ти витрусиш нам усі блискітки. Гадаю, ти розкумекав, що йдеться про твою шкуру!

— А як не витрушу? З собою я їх не ношу, а як ти вколошкаєш мене, то навряд чи хтось допоможе тобі знайти їх.

— Голубе Ейнаре, адже я не вчора народився. На тих, хто по-доброму не розуміє, завше є рада, бігме добра рада. Я знаю, що ти собі тепер гадаєш. Так добре знаю, немов бачу наскрізь твою гнилу макітру. Ти гадаєш, що тобі пощастить знову обдурити нас. Гадаєш, що своїм базіканням про поділ виграєш час, а тоді махнеш звідси, перше ніж ми тобі на заваді станемо. Але я скажу тобі одне. Ми тобі на заваді станемо, і то так, що ти довіку не забудеш! Ми з Йоменом посидимо в місті, і ти частенько нас зустрічатимеш. Як тільки ти спробуєш висунути носа за хвіртку, то завше здибаєш своїх давніх приятелів. А ми вже зуміємо побалакати з тобою наодинці, будь певен.

"Оце, мабуть, і є "зловісна посмішка", як пишуть у книжках", — подумав Калле, дивлячись на обличчя Блідого.

Він нахилився, щоб краще роздивитися, і зламав гіллячку. Дядько Ейнар швидко

озирнувся, приглядаючись, де то тріснуло, і Калле похолов зі страху.

"Аби тільки мене не помітили! Аби тільки не помітили! Бо тоді мені буде непереливки!"

Він розумів, що як його побачать, то не стануть із ним панькатись. Навряд чи такий тип, як Блідий, пожаліє свідка, що десять хвилин підслухував їхню розмову. На щастя, ніхто з трьох співрозмовників не став досліджувати, що там тріснуло. Калле полегшено відітхнув. Серце його вже було заспокоїлось, коли це він помітив таке, що воно знову тривожно закалатало. Вулицею хтось ішов. Маленька постать у червоному, дуже великому спортивному костюмі. То була Єва-Лотта. Вона весело вимахувала мокрою сукенкою і насвистувала свою улюблену пісеньку:

Жило собі дівчатко, на ймення Жозефіна...

"Хоч би вона мене не помітила! — молився Калле. — Хоч би не помітила! Бо як вона скаже: "Агов, Калле!" — то буде біда".

Єва-Лотта підійшла ближче.

"Звісно, вона помітить мене. Бо напевне погляне на нашу дозірну вежу. І чого я тільки виліз сюди!"

— Привіт, дядьку Ейнаре! — гукнула Єва-Лотта. Дядько Ейнар завше приязно зустрічав Єву-Лотту. А тепер був просто в захваті.

— Добре, що ти прийшла, люба, — сказав він. — Я вже хотів іти дивитися, чи мама зварила обід.

Він помахав тим, що стояли за хвірткою.

— Ну, бувайте! На жаль, мені треба рушати.

— Бувай, друже, — відповів Блідий. — Ми ще неодмінно побачимось.

Єва-Лотта запитально позирнула на дядька Ейнара.

— Ви не запросите своїх приятелів на обід?..

— Здається, їм тепер ніколи.

Дядько Ейнар узяв Єву-Лотту під руку.

— Дякуємо, колись іншим разом, люба панночко, — сказав Відразний.

"Тепер... тепер усе вирішиться, — міркував Калле, як Єва-Лотта порівнялася з кленом. — Ой-ой!"

Жило собі дівчатко, на ймення Жозефіна...

Єва-Лотта заспівала і, за звичкою, глянула на розгалуззя клена, дозірну вежу Білої Троянди. Калле дивився просто в її веселі, блакитні очі. Якщо ти роками був учасником воєн Білої та Червоної Троянд, якщо не стояв осторонь кривавих битв індіанців і блідолицих, якщо ти був розвідником союзників у другій світовій війні, то навчився двох речей: нічому не дивуватися і, як треба, тримати язика на припоні. Ось сидить на дереві твій товариш, він приклав пальця до вуст, і на обличчі в нього написане тільки одне: "Мовчи!"

Єва-Лотта з дядьком Ейнаром ідуть далі.

І вміла вона шити вже змалку на машині...

"Що ви скажете, пане Блюмквісте, про ту розмову?"

Калле лежав горілиць у своєму садку під грушею і давав інтерв'ю уявному співрозмовникові.

"Бачите, — мовив пан Блюмквіст, — найперше виявилось, що в цій кримінальній драмі маємо не одного злодія, а відразу трьох. І я попереджаю вас, юначе (уявний співрозмовник був ще вельми недосвідчений і молодий), попереджаю, що найближчими днями стануться важливі події. Найкраще для вас було б сидіти вечорами дома. Боротися будуть до загину, і в того, хто не звик мати справу з покидьками суспільства, можуть не витримати нерви".

Сам пан Блюмквіст був такий звичний мати справу з покидьками суспільства, що не боявся за свої нерви. Він вийняв з уст люльку й повів далі:

"Ви ж розумієте, що ті двоє панове, Крук і Редіґ— вам, звісно, не треба пояснювати, що то їхні вигадані прізвища, — отже, ті два типи приїхали залити сала за шкуру дядькові Ейнарові, тобто Ейнарові Ліндебергові, чи Бране, як він часом себе називає. Одне слово — життя його в небезпеці!"

"А на чий бік у цій сутичці наміряється стати пан Блюмквіст?"— спитав уявний співрозмовник.

"На бік суспільства, юначе, як і завше! Навіть коли доведеться ризикнути життям!"

Знаменитий детектив сумно всміхнувся. Задля суспільства він уже стільки важив життям, що не грає ніякої ролі, чи він ризикуватиме на один раз менше чи більше.

Думки його снувались далі: "Дуже кортить мені знати, чого вони вимагають від дядька Ейнара", — сказав він сам до себе, і тепер це вже був не "пан Блюмквіст", а просто Калле, безпорадний малий Калле, що йому вся та історія видавалася досить-таки моторошною.

Раптом він згадав про газету. Ту саму газету, що її дядько Ейнар купив відразу, як приїхав, коли вони сиділи в літній кав'ярні. Вона й досі лежала в шухляді, та Калле ще не вивчив її докладніше. "Отак дати маху!" — хлопець скочив на ноги. Він згадав, що дядько Ейнар накинувся тоді на сторінку з "Останніми новинами". Отже, тепер треба було тільки вгадати, що його зацікавило. "Нове випробування атомної бомби" — навряд! "Брутальний напад на літнього чоловіка" — ану, може, це? "Двоє хлопців років по двадцять напали на літнього чоловіка, коли той не дав їм закурити..." Ні, дядько Ейнар до цього не причетний. "Вкрадено великі коштовності", — Калле свиснув і швидко перебіг очима повідомлення.

"Вночі проти суботи на Банерґатан украдено великі коштовності. В помешканні відомого стокгольмського банкіра нікого не було, отже злодії могли орудувати цілком вільно. Вони залізли, очевидно, кухонними дверима, відчинивши їх відмикачкою. Коштовності, десь на суму сто тисяч крон, зберігалися в сейфі. Між другою й четвертою годиною ночі його винесено з помешкання. Розбитий і порожній сейф знайдено надвечір у неділю в лісі за три милі від міста. Кримінальна поліція, що її сповіщено в суботу вранці, поки що не знайшла жадних слідів. Мабуть, грабіжників було щонайменше двоє або й більше. Це одна з найзухваліших крадіжок у нашій країні.

Кримінальна поліція попередила всі поліцій-Ні дільниці. В портах і на прикордонних рогатках підсилено охорону, бо є підозра, що злодії спробують утекти за кордон і там збути коштовності. Серед украдених речей є дуже цінний платиновий браслет з діамантами, багато каблучок з діамантами, брошка, прикрашена чотирма діамантами в золотій оправі, намисто зі східних перлин і старовинна нагрудна прикраса зі смарагдами".

— Ну й бовдур же я, достеменний бовдур! — вигукнув Калле. — Як було не здогадатися! Лорд Пітер Вімсей та Еркюль Пуаро давно вже розкумекали б, що до чого! Адже нема нічого простішого!

Калле взяв у руки перлину. А з чого видно, що вона східна?

Раптом йому блискавкою сяйнула одна думка. "Я з собою їх не ношу", — сказав дядько Ейнар. Ну звісно, не носить! І він, Калле Блюмквіст, знає, де все те сховане — браслет, і діаманти, і смарагди, і платина, чи як воно там зветься! Звісно, в руїнах замку! А де ж іще! Дядько Ейнар не зважувався тримати їх у своїй кімнаті. Мусив заховати в надійне місце. А підземелля в замку — місце надійне, туди ніхто не заходить.

Хлопцеві аж голова тріщала від думок. Треба негайно піти до замку й знайти коштовності, поки дядько Ейнар не надумав забрати їх звідти! Ох, а ще ж треба стежити за дядьком Ейнаром і тими двома, щоб слушної миті їх арештувати! Як же йому самому всюди встигнути? Та ще й у розпалі війни Білих і Червоних Троянд! Ні, без помічників йому не обійтися! Навіть лорд Пітер Вімсей не впорався б сам. Треба втаємничити в цю справу Андерса та Єву-Лотту й попросити в них допомоги. Щоправда, вони ніколи не визнавали його як детектива, кпили з нього, але ж цього разу йдеться про щось інше!

Внутрішній голос підказував Калле, що в такій справі треба шукати помічників у поліції, і він знав, що голос його не дурить. Та якби Калле пішов до поліції й розповів про все, то чи повірили б йому? Не почали б сміятися, як завше сміються дорослі? Калле мав уже гіркий досвід. Ніхто не хоче вірити, що в одинадцять років можна чогось dokonати. Ні, він почекає, поки матиме більше доказів.

Калле обережно поклав перлину в шухляду. А ось і відбиток дядькового Ейнарового пальця! Хтозна, може, він знадобиться! Калле тішився, що виявився такий завбачливий і зробив відбиток.

У газеті написано, що поліція поки що не має ніяких слідів. Ну, в них завше так! Але ж якісь відбитки пальців напевне знайдено в пограбованому помешканні? А це багато важить! Якщо злодій уже мав справу з поліцією, то в поліційній картотеці повинні бути відбитки його пальців. Треба тільки порівняти їх з тими, що знайдено на місці злочину, і все гаразд. Тоді можна відразу сказати: "Цю крадіжку вчинив кривий Фредрік!" Звісно, якщо то будуть відбитки пальців кривого Фредріка. Але може бути, що в поліційній картотеці не виявиться таких відбитків, як ті, що їх знайдено на місці злочину, — тоді вони ні на що не потрібні.

Проте Калле має відбиток дядькового Ейнарового великого пальця, чіткий відбиток на клаптикові паперу. Може, допомогти бідолашній поліції, яка "поки що не знайшла

жадних слідів?" Якщо дядько Ейнар справді причетний до крадіжки на Банерг'атан (Калле ще не зовсім був цього певен, хоч усе свідчило проти нього), то стокгольмську поліцію, очевидно, дуже втішить відбиток його пальця.

Калле дістав аркуш паперу та ручку й написав:

"До кримінальної поліції в Стокгольмі".

Він спинився й посмоктав кінець ручки. Треба написати так, аби вони подумали, що до них звертається дорослий. Бо ті йолопи ще візьмуть та викинуть листа в кошик на сміття.

Калле заходився писати далі:

"Як видно з газет, у вас на Банерг'атан здаєця сталася велика крадіжка. Може ви знайшли якісь відбитки пальців, то я посилаю вам один з надією, що він збіжиця з якимось вашим. Дальші довідки можете дістати цілком бизкоштовно від

Карла Блумквіста,

приватного детектива,

Велика вулиця, 14, Лільчепінг".

— Ну от, — сказав Калле і послинив конверта. — А тепер мерщій до Андерса і Єви-Лотти.

11

Андерс і Єва-Лотта сиділи на горищі в штабі Білих Троянд. Там було напрочуд затишно. Старе горище правило не тільки за штаб — туди складали також всілякий хатній мотлох, а ще меблі, що віджили своє. Там стояла біла шаховка, недавно винесена з Євиної-Лоттиної кімнати, в кутку тулилися старі стільці, а ще був облуплений, побитий стіл, що на ньому сльотливої пори діти грали в пінг-понг. Однак тепер у Андерса і Єви-Лотти не було часу на пінг-понг. Вони мали по вуха роботи: мусили виготовляти "таємні папери". Кожний готовий документ Андерс клав у бляшану коробку, що була найбільшим скарбом Білих Троянд. Там вони берегли пам'ятки з попередніх воєн між Трояндами: мирні договори, таємні мали, камінці з дивовижними знаками та безліч інших речей, що невтаємниченій особі видалися б просто мотлохом. Та для лицарів Білих Троянд речі в коробці були правдивими клейнодами, що за них вони ладні б віддати життя. Ключ від коробки ватажок носив на шиї і не знімав його ні вдень, ні вночі.

— Де це завівся Калле? — сказав Андерс, кладучи в коробку новий документ.

— Принаймні недавно ще сидів на дереві, — мовила Єва-Лотта.

Саме тієї хвилини Калле вскочив на горище.

— Кидайте все це, — засапано мовив він. — Треба негайно підписати мир із Червоними Трояндами. В гіршому разі підемо на безоглядну капітуляцію

— Ти збожеволів! — обурився Андерс. — Ми ж тільки почали!

— Однаково! В нас є тепер важливіші справи. Єво-Лотто, тобі дядько Ейнар дуже подобається?

— Дядько Ейнар? Чого б це він мав мені дуже подобатися?

— Адже він усе-таки кузен твоєї мами.

— Ну то й що? Не думаю, щоб він і мамі подобався, — мовила Єва-Лотта. — А коли так, то мені не конче ним захоплюватись. А чого ти питаєш?

— Отже, тобі не дуже буде прикро, якщо ти довідаєшся, що він злодій?

— Та годі тобі! — втрутився Андерс. — Карнавку з грішми вкрав кривий Фредрік, а не дядько Ейнар!

— Цить! Спочатку прочитай ось це, а тоді вже базікай, — сказав Калле і витяг газету.

Андерс і Єва-Лотта прочитали повідомлення про те, що у Стокгольмі вкрадено великі коштовності.

— А тепер послушайте, — мовив Калле.

— Ти часом не захворів? — співчутливо спитав Андерс. Він тицьнув брудним пальцем на інше повідомлення: "Рогатої корови всяк боїться". — Може, це теж про дядька Ейнара?

— Цить, кажу! Єва-Лотто, ти бачила тих двох типів, що допіру стояли за хвірткою й розмовляли з дядьком Ейнаром? То його спільники, і дядько Ейнар якось їх обдурив. Їх звати Крук і Редіг, вони спинилися в готелі. А коштовності сховані в руїнах замку, — вимовив Калле одним духом.

— У руїнах замку? Ти ж сказав, що вони зупинилися в готелі, — мовив Андерс.

— Крук з Редігом у готелі! А не коштовності, дурна твоя голова, всілякі смарагди, і платина, і діаманти. Уявіть собі тільки, в підземеллі сховано коштовностей майже на сто тисяч крон!

— Звідки ти знаєш? — недовіжливо спитав Андерс. — Тобі дядько Ейнар сказав?

— У мене й своя голова на в'язах є, — відповів Калле. — Як розв'язуєш кримінальну загадку, завше треба рахуватися з імовірністю.

На хвилю в ньому озвався знаменитий детектив Блюмквіст, та скоро знову лишився тільки Калле, що у відчаї вимахував руками, бо не годен був переконати своїх приятелів. Довго йому довелось говорити, поки вони повірили. Та як Калле розповів усе про свої спостереження, про те, як уночі ходив до дядька Ейнара, як знайшов у руїнах перлину і як підслухав розмову, сидячи на клені, то навіть Андерс не міг вийти з дива.

— Згадаєте моє слово — з нього таки буде колись детектив! — вигукнув він. Очі йому горіли. — От краса! Які пригоди нас чекають! Треба негайно братися до діла. Тепер нам не до війни!

— То ось чому, — сказала Єва-Лотта, — ось чому я не можу пройти спокійно повз коробку з печивом! Я хапка на руку, як і дядько Ейнар... Ось що значить мати в родині злодія! Але нехай забирається геть з нашої хати, і то негайно! Ще вкраде наше столове срібло!

— Постривай, не гарячкуй! — мовив Калле. — До того ж у нього тепер є важливіші справи, ніж ваше столове срібло, будь певна. Він у великій скруті, бо Крук і Редіг надумали не спускати його з ока хоч би на мить.

— Тому він і ліг відразу по обіді! Сказав, що йому недобре.

— Ще б пак! — усміхнувся Андерс. — Але нам треба насамперед підписати мир із

Червоними Трояндами. Єво-Лотто, бери білий прапор і йди до них на переговори, хоч вони напевно подумують, що ми з глузду з'їхали.

Єва-Лотта слухняно прив'язала білу хусточку на паличку й пішла до Сікстенового гаража. Звістку про безоглядну капітуляцію Червоні Троянди сприйняли з подивом і невдоволенням.

— Ви часом не подуріли? — зауважив Сікстен. — Ми ж бо тільки почали!

— Ми здаємося на вашу ласку, — сказала Єва-Лотта. — Ви перемогли. Але скоро ми вас знову образуємо, тоді з вас полетить пір'я!

Сікстен неохоче склав мирний договір із дуже принизливими умовами для Білих Троянд. Вони повинні були відкладати половину своїх кишенькових грошей на цукерки для Червоних Троянд. А зустрічаючи їх на вулиці, мали тричі низько вклонятися й казати: "Я не гідний ступати по тій самій землі, що й ти, о пане!"

Єва-Лотта підписала договір від імені Білих Троянд, урочисто потиснула Сікстенові руку й помчала назад на горище. Заходячи у хвіртку, вона помітила по той бік вулиці одного з дядькових Ейнарових приятелів.

— Варту виставлено! — доповіла Єва-Лотта Андерсові й Калле.

— Оце буде війна! Не те, що з Червоними Трояндами, — вдоволено сказав Андерс. — Як ти гадаєш, Калле, що нам робити?

Хоч, звичайно, ватажком був Андерс, та він розумів, що в цьому особливому випадку треба слухатися Калле.

— Найперше — знайти коштовності! Треба піти на руїни. Але хтось мусить лишитися стежити за дядьком Ейнаром і тими двома типами.

Хлопці запитально глянули на Єву-Лотту.

— Нізащо! — твердо заявила дівчина. — Я хочу йти шукати коштовності. Крім того, дядько Ейнар лежить у постелі й прикидається хворим, отже, нічого не станеться, поки нас не буде.

— Можна поставити йому під двері коробочку сірників, — запропонував Калле. — Як вона лежатиме на тому самому місці, коли ми вернемось, то це означатиме, що дядько Ейнар нікуди не виходив.

— "Копаємо, хлоп'ята! Дзвенить в руках лопата..." — співав Андерс, коли вони за хвилину бралися стежкою в напрямку руїн.

— Якщо ми когось здибаємо, то скажем, що йдемо копати черв'яків, — сказав Калле.

Але вони не здибали нікого, руїни, як завше, були порожні й тихі. Чути було тільки, як гули джмелі. Зненацька Андерс похопився:

— А як же ми дістанемось у підземелля? Ти, Калле, казав, що коштовності сховані там! Як ти попав туди, коли знайшов перлину?

Отепер для Калле настала велика хвилина!

— Так, як звичайно входять у замкнені двері, — поблажливо сказав він і витяг відмикачку.

Андерс був дужче вражений, аніж сам хотів показати.

— Ну й спритник! — вигукнув він, і Калле сприйняв його слова як комплімент.

Двері подалися на завісах. Можна заходити! І діти кинулись у підземелля, як зграя гончаків.

Години через дві Андерс відклав лопату й промимрив:

— Гарно ми попрацювали, долівка наче тобі грядка на картоплю. І хоч би раз блиснув якийсь діамант! Аж дивно!

— А ти гадав, що ми так зразу й знайдемо їх? — боронився Калле. Він теж був трохи розчарований.

Вони перекопали кожний клаптик долівки у великому льоху, що до нього вели сходи. Але ж той льох був не один! Далі розгалужувалися довгі темні переходи, подекуди частково завалені, що вели до інших склепів і підземних в'язниць. Переходи ті не дуже вабили до себе, та могло ж таке бути, що дядько Ейнар задля певності закопав свій скарб десь далі. А тоді його й за рік не знайдеш. Якщо взагалі він сховав його в руїнах. Калле вже почав трохи сумніватися,

— А перлину ти де знайшов? — спитала Єва-Лотта.

— Біля сходів, — відповів Калле. — Але ми тут уже все перекопали.

Єва-Лотта задумливо скинула оком на сходи. Кам'яна плита, що правила за нижню приступку, не щільно прилягала до землі, бо ледь хитнулась, як Дівчина сіла на неї. Єва-Лотта скочила на ноги.

— А може, тут? — мовила вона, вхопившись руками за плиту. — Хитається, бачите!

Дві пари рук поспішилися Єві-Лотті на допомогу. Плиту відсунено, і з-під неї навсібіч кинулися стонogi.

— Копай! — звелів Андерсові схвильований Калле. Андерс узяв лопату і ввігнав її щосили в землю.

Лопата вдарилась об щось тверде.

— Мабуть, камінь, — пояснив Андерс і сягнув рукою в ямку. Пальці йому ледь тремтіли.

То був не камінь. То була... Андерс обмацав її в землі... то була бляшана коробка! Він витяг її — така самісінька, як та, що в ній Білі Троянди тримали свої папери.

Довгу мовчанку порушив Калле.

— От тобі й на! — вигукнув він. — Злодюга вкрав нашу коробку!

Андерс похитав головою.

— Ні, це не наша. Нашу я допіру замкнув своїми руками.

— Але ж така самісінька, як наша, — мовила Єва-Лотта.

— Бігме він купив її в господарській крамниці разом з ліхтариком! — мовив Калле. — Бо там продають такі коробки.

— Еге ж, свою ми теж там купили, — згадала Єва-Лотта.

— Мерщій відчиняйте! — нетерпеливився Калле. Андерс узявся за вічко. Та коробка була замкнена.

— Цікаво, чи в них усіх той самий ключ?

Він схопив ключа, що на шнурочку висів у нього на шії.

— О, швидше! — підганяла Єва-Лотта.

Калле сопів, немов щойно здолав високу гору. Андерс засунув ключа в шпарку й покрутив ним. Замок подався.

— О! — вигукнула Єва-Лотта. І як Андерс підняв вічко, додала: — Ви тільки гляньте. Немов у казках з "Тисячі й однієї ночі"!

— То он які вони, ті смарагди й платина! — шанобливо сказав Калле.

У коробці було все, про що писалося в газеті: брошка, й каблучки, й браслет, і розірване намисто з перлин, таких самих, як знайшов Калле.

— Сто тисяч крон! — прошепотів Андерс. — Аж лячно стає!

Єва-Лотта перебирала в руках коштовності. Вона взяла браслет і почепила собі на зап'ясток, брошку з діамантами пришпилила на свою ситцеву сукенку, а на кожний палець наділа по каблучці, тоді стала перед маленьким віконцем, що крізь нього в підземелля просякало денне світло. Самоцвіти на ній заграли всіма барвами.

— Ох, як гарно! Правда ж, я схожа на королеву? От якби мені хоч одну-однісіньку каблучку!

— У жінок одне в голові, — зауважив Андерс.

— Ну, годі вже, — мовив Калле. — Нам не можна гаятись тут. Уявіть собі, що раптом перед нами вродиться дядько Ейнар — прийде викопати коробку. Це однаково що здибати бенгальського тигра, хіба ні?

— Я б волів тигра, — сказав Андерс. — Але дядько Ейнар не зважиться вийти з хати, ви ж самі знаєте. Бо Крук і Редіг чигають на нього.

— У кожному разі, нам треба зразу ж піти в поліцію, — сказав Калле.

— У поліцію? — невдоволено спитав Андерс. — Навіщо вмішувати поліцію, коли в нас усе так гарно почалося?

— Це тобі не війна Троянд, — розважно сказав Калле. — Зволікати не можна. Адже ти сам знаєш, що злодіїв треба арештувати.

— А може, ми самі заманимо їх у пастку, а тоді скажемо поліції: мовляв, будь ласка, ось вам три чудові злочинці, ми їх спіймали!

Калле похитав головою. О, скільки разів знаменитий детектив Блюмквіст власноручно знешкоджував небезпечних злочинців цілими десятками! Проте знаменитий детектив одне, а Калле — зовсім інше. До того ж Калле часом був розважний і розумний хлопець.

— Ну, як знаєш.

Андерс неохоче визнав авторитет Калле в кримінальних справах.

— Якщо так, — озвалася Єва-Лотта, — то ходімо до Б'єрка. Нехай нам він допоможе, більше ніхто. Тоді, либонь, його підвищать на службі.

Андерс позирнув на перекопану долівку.

— А що робити з оцією грядкою? Посадимо картоплю чи все знову затопчемо?

Калле вважав, що найкраще затерти всі свої сліди.

— Але поспішаймо, — мовив він. — Якось воно моторошно мати з собою коробку зі стома тисячами крон. Я б хотів якнайшвидше ушитися звідси.

— А що робити з коробкою? — спитала Єва-Лотта. — Не можна ж нести її на очах у всіх. Та й де потім сховати?

Порадившись трохи, діти вирішили, що Андерс віднесе коштовну коробку в штаб Білої Троянди на горище й сховає там, а Калле і Єва-Лотта тим часом підуть шукати поліцая Б'єрка. Андерс скинув сорочку й загорнув у неї коробку. Він так і пішов, несучи в одній руці лопату, а в другій згорток.

— Всі неодмінно подумують, що я ходив копати черв'яків, — з надією в голосі сказав він.

Калле замкнув двері.

— Про одне я тільки шкодую, — мовив він.

— Про що? — спитала Єва-Лотта.

— Що ми не побачимо дядькового Ейнарового обличчя, як він прийде по коробку.

— О, за це б я заплатила двадцять п'ять ере! — відповіла Єва-Лотта.

У поліційній дільниці панував лад і спокій. Якийсь поліцей сидів собі й розв'язував кросворд, наче в світі не відбувалося ніяких злочинів. Однак Б'єрка не було.

— Можна бачити поліцая Б'єрка? — спитав Калле й чемно вклонився.

— Він у службовому відрядженні й повернеться аж завтра. А ти мені не підкажеш міфологічне чудовисько з шести літер?

Поліцей кусав олівця й дивився на Калле.

— Ні, я прийшов сюди в зовсім іншій справі, — відповів Калле.

— Еге ж, Б'єрк буде завтра. А жінку-вояка з восьми літер?

— Єва-Лотта, — мовив Калле. — Якраз вісім літер. Дякую, до побачення. Ми прийдемо завтра!

Калле потяг за собою Єву-Лотту.

— Хіба можна розмовляти про поважні речі з диваком, що цікавиться тільки міфологічними чудовиськами! — мовив він.

Єва-Лотта була такої самої думки. Вони вирішили, що нічого не станеться, коли почекати з поліцією до завтра. Адже дядько Ейнар, напевне, цілий-цілісінький лежить собі в постелі.

— А он і Крук стоїть коло годинникової майстерні, — прошепотів Калле. — Ти колись бачила таку пику?

— Дивно, що злодії пильнують один одного, — мовила Єва-Лотта. — Наче в приказці: "Праведникові янгол сон стереже"!

Калле помацав м'язи на руці.

— Але завтра, Єво-Лотто, завтра почнеться смертельна боротьба.

12

Уже зранку заповідалося на велику спеку. Левкої на грядці в пекарня посхиляли голівки. Вітер ані кивав, і навіть кицька Тусе воліла сидіти в затінку веранди, де Фріда квапливо накривала стіл до сніданку.

Єва-Лотта вбігла ще в нічній сорочці, з пружками від подушки на щоці.

— Ви не знаєте, Фрідо, чи дядько Ейнар уже встав?

Фріда таємниче відповіла:

— Краще спитай, чи він лягав! Так, так! Кажу тобі, Єво-Лотто, що пан Ліндеберг цієї ночі зовсім не лягав спати.

Єва-Лотта витріщила очі.

— Що? Звідки ви знаєте?

— Знаю, бо допіру носила йому окропу голитися. Кімната порожня, а ліжко як я вчора постелила, коли він вийшов, так і стоїть. Адже ввечері йому стало краще.

— Він учора ввечері виходив кудись? Як я вже спала?

— Авжеж! Очевидно, через того листа, що я принесла. О Боже, я забула за сіль і цукор!

— Якого листа? Почекайте, Фрідо, про якого листа ви кажете? — Єва-Лотта схопила Фріду за руку.

— Яка ж ти страшенно цікава, Єво-Лотто! Я не знаю, що то за лист, бо чужих листів не читаю. Просто коло хвіртки стояли якісь два чоловіки, як я ходила вчора ввечері по молоко. І попросили мене передати панові Ліндебергові листа, а я, звісно, й передала. Тоді він миттю видужав. Ось як воно було.

За хвилину Єва-Лотта вже була одягнена, а ще за хвилину прибігла до Калле. Андерс теж уже прийшов.

— Що робити? Дядько Ейнар зник! А ми ж його не заарештували!

Звістка вразила хлопців, як атомна бомба.

— Я так і знав, — промурмотів Андерс. — Немов та шука весною, пам'ятаєте, що спіймалася на гачок, а тоді зірвалася останньої миті.

— Стривайте! Не треба гарячкувати! — гримнув на них Калле, чи пак, знаменитий детектив Блюмквіст, що зненацька вигулькнув і втрутився в розмову. — Треба діяти методично, це єдина рада. Найперше зробимо трус у Ліндеберга, тобто в дядька Ейнара.

Про всяк випадок Калле пішов поглянути, чи не чатують на вулиці Крук або Редіг. Але варту, мабуть, знято.

— Ліжко не торкане, валізка на місці, — відзначив Калле, як вони прокралися до дядькової Ейнарової кімнати. — Все має такий вигляд, наче він гадає вернутися. Але, може, це тільки хитрощі.

Андерс і Єва-Лотта сиділи на ліжку й понуро дивилися перед себе.

— Ні, він не вернеться, — сказала Єва-Лотта. — Але в нас принаймні лишилися коштовності.

Калле нишпорив по кімнаті, пильно до всього додивляючись. Кошик на сміття. Ну певне ж! Азбука детектива! Там лежали коробки з-під цигарок, кілька зламаних сірників і давня газета. А ще ціла купка дрібних клаптиків паперу. Калле свиснув.

— Зараз будемо розв'язувати загадку. Та ще й яку! — сказав він.

Калле зібрав усі клаптики й розіклав їх перед собою на столі. Андерс і Єва-Лотта зацікавлено підійшли ближче.

— Гадаєш, що це лист? — запитала Єва-Лотта.

— Зараз побачимо.

Калле почав складати клаптик до клаптика — виходили слова.

Звісно, лист! Невдовзі загадка була розв'язана. Три голови напружено схилилося над столом і прочитали:

"Ейнаре, друже!

Ми з Йоменом уже згодилися. Будемо ділитися! Звісно, ти повівся по-свинському, і якби ми мали більше часу, то витрусили б із тебе все. Та нехай уже, поділимось. Так буде краще для нас усіх, а надто для тебе. Думаю, ти розумієш мене! Але затям собі, жодних коників! Якщо ти спробуєш і тепер обдурити нас, то наперед попрощайся з життям! Цього разу має бути чесна гра! Ми чекаємо на тебе коло хвіртки. Швиденько неси блискітки, і ми негайно зникнемо! Артур".

— Ага, злодії знову злигалися, — мовив Калле. — Однак блискіток їм доведеться пошукати.

— Цікаво, де вони тепер, — мовив Андерс. — А що, як вони чкурнули з міста? Ото, мабуть, люті! Як шершні.

— І, певне, сушать собі голову, хто забрав коштовності!

Єва-Лотта раптом повеселішала.

— А що, як прокрастися до руїн і подивитися, чи вони й досі там длубаються? Коли вони там, то негайно нашлемо на них поліцію, — мовив Андерс. — Хоч як вони зайдуть до підземелля, коли дядько Ейнар не має вже відмикачки?

— У таких типів, як Крук і Редіг, відмикачки в кожній кишені, будь певен, — сказав Калле.

Він зібрав усі клаптики в коробку з-під цигарок і сховав до кишені.

— Це докази, розумієте? — пояснив він Андерсові та Єві-Лотті.

На сонці було дуже парко, і діти швидко засапалися. Вони побоялись іти стежкою до руїн, аби часом не зустріти злодіїв.

— Не треба, щоб вони нас бачили, — пояснив Калле. — Ще запідозрять щось, а тоді нам буде непереливки! Бо той Редіг, видко, не з таких, що стерпить, як хтось втручатиметься в його справи.

— Еге ж, так вони й чекають нас, — мовив Андерс. — Певне, перелякались до смерті, як побачили, що коштовності зникли. Коли тільки дядько Ейнар не повів їх десь у інше місце.

Спинатися на пагорб було важко. Та що робити, як стежкою не можна йти! Довелось і дертися вгору, і лізти рачки, і плазувати, чіпляючись за кущі та за камені. А ще в таку спеку! Єві-Лотті стало млосно. Вона не встигла поснідати, як ішла з дому, тільки запхнула в кишеню кілька булочок.

От і замок. Добре, що вони не йшли стежкою, бо тепер опинилися на майданчику позаду руїн і могли обережно, крадькома виглянути з-за рогу, чи нема якоїсь небезпеки. Та скрізь було тихо. Як завше, гули джмелі, як завше, духмяніла завітла шипшина і, як завше, були замкнені двері до підземелля.

— Я так і думав! Від них і сліду не лишилося, — сказав Андерс. — Тепер мене довіку

мучитиме сумління, що ми не заарештували їх учора ввечері.

— Треба спуститись у підземелля й поглянути, чи справді від них не лишилося сліду, — сказав Калле й дістав із кишені відмикачку.

— Ти орудуєш відмикачкою, як справдешній злодій, — захоплено сказав Андерс, коли двері подалися.

Усі троє разом побігли вниз. Ту ж мить почувся страшний вереск, що покотився луною по всьому замку. То закричала Єва-Лотта. А знаєте чого?

Бо на долівці в льоху хтось лежав. Лежав дядько Ейнар, міцно зв'язаний за руки й ноги, із затичкою в роті.

Перша їхня думка була втекти: адже тепер дядько Ейнар їхній ворог. Однак той ворог був цілком безпорадний. Він благально дивився на них почервонілими очима. Калле підійшов і відтулив йому рота. Дядько Ейнар застогнав.

— Падлюки, що вони зі мною зробили! Боже, як руки затерпли! Розв'яжіть мене!

Єва-Лотта кинулась до нього, та Калле спинив її.

— Стривай, — мовив він, зніяковівши. — Перепрошую, дядьку Ейнаре, але спершу нам доведеться покликати поліцію.

Він сам дивувався зі своїх слів: отак заявити дорослій людині!

Дядько Ейнар кучеряво вилаявся, тоді знов трохи постогнав.

— Ага, то я вам маю дякувати за цю розвагу! І як я не здогадався? Знаменитий детектив Блюмквіст!

Дітям тяжко було слухати той стогін.

— Якого біса ви лупите на мене очі! — закричав дядько Ейнар. — Ідіть кличте лягавих, шмаркачі! Але хоч води могли б мені дати!

Андерс помчав до старого колодязя на подвір'ї замку й набрав у бляшаний коряк, що лежав коло нього, чистої, холодної води. Тоді приклав коряка до вуст дядькові Ейнарові.

Той став пити так, наче досі ніколи не бачив води. Потім знову заскиглив:

— Ох, як руки болять! Калле не міг далі витерпіти.

— Якщо ви твердо пообіцяєте, що не спробуєте втекти, то ми, може, попустимо вам мотузку.

— Обіцяю все, що хочете, — мовив дядько Ейнар.

— Та й, зрештою, не варто пробувати, бо як одне з нас побіжить до поліції, двоє залишаться стерегти вас. І ноги у вас зв'язані.

— Ти хлопець надзвичайно кмітливий, нічого не скажеш, — мовив дядько Ейнар.

Андерс насилу розв'язав мотузку в нього на руках. Спершу, мабуть, дядькові Ейнарові ще дужче заболіло, бо він довго сидів, похитуючись, і стогнав.

— Відколи ви так лежите? — спитала Єва-Лотта тремтячим голосом.

— З учорашнього вечора, любя панночко, — відповів дядько Ейнар. — І все завдяки вам.

— Шкода, звісно, — сказав Калле. — Дуже вас перепрошуємо, але все ж таки доведеться покликати поліцію.

— А може, домовимося з вами? — спитав дядько Ейнар. — До речі, як ви, в дідька, зуміли все винюхати? Ну, та байдуже, коштовності тепер у вас, а найважливіше, що вони знайшлися. Правда, пане знаменитий детективе? То чому ж вам не відпустити нещасного грішника задля давньої приязні?

Діти принишкли.

— Єво-Лотто, — звернувся дядько Ейнар до дівчини, — невже ти захочеш, щоб твій родич попав до в'язниці?

— Якщо хтось завинив, — сказала Єва-Лотта, — то мусить відповідати.

— Ми не можемо зробити інакше, — мовив Калле. — Андерсе, скочиш?

— Так.

— Прокляті вилупки! — вилаявся дядько Ейнар. — І чому я вам не поскручував в'язів, поки ще мав час?

Андерс двома стрибками здолав сходи. Лишилося тільки вибігти в двері. Але там хтось стояв. Двоє чоловіків заступили йому дорогу. Один, блідий на виду, тримав у руках револьвера.

13

— О, ми, здається, нагодилися на родинне свято! — зареготав Блідий. — Приятель дітей у колі своїх улюбленців! Така зворушлива сцена, що не завадило б зняти її та помістити в газеті. Ні, Ейнаре, не зрозумій мене хибно, я маю на думці не "Поліційні вісті". Адже є й інші газети!

Він замовк і став оглядати револьвера.

— Шкода, що ми перебили вам, — повів далі Блідий. — Якби ми трохи затрималися, то твої малі друзі звільнили б тебе, і ти швидше знайшов би блискітки, не те що вчора ввечері!

— Послухай мене, Артуре, — сказав дядько Ейнар. — Присягаюся, що...

— Ти вже вчора досить наприсягався, — перебив його Блідий. — Коли тобі захочеться сказати, де ти сховав брязкальця, тоді розтуляй писок. А поки що цить! І тримати ми тебе будемо лежма, як пляшку з мінеральною водою. Думаю, що твої маленькі друзі не заперечуватимуть, як я знову зв'яжу тобі руки? І ти не дуже голодний і не дуже спраглий, еге ж? Бо, на жаль, можу тобі дати лиш пожувати хусточку. Поки ти порозумнішаєш.

— Артуре! — вигукнув розпачливо дядько Ейнар. — Ти мусиш мене вислухати! Знаєш, хто все загарбав? Оці шмаркачі! І вже хотіли привести лягавого, як ви нагодилися. Далебі, я ніколи не сподівався, що так зрадію, угледівши ваші пики! Але тепер ви прийшли на диво вчасно!

Якусь хвилину панувала мовчанка. Бліде обличчя з неспокійними очима повернулося до дітей. Калле відчув, що надходить страшна небезпека. Це було навіть не те, що стояти перед дядьковим Ейнаровим револьвером.

Мовчанку порушив той, що його Калле назвав Відразним.

— А може, він цього разу не бреше, Артуре?

— Може, й не бреше, — відповів Артур. — Ми скоро визнаємо.

— Дітей полиши мені, — сказав дядько Ейнар, — я з них швидко витрушу те, що нам треба.

Андерс, Калле і Єва-Лотта аж побіліли на виду. Калле правду казав — це не те, що війна Троянд.

— Артуре, — мовив дядько Ейнар, — коли ти нарешті розчовпав, що я не маю наміру пошити вас у дурні, то повинен зрозуміти й те, що тепер нам як ніколи треба триматися разом. Розріж-но мотузку, — він показав на свої зв'язані ноги, — і будемо кінчати справу. Мені здається, що нам давно час ушитися звідси.

Артур мовчки підійшов і розрізав мотузку. Дядько Ейнар насилу підвівся й потер заляклі ноги.

— Це була найдовша ніч у моєму житті, — сказав він.

Його приятель Артур скривив глузливо рота, а Відразний хрипко засміявся.

Дядько Ейнар підійшов до Калле і взяв його за підборіддя.

— То як, знаменитий детективе, вже не кличеш поліції?

Калле мовчав. Гру програно, і він знав це.

— Скажу тобі, Артуре, що ці дітлахи дуже кмітливі. І я не вельми здивуюся, коли вони чемно й слухняно розкажуть дядькові Ейнарові, де сховали коштовності.

— Тут їх нема, а де вони, ми не скажемо, — вперто заявив Андерс.

— Послухайте мене, діти, — мовив дядько Ейнар. — Ось ці два добрі дядечки вчора не так мене зрозуміли. Їм здалося, що я знаю, де коштовності, але не хочу признатися, куди їх сховав. І вони дали мені цілу ніч на роздуми. Я вже сказав, що то була найдовша ніч у моєму житті. Тут, у льоху, вночі темнуватو. Властиво, зовсім темно, хоч в око стрель. Та ще й холодно. І спиться погано, як у тебе зв'язані руки й ноги. І голод та спрага долягають. Куди приємніше лежати вдома, у мами, й спати собі в ліжку, правда, Єво-Лотто?

Єва-Лотта позирнула на дядька Ейнара так само, як тоді, коли він мучив її улюблену кицьку.

— Пане детективе, — повів далі дядько Ейнар, — а як ти дивишся на те, щоб перебути одну або, скажімо, кілька ночей тут, у руїнах? Або, може, і всі ті ночі, що тобі лишилися в житті.

Калле відчув, як по спині йому забігали мурашки.

— Ну, годі теревенити! — перебив Артур Редіг. — Чого ти з ними стільки панькаєшся? Слухайте, шмаркачі! Я люблю дітей, навіть дуже, але таких, що коли треба й коли не треба бігають до поліції, не зношу. Ми вас тут замкнемо, мусимо замкнути. Але від вас самих залежить, чи вийдете ви звідси живі. Якщо ви повернете коштовності, то перебудете тут одну, щонайбільше дві ночі, бо тільки-но ми досягнемо безпечнішого місця, ваш любий дядько Ейнар напише, де ви.

Він хвильку помовчав.

— Якщо ви не захочете сказати, де сховані коштовності, то мені аж страшно уявити собі, як будуть голосити ваші любі матусі.

Дітям теж було страшно уявити собі таке. Калле запитливо глянув на своїх

приятелів. Андерс і Єва-Лотта кивнули головою. Іншої ради не було. Треба сказати, де схована бляшана коробка...

— Ну, пане знаменитий детективе, — заохочував хлопця дядько Ейнар.

— А ви напевне випустите нас, як ми скажемо? — спитав Калле.

— Ну звісно, — мовив дядько Ейнар. — Ти не віриш дядькові Ейнарові, хлопче? Вам доведеться тільки посидіти тут, поки ми знайдемо якийсь затишніший притулок, ніж це містечко. До того ж я попрошу дядька Артура, щоб не в'язав вас, і тоді вам буде зовсім непогано!

— Коробка стоїть у білій шаховці на горищі, — сказав Калле, насилу видушуючи з себе слова. — Там, де був цирк "Калотан".

— Чудово! — зрадів дядько Ейнар.

— Ти певен, що знаєш, де це, Ейнаре? — спитав Артур Редіг.

— Цілком певен! Бачиш, Артуре, як нам вигідно триматися разом? Ніхто з вас не може залізти на горище так, щоб не викликати підозри, а я можу.

— Ну гаразд! — мовив Артур. — Ходімо!

Він подивився на трьох дітей, що стояли, збившись у купку.

— Думаю, що ви не збрехали!.. По правді роби, по правді й буде, мій юний друже, це гарна приказка. Бо як ви збрехали, то ми негайно вернемося, і тоді вам скрутно доведеться, ой скрутно!

— Ми не збрехали, — сказав Калле, дивлячись спідлоба.

До нього підійшов дядько Ейнар. Калле вдав, що не бачить простягненої руки.

— Прощай, пане знаменитий детективе, — мовив той. — Мені здається, що буде краще, як надалі ти кинеш криміналістику. До речі, можна мені забрати назад відмикачку? Це ж ти її взяв у мене?

Калле засунув руку в кишеню й витяг відмикачку.

— Вам теж краще було б кинути дещо, — буркнув він.

Дядько Ейнар засміявся.

— Прощай, Андерсе, дякую за компанію. Прощай, Єво-Лотто! Ти гарна дівчинка, я завше тебе такою вважав. Привітай від мене маму, якщо я не встигну з нею попрощатися!

Він рушив нагору разом зі своїми приятелями. У дверях він обернувся й помахав дітям рукою:

— Обіцяю неодмінно написати, де ви! Якщо тільки не забуду!

І важкі двері грюкнули й замкнулися.

14

— Це я винен, — озвався Калле після довгої, здавалося, нескінченної мовчанки. — Тільки я сам. Не треба було вплутувати вас до цієї справи. Та, мабуть, і самому не треба було вплутуватись.

— Винен, винен! — передражнила його Єва-Лотта. — Ти хіба знав, що так вийде?

Знов запала тиша, жахлива тиша. Здавалося, що на світі нічого не існує, крім цього підземелля й щільно замкнених дверей.

— Шкода, що Б'єрка вчора не було, — врешті мовив Андерс.

— Ще й як! — озвався Калле.

І вони знов замовкли. Всі троє думали. І думали приблизно те саме: що все пропало. Коштовності не врятовано, і злодії втечуть за кордон. Та це тепер здавалося не таким страшним, як те, що самі вони замкнені, не можуть вийти і не знають, чи взагалі коли вийдуть. На саму згадку про таке їм аж млосно ставало. А раптом дядько Ейнар не напише? До того ж скільки часу йде лист з-за кордону? І скільки можна жити без їжі та без води? А може, злочинці захочуть, щоб діти назавше лишилися в підземеллі? Бо ж за кордоном теж є поліція, і злодіям буде спокійніше жити, як Андерс, Калле і Єва-Лотта ніколи не вийдуть і не зможуть їх виказати. "Я напишу, якщо тільки не забуду", — наостанці сказав дядько Ейнар. Зловісні слова!

— Я маю три булочки, — сказала Єва-Лотта, засовуючи руку в кишеню.

Це все ж таки була якась розрада.

— Отже, до вечора ми не вмеремо з голоду, — мовив Андерс. — І ще лишилося півкоряка води.

Три булочки й півкоряка води! А далі що?

— Треба кликати на допомогу, — порадив Калле. — Може, якийсь турист нагодиться, прийде оглядати руїни.

— Я пам'ятаю, що торік тут були два туристи, — сказав Андерс. — Після того в місті ще довго про них згадували. То чому б хтось не нагодився нині?

Вони поставали коло віконця, крізь яке просмикувався пучок сонячного проміння.

— Ну — раз, два, три! — скомандував Андерс.

— Поможіть! По-мо-жіть!

Після того крику тиша видалася їм ще глибшою.

— До Гріпсгольма[3] та Альвастра[4] туристи валками сунуть, — гірко зауважив Андерс. — А наші руїни нікого не цікавлять.

Ні, жоден турист не почув їхнього крику, та й взагалі ніхто не почув.

Спливали хвилини, обертаючись на години.

— Аби я хоч була сказала вдома, що йду до руїн, — мовила Єва-Лотта. — Тоді вони прийшли б сюди нас шукати...

Вона затулила руками обличчя. Калле проковтнув клубок у горлі й підвівся з долівки. Він не міг сидіти й спокійно дивитися на Єву-Лотту. Чи дверей не можна виламати? Ні, зразу видно було, що марно й пробувати. Калле нахилився й підняв щось із долівки коло сходів. Дядьків Ейнарів ліхтарик! Він його забув! От пощастило! Бо як настане ніч, темна, холодна ніч, то хоч можна буде коли завгодно посвітити собі. Батарейки не вистачить надовго, але принаймні вони блиснуть і подивляться, котра година. Хоч, властиво, тепер уже однаково — чи третя година, чи четверта, чи п'ята, скоро для них узагалі ніщо не матиме ніякої ваги.

Калле відчув, як у ньому росте глухий відчай. Він ходив з кутка в куток "смутий та невеселий", як звичайно пишуть у книжках.

Усе що завгодно, аби тільки не сидіти й не чекати. Все що завгодно. Може, краще

обстежити темні переходи, що вели в глиб підземелля?

— Андерсе, ти колись пропонував обстежити підземелля, накреслити план і влаштувати тут наш штаб. То, може, тепер обстежимо його?

— Невже я справді казав таку дурницю? Певне; мені тоді в голову вдарило сонце. Якби я тільки вибрався звідси, то довіку обминав би десятою дорогою ці паскудні руїни, так і знай!

— Усе ж таки цікаво, куди ведуть ці темні коридори? — не поступався Калле. — А раптом є якийсь інший вихід, що про нього ніхто не знає!

— Аякже! А раптом сюди з'являться археологи й відкопають нас? Однакова надія.

Ева-Лотта стрепенулася:

— Воно так, але як ми сидітимемо, то взагалі здурієм. Як на мене, то Калле правду каже. Ми маємо ліхтарика й будемо присвічувати собі.

— Ну, як хочете, — сказав Андерс. — Та, може, спершу з'їмо булочки? Три булочки — на жаль, тільки три булочки, і надовго їх однаково не стане.

Ева-Лотта дала кожному по булочці, і вони мовчки заходилися їсти. Їм аж моторошно ставало на думку, що це, може, вони їдять востаннє в житті. Вони швидко ум'яли булочки й запили їх водою з коряка. Тоді взяли за руки й рушили в темряву.

Калле йшов попереду й світив ліхтариком.

Саме тієї хвилини перед невеликою поліційною дільницею спинилася машина. З неї висіло двоє чоловіків і поспішили до дільниці, де їх зустрів Б'єрк, дуже здивований несподіваними відвідинами.

Прибульці назвалися: комісар Стенберґ і поліцай Сантесон із стокгольмської кримінальної поліції.

Потім комісар швидко спитав Б'єрка:

— Ви не знаєте тут у місті приватного детектива на прізвище Блюмквіст?

— Приватного детектива Блюмквіста? — Б'єрк похитав головою. — Ніколи про такого не чув.

— Дивно, — сказав комісар. — Він мешкає на Великій вулиці, чотирнадцять. Ось погляньте.

Комісар витяг листа й подав Б'єркові. Якби тут був Калле, то відразу впізнав би його. Вгорі стояло: "До кримінальної поліції у Стокгольмі", а внизу підпис: "Карл Блюмквіст, приватний детектив".

Поліцай Б'єрк засміявся:

— Та це ж мій приятель Калле Блюмквіст! Ти Диви, приватний детектив! Тому приватному детективові десь одинадцять чи дванадцять років!

— Тоді чим ви поясните, що він прислав нам такий самісінький відбиток пальця, як ми виявили на Банерґатан наприкінці липня? Мабуть, чули про крадіжку великих коштовностей? Чий це відбиток? Саме це найбільше цікавить стокгольмську кримінальну поліцію. Це наша єдина ниточка. Ми певні, ще грабувало кілька осіб, бо одна не зрушила б з місця важкого сейфа. Проте відбитки пальців залишила тільки одна з них, решта, певне, були в рукавицях.

Поліцай Б'єрк задумався. Він згадав, як недавно на майдані Калле обережно розпитував його, ще треба робити, коли знаєш, що хтось злочинець, а доказів немає. Виходить, Калле Блюмквіст якимось робом напав на слід злодіїв, що вкрали коштовності!

— Мені здається, що найкраще негайно ж піти й розпитатися про все самого Калле, — сказав поліцай Б'єрк.

— Мабуть, так, і якнайшвидше, — погодився комісар.

— Велика вулиця, чотирнадцять! — сказав поліцай кримінальної поліції і сів за кермо.

І машина рушила.

Червоні Троянди страшенно нудилися. Що це за нова мода в Білих Троянд підписати мир, коли війна так цікаво почалася! Подумати тільки, доброї вільно відмовитися від такої розваги!

— Я гадаю, що нам треба піти й трохи пообразжати їх, — запропонував Сікстен. — Може, вони нарозумляться.

Бенці й Йонте сподобалась така пропозиція: Проте у штабі Білих Троянд було тихо й порожньо

— Де їх чорти носять? — здивувався Йонте.

— Почекаймо їх, — сказав Сікстен. — Колись ж" вони мають повернутися. І Червоні Троянди влаштувалися собі на горищі. Там було багато старих часописів, що ними Білі Троянди розважалися в негоду; були також і шахи, і чудовий стіл для гри в пінг-понг. Одне слово, нудьгувати не доводилось.

— Гарний у них штаб, — позаздрив Бенка.

— Так, — сказав Сікстен. — Аби ж у нашому гаражі помістився такий великий стіл.

Вони грали в пінг-понг, спускалися мотузкою вниз, знову вилазили нею, роздивлялися в часописах комікси й нітрохи не переймались тим, що Білі Троянди красувалися своєю відсутністю.

Сікстен стояв у отворі, тримаючись за мотузку. "Он іде той Євин-Лоттин родич, як там його... ага, дядько Ейнар! Як же він поспішає!" — подумав хлопець. Ось він позирнув угору, помітив Сікстена й отетерів.

— Ти шукаєш Єву-Лотту? — за хвилю спитав дядько Ейнар.

— Так, — відповів Сікстен. — Ви не знаєте, де вона?

— Ні, не знаю.

— Шкода, — сказав Сікстен і з'їхав мотузкою вниз.

Дядько Ейнар засяяв. Сікстен знову поліз нагору.

— Ти лізеш іще? — спитав дядько Ейнар.

— Авжеж, — сказав Сікстен, спритно видряпуючись мотузкою. Відразу видно було, що в нього з фізкультури п'ятірка.

— Що ти там робитимеш? — поцікавився дядько Ейнар.

— Чекатиму на Єву-Лотту, — відповів Сікстен. Дядько Ейнар трохи походив у садку.

— Здається мені, — врешті гукнув він Сікстенові, — що Єва-Лотта з хлопцями

подалася кудись на цілий день! Раніше як увечері вони не вернуться.

— Шкода, — сказав Сікстен і з'їхав донизу. Дядько Ейнар знову засяяв.

Сікстен поліз назад.

— Ти не чув, що я сказав? — Дядько Ейнар починав нервуватися. — Єви-Лотти не буде цілий день!

— Шкода, — мовив Сікстен. І поліз далі.

— Що ж ти там роби́тимеш? — спитав дядько Ейнар.

— Дивитимуся комікси, — відповів Сікстен. Дядько Ейнар уже не сяяв. Він знову нетерпляче походив трохи стежкою.

— Агов, ти, нагорі! — гукнув він за хвилю. — Хочеш заробити крону?

Сікстен висунув голову.

— Певне ж! А як?

— Побіжи до тютюнової крамнички на майдані й купи мені коробку цигарок!

— Залюбки, — сказав Сікстен і з'їхав мотузкою вниз.

Дядько Ейнар дав йому п'ять крон. Сікстен помчав щодуху. Тепер дядько Ейнар засяяв ще дужче.

Коли це з отвору висунув голову Бенка, симпатичний Бенка з руським кучерявим чубом і кирпатим носом. У кого б стало духу лаятися, побачивши такого гарного хлопця? А от дядько Ейнар вилаявся, та ще й як!

За хвилю вернувся Сікстен. В одній руці він ніс великий пакунок. Віддавши дядькові Ейнарові цигарки, він гукнув своїм приятелям:

— Дивіться, хлопці! Я купив у Євиного-Лоттиного тата на цілу крону булочок, а він не скупий! Тепер ми маємо їжу і можемо сидіти цілий день, навіть додому не треба йти.

Дядько Ейнар вилаявся ще дужче й прудко пішов геть.

Червоні Троянди дивилися комікси, грали в пінг-понг, їли булочки, спускалися мотузкою й не журилися, що Білі Троянди красувалися своєю відсутністю.

— Вам не здається, що в того родича одної клепки бракує? — спитав Сікстен, коли дядько Ейнар уже вчетверте вигулькнув коло пекарні. — Чого він товчеться, наче курка з яйцем? Не може знайти собі якоїсь роботи?

Минали години. Червоні Троянди й далі грали в пінг-понг, роздивлялися комікси, спускалися мотузкою, їли булочки й зовсім не журилися, що Білі Троянди красувалися своєю відсутністю.

15

Всюди темно-темнісінько! Тільки часом через якусь щілину блисне промінь світла. Однак ліхтарик ще світить, хоч це добре. Як важко пробиратися тими переходами! Подекуди дорогу заступають великі камені, в підземеллі все липке, вогко й холодно. Як же тут перебути ніч? Багато ночей?

Андерс, Калле і Єва-Лотта тримаються за руки. Калле освітлює довгі кам'яні стіни, мокрі та плісняві.

— Як ті нещасні сиділи тут замкнені, — каже Єва-Лотта. — І, либонь, не один рік.

— Але їм хоч їсти давали, — бурчить Андерс. Однією булочкою дуже не наїсися, а

він таки

добре зголоднів. Дома в нього десь тепер обідають.

— А в нас на обід нині битки! — зітхає Єва-Лотта.

Калле мовчить. Він лютий на самого себе за те, що взагалі захопився працею детектива. Сиділи б тепер собі дома на горищі, воювали б із Червоними Трояндами, їздили б на велосипеді, купалися б, їли б на обід битки. Хіба мало цікавого на світі!? А натомість вони спотикаються в темряві й навіть думати бояться, що їх чекає.

— Вже краще вернімося на давнє місце, — каже Єва-Лотта. — Чогось іншого, аніж ми вже бачили, однаково не буде. Всюди темно й неприємно.

— Хоч дойдімо цим переходом до кінця, — пропонує Андерс, — а тоді вернемось.

Єва-Лотта помилилася: принаймні не скрізь було те саме. Перехід скінчився сходами, а сходи звичайно з'єднують два поверхи.

То були вузькі кручені східці з кам'яними приступками, стертими безліччю ніг.

Андерс, Калле і Єва-Лотта стоять припині: вони не вірять своїм очам. Калле освітлює східці ліхтариком. Тоді кидається вперед. Але східці кінчаються глухим кутом. Отже, ними не можна зайти в підземелля. І, звісно, вийти теж не можна. Калле вже ладен головою розбити дошки, щоб аж тріски полетіли.

— Ми мусимо вийти! Мусимо, кажу! — в нестямі кричить Андерс. — Я більше не можу! Він бере велику каменюку. Калле допомагає йому.

— Раз-два-три! — командує Андерс. Дерево тріщить. Ще раз!

— Побачиш, що ми вийдемо, Калле! — Андерс мало не плаче з натуги.

Востаннє, з усієї сили. Трах! Навсібіч летять тріски, їх не важко відкинути. Андерс висовує голову і аж вищить з радощів. Східці ведуть на перший поверх зруйнованого замку!

— Гайда за мною! — кличе він.

Калле і Єву-Лотту не треба просити. І ось уже вони всі троє милуються днем, сонцем, наче великим дивом. Єва-Лотта підбігає до вікна. Внизу розляглося містечко. Видно водогінну башту й церкву. А там, удалині, червоний дах їхньої пекарні. Єва-Лотта відвертається до стіни й вибухає голосним плачем.

"Ну й чудні ці дівчата, — міркують Калле й Андерс. — В підземеллі вона не ревла, а тепер, як усе вже минулося, бризкає, немов водограй!"

На той час Червоні Троянди вже передивилися усі комікси, досхочу нагналися в пінг-понг. Та ще й у Преріях мав початися футбольний матч.

— А хай їм, набридло вже чекати! — заявив Сік-стен. — Наче до Америки емігрували. Ходімо!

Вони всі троє спустилися мотузкою вниз і перейшли річку через Євину-Лоттину кладку. Дядько Ейнар таки дочекався свого, хоч і не одну годину згаяв.

Метрів за двісті на вулиці стоїть блискуча чорна машина марки "Вольво". В ній сидять двоє чоловіків, нетерплячі й роздратовані. Їм дошкуляє спека. Години спливають, а через рівні проміжки часу з'являється їхній давній приятель Ейнар і доповідає:

— Ті вилупки ще там! Що я, по-вашому, маю робити? Не можу ж я їм поскручувати в'язи, хоч як би хотів!

Та ось нарешті дядько Ейнар іде, не йде, а біжить. Він щось несе під полою.

— Усе гаразд, — шепоче він і вскакує в машину. Йомен додає газу, і машина мчить у північному напрямку.

Троє чоловіків у машині думають тільки про одне: якнайшвидше втекти з містечка. Вони дивляться тільки перед себе й бачать лиш вулицю, що має вивести їх до багатства, волі й безтурботного життя. Якби вони позирнули вбік, то, може, помітили б трьох дітей: Андерса, Калле і Єву-Лотту, що саме вигулькнули з-за рогу і вражено та злякано дивилися вслід своїм ворогам, які швидко тікали машиною.

16

— Де тебе дідько носив, шибенику? — запитав бакалійник Блюмквіст. — І що ти накоїв? Знову розбив комусь вікно?

Уже вкотре бакалійник Блюмквіст вибігав на ґанок і виглядав свого нащадка. І ось нарешті побачив його разом з Андерсом і Євою-Лоттою.

— Пустіть мене, татку! — просився Калле. — Мені треба бігти в поліцію!

— Знаю! — сказав тато. — Поліція вже чекає на тебе. Це тобі так не минеться!

Калле не міг збагнути, чому поліція чекає на нього. Але досить того, що вона чекала. І він побіг так, як ще зроду не бігав. Андерс і Єва-Лотта мчали за ним.

На зеленій дощечці гойдалки сидів поліцай Б'єрк, дай Боже йому здоров'я, а коло нього — двоє ще якихось поліцаїв.

— Арештуйте їх, арештуйте! — нестямно закричав Калле. — Мерщій!

Б'єрк і двоє інших поліцаїв схопилися.

— Де? Кого?

— Злодіїв! — Калле був такий схвилюваний, що не міг говорити. — Вони допіру поїхали. Ой, швидше!

Двічі йому не довелося казати. На очах у приголомшеного бакалійника Блюмквіста Калле та його двох приятелів повезли в поліційній машині під охороною трьох поліцаїв. Пан Блюмквіст схопився за голову. Син ще в пір'я не вбився, а вже попав під арешт! Єдине його втішало — що пекарева дочка, видно, не краща, та й шевців синок теж.

Поліційна машина так летіла на північ, що статечні городяни маленького містечка тільки докірливо хитали головами. Калле, Андерс і Єва-Лотта сиділи ззаду поряд із комісаром Стенбергом. На поворотах їх кидало то в один, то в другий бік. Єва-Лотта дивувалася, скільки людина може витерпіти за один день і не зомліти. Калле й Андерс говорили один поперед одного, аж поки комісар заявив, що радше слухав би їх по черзі. Калле вимахував руками й верещав не своїм голосом:

— Один блідий, другий відразний, а третій дядько Ейнар, але блідий, властиво, ще відразніший за відразного, та й дядько Ейнар теж відразний!

Комісар аж трохи розгубився.

— Блідий зве себе Іваром Редігом, але його, здається, звуть Артуром, а відразного звуть Йоменом, але він, видко, зветься Крук, а дядько Ейнар, той зветься і Ліндеберг, і

Бране, і він спить з револьвером під подушкою, а коштовності закопав у підземеллі зруйнованого замку, під сходами, а як я брав у нього відбиток пальця, то, на лихо, впав вазон, і він націлився на мене револьвером, а потім я сидів на клені й чув, як Йомен і Редіг погрожували вбити його, а тоді зв'язали в льоху в руїнах, бо він, дурний, пішов туди з ними, а коштовностей уже не було, бо ми сховали їх на горищі, але тепер, на жаль, злодії, мабуть, їх забрали, бо вони замкнули нас у підземеллі, а там стільки всіляких переходів, але ми вибралися звідти, бачите, а тепер ви, дядьку комісар, вже все знаєте, тільки прошу вас, їдьте швидше!

З виразу обличчя дядька комісара не видно було, що він усе знає, однак він подумав, що подробиці можна буде з'ясувати потім.

Поліцай глянув на спідометр. Сто кілометрів на годину! Збільшувати швидкість він боявся, хоч Калле вважав, що машина їде надто повільно.

— Тут роздоріжжя, то куди їхати: ліворуч чи праворуч?

Поліцай так раптово загальмував, що машину закинуло вбік.

Андерс, Калле і Єва-Лотта аж пальці кусали, так їх нервувала та затримка.

— От лихо! — сказав комісар. — Пане Б'єрку, ви знаєте тутешні дороги, як на вашу думку, котрою вони поїхали?

— Важко сказати, — відповів Б'єрк. — Обидві ці дороги ведуть на гостинець, тож вони будь-куди могли звернути.

— Стривайте, — сказав Калле й вискочив із машини. Він витяг записника й подався на дорогу ліворуч, пильно роздивляючись сліди.

— Вони завернули сюди! — схвильовано закричав він.

— Звідки ти знаєш? — спитав комісар.

— Знаю, бо в них нова шина на правому задньому колесі, і я накреслив собі візерунок. Ось гляньте! — Він показав чіткий слід на дорозі. — Такий самісінький.

— А ти метикуватий хлопець! — похвалив комісар, коли вони бігли назад до машини.

— Азбука детектива, — сказав знаменитий детектив Блюмквіст. Але враз згадав, що недавно волів бути просто Калле, й скромно додав: — Так якось мені спало на думку.

Тепер вони мчали з карколомною швидкістю. Всі припинили, тільки напружено дивилися вперед. Ось заворот... Машина ковзнула...

— Дивіться! — вигукнув поліцай Б'єрк. Перед ними метрів за сто їхала машина.

— То вони! — запевнив Калле. — Чорне, блискуче "Вольво"!

Поліцай Сантесон робив усе, що тільки міг, аби наздогнати втікачів, проте чорне "Вольво" й собі прискіпалося, і відстань між машинами не меншала. Хтось дивився в заднє вікно. Злодії, очевидно, здогадались, що за ними женуться.

"Я зараз зомлію, — подумала Єва-Лотта. — А я ще зроду не мліла".

Сто десять кілометрів. Тепер поліційна машина повільно, але впевнено доганяла втікачів.

— Лягайте, діти! — раптом крикнув комісар. — Вони стріляють!

Він звалив усіх трьох на дно. І саме вчасно. Свиснула куля й пробила вітрову

шибку.

— Б'єрку, вам там зручніше, нате мого револьвера й дайте відповідь тим собакам!

Комісар передав револьвера Б'єркові, що сидів спереду.

— Стріляють! Ох, яка стрілянина! — шепотів Калле, сидячи на дні машини.

Б'єрк висунув руку в бокове вікно. Він був не тільки спритний гімнаст, але й добрий стрілець. Ось він пильно націлився в праве заднє колесо "Вольво".

До нього тепер десь метрів двадцять п'ять. Пролунав постріл, і чорне "Вольво", ковзнувши, з'їхало у канаву. Поліційна машина наздогнала його.

— Мерщій виходьте, поки вони ще в машині! — крикнув комісар. — Ви, діти, полежте ще!

Поліція миттю оточила розбите "Вольво". Ніщо в світі не могло змусити Калле лежати на дні машини. Він повинен устати й подивитися!

— Дядько Б'єрк і поліцай, що вів машину, стоять із націленими револьверами, — доповідав він Андерсові та Єві-Лотті. — А товстий комісар сіпає за двері. Ой, як вони зчепилися! То Редіг, він теж із револьвером. Ох, дядько Б'єрк так йому дав, що він випустив револьвера! А тепер вилазить дядько Ейнар, але без зброї, він тільки пручається... ось йому накладають кайдани і Редігові теж! А де ж Відразний? Ось його витягають. Він, певне, зомлів. Ох, як цікаво! А тепер, уявляєте...

— Та цить! — сказав Андерс. — Ми ж не сліпі, самі бачимо!

Бійка скінчилася. Дядько Ейнар і Блідий стояли перед комісаром. Відразний лежав поряд на землі.

— О, кого я бачу! — вигукнув комісар. — Та це ж Артур Берг! Яка приємна несподіванка!

— Кому приємна, а кому ні, — сказав Блідий, позираючи спідлоба.

— Таки правда, — погодився комісар. — Що ти скажеш, Сантесоне, ми спіймали самого Артура Берга!

"Добра ж у нього, видко, пам'ять, що він згадує всі прізвища", — подумав Калле.

— Ходи сюди, Калле! — покликав комісар. — Тобі, певне, буде приємно знати, що з твоєю допомогою нам пощастило спіймати одного з найнебезпечніших злочинців у нашої країні!

Навіть Артур Берг звів брови, побачивши Калле, Андерса і Єву-Лотту.

— Треба було зробити так, як я спершу намірявся: постріляти цих вилупків, — сказав він спокійно. — Ніколи не варто робити людям добро, завше через це маєш самі неприємності.

Відразний розплющив очі.

— А ось іще один знайомий і постійний клієнт поліції! Слухайте, Йомене, ви ж начебто хотіли стати чесною людиною — здається, так ви мені заявили, коли ми зустрічалися востаннє.

— Так, але я спершу хотів розжитися на невеличкий капітал. Без грошей чесним не станеш, пане комісаре!

— А ви? — комісар обернувся до дядька Ейнара. — Ви вперше ступили на слизьку

стежку?

Дядько Ейнар опустил очі.

— Так, — сказав він. Тоді злісно глянув на Калле. — Принаймні раніше я не попадався. І тепер був би викрутився, якби не цей знаменитий детектив Блюмквіст!

Він видушив із себе щось схоже на усміх.

— А тепер погляньмо, де коштовності. Сантесоне, зазирни в машину. Вони мають бути десь там.

Авжеж, бляшана коробка була в машині.

— У кого ключ? — спитав комісар.

Дядько Ейнар неохоче віддав ключа. Решта всі напружено чекали.

— Зараз побачимо, — сказав комісар, крутнувши ключем.

Вічко відчинилося.

Зверху лежав аркушик паперу, а на ньому красувався напис великими літерами: "Таємні папери Білої Троянди". Комісар з дива аж рота роззявив. Решта всі теж. Артур Берг ненависно позирнув на дядька Ейнара.

Комісар понишпорив у коробці, але, крім паперів, камінчиків та ще якогось непотребу, там нічого не було.

Перша не витримала Єва-Лотта. Її веселий лукавий сміх став ніби гаслом для Калле та Андерса. Вони теж зареготали. Всі троє так сміялися, що аж стогнали й трималися за животи.

— Що це напало на дітей? — розгублено спитав комісар. А тоді обернувся до Артура Берга: — Отже, ви вже встигли сховати вкрадене. Нічого, ми все з вас витрусимо.

— Не... не треба... не треба нічого витрушувати, — насилу вимовив Андерс, давлячись сміхом. — Я знаю, де коштовності. В нижній шухляді шаховки, що стоїть на горіщі.

— А де вони це взяли? — показав комісар на коробку.

— У верхній шухляді!

Єва-Лотта раптом замовкла і опустилася на узбіччя канави.

— Гляньте, дівчинка, здається, зомліла, — сказав поліцай Б'єрк і підвів Єву-Лотту. — Воно й не дивно!

Єва-Лотта поволі розплющила блакитні очі.

— Авжеж не дивно, — прошепотіла вона. — Я ж бо за цілий день з'їла тільки одну булочку.

17

Знаменитий детектив Блюмквіст лежав горілиць під грушею. Атож, тепер він був не просто Калле, а знаменитий детектив. Про це писала навіть газета, що її він тримав у руці. В заголовку стояло: "Знаменитий детектив Блюмквіст", а під ним знімок. Звісно, знімок мав би зображати літнього чоловіка з чіткими зморшками й пронизливим поглядом. Але нічого не вдієш, із газети дивилося обличчя, що дивовижно скидалося на Калле. Були там і Євин-Лоттин і Андерсів знімки, щоправда, трохи нижче.

"Ви помітили, юначе, — звернувся пан Блюмквіст до свого уявного співрозмовника,

— що вся перша сторінка присвячена тій дріб'язковій історії з краденими коштовностями, яку я легко розплутав у вільну хвилину?"

О, так, уявний співрозмовник, звісно, помітив це й не знаходив слів, щоб висловити своє захоплення.

"Пан Блюмквіст, мабуть, одержав велику винагороду?" — сказав він.

"Авжеж, — погодився пан Блюмквіст, — я таки дістав купу грошей... хм, тобто, я хочу сказати, чималу суму, але я поділився з панною Лісандер і паном Бенгтсоном, що неабияк допомогли мені викрити злочинців. Одне слово, ми поділили десять тисяч крон, що їх прислав нам банкір Естберг".

Уявний співрозмовник вражено плеснув у долоні.

"Що ж, — повів далі пан Блюмквіст і недбало зірвав травинку, — десять тисяч крон — теж гроші. Але мушу вам сказати, юначе, що я працюю не задля нікчемного золота. В мене одна мета — боротися із злочинністю в нашому суспільстві. Еркюль Пуаро, лорд Пітер Вімсей, ваш покірний служник... авжеж, на світі є ще люди, що не дадуть процвітати злочинності".

Уявний співрозмовник справедливо зауважив, що суспільство вельми вдячне панам Пуаро, Вімсеєві та Блюмквістові за їхню корисну й віддану працю.

"Перше ніж ми попрощаємось, юначе, — мовив знаменитий детектив і вийняв з рота люльку, — я хочу сказати вам одну річ. Злочин не виплачується. "По правді роби, по правді й буде", — так сказав мені колись сам Артур Берг. І я сподіваюся, що він збагнув це там, де тепер сидить. У кожному разі, він має ще перед собою не один рік, аби поміркувати про це. Подумати тільки, що дядько Ейнар... тобто... хм... Ейнар Ліндеберг такий молодий іще — а вже ступив на слизьку стежку! Хай би хоч кара вийшла йому на добро! Бо... як я вже сказав... злочин не виплачується!"

— Калле!

Єва-Лотта висунула голову з дірки в огорожі.

— Чого ти вилежуєшся, Калле, й рахуєш у небі хмарки? Ходи, ми з Андерсом збираємося до міста.

"До побачення, юначе, — сказав знаменитий детектив Блюмквіст. — Мене кличе панна Лісандер — між іншим, я гадаю одружитися з цією молодого особою".

Уявний співрозмовник вважав, що панні Лісандер дуже пощастило.

"Але, щиро казати, панна Лісандер про це ще не знає", — чесно признався знаменитий детектив і пострибав на одній нозі до огорожі, де на нього чекали згадана панна й пан Бенгтсон.

Був суботній вечір. Скрізь панував глибокий спокій. Андерс, Калле і Єва-Лотта поволі йшли Великою вулицею. Каштани вже давно відцвіли, але в садках ще духмяніли троянди, левкої та ротики. Діти йшли в напрямку чинбарні. Кривий Фредрік, уже напідпитку, стояв там, чекаючи на поліція Б'єрка. Калле, Андерс і Єва-Лотта на хвилюку спинилися послухати розповідь кривого Фредріка за його пригоди. А тоді рушили далі, до Прерій.

— Гляньте, он Сікстен, Бенка і Йонте! — сказав раптом Андерс і аж засяяв.

Калле і Єва-Лотта стали ближче до свого ватажка. І рушили купкою назустріч Червоним Трояндам.

Ось вони зустрілися. Згідно з мирним договором, ватажок Білих Троянд мав тричі поклонитися і сказати: "Я не гідний ступати по тій самій землі, що й ти, о пане!" Ватажок Червоних Троянд вимогливо дивився на свого підданця. Та ось ватажок Білих Троянд розтулив уста й сказав:

— Шмаркачу!

Ватажок Червоних Троянд був явно вдоволений. Проте він обурено відступив назад.

— Це означає війну! — заявив він.

— Так, — відповів ватажок Білих Троянд і театральню вдарив себе в груди. — Починається війна Білої і Червоної Троянд, і смерть поглине тисячі тисяч душ і понесе їх у своє темне царство!

ДЕТЕКТИВ БЛЮМКВІСТ РИЗИКУЄ

1

— Слухай, ти таки пришелепуватий, далєбі, пришелепуватий, — сказав Андерс. — Знову розлігся і мрієш?

"Пришелепуватий" схопився з трави й ображено позирнув з-під білого, як льон, чуба на друзів, що стояли коло огорожі.

— Серденько, Калле, — озвалася Єва-Лотта, — ти ж боки попролежуєш, як день у день качатимешся під грушею й дивитимешся в небо.

— Я не качаюся день у день і не дивлюся в небо, — огризнувся Калле.

— Не перебільшуй, Єва-Лотто, — сказав Андерс. — Ти хіба забула про ту неділю на початку червня? Калле тоді за цілий день ані разу не приліг, цілий день не був детективом. Злодії і вбивці що хотіли, те собі й робили.

— Чого ж забула? — сказала Єва-Лотта. — Вбивці справді раювали тієї неділі.

— Ану, киш звідси! — мовив Калле.

— Ми саме й думаєм кишнути, — погодився Андерс, — тільки хочемо й тебе прихопити. Звісно, як ти вважаєш, що вбивців можна лишити на годинку без нагляду.

— Ну, що ти! Звісно, не можна! — під'юджувала його жорстока Єва-Лотта. — Їх треба глядіти, як малих дітей.

Калле зітхнув. Нема ніякої ради, хоч сядь та й плач... Він знаменитий детектив Блюмквіст і вимагає пошани до свого фаху! І що ж? Принаймні Андерс і Єва-Лотта його не шанують. А тим часом торік улітку він цілком самостійно вистежив аж трьох злодіїв, що вкрали коштовності. Правда, Андерс і Єва-Лотта йому помагали, але ж то він, Калле, завдяки своїй кмітливості й спостережливості напав на слід грабіжників.

Того разу Андерс і Єва-Лотта визнали, що він правдивий детектив і знає свою справу. А тепер дражнять його, наче всього того ніколи й не було, наче на світі взагалі немає злочинців, що їх треба не спускати з ока! Наче Калле кумедний дивак, що втовкмачує собі в голову всілякі химери.

— Торік, як ми спіймали злодіїв, ви так не козирилися, — сказав Калле і спересердя плюнув. — Тоді ніхто не нарікав на детектива Блюмквіста!

— І тепер ніхто не нарікає, — мовив Андерс. — Але ж ти й сам гаразд розумієш, що таке трапляється раз на віку. Наше містечко існує від чотирнадцятого сторіччя, і за весь час, скільки я знаю, в ньому не було ніяких злочинців, крім тих трьох заблуд. Та й то вже минув цілий рік. А ти й далі лежиш під грушею і розв'язуєш кримінальні загадки. Калле, голубе, кинь ти сушити собі голову! Запевняю тебе, що не скоро в нас знову з'являться злочинці!

— До того ж на все свій час, — завважила Єва-Лотта. — Коли на злочинців полювати, а коли робити котлети з Червоних Троянд.

— Саме так, котлети! — радісно вигукнув Андерс. — Бо Червоні Троянди знов оголосили війну. Допіру Бенка приніс їхнє послання. Ось читай!

Він витяг з кишені великий аркуш паперу й подав його Калле. І Калле почав читати:

"Війна! Війна!

Недоумкуватому ватажкові злочинної зграї, що зве себе "Білою Трояндою".

Доводжу цим до відома, що в цілій шведській землі в жадного селянина навіть поросяти нема такого дурного, як ватажок Білої Троянди. На доказ подаю хоч би такий приклад: коли вчора той покидьок людства зустрів посеред майдану нашого великодушного й шанованого від усіх ватажка, то вищезгаданий покидьок не вступився з дороги, а зі страшенних дурочів штовхнув нашого шляхетного, уславленого ватажка й завдав йому тяжких образ. Таку ганьбу можна стерти тільки кров'ю.

Починається війна Червоної і Білої Троянд, і смерть поглине тисячі тисяч душ і понесе їх у своє темне царство.

Шляхетний Сікстен, ватажок Червоної Троянди".

— Ну, ми вже їм дамо гарту! — сказав Андерс. — Підеш із нами?

Калле радісно всміхнувся. Хто б це добровільно відмовлявся від такої цікавої розваги, як війна Троянд! Вона вже не один рік скрашувала їм літні канікули, що без неї напевно були б трохи одноманітні, їздити на велосипеді, купатися, поливати ягоди, виконувати всілякі батькові доручення в крамниці, вудити рибу, сидіти в Євиному-Лоттиному садку і грати в футбол — та хіба ж цим заповниш усі дні! Адже літні канікули довгі-предовгі...

Авжеж, літні канікули, на щастя, довгі. Калле вважав, що це найбільший винахід на світі. Аж дивно, що дорослі додумалися до такого. Як вони дозволяють дітям два з половиною місяці гуляти собі на сонечку й не морочити голови Тридцятилітньою війною та іншими премудрощами! Вже куди цікавіша війна Троянд.

— Ще б пак! Звісно, піду, — сказав Калле.

Останнім часом виникла така скрута на злочинців, що знаменитий детектив Блюмквіст був тільки радий взяти недовгу відпустку й віддатися почесній війні Троянд. Та й цікаво побачити, що цього разу вигадують Червоні Троянди.

— Я, мабуть, зараз піду на розвідку, — запропонував Андерс.

— Іди, — сказала Єва-Лотта. — А ми вирушимо за півгодини. Я тільки спершу кинджали нагострю.

Це звучало значуще й страшно. Андерс і Калле радісно кивнули. Єва-Лотта вояк хоч куди, на неї можна покластися!

Під кинджалами, що їх треба було нагострити, малися на гадці всього лиш пекареві ножі, а все ж таки! Єва-Лотта обіцяла татові покрутити точило, поки йтиме гуляти. Стояти на пекучому сонці й крутити велике точило — тяжка робота, але як уявити собі, що ти гостриш зброю на війну, то відразу стає легше.

— "...і смерть поглине тисячі тисяч душ і понесе їх у своє темне царство!" — мурмотіла Єва-Лотта сама до себе, так пильно крутячи точило, що аж піт їй виступив на лобі, а на скронях позакручувалися русяві кучерики.

— Що ти сказала? — спитав пекар і підвів очі від точила.

— Нічого.

— Значить, мені вчулося? — він попробував пальцем вістря. — Ну, біжи!

І Єва-Лотта побігла. Вона вмент прошмигнула через дірку в огорожі між садками. Там уже віддавна бракувало однієї штахетини і, напевне, бракуватиме й надалі, поки це залежатиме від Єви-Лотти й Калле. Діркою ж бо так зручно лазити!

Бакалійник Блюмквіст, що дуже любив лад, казав, бувало, пекареві Лісандерові, коли вони літніми вечорами сиділи в пекаревій альтанці:

— Слухайте, сусіде, чи не полагодити нам огорожу? Якось аж дивитися негарно.

— Та зачекаймо вже, поки наші діти доростуть до того, що застрягатимуть у дірці, — казав пекар.

Хоч Єва-Лотта завзято поглинала булочки, а однаково була худа, як тріска, й легко пролазила в дірку.

З вулиці почувся посвист. То вернувся з розвідки Андерс, ватажок Білих Троянд.

— Вони сидять у своєму штабі! — вигукнув він. — Уперед, у бій за перемогу!

Коли Андерс подався на розвідку, а Єва-Лотта пішла гострити кинджали, Калле знову зайняв свою позицію під грушею. Коротеньке тихомир'я перед боєм він використав на важливу розмову.

Авжеж, він провадив розмову, хоч поблизу не було жадної живої душі. Знаменитий детектив Блюмквіст балакав зі своїм уявним співрозмовником, вірним супутником, що товаришив йому вже не один рік. О, то був чудовий молодик! До знаменитого детектива він ставився з глибокою шанобою, не те що решта всі, а надто Андерс і Єва-Лотта. Ось тепер він примостився в ногах свого навчителя й святобливо вбирав у себе кожне його слово.

"Пан Бенгтсон і панна Лісандер, на жаль, виявляють цілковиту байдужість до злочинності в нашому суспільстві, — сказав пан Блюмквіст, поважно дивлячись у вічі своєму уявному співрозмовникові. — Тільки-но в місті стане трохи спокійніше, як вони вже втрачають пильність. Ніяк не второпають, який облудний той спокій".

"Облудний?" — вигукнув уявний співрозмовник. Він був страшенно вражений.

"Так, спокій облудний, — ще раз наголосив знаменитий детектив. — Це чудове тихе містечко, це осяйне літнє сонце, цей ідилічний затишок — усе миттю може змінитися. Кожної хвилини злочин може кинути на всіх нас свою жахливу тінь".

Уявний співрозмовник охнув.

"Пане Блюмквісте, ви мене лякаєте!"— сказав він, позираючи навколо, чи, бува, десь у кутку не причаївся злочин.

"Здайтесь на мене, — заспокоїв його знаменитий детектив. — Не бійтесь! Я завше насторожі!"

Уявний співрозмовник не міг знайти потрібних слів — такий він був зворушений і вдячний. До того ж його схвильовану мову перебив Андерсів войовничий поклик:

— Уперед, у бій за перемогу!

Знаменитий детектив Блюмквіст схопився, як обпечений. Він аж ніяк не хотів, щоб його знов застали під грушею лежма.

"Прощайте", — сказав він уявному співрозмовникові. І сам відчув, що прощається надовго. Починалася війна Троянд, тепер він не матиме часу лежати на моріжку й розмовляти про кримінальні справи. Та нехай! Щиро казати, надто мала надія знайти злочинця в цьому містечку! Тільки уявити собі — минув уже цілий рік відтоді, як він піймав трьох злодіїв! Якби не війна Троянд, то можна вмерти з нудьги.

Уявний співрозмовник довго проводжав його сумним поглядом.

"Прощайте, — ще раз сказав знаменитий детектив. — Мене беруть до війська. Але не бійтесь! Навряд, щоб саме тепер сталося щось поважне".

Навряд! Навряд!.. Ось біжить знаменитий детектив, що має дбати про безпеку суспільства. Біжить до Андерса і Єви-Лотти, весело насвистуючи, тільки босі засмаглі ноги блискають.

Навряд! Цього разу ви не вгадали, пане знаменитий детективе!

2

— У нашому місті є тільки дві вулиці, — завше пояснював пекар Лісандер тим, що приїздили з інших околиць.

І справді, в місті тільки й було що Велика вулиця й Мала вулиця, та ще Великий майдан. Решта все — бруковані кругляками горбисті вулички й завулки, що збігали до річки або несподівано впиралися в якийсь давній-предавній похилений будинок, що постаречому вперто не піддавався сучасному плануванню. На околицях міста подекуди можна було побачити й модерні двоповерхові вілли, що тонули в розкішних садках, однак то були винятки. Здебільшого садки були такі, як у пекаря, — доволі-таки занедбані, зі старими сучкуватими яблунями та грушами і витоптаними моріжками, що їх ніхто ніколи не викошував. І будинки теж були здебільшого такі, як у пекаря, — великі, дерев'яні. Колись давно будівничий, давши волю своїй уяві, прикрасив їх найхимернішими визубцями, ріжками та башточками. Отже, містечко навряд чи можна було б назвати гарним, зате воно дихало якимось спокійним старосвітським затишком. У ньому була якась своя краса, принаймні такого теплого липневого дня, коли в усіх садках цвітуть троянди, левкої та півонії, а липи на Малій вулиці тихо дивляться в свічадо річки, що повільно й задумливо тече вдалину.

Біжачи підстрибом до штабу Червоної Троянди, Калле, Андерс і Єва-Лотта не думали, чи гарне їхнє містечко, чи ні. Одне тільки вони знали: містечко чудово

надавалося до війни Троянд. Скільки в ньому закутків, щоб ховатися, парканів, щоб через них перелазити, кривих вуличок, щоб тікати від переслідувачів, дахів, щоб на них видряпуватися, і повіток, де можна будувати барикади... Містові з такими чудовими вигодами красу не конче мати. Досить, що світить сонце, а з теплого каміння на бруці через босі ноги розливається по всьому тілу приємне відчуття літа. Ледь затхлий дух від річки, до якого часом домішуються пахощі троянд із поближнього садка, теж приємний і свідчить про літо. А краси вистачало й тієї, що її надавала ятка з морозивом на розі вулиці, принаймні так вважали Андерс, Калле і Єва-Лотта. Більшої оздобы не треба.

Вони купили собі морозива й побігли далі. Коло мосту їм трапився поліцай Б'єрк. Гудзики його полискували на сонці.

— Привіт, дядьку Б'єрку! — гукнула Єва-Лотта.

— Привіт, — відповів поліцай — Привіт, знаменитий детективе, — всміхнувся він до Калле й приязно поплескав його по плечі. — Ніяких подій не сталося за сьогодні?

Калле насупився. Дядько Б'єрк теж зажив слави торік улітку, як Калле вислідив злодіїв, тож не годилося б йому глузувати.

— Ні, не сталося ніяких, — замість Калле відповів Андерс. — Усі злодії та вбивці дістали наказ відкласти свої справи до завтра, бо Калле нині не має часу.

— Еге ж, нині ми обірвемо вуха Червоним Трояндам, — сказала Єва-Лотта і приязно всміхнулася поліцаєві Б'єркові. Він їй дуже подобався.

— Єво-Лотто, часом мені здається, що тобі не завадило б бути трохи жіночішою, — сказав поліцай Б'єрк, стурбовано дивлячись на худу, засмаглу амазонку, що стояла в канаві й намагалась зачепити великим пальцем на нозі порожню коробку з-під цигарок. Нарешті таки зачепила й пошпурила в річку.

— А чого ж, можна, але тільки в понеділок, — погодилась Єва-Лотта і знову приязно всміхнулася. — До побачення, дядьку Б'єрку, нам треба йти.

Поліцай Б'єрк похитав головою і подався своєю дорогою.

Щоразу, як доводиться йти через міст, відчуваєш велику спокусу. Правда, його можна перейти звичайнісінько. Але ж є ще поруччя, і досить вузьке. Як йти ним, на превелику силу дотримуючись рівноваги, то відчуваєш у животі приємний лоскіт. Адже можна бебехнутись у воду. Щоправда, такого ще ні разу не сталося, хоч вони часто переходили міст поруччям, але ж ніколи й не буваєш певний. І хай як спішно треба було обірвати вуха Червоним Трояндам, Калле, Андерс і Єва-Лотта вирішили все ж таки трохи по-вправлятися на рівновагу. Звісно, поруччям ходити суворо заборонено. Та поліцай Б'єрк пішов собі, а нікого іншого поблизу не було.

Хоч ні, був! Саме як вони рішуче вибралися на поруччя й справді відчули в животі приємний лоскіт, на другому кінці мосту, шкутильгаючи, з'явився дідусь Грен. Та хто б ото боявся дідуса Грена!

Дідусь зупинився перед дітьми, зітхнув і, як звикле, неуважно промурмотів:

— Гай-гай, веселі дитячі розваги! Веселі, невинні дитячі розваги, гай-гай!

Дідусь Грен так завше казав. Часом вони його перекиривлювали. Звісно, тоді, коли

він не чув. Як Калле ненароком улучив футбольним м'ячем просто у вітрину тата Блюмквіста чи як Андерс упав з велосипеда обличчям просто в кропиву, Єва-Лотта казала, зітхаючи:

— Гай-гай, веселі дитячі розваги, гай-гай!

Вони щасливо перейшли міст. І цього разу ніхто не бебехнувся. Андерс оглянувся, чи, бува, ніхто їх не бачив. Однак Мала вулиця так само була порожня. Тільки віддалік шкутильгав дідусь Грен. Його кривулястої ходи не можна було ні з чиею більше сплутати.

— Ніхто так чудернацько не ходить, як дідусь Грен, — зауважив Андерс.

— Взагалі він якийсь чудний, — сказав Калле. — Може, тому, що такий самітний.

— Сердешний, — зітхнула Єва-Лотта. — Жити самому як палець у такому похмурому будинку! І нема кому ні їсти зварити, ні прибрати, ні взагалі допомогти.

— Ну, без прибирання можна обійтися, — сказав Андерс, подумавши. — Та й самому непогано пожити якийсь час. Принаймні моделі мої ніхто б не чіпав.

І справді, якби хто пожив так, як Андерс, у маленькій кімнатці разом із купою молодших братів та сестер, то ще й як захотів би мати для себе цілий будинок!

— Е, ти б за тиждень здурів, — сказав Калле. — Тобто став би ще чудніший, ніж тепер. Такий, як дідусь Грен.

— Тато не любить дідуся Грена, — мовила Єва-Лотта. — Каже, що він лихвар.

Ні Андерс, ні Калле не знали, хто такий лихвар, і Єва-Лотта пояснила:

— Тато каже, що лихвар — це той, хто позичає гроші, як комусь треба.

— Ти ба, який добрий! — здивувався Андерс.

— Де там добрий! — заперечила Єва-Лотта. — Ось диви, як він робить. Тобі, наприклад, потрібно двадцять п'ять ере. Просто конче потрібно позичити на щось двадцять п'ять ере...

— На морозиво, — підказав Калле.

— Справді! — підхопив Андерс. — Я вже відчуваю, що мені їх треба.

— Ну от, ти тоді йдеш до Грена, — вела далі Єва-Лотта. — Або до якогось іншого лихваря. І він дає тобі двадцять п'ять ере.

— Та невже? — Андерс був приємно вражений такою можливістю.

— Так, але ти мусиш пообіцяти, що віддаси їх за місяць, — сказала Єва-Лотта. — І не двадцять п'ять ере, а цілих п'ятдесят.

— Дідька лисого! — обурився Андерс. — Чого б це я мав віддавати йому п'ятдесят?

— Ти наче маленький, — сказала Єва-Лотта. — Хіба ви не вчили в школі відсотків? Грен хоче дістати за свої гроші відсотки, розумієш?

— То нехай брав би по-людському! — мовив Калле, вболіваючи за Андерсів бюджет.

— Якраз лихварі й не беруть по-людському, — вела далі Єва-Лотта. — Деруть такі відсотки, що страх, хоч це проти закону. Тому тато й не любить Грена.

— То чого ж люди такі дурні, що позичають гроші в лихварів? — запитав Калле. — Не можуть десь-інде позичити собі на морозиво?

— Сам ти дурний! Може, їм треба не двадцять п'ять ере на морозиво, а цілі тисячі

крон. Адже буває, що комусь конче потрібно п'ять тисяч крон, і їх нема де позичити. Тільки в такого лихваря, як Грен.

— Та хай йому біс, тому Гренові! — сказав Ан-дерс, ватажок Білих Троянд. — Уперед, у бій за перемогу!

Ось і поштарів будинок, а за ним, у садку, невеличка прибудова, що править водночас і за гараж, і за штаб Червоної Троянди. Бо ж поштарів Сікстен — ватажок тієї войовничої зграї.

Мабуть, тепер гараж був порожній. Уже здаля вони побачили пришпилений до дверей аркушик паперу. Найпростіше було б зайти у хвіртку й прочитати, що написано на тому аркушику. Та хто ж зважиться на таке під час війни? А що, як це хитрощі? Може, Червоні Троянди причаїлися в штабі, ладні кинутись на простака, що насмілився з'явитись поблизу?

Ватажок Білих Троянд став напучувати своє військо:

— Калле, гайда за кущі. Як будеш у безпечному місці, де тебе не зможуть помітити вороги, то вилізеши на дах і добудеш папірець, живий або мертвий!

— Який це живий або мертвий папірець? — спитав Калле.

— Не блазнюй! — сказав Андерс. — Невже тобі треба втовкмачувати, що це ти живий або мертвий? Ти, Єва-Лотто, лежи тихенько тут і стеж з-за кущів. Коли помітиш небезпеку, то свисни, як домовлено.

— А що ти робитимеш? — запитала Єва-Лотта.

— Я піду до Сікстенової мами і спитаю, де він, — сказав Андерс.

Усі взялися до діла. Калле швидко дістався до штабу. Хіба йому важко вилізти на дах? Адже Калле вже не раз туди лазив. Треба тільки продертися крізь кущі й видряпатися на скриню зі сміттям за гаражем.

Калле поплазував дахом якнайобережніше, щоб не почули вороги. В глибині душі він знав, що в гаражі нікого нема. І Єва-Лотта знала, та й Андерс, що пішов питатися про Сікстена в його матері, також знав. Проте війна Троянд мала свої особливі правила. Тому Калле плазував так, наче йому й справді загрожувала смертельна небезпека, а Єва-Лотта лежала за кущами й напружено стежила за кожним його порухом, щомиті ладна свиснути по-розбійницькому, якби часом справді виникла така потреба.

Повернувся Андерс: Сікстенова мама й гадки не мала, де вештається її любий синок.

Калле обережно перекинувся через край даху, добре витягнувся і досягнув папірця з дверей. Тоді тихенько відплазував назад. Єва-Лотта стежила за ним до самого кінця.

— Чудово впорався! — похвалив Андерс, як Калле подав йому папірця. — Ану подивимось!

Важливе послання підписав Сікстен — "шляхетний ватажок Червоних Троянд". Щоправда, для шляхетного ватажка вислови в ньому аж надто соковиті. Від такого лицаря годилося начебто сподіватися більшої делікатності.

"Ви — підлі паршивці, так, саме ви, Білі Троянди, що затруїли своїм смородом це місто. Ставимо вас до відома, що ми, шляхетні лицарі Червоної Троянди, вирушили на

поле бою в Прерії. Якнайшвидше приходьте туди, щоб ми змогли виполоти гидотний бур'ян, що зве себе Білими Трояндами, й викинути його на Югансонову купу гною, де він має лежати.

Приходьте ж, паршивці!!!"

Читаючи ці ласкаві слова, ніхто б не здогадався, що Червоні та Білі Троянди насправді були найкращі приятелі. Якщо не рахувати Калле і Єви-Лотти, то Андерс не знав ліпшого товариша за Сікстена, хіба ще, може, Бенка та Йонте, теж прегарні Червоні Троянди. А вже якщо Сікстен, Бенка і Йонте справді когось шанували в своєму місті, то, звісно, "підлих паршивців" Андерса, Калле і Єву-Лотту.

— Отже, гайда в Прерії, — мовив Андерс, скінчивши читати. — Вперед, у бій за перемогу!

3

Як добре, що на світі були Прерії. Добре для багатьох поколінь дітей, що з давніх-давен там гралися. У старих суворих батьків теплішало на серці, як вони згадували свої індіанські розваги змалку в Преріях. Пізнішим поколінням дітей це було вельми на руку. Якщо Калле після надто запеклого бою повертався ввечері додому з роздертою сорочкою, то бакалійник Блюмквіст не дуже його лаяв, бо згадував роздрту сорочку в Преріях весняного вечора тридцять років тому. І хоч як пані Лісандер хотіла б, аби її донька більше гралася зі своїми перевесницями замість гасати по Преріях, то все ж наполягати не було сенсу, бо пекар хитро позирав на неї й казав:

— Слухай, Міє, як ти була мала, то хто з тутешніх дівчат найбільше товкся в Преріях?

Преріями звали великий вигін на околиці міста. На ньому росла невисока трава, саме така, що по ній приємно ходити босоніж. Весною трава сяяла соковитою зеленню. Прерії були трохи горбисті й здавалися зеленим морем, рясно втиканим жовтими квіточками підбілу. Та літнє сонце вже далось взнаки, тепер Прерії були вигорілі та бурі.

Калле, Андерс і Єва-Лотта прибігли сюди на ласкаве Сікстенове запрошення. Жмурячись на сонці, вони оглядали поле бою, намагаючись знайти ворога. Та Червоних Троянд ніде не було. На розлогих Преріях подекуди росла ліщина та ялівець, і там легко могли сховатися лицарі Червоної Троянди.

Білі Троянди з грізним бойовим покликом кинулися в зарості. Вони перешукали кожен кущ, обстежили кожен видолинок, проте ворога не знайшли. Так вони добулися аж на край Прерій, туди, де стояла Садиба, та все дарма.

— Що за безглузді жарти? — обурився Андерс. — Їх же ніде немає!

І раптом тишу Прерій сколихнув глузливий регіт із трьох горлянок.

— Стривайте... — сказала Єва-Лотта і неспокійно озирнулася. — Вони, здається, в Садибі.

— Ай справді, вони в Садибі! — захоплено вигукнув Калле.

На краю Прерій, серед тремтливих осик, стояв старовинний дім, шляхетна будівля XVIII сторіччя, що колись знала кращі часи. То й була Садиба. З одного вікна, що

виходило на подвір'я, визирало троє осяяних переможною усмішкою хлоп'ячих облич.

— Лихо тому, хто наблизиться до нового штабу Червоних Троянд! — крикнув Сікстен.

— А як же ви... — почав був Андерс.

— Ох, які ви цікаві! — перебив його Сікстен. — Просто двері були відчинені, та й годі!

У Садибі вже багато років ніхто не жив, і будинок руйнувався. Міська управа давно ухвалила реставрувати його, перенести до парку і влаштувати в ньому краєзнавчий музей. Та не було грошей, добровільних внесків надходило небагато, і справа майже не посувалася. А тим часом будинок дедалі дужче занепадав.

Досі замки захищали його від міських дітей. Але тепер трухляві двері вже не могли стримати навали загарбників, і міській управі негайно треба було втрутитися, поки вціліла хоч сяка-така подoba краєзнавчого музею. Бо чути було, що Червоні Троянди без ніякої пошани гасали серед панелей XVIII сторіччя. Старі мостини підлоги жалібно стогнали від диких стрибків ватаги, що нетямилася з захвату своїм новим штабом.

— Ми заберемо в полон тих паршивців і замкнемо тут, нехай здихають з голоду! — захоплено вигукнув Сікстен.

Його майбутні жертви, сподіваючись запеклого бою, вже бігли назустріч своїй долі. Червоні Троянди не спиняли їх: Сікстен поклав собі будь-що втримати верхній поверх, найзручніший до оборони. Туди вели пишні сходи, і на них тепер стояли Червоні Троянди, даючи зрозуміти войовничими жестами, що найбільшим їхнім щастям буде заповзятий бій з ворогом.

Білі Троянди сміливо кинулися в атаку. Зустрівшись, вояки зняли такий вереск та грюкіт, що якби його чули члени краєзнавчого товариства, то рвали б на собі чуба. Їхній майбутній музей здригався до самих підвалин, а різьблене поруччя жалібно рипіло. Дикий крик здіймався до старовинної стелі, оздобленої чудовим ліпленням, а ватажок Білої Троянди скотився сходами з таким гуркотом, що старезні привиди, коли вони й досі там були, певно, зі страху ще дужче побіліли й злякано поховалися десь по закутках.

Воєнне щастя зрадливе. Допіру Білі Троянди погнали супротивника майже до самого кінця сходів, а ось тепер під шаленим натиском їм самим довелось панічно відступати на нижній поверх. Добрих півгодини супротивники змагалися, одні одних переважаючи, аж нарешті така одноманітність їм набридла. Білі Троянди відступили на хвилю, готуючись до останньої навалної атаки. Тоді Сікстен щось стиха наказав своєму війську, Червоні Троянди без попередження залишили свої позиції на сходах і відбігли на верхній поверх. Там легко можна було сховатися в численних покоях та комірчинах, Сікстен та його прибічники знали про це, бо зранку докладно обстежили весь будинок. Коли Андерс, Калле та Єва-Лотта бурею вилетіли сходами, від Червоних Троянд і сліду не лишилося. Вони шаснули в якусь комірчину і тепер крізь зручну шпарку в дверях дивились, як вороги просто-таки поряд із ними поспіхом радилися, що робити.

— Розпорошіться, — наказав ватажок Білих Троянд. — Знайдіть ворога, хоч би де він причаївся, тремтячи за своє життя! А як знайдете, то довго з ним не панькайтесь!

Почувши такого наказу, Червоні Троянди вельми втішились. Та Білі про це не знали...

"Розпорошіться", — наказав їхній ватажок. Щось безглуздіше годі було й вигадати. Це й вирішило його долю. А поки що він негайно "розпорошився" сам і зник за рогом.

Як тільки Андерса не стало видно, Калле і Єва-Лотта крадькома рушили в другий бік. Вони дійшли до дверей і відчинили їх. За дверима була сонячна кімната, і хоч вони відразу побачили, що Червоних Троянд у ній нема, а все ж зайшли всередину й дозволили собі невеличку перерву у воєнних діях, щоб виглянути у вікно. Фатальна помилка! Коли вони вернулися до дверей, то почули, що їх саме замикають ззовні. Почули вони також жахливий сміх ватажка Червоних Троянд.

— Отут вам, підлі паршивці, й кінець! — переможно гукнув він. — Звідси ви живі не виберетесь!

А Бенка докинув дзвінким голосом:

— Тепер ви сидітимете, аж поки обростете мохом! Але ми прийдемо вас привітати: скажімо, на святвечір.

— Не журіться! — й собі гукнув Йонте. — На святвечір ми неодмінно прийдемо. Який вам принести дарунок?

— Свої голови на таці! — гукнула у відповідь Єва-Лотта.

— І до них те, з чим звичайно їдять поросячі голови! — додав Калле.

— Нахабні до останку, — сумно мовив ватажок Червоних Троянд до своїх братів по зброї, а тоді голосно крикнув полоненим — Може, хочете переказати родичам якесь своє останнє бажання?

— Авжеж! Попроси тата зателефонувати до виправного будинку й сказати, куди мають по тебе приїхати! — відповіла Єва-Лотта.

— Прощайте, підлі паршивці! — мовив Сікстен. — Гукнете, як зголоднієте, і ми прийдемо нарвати вам трави.

Потім він обернувся до Бенки та Йонте і, вдоволено потерши долоні, сказав:

— Отже, мої відважні брати, десь у цьому будинку тепер ховається мізерний, жалюгідний тхір, що зве себе ватажком Білих Троянд. Він самотний та беззахисний! Гайда, шукайте його!

Червоні Троянди аж упріли, так шукали. Вони обережно скрадалися довгим коридором, що пролягав через весь верхній поверх, зазирали потихеньку до кожної кімнати, влаштовували засідки біля дверей численних комірчин. Вони знали, що хоч де б ховався ватажок Білих Троянд, а все ж мав би збагнути, яка йому загрожувала небезпека. Його спільників замкнено. Він був сам-один супроти трьох. Супроти трьох, що горіли жадобою полонити його! Полонити ватажка у війні Троянд вважалося величезним подвигом, десь таким, якби, приміром, американці в другій світовій війні примудрилися запроторити Гітлера до своєї в'язниці.

Однак ватажок Білих Троянд добре сховався. Хоч скільки вороги шукали, та все

дарма. Аж раптом Сікстен почув, як у нього над головою щось тихенько рипнуло.

— Він на горищі, — прошепотів Сікстен.

— А хіба тут є горище? — здивувався Йонте.

Червоні Троянди не помітили горища, хоча вранці докладно обстежили весь будинок. Та, зрештою, воно й не дивно, бо хто не знав, що на горище ведуть вузькі східці, міг і не помітити дверей, обклеєних такими самими шпалерами, як і стіни. Червоним Трояндам довелося довгенько їх шукати.

Зате потім вони впоралися швидко. Щоправда, Андерс стояв на горищі, готовий до бою, й голосно попередив, аби той, хто зважиться підійти до нього, спершу написав духівницю.

Та все марно.

Сікстен, напрочуд дужий і великий як на свої роки хлопець, рушив попереду, Бенка і Йонте йому завзято допомагали, і ось вони вже стягли Андерса, хоч той відчайдушно брикався, і повели назустріч невідомій долі.

Калле і Єва-Лотта стали його втішати крізь замкнені двері.

— Мом-и сос-кок-о-рор-о поп-рор-ий-дод-е-мом-о й вов-и-зоз-вов-о-лол-и-мом-о-тот-е-боб-е! — гукнули вони!

Таємною мовою Білої Троянди це означало: "Ми скоро прийдемо й визволимо тебе!"

Не було кращого засобу роздрочити Червоних Троянд. Вони вже давно й марно силкувалися збагнути ту незвичайну мову, якою Білі Троянди володіли так досконало й так швидко торохтіли, що невтаємниченому вона здавалася цілковитим безглуздом. Ні Сікстен, ні Бенка, ні Йонте не бачили, як писати тією мовою, а то вони б напевне легко збагнули її таємницю; просто в звичайних словах треба було подвоїти приголосні й між ними вставити "о". Наприклад, "Калле" вони вимовляли "Кок-а-лол-лол-е", а "Андерс"— "А-нон-дод-е-рор-сос".

Єва-Лотта навчилася тієї розбійницької мови від свого тата. Якось увечері пекар цілком випадково розповів дочці, як він та його приятелі розмовляли малими, коли не хотіли, щоб хтось їх розумів. Єва-Лотта так захопилася розбійницькою мовою, що аж трохи здивувала тата: він ніколи не бачив у неї такого палкого зацікавлення, коли йшлося про неправильні німецькі дієслова й таке інше. А все ж він терпляче просидів цілий вечір, навчаючи Єву-Лотту, а другого ранку вона поділилася своїм знанням із Калле й Андерсом.

Червоні Троянди мали собі за мету в цій війні вивідати в супротивника ключ до таємної мови. А ще важливіше їхнє завдання було відвоювати в Білих Троянд Великого Мумрика.

Цим гучним найменням величали зовсім незначну річ — невеличкий камінець дивної форми, що його знайшов десь Бенка. Трошечки фантазії, і можна було уявити собі, що він скидається на дідуса, маленького задумливого дідуса, який сидить, немов Будда, й дивиться собі на пупа.

Червоні Троянди негайно оголосили камінця священним талісманом і приписали йому багато всіляких властивостей. Цього було досить, щоб Білі Троянди вважали за

свою священну мету захопити його. Скільки запеклих боїв відбулося за Великого Мумрика! Може, комусь і дивно буде, що маленькому камінцеві надано такого великого значення. Та чому б Червоним Трояндам не шанувати свого Мумрика так, як, приміром, шотландці шанували свій коронаційний камінь? І чому б Червоним Трояндам, коли Білі Троянди підступно заволоділи Мумриком, не хвилюватися так, як хвилювалися шотландці, коли англійці перевезли їхній коронаційний камінь у Вестмінстерське абатство?

Червоні Троянди дуже побивалися за своєю втратою, а Білі старанно ховали свій трофей. Правда, Мумрика легко було сховати в такому місці, де б його ніхто ніколи не знайшов. Але війна Троянд мала свої особливі правила. Той, хто саме володів Мумриком, повинен був якось натякнути, де його шукати. Темної ночі в поштову скриньку супротивникові підкидали заплутаний ребус чи загадкову карту, складену так, щоб якнайдовше збивати супротивника з пантелику. Маючи бистрий розум, із тих натяків усе ж таки можна було здогадатися, що Великого Мумрика сховано в порожньому воронячому гнізді на бересті, який росте на північному розі кладовища, або під якоюсь черепичиною на даху прибудови шевця Бенгтсона.

Однак тепер Мумрика не було ні там, ні там. Він лежав у зовсім іншому місці. І чи не головною причиною війни, що знов вибухнула цього спекотного липневого дня, було прагнення Червоних Троянд докладніше дізнатися про сховок. Узявши в полон ватажка Білих Троянд, вони мали надію, що таки досягнуть свого.

— Ми скоро прийдемо й визволимо тебе! — пообіцяли Єва-Лотта й Калле.

Що ж, їхній ватажок справді потребував підтримки, бо дужі руки тягли його на тяжкий допит — про Великого Мумрика й про таємничу мову.

— Я мом-о-вов-чоч-а-тот-и-мом-у! — відважно вигукнув він, проходячи повз двері, за якими були ув'язнені його прибічники.

— Ну стривай, уже не довго тобі момкати! — погрозив Андерсові Сікстен і ще дужче стиснув його за руку. — Ми з тебе швидко витрусимо, що це означає, так і знай!

— Будь мужній, не піддавайся! — гукнув Калле.

— Тримайся! Ми скоро прийдемо! — крикнула Єва-Лотта.

І крізь замкнені двері вони почули гордовиті слова свого ватажка:

— Слава Білій Троянді! А тоді:

— Відпусти мені руку! Я сам піду! Я готовий, панове!

Більше вони вже нічого не чули. В їхній в'язниці запала глибока тиша. Вороги залишили будинок, забравши з собою їхнього ватажка.

4

Хоч Червоні Троянди й погрожували тримати Калле та Єву-Лотту ув'язненими, аж поки ті обростуть мохом, однак цього не треба було розуміти достотно. Бо навіть у війні Троянд доводилось зважати на обтяжливий і клопітний елемент, що звався "батьки". Звісно, шляхетні лицарі щиро журилися, що саме в розпалі бою їм доводилося все кидати і йти додому їсти котлети й пити сік. Але що вдієш, як батьки убгали собі в голову, що діти їхні повинні їсти більш-менш в однакову пору! У війні Троянд було

заведено, що цим безглуздим батьківським вимогам треба коритися, а то могли зірватися всі воєнні дії. Батьки анічогісінько не тямлять у таких справах і можуть не пустити вас із дому саме того вечора, коли має відбутися вирішальний бій за Великого Мумрика. І взагалі, аж прикро, як мало батьки розуміються на Мумриках, навіть якщо часом спогади про власні розваги в Преріях, немов сонячний промінь, осяють їхній затьмарений розум.

Коли Червоні Троянди повели Андерса, залишивши Калле та Єву-Лотту гинути з голоду в замкненій порожній кімнаті, то це тільки означало, що вони вмиратимуть із голоду десь години зо дві, тобто до сьомої вечора. О сьомій годині на столі в бакалійника Блюмквіста, так само як і в пекаря Лісандера та й у всіх інших родинах у їхньому містечку, з'являється вечеря. Ще задовго до тієї критичної години Сікстен мав послати Бенку чи Йонте нишком відімкнути двері в'язниці. Тому Калле і Єва-Лотта мужньо дивилися у вічі голодній смерті.

Але ж яка ганьба — отак попастися! До того ж це давало Червоним Трояндам величезну перевагу, а тепер, як вони полонили й забрали з собою ватажка, становище Білих Троянд справді було тяжке. Навіть те, що Великий Мумрик був у руках Білих Троянд, не могло врівноважити такої катастрофи.

Єва-Лотта сумно дивилася крізь вікно вслід ворогам, що оточили з усіх боків ватажка Білих Троянд. Військовим кроком вони долали випалені сонцем Прерії в напрямку міста. Скоро їх зовсім не стане видно.

— Цікаво, куди вони його повели? — сказала Єва-Лотта.

— Звісно, до Сікстенового гаража, — відповів Калле й заклопотано додав: — Якби ще була газета або що...

— Газета? — обурилась Єва-Лотта. — Яка там газета, коли нам треба думати, як вибратися звідси!

— Авжеж! — мовив Калле. — Нам треба вибратись. Тому мені й потрібна газета.

— Чи, бува, ти не сподіваєшся вчитати в ній, як краще лазити по стінах?

Єва-Лотта подивилась у вікно, чи далеко до землі.

— Ми, звісно, розіб'ємось, якщо стрибнемо, — сказала вона... — Та іншої ради немає.

Калле вдоволено свиснув.

— Шпалери! Я про них забув, а вони якраз підійдуть!

Він швидко віддер шмат шпалери, що звисала зі стіни. Єва-Лотта вражено подивилася на нього.

— У вісімнадцятому сторіччі це, мабуть, були дуже гарні шпалери, — завважив Калле.

Він нахилився й засунув відірваний шмат паперу під двері.

— Азбука детектива, — мовив Калле й дістав з кишені складаного ножика.

Відчинивши найменше вістря, він став длубатись ним у замковій шпарці. За дверима щось брязнуло. То впав додолу ключ.

Калле потягнув до себе шмат паперу. І справді на ньому лежав ключ. Він упав саме

туди, де й треба було.

— Як я сказав, азбука детектива, — мовив знаменитий детектив Блюмквіст, даючи взнаки Єві-Лотті, що йому в своїй щоденній роботі доводиться відмикати двері всілякими хитрими способами.

— Ну й молодець ти, Калле! — захоплено сказала Єва-Лотта.

Калле відімкнув двері. Бранці були вільні.

— Але ж ми не можемо піти, не перепросившись перед Червоними Трояндами, — сказав Калле.

Він виловив із набитої всякою всячиною кишені олівчика й подав його Єві-Лотті. А та написала на лівому боці шматка шпалери:

"Йолопи Червоної Троянди!

Ваша спроба вирощувати мох ганебно провалилася. Рівно п'ять хвилин і тридцять секунд ми чекали, щоб він накільчився, а тепер ідемо собі. Жалюгідні блазні, хіба ви не знаєте, що Білі Троянди можуть проходити крізь стіни?"

Вони позачиняли всі вікна на защіпки. Тоді замкнули двері ззовні й залишили ключа в замку. А на клямці почепили свого прощального листа.

— Ох, доведеться їм помізкувати! Вікна замкнені зсередини, а двері — ззовні, от і здогадайся, як ми вилізли! — сказала Єва-Лотта і аж замуркотіла з утіхи.

— Очко на користь Білих Троянд, — сказав Калле.

У Сікстеновому гаражі Андерса не виявилося. Калле з Євою-Лоттою обережно подалися туди на розвідку, щоб з'ясувати, як найкраще визволити свого ватажка. Та в гаражі, як і перше, було тихо й порожньо.

Сікстенова мама розвішувала в садку білизну.

— Ви не знаєте, де Сікстен? — спитала Єва-Лотта.

— Та допіру був тут, — відповіла поштарева дружина. — З Бенгтом, Андерсом і Йоном.

Мабуть, Червоні Троянди повели свого бранця в безпечніше місце. Але куди?

Довго шукати відповіді не довелося. Перший помітив її Калле. У траві стирчав фінський ніж, що своїм гострим вістрям пришпилював клаптик паперу. Калле і Єва-Лотта відразу впізнали, що то Андерсів ніж. А на папері було тільки одне слово: "Йонте".

Ватажок Білих Троянд улучив слушну хвилину й залишив своїм товаришам це коротеньке повідомлення.

Калле глибокодумно наморщив чоло.

— Йонте... — сказав він. — Це може означати лиш одне: що Андерс замкнений у Йонте вдома.

— Ну певне, що не в Бенки, як написано "Йонте", — поглузувала Єва-Лотта.

Калле змовчав.

Йонте жив на Лупієвій горі — так звався той куток містечка. Не можна сказати, що невеличкі халупи Лупієвої гори замешкувала верхівка тамтешньої громади. Та Йонте й не прагнув належати до верхівки. Його цілком задовольняв батьківський старий

будинок, що мав унизу покій і кухню, а на горищі маленьку кімнатку. В ній можна було мешкати тільки влітку, бо взимку давався ознаки холод. Однак тепер був липень, і в кімнатці стояла така спека, як у тортурній камері, тож кращого місця допитувати полоненого годі було й шукати.

Йонте сам-один порядкував у тій кімнатці. Там він спав на розкладачці, там стояла його поличка, збита із ящиків з-під цукру, а на ній — пригодницькі книжки, поштові марки та інші хлоп'ячі скарби. Та жоден король не тішився своїм палацом так, як Йонте своєю маленькою кімнаткою, де в непорушному гарячому повітрі під стелею бриніли мухи.

Сюди й привели Червоні Троянди Андерса. Їм пощастило: тато й мама Йонте саме пішли на город аж за місто. Вони взяли з собою їжу і не швидко думали вернутися. Йонте, як зголодніє, мав сам собі смажити картоплю з ковбасою.

Оскільки ж Сікстенова мама розвішувала білизну перед самим штабом Червоної Троянди, а батьків Йонте не було вдома, то Сікстен вирішив, що кращого місця на тортури й допит, як кімнатка на Лупієвій горі, годі й шукати.

Калле і Єва-Лотта стали радитись. Звісно, можна було негайно вирушити в рятувальну експедицію, та, добре все зваживши, вони поклали собі трохи зачекати. З'являтися Червоним Трояндам на очі тепер просто безглуздо. Скоро ж вечере, і Сікстен пошле Бенку чи Йонте до Садиби. Скоро Бенка чи Йонте стоятимуть там, роззявивши рота, й дивуватимуться, як полонені втекли. На саму думку про це ставало радісно. Просто гріх відмовлятися від такої втіхи.

Калле і Єва-Лотта вирішили відкласти рятувальну експедицію на вечір. Крім того, вони дуже добре знали, що Андерса відпустять на слово честі додому вечеряти. А що може бути сміховинніше для рятувальної експедиції, ніж з'явитися на місце саме тоді, коли той, що його треба рятувати, спокійнісінько пішов вечеряти!

— До того ж, — сказав Калле, — якщо хочеш підглянути, що робиться в чужому домі, то найкраще дивитися ввечері, коли засвітять світло, а завіси ще не спустять. Про це знає кожен, хто хоч трошки кумекає в криміналістиці.

— В Йонте нема завіс, — сказала Єва-Лотта.

— Тим краще.

— А як же ми зазирнем у вікно на горищі? — спитала Єва-Лотта. — Ноги в мене довгі, але ж...

— Зразу видно, що ти нічого не тямиш у криміналістиці. Що, приміром, у таких випадках роблять детективи в Стокгольмі? Коли їм треба стежити за помешканням на третьому поверсі, де влаштувалися злочинці, то вони забезпечують собі доступ до помешкання на другому боці вулиці, найкраще на четвертому поверсі, щоб бути трошки вище від злочинців. А тоді стоять і дивляться на злочинців у бінокль, поки ті спустять завісу.

— Якби я була злочинець, то спершу б спустила завісу, а тоді вже вмикала світло, — розважно мовила Єва-Лотта. — А яке помешкання ти наміряєшся забезпечити нам, щоб стежити за Йонте?

Про це Калле досі не подумав. Стокгольмським детективам куди легше забезпечити собі доступ до помешкання. Їм досить лише показати поліцейний знак. Та навряд чи Єві-Лотті й Калле так легко буде дістатися до якогось помешкання. Крім того, навпроти Йонте нема жадного будинку, бо там тече річка. Зате поряд з Йонте справді є будинок — стара двоповерхова халупа дідуся Грена. Внизу міститься Гренова столярня, а нагорі живе він сам.

"Але як нам забезпечити доступ до Гренового помешкання? — міркував Калле. — Може, зайти й чемно спитати, чи не дозволить він скористатися своїм вікном, щоб трошки з нього постежити?" Калле сам розумів, що це безглузда думка. До того ж була ще одна обставина: хоч будинки Йонте й дідусів Гренів звернені до себе причілками, на верхньому поверсі в дідуся Грена немає, на жаль, вікна з того боку, де міститься кімнатка Йонте.

— Я знаю, що зробити, — сказала Єва-Лотта. — Ми виліземо на дах до дідуся Грена. Іншої ради немає.

Калле вражено глянув на неї.

— Як врахувати, що ти не знайома з криміналістикою, то ти не така вже й дурна.

Справді, дідусів Гренів дах — найліпша рада! Він якраз трохи вищий за кімнатку на горищі! І в Йонте нема завіси. Чудове місце, кращого й не треба!

Калле і Єва-Лотта раді й веселі пішли додому вечеряти.

5

Було темно й тихо, коли вони через дві години скрадалися Лупієвою горою. Тихо-тихісінько. Невеличкі дерев'яні будиночки тулилися один до одного, сперечаючись між собою за місце. Між ними ще залишилося трохи тепла від гарячого липневого сонця. Лупієву гору огорнув теплий, волохатий морок. Подекуди його прохромлював промінь світла з невеличкого вікна чи відчинених задля літнього вечора дверей.

Темрява була сповнена запахів. Дух котів, смаженої салаки й кави змішувався з запаморочливими пахощами ясмину і таким самим запаморочливим смородом від якоїсь скрині зі сміттям, що її давно вже треба було спорожнити.

Скрізь тихо. Завулки порожні. Мешканці Лупієвої гори вечорами сидять удома. Всі вони втішаються хатнім затишком і відпочивають після денної праці в своїх маленьких кухнях, де на плиті воркотить кавник, а на вікні цвітуть калачики.

Той, хто ввечері вештається по Лупієвій горі, не ризикує зустріти якусь живу істоту.

— Тихо, наче в могилі, — завважив Калле.

І він таки правду казав. Тільки часом долинали голоси з-за освітлених вікон. Десь далеко загавкав собака, але швидко замовк. А ще десь озвалася несліливо гармонія, лиш на пробу, тоді тиша стала ще глибша.

Зате в Йонте було гамірно. В кімнатці на горищі світилося, і з відчиненого вікна чути було дзвінкі хлоп'ячі голоси. Калле і Єва-Лотта вдоволено відзначили, що допит якраз у повному розпалі. Там, напевне, починалася прецікава драма, і Калле та Єва-Лотта твердо намірились подивитися на неї з першого ряду партеру на Греновому даху:

— Треба тільки вилізти на дах, — сміливо сказала Єва-Лотта.

Авжеж, треба було тільки вилізти. Калле обійшов навколо хату, щоб з'ясувати всі можливості. От шкода! В дідуса Грена теж світилося. Чому б старим людям не спати вечорами? І їм корисно, і всім іншим можна було б без перешкод гуляти собі по їхніх дахах. Та що робити: без перешкод чи з перешкодами, а лізти треба. До речі, лізти було неважко. Дідусь Грен люб'язно приставив драбину до стіни. Щоправда, перед самим вікном. Тим самим вікном, що в ньому світилося. І воно було відчинене, та й завіса спущена тільки до половини. Навряд чи Грен дуже втішиться, коли раптом висуне голову з вікна й побачить двох Білих Троянд, що чимдуж драшпаняють драбиною вгору. Адже рідко хто залюбки віддає свій дах на прогулянки. Але у війні Троянд з такими дрібницями не доводилося рахуватись. Треба твердо йти шляхом обов'язку, навіть якщо він пролягає через гребінь даху дідуса Грена.

— Лізь ти перший, — бадьоро сказала Єва-Лотта.

Калле поліз. Він тихенько брався дедалі вище. Єва-Лотта спритно й нечутно лізла за ним. Небезпека загрожувала їм аж проти вікна на верхньому поверсі.

— В Грена є гості, — прошепотів обережно Калле. — Я чую, як вони розмовляють.

— Застроми у вікно голову й скажи, щоб і нас пригостили тістечками, — запропонувала Єва-Лотта й весело пирхнула.

Та Калле її пропозиція не здавалася такою веселою. Він чимдуж ліз далі. І Єва-Лотта теж споважніла, як опинилася проти вікна.

Так, тепер було добре чути, що в Грена є гість, але тістечками там не пригощалися. Хтось стояв спиною до вікна й говорив тихим схвильованим голосом. Єва-Лотта не могла розгледіти його обличчя, бо заважала завіса, бачила тільки, що він у темно-зелених габардинових штанах.

— Так, так, — нетерпляче казав гість, — я спробую. Я заплачу. І скінчу з цим пеклом!

Почувся рипучий голос дідуса Грена:

— Ви вже не раз так казали. Але я не маю наміру довше чекати. Я хочу одержати назад свої гроші, розумієте?

— Ви й одержите їх, я ж вам казав, — знов озвався гість. — Ми зустрінемося у середу. Там, де завше. Візьміть усі мої векселі. Всі до одного, хай їм чорт! Я погашу їх. І матиму спокій.

— Чого ви так хвилюєтесь? — покірно мовив дідусь Грен. — Ви ж розумієте: я хочу вернути назад свої гроші.

— Кровопивцю! — вигукнув гість. Видко, старий йому добре допік.

Єва-Лотта швидко полізла далі. Калле чекав на неї, сидячи вже на гребені.

— Там тільки й мови, що про гроші, — сказала Єва-Лотта.

— Еге ж, це й є, певне, лихварство, — здогадався Калле.

— Цікаво, що означає вексель, — задумливо мовила Єва-Лотта, а тоді швидко додала — Та байдуже! Ходімо, Калле!

Їм треба було перейти дахом на другий бік будинку, звернений до вікна Йонте. Трохи страшно було скрадатися гребенем у темряві, коли на небі не блимала жадна

зірка, що ласкаво б освітила їхній небезпечний шлях. Вони навіть не мали за що триматися, хіба за димаря, і то могли коло нього постояти, аж як здолали половину даху. Їм так не хотілося відриватись від димаря й рушати далі, ризикуючи скрутити собі в'язи! Але те, що вони побачили у вікні в Йонте, підбадьорило їх.

Їхній ватажок сидів на стільці, а навколо стояли Червоні Троянди, вимахували руками й кричали на нього, та він тільки гордо хитав головою. Єва-Лотта й Калле полягали долілиць, наперед утішаючись видовиськом. Вони бачили й чули все, що відбувалося в кімнатці. Який тріумф! Яка перевага! О, якби їхній ватажок знав, що порятунок так близько! Всього лиш за два метри залягли його вірні прибічники, ладні віддати за нього життя і кров.

Залишалося з'ясувати тільки одну дрібницю: як його визволити? Певне ж, бажання віддати життя і кров багато важить, але як його віддати? Адже між ними зяяла двометрова прірва.

— Щось вигидаємо! — запевнив Калле і зручніше вмовстився на даху, як тільки дозволяли обставини.

А тим часом допит тривав далі.

— Бранцю, ми даємо тобі останню змогу врятувати своє нікчемне життя, — казав Сікстен, безцеремонно шарпаючи Андерса за руку. — Де ви сховали Мумрика?

— Дарма запитуєш, — відповів Андерс. — Могутні Білі Троянди завше володітимуть Великим Мумриком. Ви його не знайдете, хоч гопки скачіть, — додав він уже не так урочисто.

Калле і Єва-Лотта схвально кивнули зі свого місця, а Сікстен, Бенка і Йонте ще дужче розлютилися.

— Замкнемо його на цілу ніч у гараж, щоб він став потульніший, — сказав Сікстен.

— Ха-ха-ха! — засміявся Андерс. — Як Єву-Лотту й Калле? Скільки я знаю, вони чкурнули через п'ять хвилин. І я зроблю те саме.

Червоні Троянди задумалися: вони й досі не годні були второпати, як Єві-Лотті й Калле пощастило втекти з в'язниці. Просто чари якісь! Але ж негоже показувати Андерсові, які вони вражені.

— Не уявляй собі, що ти такий майстер тікати, — сказав Сікстен. — Ми тебе так замкнемо, що й не кавкнеш! Та спершу ми хочемо почути дещо про ту вашу мову. Якщо даси до неї ключ, матимеш меншу кару!

— Аякже, чекайте, — сказав Андерс.

— Не будь такий упертий, — наполягав Сікстен. — Скажи хоч що-небудь. Наприклад, моє ім'я. Як я вашою мовою звуся?

— Боб-о-вов-дод-у-рор! — охоче сказав Андерс і глузливо засміявся, аби Сікстен зрозумів, що йдеться про страшну образу.

Хоч як кортіло Андерсові перекласти ту образу на звичайну мову, та все ж він утримався: ще відгадають їхню таємницю! Він тільки ще раз глузливо засміявся, а на даху протилежного будинку щиро вторували йому однодумці. Ото б утішився ватажок, якби знав про те! Але поки що ні він, ні Червоні Троянди й гадки не мали, що

виступають перед глядачами.

Сікстен із безсилої люті скреготів зубами. Червоні Троянди ризикували пошитися в дурні. Адже те бобкання та вовкання хоч кого могло допекти до живих печінок. Ну, взяли вони в полон ватажка Білих Троянд, а далі що з ним робити? Андерс уперто не бажав зраджувати жадної таємниці, а шляхетні Троянди ні за яких обставин не падали так низько, щоб фізичним насильством домагатися визнання.

Звісно, вони часто билися, та ще й так, що аж пір'я летіло, одначе то була чесна боротьба на полі бою. А напасти втрюх на одного безборонного бранця — про це не могло бути й мови!

Та чи справді бранець був такий безборонний? Здається, він саме міркував про це. А зміркувавши, зненацька схопився зі стільця, метнувся до дверей і відчайдушно спробував визволитися. Та ба! Тієї ж миті троє чіпких хлоп'ячих рук обплелися навколо нього й знов посадили на стілець.

— Бачили такого? — озвався Сікстен. — А заськи! Ти вийдеш на волю аж тоді, як я того захочу, ні на мить раніше. А це, певне, станеться за кілька років. До речі, де ви сховали Великого Мумрика?

— Еге ж, де, приміром, лежить Великий Мумрик? — сказав Йонте й нетерпляче турнув Андерса в бік.

Андерс пирхнув і зігнувся, мов черв'як. Ватажок Білих Троянд дуже боявся лоскоту! Сікстен аж засяяв, як побачив таке. Він був лицар Червоної Троянди й не мучив своїх бранців. Та хто сказав, що їх не можна лоскотати?

На пробу він тицьнув Андерса пальцем під груди. Наслідок перевершив усі сподіванки. Андерс пирхнув, як бегемот, і зігнувся навпіл.

Тепер Червоні Троянди підбадьорилися й відразу накинулись на свою жертву. Сердешний ватажок Білих Троянд стогнав, пищав і гикав зі сміху.

— Де ви сховали Великого Мумрика? — питав Сікстен, обмацуючи його ребра.

— Ой-ой! — харчав Андерс.

— Де ви сховали Великого Мумрика? — цікавився Бенка й старанно лоскотав йому п'яти.

У відповідь почувся тільки новий напад сміху.

— Де ви сховали Великого Мумрика? — допитувався Йонте, пробуваючи полоскотати його під коліном.

— Здаю-ю-ся! — застогнав Андерс. — У Преріях... коло Садиби... треба йти стежкою...

— А далі? — спитав Сікстен, загрозливо націлившись у нього пальцем.

Та ніякого "далі" не вийшло. Сталося зовсім несподіване. Щось різко брязнуло — і кімнатка Йонте поринула в непроглядну пітьму. Невеличка електрична лампочка, що освітлювала кімнатку, розлетілася в друзки.

Ватажок Білих Троянд був такий самий вражений, як і його кати. Але він швидше отямився. Скориставшись темрявою, він, як вугор, прошмигнув у двері й гайнув у ніч. Кінець неволі!

А на протилежному даху Калле заклопотано ховав до кишені рогачку.

— Доведеться взяти гроші зі скарбнички й купити Йонте нову лампочку, — винувато сказав він.

Шляхетному лицареві Білої Троянди не личило псувати чуже майно, і Калле сам добре розумів, що повинен відшкодувати збитки.

— Але ж ти розумієш, що іншої ради не було, — сказав він Єві-Лотті.

Єва-Лотта кивнула.

— Звісно, не було. Нашому ватажкові загрожувала небезпека. І Великому Мумрикові також. Конче треба було втрутитись.

У кімнатці Йонте заблимав ліхтарик. Його миготливе світло пробігло по кутках, і Червоні Троянди гірко пересвідчились, що бранця немає.

— Він утік! — вигукнув Сікстен і кинувся до вікна. — Що це за підлий паршивець розбив лампочку? Він міг і не питати. На протилежному даху виднілися дві темні постаті. Андерс посвистом дав знати, що звільнився, і вони лаштувались якнайшвидше відступити.

Ризикуючи життям, Калле і Єва-Лотта кинулись бігти назад. Їм треба було злізти, поки примчать Червоні Троянди. Вони бігли гребенем даху легко й спритно, як тільки можуть бігти дванадцятирічні діти, що вирости на волі.

Ось вони досягли драбини й почали злазити. Перша Єва-Лотта, а за нею — Калле. Старим Ґреном вони тепер не клопоталися, а думали тільки про своїх ворогів. У кімнаті вже не світилося. Очевидно, гість пішов.

— Швидше, я не маю часу, — підганяв пошепки дівчину Калле.

Зненацька завіса зашурхотіла, піднялася, і з вікна визирнув дідусь Ґрен. З несподіванки й переляку Калле пустився драбини й гепнувся на землю, замалим не зваливши Єви-Лотти.

— Невже ти аж так не маєш часу? — глузливо спитала Єва-Лотта.

Вчепившись щосили в драбину, щоб і собі не впасти, вона благально поглянула на дідуса Ґрена. Але той тільки позирнув смутними старечими очима на Калле, що лежав на землі, хапаючи повітря, й сказав смутним старечим голосом:

— Гай-гай, веселі дитячі розваги! Веселі, невинні дитячі розваги, гай-гай!

6

Єва-Лотта й Калле не мали часу пояснювати докладно дідусеві Ґренові, чого вони вилізли на його драбину. Зрештою, Ґрен, здається, не бачив у цьому нічого незвичайного й неприродного. Очевидно, він розумів, що при веселих, невинних дитячих розвагах часом треба лазити по сусідніх дахах. Калле і Єва-Лотта похапцем попрощалися й кинулись бігти, але Ґрен наче й не помітив того. Він тільки зітхнув і опустив завісу.

У темному завулку за Ґреновою халупою знову зустрілися троє лицарів Білої Троянди. Вони потиснули одне одному руки, і ватажок сказав:

— Чудово впоралися!

Однак треба було тікати, бо здаля, з кінця завулка наростав тупіт. То Червоні

Троянди нарешті отямилась і жадали помсти.

Мешканці Лупієвої гори, що давно були поснули, тепер схоплювалися, перелякані до смерті.

Спросоння вони нічого не могли збагнути: що там, полювання чи якесь лихо? Та ні, це троє шляхетних лицарів Білої Троянди величезними стрибками мчать нерівною бруківкою, а за п'ятдесят метрів позад них женуться такі самі шляхетні лицарі Червоної Троянди, і їхні стрибки, напевне, такі самі великі, а їхні дзвінки збуджені голоси не поступаються перед доброю пожежною сиреною.

Відстань між супротивниками не зменшувалася. Білі Троянди кружляли між будиночками, аж у вухах свистіло, і вдоволено всміхалися, як чули Сікстенові гучні нахваляння, що він з ними зробить, коли спіймає.

Калле охопив нестямний захват. Оце-то життя! Не згірше, ніж ловити злодіїв! А надто, що ловити злодіїв можна було хіба що подумки, бо насправді їх начебто й не існувало. А от тупіт ніг переслідувачів позад нього, засапані Андерс і Єва-Лотта, нерівна бруківка, неосвітлені вулички, темні закутки й подвір'я, де можна сховатися, — все це було насправді. Яка ж цікава гонитва! А найприємніше відчувати, як тебе слухається тіло, які прудкі твої ноги та який легкий віддих. Калле біг би так цілу ніч. Він почувався неймовірно дужим. Що там Червоні Троянди — він міг утекти від цілої зграї гончаків, якби треба було!

Йому спало на думку, що було б ще цікавіше, якби переслідувачі гналися тільки за ним — отоді б вони побачили, на що Калле здатний!

— Сховайтесь! — похапцем сказав він Андерсові та Єві-Лотті. — Я їх обдурю!

Андерсові його пропозиція видалася слушною. Щоб обдурити Червоних Троянд, кожен спосіб годився. І коли треба було завернути за ріг, Андерс і Єва-Лотта блискавично шаснули в темну браму і припинили, затамувавши віддих, хоч були захекані.

Наступної миті з-за рогу вискочили Червоні Троянди. Вони промчали так близько, що їх можна було досягти рукою. Єва-Лотта насилу втрималася, щоб не смикнути Сікстена за рудого чуба. Проте Червоні Троянди їх не помітили і шалено помчали далі.

— Обдурили, мов дітлахів, — сказав Андерс. — Наче вони зроду не були в кіно й не бачили таких хитрощів.

— А Калле доведеться кепсько, — задумливо сказала Єва-Лотта, дослухаючись до тупоту, що затихав у темряві. — Три відразні руді лисиці, що женуться за сердешним біленьким зайчиком, — додала вона з раптовим співчуттям.

Минула довга хвилина, поки Червоні Троянди збагнули, що частина здобичі від них утекла і вже пізно вертатися назад. Лишалось єдине — гнатися далі за Калле. І вони робили все можливе, щоб не прогавити ще його. Сікстен мчав, як навіжений, на бігу присягаючись усіма святими, що як цього разу Калле уникне своєї долі, то він, Сікстен, відпустить руду широку бороду на знак вічного смутку й приниження. Ватажок Червоних Троянд надто поспішався, щоб поміркувати про те, як же на його гладенькому хлоп'ячому обличчі та борода виросте.

Калле також біг щодуху. Він мчав завулками Лупієвої гори, виписуючи химерні кривулі. Але відстань між ним і переслідувачами жадного разу не збільшилась настільки, щоб можна було спекатися їх. Та Капле, певне, й сам не хотів того. Йому подобалось, що вороги біжать за ним назирці, подобалось відчувати весь час небезпеку.

Скрізь було тихо, та раптом тишу порушив гуркіт машини, що її хтось заводив поблизу. Калле здивувався. Звідки взялася на Лупієвій горі машина? Якби знаменитий детектив не був такий захоплений війною, якби йому не наступала на п'яти ватага Червоних Троянд, то він, певне, оглянув би машину. Скільки разів він казав своєму уявному співрозмовникові, що пильна увага не завадить, коли йдеться про незвичайні явища. Однак тепер знаменитий детектив, як уже мовилося, перебував на військовій службі, тому стрімголов мчав далі. Йому було не до машини, що, мабуть, вже й поїхала собі.

Сікстенові вривався терпець. Він запропонував Йонте, найкращому бігунові їхньої школи, влучити хвилину, кинутись навперейми Калле й погнати його назад, просто Сікстенові в обійми. І ось трапилася така хвилина. Саме нагодилося прохідне подвір'я, і Йонте звернув туди, сподіваючись перехопити Калле. Так воно й вийшло, і Калле замалим не наскочив на Йонте, що зненацька вродився просто перед ним. Калле зупинився. Що робити? Прориватися? Коли ж ні, якби йому навіть пощастило, то він би втратив кілька дорогих секунд, і Сікстен із Бенкою встигли б прийти Йонте на підмогу. Ні, тепер його врятують хіба що хитрощі! Він опинився між двох вогнів, і треба було на щось зважитись.

— Ось ми тобі покажемо! — вигукнув Сікстен десь за десять ступнів від нього. — Тепер із тебе посиплеться пір'я!

— Дідька лисого! — сказав Калле і в останню мить гайнув через паркан, що в нього впирався завулок.

Калле опинився на темному подвір'ї і закружляв по ньому, як обшпарений. Червоні Троянди не відставали; Калле чув, як вони гупали додолу, перескакуючи паркан. Та дослухатися було ніколи. Калле гарячково міркував, як йому вибратися на вулицю, не перелазячи другого паркану. Бо господар його, хоч хто б там був, вельми неприхильно ставився до війни між Трояндами. А то навіщо б протяг зверху колючий дріт?

— Ой лишенько, що робити? — розгублено прошепотів Калле сам до себе.

Він не мав часу роздумувати. Треба було діяти, і то негайно. Він мерщій заліз за скриню на сміття й принишк там, тільки серце йому калатало. Може, вороги його не помітять...

А вони сновигали зовсім близько, перемовлялися півголосом і шукали, шукали в темряві.

— Він не міг перелізти через той паркан, — сказав Йонте, — бо там колючий дріт. Я знаю, сам не раз пробував.

— Вийти звідси можна хіба що через сіни в будинку, — мовив Сікстен.

— Через сіни старої Карлсон, майте на увазі, — пояснив Йонте, що знав Лупієву гору та її мешканців, як свою кишеню. — Стара Карлсон справжня відьма, не дай Боже

попасти їй до рук!

"Хотів би я знати, — міркував Калле, — що гірше: попасти до рук Червоним Трояндам чи старій Карлсон".

А Червоні Троянди шукали далі.

— Він має бути десь на подвір'ї, — впевнено сказав Бенка.

Він обнишпорив усі закутки й нарешті знайшов Калле, що, немов темна тінь, причаївся за скринєю. Його радісний вигук, хоч і приглушений, додав запалу Сікстенові та Йонте. А головне — додав запалу й старій Карлсон. Ту даму давно вже дратував якийсь таємничий гомін на подвір'ї, а вона була не з тих, хто покірно зносить всілякий таємничий гомін на своєму подвір'ї, коли може його припинити.

На той час Калле остаточно зважився на все що завгодно, аби тільки не попасти в полон до Червоних Троянд — навіть на невеличке вторгнення до хати найгрізнішої особи на Лупієвій горі. Він заледве ухилився від Сікстенових рук і скочив просто до сіней старої Карлсон, щоб у такий спосіб видобутися на вулицю. Та назустріч йому сунуло щось темне. Стара Карлсон! Вона поспішала, бо хотіла конче покласти край тому таємничому гаморові, хоч би хто його зчинив: чи пацюки, чи злодії, чи навіть сам його величність король. Бо стара Карлсон вважала, що, крім неї, ніхто не має права товктися на її подвір'ї. Тікаючи, як наляканий заєць, Калле так зненацька вскочив у сіни, що пані Карлсон з подиву усе-таки відступила вбік і пропустила його. Зате Сікстен, Бенка і Йонте, що мчали назирці, вскочили просто в обійми старій. Вона міцно пригорнула їх до себе й закричала басом, як капрал:

— Ага, то це ви, шибеники, товчетесь! На моєму подвір'ї! Ну, це вже занадто! Далебі, занадто!

— Перепрошуємо, — сказав Сікстен, — ми тільки хотіли...

— Що ви тільки хотіли? — гриміла пані Карлсон. — Що тільки хотіли на моєму подвір'ї, га?

Якимось робом їм пощастило звільнитися з її дужих обіймів.

— Ми тільки хотіли... — затинався Сікстен, — хотіли... Ми заблукали, бо надворі темно...

І Червоні Троянди кинулись навітки, навіть не сказавши старій на добраніч.

— Аякже, спробуйте-но ще раз заблукати на моєму подвір'ї, — кричала їм услід стара Карлсон, — то я нашлю на вас поліцію, так і знайте!

Однак Червоні Троянди не чули. Вони були вже далеко.

В який бік подався Калле? Вони спинилися, дослухаючись, почули легенький тупіт босих ніг і мерщій кинулись доганяти втікача.

Надто пізно Калле похопився, що знову попав у безвихідь. Адже вуличка кінчалася біля річки, як він про це забув? Щоправда, можна було стрибнути у воду й переплисти на другий берег, але потім дома не збудешся клопоту через мокрий одяг. У кожному разі, треба спершу випробувати всі інші можливості.

"Кривий Фредрік! — згадав Калле. — Он його хатина. Він напевне сховає мене, коли я попрошу!"

Кривий Фредрік був не тільки місцевий жартун і волоцюга, але й великий прихильник Білих Троянд. Він теж мешкав серед посполитих городян на Лупієвій горі й, мабуть, ще не спав, бо вікна в нього світилися, а перед хатиною стояла машина.

"Дивно, скільки нині ввечері на Лупієву гору наїхало машин! А може, це та сама, що допіру гула?" — думав Калле.

Але довго міркувати не було часу — його переслідувачі тупотіли вже зовсім близько.

Калле рішуче відчинив двері і вскочив до хатини.

— Добрий вечір, дядьку Фредріку... — почав він, але відразу ж затнувся.

Фредрік був не сам. Він лежав на постелі, а коло нього сидів доктор Форсберг і мацав йому живчик. А доктор Форсберг, містечковий лікар, був Бенчин тато.

— Привіт, Калле, — кволим голосом озвався Фредрік. — Бачиш, лежу, я захворів. Погано мені. Скоро вмиру. Ти б послухав, як у мене бурчить у животі.

За інших обставин Калле залюбки послухав би, як бурчить у Фредріка в животі, але не тепер. Доктор Форсберг був невдоволений, що йому заважають. Калле ж бо розумів, що не випадає заходити до кімнати хворого, коли його оглядає лікар. Не було іншої ради, як знову кинутись на вулицю, назустріч небезпеці.

Однак Калле недооцінив розумових здібностей Червоних Троянд. Вони відразу зметикували, що втікач міг завернути тільки до Фредріка й тепер поспішали його спіймати. Бенка перший, немов вихор, увірвався до кімнати.

— Ага, підлий паршивцю, спіймався на місці злочину! — вигукнув він.

Доктор Форсберг обернувся й глянув просто в розпашіле обличчя своєму синові.

— Ти до мене звертаєшся?

Бенка вражено роззявив рота й не сказав нічого.

— У вас що, естафета проходить через Фредрікову кімнату? І взагалі, чого ти так пізно гасаєш вулицями?

— Я... я тільки хотів поглянути, чи ви не в хворого часом... — затнувся Бенка.

— Еге ж, я в хворого. Ти справді застав підлого паршивця на місці злочину, як сам сказав. Але я вже скінчив, і ми зараз поїдемо додому.

— Ох, татку! — розпачливо зойкнув Бенка. Доктор Форсберг рішуче захляпнув течку й ласкаво, але міцно взявся за русяві синові кучері.

— Ходімо, синку, — мовив він. — На добраніч, Фредріксоне. Обіцяю, що ви ще довго житимете.

Під час цієї розмови Калле стояв собі збоку, і його обличчя сяяло дедалі ширшою усмішкою. Який удар для Бенки, який страшний удар! Ускочити просто в обійми своєму татові! Тепер тато відвезе його додому, як малу дитину! Тепер, коли він уже мав спіймати Калле! Цю гірку пігулку Бенці доведеться ще не раз ковтати, поки триватиме війна Троянд. Досить буде тільки сказати: "Ходімо, синку!"

Поки дужа татова рука неблаганно вела Бенку до дверей, він збагнув до кінця свою ганьбу. Ох, не витерпить він, візьме та й напише статтю до місцевої газети: "Чи потрібні дітям батьки?" Звісно, він дуже шанує своїх тата й маму, але ж їхня здатність

з'являтися саме тоді, як не слід, може довести до відчаю найтерплячішу дитину.

Надбігли засапані Сікстен та Йонте, і Бенка встиг їм шепнути:

— Він у хаті.

Потім Бенку повели до машини — чому, ох, чому він не помітив її вчасно! — а Сікстен з Йонте проводжали його безмежно співчутливим поглядом.

— Бідний хлопець, — сказав Йонте й глибоко зітхнув.

Та не було часу зітхати й надаремне співчувати. Потрібна кара Білим Трояндам, що весь час шиють їх у дурні! Калле треба взяти в полон, і то негайно! Сікстен з Йонте вбігли до Фредріка. Проте Калле в кімнаті не було.

— Добрий вечір, Сікстене, і ти, Йонте, — кволим голосом озвався Фредрік. — Якби ви тільки послушали, як бурчить у мене в животі! Я захворів, і так мені погано...

— Ви не бачили Калле Блюмквіста, дядьку Фредріку? — перебив хворого Сікстен.

— Калле? Бачив, він допіру був тут. Вискочив через вікно, — сказав Фредрік і лукаво всміхнувся.

Он як, той негідник гайнув через вікно! Авжеж, обоє Фредрікових вікон були відчинені, бо докторові Форсбергові здалося, що в кімнаті парко. Пом'яті, колись білі фіранки коливалися на вечірньому вітерці.

— Йонте, гайда за ним! — крикнув Сікстен. — Дорога кожна секунда!

А за мить знадвору почувся хлюпін і вереск. Аж дивно, навіть Йонте, який виріс на Лупієвій горі, забув, що вікна в задній стіні Фредрікової хатини звернені до річки.

— Виходь, Калле! — кволим голосом сказав Фредрік. — Виходь і послухай, як у мене бурчить у животі.

Калле вибрався з шафи, аж пританцьовуючи з утіхи. Він підбіг до вікна й виглянув надвір.

— Ви вмієте плавати, чи вам кинути рятувальне кружало? — гукнув він.

— Вистачить, як ти кинеш свою порожню головешку — з нею хоч би хто на воді втримається! — відповів Сікстен і щосили бризнув водою в обличчя усміхненому ворогові.

Калле спокійно втерся й сказав:

— А яка тепла вода! Просто чудова! Поплавайте собі на здоров'я.

— Ні, зайдіть до мене! — кволим голосом гукнув Фредрік. — Зайдіть і послушайте, як у мене бурчить у животі.

— На добраніч, я собі йду, — сказав Калле.

— Щасливої дороги, — муркнув Йонте і взяв курс на поближню кладку, де прали білизну.

І Сікстен, і Йонте розуміли, що гонитва скінчилася.

Калле попрощався з Фредріком і радісно побіг до Єви-Лотти, до пекарні, де її батько щодня, на радість цілому містечку, пік хліб, булочки й калачі. Там, на горищі, містився славетний штаб Білих Троянд. Дістатися туди можна було мотузкою, що звисала з отвору. Певне ж, на горище вели й сходи, та хіба порядний лицар Білої Троянди стане користуватися таким звичайним доступом? Калле, свідомий свого обов'язку, теж

видряпався мотузкою. Коли Андерс і Єва-Лотта вчули, що він лізе, то зацікавлено вистромили голови з отвору.

— Отже, ти викрутився! — вдоволено сказав Андерс.

— Еге ж, зараз почуєте, — відповів Калле. Кишеньковий ліхтарик ледь освітлював штаб, де під стінами тулився розмаїтий хатній мотлох. При тому слабкому світлі три Білі Троянди сиділи собі, підібгавши ноги, й слухали розповідь про дивовижні пригоди Калле.

— Чудово впорався! — мовив Андерс, як Калле скінчив.

— Атож, мені здається, що першого дня Білі Троянди не осоромились, — сказала Єва-Лотта.

Нараз тишу надворі порушив жіночий голос:

— Єво-Лотто, як ти зараз же не підеш спати, то я пошлю по тебе тата!

— Добре, я вже йду, мамо! — гукнула Єва-Лотта. Її вірні супутники підвелися.

— Бувайте, побачимося завтра, — мовила Єва-Лотта, а тоді вдоволено засміялася сама до себе. — Червоні Троянди думали, що відберуть собі Великого Мумрика, ха-ха-ха!

— Але тяжко помилилися, — докинув Калле.

— Авжеж. Цього вечора щастя їх зрадило, — сказав Андерс і з'їхав мотузкою вниз.

7

"Мабуть, ніде в світі немає такого сонного, спокійного й нудного міста, як наше, — міркувала пані Лісандер. — Та й що може статися, коли стоїть така спеkota?"

Вона помалу ходила між ятками на ринку й неуважно перебирала розкладений крам. День був ярмарковий, на вулицях і на майдані юрмилися люди, і здавалося, що все містечко мало бути вщерть повне гомону й метушні. Та ба! Воно дрімало собі, як звичайно. В невеличкому водограї перед ратушею тихо й сонно хлюпотіла вода із пащі мосяжного лева, та й самий лев здавався сонним. Із літньої кав'ярні над річкою тихо й сонно линула мелодія пісеньки: "Спи, моє серденько, спи", і то серед білого дня. Горобці, що збирали крихти попід столиками, лиш подеколи трохи підстрибували й також видавалися сонними.

"Геть усе сонне", — думала пані Лісандер.

Люди ледь ворушилися. Вони збиралися купками на майдані, мляво перемовлялися, а як треба було кудись іти, то ступали поволі, наче вагаючись. До всього цього спричинилася спека.

Бо таки справді тієї середи в кінці липня було неймовірно парко. Пані Лісандер зроду не пам'ятала такого паркового дня. Властиво, цілий місяць стояла суха, гаряча година, але нині, здавалося, липень поклав собі побити власний рекорд, перше ніж мине його пора.

— Наче показує на бурю, — казали люди.

І багато селян, що приїхали до міста підводами, вирішили не ризикувати й вертатися швидше, ніж завше, щоб їх не захопила негода.

Пані Лісандер купила останні черешні в селянина, що поспішав додому. Вона

поклала згорток до торби, вдоволена дешевою купівлею, і вже хотіла йти далі, аж раптом надбігла Єва-Лотта й заступила їй дорогу.

"Нарешті хоч одна істота не сонна", — подумала пані Лісандер, ніжно позираючи на свою доньку й зразу помічаючи все: радісне личко, жвавi блакитні очі, біляві розпатлані коси й довгі засмаглі ноги, що визирали з-під ясної, щойно випрасуваної літньої сукенки.

— Я бачила, як пані Лісандер купувала черешні, — мовила Єва-Лотта. — Може, й панна Лісандер дістане жменьку?

— Звісно, дістане, — сказала пані Лісандер. Вона розгорнула черешні, і Єва-Лотта набрала повні жмені пахучих ягід.

— До речі, куди ти йдеш? — поцікавилася пані Лісандер.

— Цього я не можу сказати, — відповіла Єва-Лотта. — Таємниче доручення. Страшенно таємниче доручення!

— Он як! Тільки гляди не спізнися на обід.

— За кого ви мене маєте! — сказала Єва-Лотта. — Я ні разу не спізнялася на обід, відколи проґавила молочну кашу на свої хрестини.

Пані Лісандер усміхнулася до неї й сказала:

— Я тебе люблю.

Єва-Лотта кивнула головою — а як же інакше! — і пішла далі майданом. Її шлях позначали кісточки з черешень.

Мати ще трошки постояла, дивлячись услід доньці.

Раптом якась тривога стиснула їй серце. Господи, яка ж вона худа, якою здається маленькою та беззахисною! Ще наче недавно вона їла молочну кашу, а тепер гасає, як навіжена, з якимись "таємничими дорученнями". Чи добре воно? Може, треба було б дужче пильнувати її?

Пані Лісандер зітхнула й рушила поволі додому. Вона відчувала, що скоро збожеволіє через цю спеку, тож краще вже сидіти вдома.

Зате Єві-Лотті спека не заважала. Вона тішилась сонцем, як тішилась людьми на вулиці й смачними черешнями. То був ярмарковий день, а вона любила такі дні. Широ казати, Єва-Лотта любила всякі дні, крім тих, коли в школі випадала ручна праця. Але ж тепер були канікули!

Вона неквапом перейшла майдан, звернула на Малу вулицю й подалася повз літню кав'ярню до мосту. Власне, їй не вельми хотілося йти кудись від центру подій, але ж вона дістала таємне доручення й мусила його виконати. Ватажок наказав їй забрати Великого Мумрика й перенести в безпечніше місце. Під час жорстокого допиту він замалим не зрадив, де Мумрик схований. І можна дати голову собі відрубати, коли Червоні Троянди не перешукали й не перекопали кожний квадратний міліметр землі навколо стежки за Садибою. Та оскільки ще не чути було їхнього тріумфального поклику, можна майже з певністю сказати, що Великий Мумрик і досі лежить там, де його залишили Білі Троянди, — на великому камені біля самої стежки.

Мумрик лежав зовсім на видоті в невеличкій ямці на камені. Андерс запевняв, що

знайти його сміховинно легко. І Червоні Троянди ось-ось запустять свої пазури в коштовний клейнод. Проте нині, ярмаркового дня, Сікстен, Бенка та Йонте, мабуть, сидять як прикуті біля каруселі і в тирі в парку за вокзалом. Нині Єва-Лотта мала нагоду без перешкод забрати Мумрика з ненадійного сховку. Ватажок уже й місце Мумрикові знайшов — у руїнах замку, на подвір'ї біля криниці. Отже, Єва-Лотта такої страшної спеки мала спершу здолати Прерії, тоді вернутися назад, перейти через усе місто та ще й добутися стрімкою стежкою до руїн, що лежали на пагорбі за містом якраз із протилежного боку від Садоби. Справді, треба бути щиро відданим лицарем Білої Троянди, щоб, не ремствуючи, погодитись на таке доручення. Таким, як, наприклад, Єва-Лотта.

Хтось, може, подумає, що вистачить, коли Єва-Лотта забере Мумрика й просто сховає його до кишені, а на нове місце віднесе аж тоді, як спаде спека? Як хтось так справді думає, то це свідчить, що він анічогісінько не тямить ані в Мумриках, ані в війнах Червоної та Білої Троянд.

Але чому ж переховати Великого Мумрика доручено саме Єві-Лотті? Хіба ватажок не міг послати Калле? Ото ж бо є, що не міг: нездогадливий тато звелів Калле допомагати йому в крамниці — розносити куплений крам та й самому продавати, як треба, бо день був завізний, селяни приїхали до міста поповнити свої запаси цукру, кави та оселедців.

То чому ж ватажок не пішов сам? Бо мав сидіти в шевській майстерні. Швець Бенгтсон не любив працювати в ярмаркові та якісь інші незвичайні дні. Тоді він кидав роботу і йшов "вештатися". Але ж не можна через це замикати майстерню. Хтось міг принести черевики лагодити, а хтось прийти по готові, надто ж ярмаркового дня. Тому швець пообіцяв, що добре налупцює хлопця, коли він бодай на п'ять хвилин залишить майстерню.

Ось чому Єва-Лотта, відданий лицар Білої Троянди, дістала таємне, почесне доручення — перенести Великого Мумрика з одного сховку до іншого. То було не просто доручення, а священна місія. Хай нещадно пражить над Преріями сонце, хай збираються на обрії чорні хмари! Хай вона не братиме участі в ярмарковій метушні, покине "центр подій"! Хай! Єва-Лотта перейшла міст і завернула в Прерії.

А чи справді вона покидала центр подій? Ні, він не завше лежить серед ярмаркової метушні. Того дня центр подій лежав у зовсім іншому місці.

І Євині-Лоттині засмагли босі ноги саме простували до нього.

Хмари громадаються чимраз більші. Чорно-сині, грізні, навіть трохи страшні... Єва-Лотта йде поволі, бо в Преріях так парко, що повітря аж тремтить.

Ох, які ж ці Прерії довгі та широкі! Ціла вічність мине, поки їх здолаєш! Та Єва-Лотта не сама йде під палючим сонцем. Вона майже зраділа, помітивши далеко попереду дідуса Грена. Його ні з ким не сплутаєш, ніхто в містечку не шкутильгає так чудернацько, як дідусь Грен. І він, здається, теж простує до Садоби.

Еге ж, ось він звертає на стежку в ліщинових кущах, і Єві-Лотті його вже не видно. О Господи, чи не чигає він, бува, й собі на Великого Мумрика?

Єва-Лотта засміялася на таку думку. Але відразу ж замовкла, пильно вдивляючись у сонячне марево.

З другого боку ще хтось іде, мабуть, нетутешній, бо та стежка завертає повз Садибу в село. Стривай-но, це ж, напевне, той тип у зелених габардинових штанях! Адже ж нині середа! Нині він мав "погасити свої венселі" чи "векселі" — як їх там. Цікаво, як гасять ті векселі? Така плутанина з тим лихварством. Та хай йому біс! Якими все-таки дурницями клопочуться дорослі. Той габардиновий тип сказав: "Ми зустрінемося там, де завше". Виходить, це тут. Але чому саме в тому місці, де лежить Великий Мумрик? Хіба нема інших кущів, де вони могли б гасити свої векселі? Виходить, що нема. Ось габардинові штани й собі звернули в ліщинові зарості.

Єва-Лотта йде ще повільніше. Їй нема чого поспішати, нехай той тип спокійно погасить свої векселі, а тоді вона забере Великого Мумрика. А поки що можна зайти до Садиби й трохи роздивитися по її закутках. Садиба скоро може знову стати ареною боїв, і добре буде знати, де в ній що міститься.

Єва-Лотта визирає у вікно на подвір'я. О, небо геть почорніло. Сонце сховалося, а здалеку чути грізний гуркіт. Прерії стали понурі й порожні. Треба поспішати. Треба якнайшвидше забрати Мумрика й тікати звідси. 1 Єва-Лотта вискакує з дверей і чимдуж біжить стежкою, біжить у ліщинові зарості, а ззаду за нею весь час грізно гуркотить грім. Вона біжить... і враз розгублено спиняється. Бо з розгону наскочила на когось, хто йшов з протилежного боку й поспішав так само, як і вона. Спершу Єва-Лотта помічає тільки темно-зелені габардинові штани, тоді білу сорочку, та ось вона зводить голову й бачить обличчя. І яке обличчя — бліде й страшенно налякане. Невже дорослий дядько так боїться бурі? Єва-Лотті майже шкода його.

Однак дядькові, очевидно, не до Єви-Лотти. Він мимохідь зиркає на неї, лютий і зляканий разом, і поспішає далі вузьенькою стежкою, Єва-Лотта не любить, коли на неї дивляться так неприязно. Вона звикла, що люди зустрічають її усмішкою, їй не хочеться, аби той тип утік, так і не побачивши, що вона до людей ласкава, отже й до неї треба бути ласкавому.

— Скажіть, будь ласка, котра година, — чемно питає Єва-Лотта, просто аби озватися й показати, що вона дівчина вихована, хоч і гасає поміж кущів.

Незнайомець здригається й неохоче стає. Спершу здається, що він не має наміру відповідати, та врешті він позирає на ручного годинника й невиразно мурмоче:

— За чверть друга.

Потім поспішає далі. Єва-Лотта дивиться йому вслід. Бачить, що з кишені в нього стирчить жмут паперів. Із кишені зелених габардинових штанів.

Незнайомець пішов. Але на стежці лежить білий папірець, що його він, поспішаючи, загубив.

Єва-Лотта бере папірця й зацікавлено роздивляється на нього. Зверху на папірці написано: "Вексель". Он які ті векселі, ха-ха-ха! І варто клопотатися ними?

Ту мить гуркає грім, так гуркає, що Єва-Лотта з ляку аж підстрибує. Властиво, вона не боїться бурі. Але тепер, самій, у Преріях! Усе раптом стало таке неприємне! В куцах

так темно, навіть у повітрі відчувається щось страшне, зловісне. Якби оце бути вдома! Треба поспішати, щодуху поспішати.

Але ж як, без Мумрика? Ні, лицар Білої Троянди виконає свій обов'язок, навіть якщо в нього душа з ляку холоне. До каменя лишилося всього кілька ступнів. Тільки зайти за кущі. Єва-Лотта біжить...

Спершу вона лиш тихенько схлипує. Стоїть непорушно, дивиться й схлипує. Може, о, може, все їй тільки сниться? Може, там ніхто не лежить... ніхто не скоцюрбився коло каменя?..

Потім Єва-Лотта затуляє обличчя, обертається й біжить, а з її грудей вихоплюється дивний, жахливий зойк. Вона біжить, хоч у неї тремтять ноги. Вона не чує грому, не відчуває, як періщить дощ і ліщинове гілля б'є її по обличчю. Вона тікає так, як уві сні тікають від невідомої загрози.

Через Прерії, через міст, знайомими вулицями, що спорожніли в дощ.

Удома! Нарешті вона вдома! Єва-Лотта штовхає хвіртку в садок. Там, у пекарні, — її тато. Він стоїть коло таць у білій шапочці. Великий, спокійний, як завше. Не встигнеш наблизитись до нього, як ти вже геть у борошні. Авжеж, тато такий, як завше, навіть коли світ навколо змінився, став моторошний, і в ньому більше не можна жити. Єва-Лотта стрімголов кидається до тата, тулиться до нього, обіймає руками за шию, ховає на грудях заплакане личко й тихенько схлипує:

— Допоможіть, татку! Дідусь Грен...

— Що з ним сталося, доню?

Вона схлипує ще жалібніше, ще тихіше:

— Він лежить мертвий у Преріях.

8

Невже це те саме сонне, тихе, спокійне містечко?

Ні, тепер його не впізнати. Десь за годину воно геть змінилося. Містечко гуло, мов вулик, приїздили й від'їздили поліційні машини, дзвонили телефони, мешканці хвилювалися, обмірковували подію, вгадували, що буде далі, питали Б'єрка, чи правда, що вбивцю спіймано. І сумно кивали головами: "Авжеж, не повелося сердешному Гренові... еге ж... Але й сам він був не вельми порядний, тож воно, либонь, і не дивно... хоч усе ж таки... як страшно!"

Юрми цікавих подалися в Прерії. Та місцевість навколо Садиби була оточена поліцією, і туди нікого не пускали.

Поліція прибула навдивовижу швидко й заходилась обстежувати місце злочину. Все сфотографовано, перешукано кожний метр землі, і все запротокольовано. Чи злочинець не залишив ніякого сліду, відбитка черевика абощо? Ні, не лишив. Навіть як щось було, то все змив дощ. Не знайдено нічого, навіть недокурка. Судовий лікар, який обстежував тіло, засвідчив, що Грена вбито пострілом ззаду. Гаманця й годинника не взято, отже, вбито старого не задля грабунку.

Комісар кримінальної поліції хотів поговорити з дівчинкою, що помітила тіло, однак доктор Форсберг не дозволив. Дівчинка налякалася, і їй потрібен спокій. Хоч як

непокоїла комісара така затримка, та довелося скоритись. У кожному разі, доктор Форсберг розповів йому, що дівчинка плакала і в одно казала: "Він у зелених габардинових штанях!" Очевидно, вона мала на думці вбивцю.

Але ж не можна розсилати по всій країні прикмет злочинця, зазначаючи тільки, що на ньому були зелені габардинові штани. Якщо дівчинка справді бачила вбивцю, хоч комісар і сумнівався, то вбивця напевно вже встиг перебратися. Та про всяк випадок комісар розіслав телеграми до поліційних дільниць із наказом стежити за всіма підозрілими зеленими габардиновими штаньми. А тим часом залишилось тільки шукати далі й чекати, поки дівчинка оклигає і з нею можна буде як слід поговорити.

Єва-Лотта лежала на маминому ліжку. Безпечнішого місця вона не могла собі уявити. Доктор Форсберг дав їй ліки, щоб вона спокійно заснула, а мама й тато обіцяли сидіти коло неї цілу ніч.

І все ж таки... Тяжкі думки не давали їй спокою. Якби вона була не йшла до Садиби! Тепер усе пропало. Вона вже довіку не буде весела. Як можна веселитися, коли люди так погано чинять одне одному? Звісно, вона й раніше знала, що таке буває, але знала не так, як тепер. Аж дивно: вони з Андерсом дражнили Калле, говорили про вбивства як про щось смішне, таке, чого ніколи не буває! Тепер на саму згадку про ті кпини їй стає страшно. Ніколи вона вже не буде сміятися з таких речей! Про таке навіть жартома не можна говорити, бо ще зурочиш і воно станеться насправді. А що, як вона винна, що Ґрена... що Ґрена... ні, вона не хоче про це думати! Але тепер вона стане зовсім інша... неодмінно стане інша! Буде жіночіша, як казав дядько Б'єрк. Ніколи більше не братиме участі у війні Троянд, бо то через війну вона зазнала такого страху... о, краще не думати, а то голова трісне...

Ні, з війною вже край. Вона більше не гратиметься в Троянд. Ніколи! О, як вона нудитиметься!

Їй знову на очі набігли сльози, і вона схопила маму за руку.

— Я почуваю себе такою старою, мамо, — мовила вона плачучи. — Наче мені п'ятнадцять років!

Потім Єва-Лотта заснула. Та поки ще поринула в цілющий сон, згадала про Калле. Що він думає про все це? Калле ж стільки років вистежував злочинців! Що ж він робить тепер, коли злочинець насправді з'явився?

Знаменитий детектив Блюмквіст почув про вбивство, стоячи за прилавком таткової крамниці. Він саме загортав покупцеві оселедці в газету, як улетіла пані Карлсон із Лупієвої гори, наладована новинами. Хвилини за дві в крамниці кипіло, наче в казані: запитання, зойки, крик... Було вже не до торгівлі, всі оточили пані Карлсон. А вона торохтіла без угаву, розповідала все, що знала, і навіть те, чого не знала.

Знаменитий детектив Блюмквіст, що мав охороняти суспільство, стояв за прилавком і слухав. Сам він мовчав. І ні про що не питав. Він стояв, наче громом прибитий. Вислухавши головне, він непомітно вийшов до комори й сів на порожню скриньку з-під цукру.

Він довго сидів там. Гадаєте, балакав зі своїм уявним співрозмовником? Наче й

справді була нагода! Але ні, він ні з ким не балакав. Він просто думав.

"Ти, Калле Блюмквісте, йолоп! — казав він подумки. — Справжній йолоп. У містечку можуть статися найтяжчі злочини, а ти стоїш собі спокійнісінько за прилавком і загортаєш оселедці. Що ж, роби так і далі, роби, хоч якась користь буде з тебе!"

Він сидів, підперши руками голову, і смутні думки не давали йому спокою. О, чому саме нині йому треба було сидіти в крамниці! Адже тоді Андерс послав би його, а не Єву-Лотту. І тоді він би помітив забитого. Або ж хтозна... Може, він прийшов би вчасно й став би на заваді злочинцеві. А потім заарештував би його, давши йому добру науку. Так, як він звичайно робив...

Однак Калле, зітхаючи, згадав, що звичайно робив так тільки подумки. І аж тепер він збагнув до кінця, що сталося насправді. Дійсність так його вжахнула, що в нього відпало бажання бути знаменитим детективом. Це було не вигадане вбивство, що його можна гарненько розплутати, а тоді сидіти й хвалитися перед уявним співрозмовником. Ні, це була жахлива й відразна дійсність, і Калле аж млосно стало на думку про неї. Він зневажав себе за це, але, як щиро казати, радий був, дуже радий, що не опинився на місці Єви-Лотти. Бідна Єва-Лотта!

Калле вирішив залишити крамницю без дозволу. Йому конче хотілося поговорити з Андерсом. Добутися до Єви-Лотти він навіть не мріяв. Адже пані Карлсон, зойкаючи, сказала, що "пекарева дівчина налякалася до смерті, і в неї сидить лікар". Тепер про це знало вже ціле містечко.

Тільки Андерс нічого не знав. Він сидів у майстерні й читав "Острів скарбів". Від самого ранку до нього ніхто не навідувався, та й добре, бо Андерс перебував тепер на острові серед Тихого океану, оточений жорстокими піратами, тож хіба йому в голові були підметки? Як Калле, не постукавши, штовхнув двері, Андерс витріщився на нього так, немов сподівався побачити самого кривого Джона Сільвера, і був приємно вражений, що то просто Калле. Він схопився з дзиглика й захоплено загорлав:

Дванадцять людей на скриню мерця!

Йо-го-го, та ще й пляшечка рому!

Калле аж здригнувся.

— Цить, — сказав він. — Цить-бо!

— Те саме каже вчитель співу, тільки-но я розтулю рота, — охоче погодився Андерс.

Калле хотів щось сказати, та Андерс випередив його:

— Не знаєш, Єва-Лотта забрала Великого Мумрика?

Калле докірливо глянув на нього. Скільки Андерс іще наговорить дурниць, поки Калле пощастить перебити його? Калле знову спробував озватися, та Андерс і цього разу не дав йому й слова сказати. Він так довго мовчав, що тепер нічим не можна було його вгамувати. Андерс тицьнув Калле під ніс "Острів скарбів".

— Оце книжка! — вигукнув він. — Така цікава, що далі нікуди! От коли треба було нам жити! Які пригоди! А в наш час нічого не стається.

— Не стається? — мовив Калле. — Ти сам не знаєш, що мелеш!

І він розповів Андерсові про те, що сталося в наш час.

Темні Андерсові очі ще дужче потемнішали, коли він почув, до чого призвів його наказ перенести Мумрика. Він хотів негайно ж бігти до Єви-Лотти і якщо не потішити її, то принаймні якось дати взнаки, що вважає себе найостаннішою свинею за те, що послав її з таким дорученням.

— Але ж я не міг знати, що там лежатимуть мертві, — сумно сказав він.

Калле сидів навпроти нього й задумливо забивав кілочки в шевський стіл.

— Як же ти міг знати? — озвався він. — Таке ж не часто буває.

— Що?

— Та мертві коло Садиби.

— Авжеж, не часто, — погодився Андерс. — Та й Єва-Лотта оклигає, ось побачиш. Інша дівчина відразу б зомліла, а Єва-Лотта ні. Вона ще розповість поліції безліч цінного.

Калле кивнув.

— Може, вона бачила того... ну, хто міг убити Грена.

Андерс здригнувся. Але він не почувався таким пригніченим, як Калле. З натури Андерс був веселий, відвертий, дуже енергійний, і незвичайні події, навіть якщо вони були страшні, тільки викликали в ньому жадоу діяльності. Він хотів щось робити, і то негайно. Кинутися слідами вбивці, спіймати його, найкраще за годину. Він не любить мріяти, як Калле.

Та було б несправедливо казати, що мрійливість заважала Калле діяти, — дехто на власній шкурі переконався, що це правда, — однак діяльності Калле завше передували довгі міркування. Він любив сісти й подумати, і треба визнати, що додумувався він до хитромудрих речей, але частенько то було безпідставне фантазування.

Андерс не фантазував. Він не гайнував часу на роздуми. Тіло його було сповнене такої енергії, що для нього була правдива мука довго сидіти спокійно. Він не випадково став ватажком Білої Троянди. Веселий, говіркий, спритний і завше готовий стати на чолі, хоч би про що йшлося, Андерс найкраще надавався на ватажка.

Слабша натура страждала б від таких умов, у яких жив Андерс, від щоденного батькового збиткування. Але не Андерс. Він намагався якнайменше бувати вдома, а сутички з батьком зносив надзвичайно спокійно. Лайка спливала з Андерса, мов з гуски вода, і через п'ять хвилин після найбільшої прочуханки він вибігав на вулицю так само веселий, як завше.

Андерс не міг сидіти склавши руки в майстерні тепер, коли багато важливіших речей чекало, щоб він негайно втрутився,

— Ходімо, Калле, — зважився він. — Я замикаю майстерню, нехай тато хоч що робить.

— Ти справді не боїшся? — спитав Калле, знаючи шевців норів.

Андерс тільки свиснув. Авжеж ні! Треба тільки пояснити клієнтам, часом би який нагодився, чого майстерня замкнена серед білого дня. Андерс узяв олівця й великими

літерами вивів на папері:

ЗАЧИНЕНО ЧЕРЕЗ УБИВСТВО

Тоді пришпилив папірця на дверях і замкнув їх.

— Ти що, здурів! — вигукнув Калле, прочитавши напис. — Так не можна!

— Хіба не можна? — завагався Андерс. Він схилив набік голову й подумав. Мабуть, Калле правду каже: ще можуть не так зрозуміти напис. Він зірвав папірця, забіг назад до майстерні й миттю виготовив нову об'яву. Тоді пришпилив її до дверей і швидко подався геть. Калле рушив слідом за ним.

За хвилю пані Магнусон із будинку навпроти прийшла забрати полагоджені черевики. Вона спинилася коло дверей і, вражено витріщивши очі, прочитала:

ЧЕРЕЗ ВІДПОВІДНУ ПОГОДУ

ЦЮ МАЙСТЕРНЮ ЗАЧИНЕНО

Пані Магнусон похитала головою. В цього шевця завше одної клепки бракувало, а тепер він, певне, геть схибнувся. "Через відповідну погоду" — чув хто таке?

Андерс поспішав у Прерії. Калле йшов за ним дуже неохоче, йому туди нітрохи не кортіло. Проте Андерс був переконаний, що поліція нетерпляче жде допомоги від Калле. Щоправда, Андерс не раз дражнив знаменитого детектива за його химери, але тепер, коли справді сталося вбивство, він забув про те. Пам'ятав тільки про чудові успіхи Калле торішнього літа. Бо ж то завдяки Калле тоді спіймано злодіїв, що вкрали коштовності! Що й казати, Калле видатний детектив. Андерс тепер охоче визнавав його перевагу. І був переконаний, що й поліція не забула допомоги Калле.

— Як ти не розумієш, вони ж зрадіють, коли ти запропонуєш їм свої послуги! — казав Андерс. — Тобі ж бо легко все те розплутати. А я буду твоїм помічником.

Калле опинився в скруті. Не міг же він зрадити себе й признатися Андерсові, що легко дає собі раду тільки з уявними вбивцями, а справжні були йому відразні. Він плентався так повільно, що Андерсові вривався терпець.

— Швидше-бо! — квапив він. — У таких справах дорога кожна секунда. Наче ти сам не знаєш!

— Мабуть, нехай краще поліція сама дошукується, — мовив Калле, щоб якось пояснити свою нехіть.

— І це ти кажеш таке! — обурився Андерс. — Наче не знаєш, що вона може все заплутати, сам не раз казав! Не будь дурний, ходи швидше!

Він схопив знаменитого детектива за руку й потяг за собою, хоч той аж ніяк не хотів іти.

Так вони нарешті досягли того місця, куди поліція нікого не пускала.

— Слухай, — похопився Андерс, — ми ж зовсім забули!

— Що забули?

— Адже Мумрика оточено! Якщо Червоні Троянди захочуть його взяти, то їм доведеться пробиватись крізь кордон поліції.

Калле задумливо кивнув головою. Мумрикові не одне довелось пережити, але це вперше його охороняла поліція.

Серед патрульних був поліцай Б'єрк, і Андерс кинувся просто до нього. Він притяг із собою Калле й поставив його перед Б'єрком, достеменно як пес, що приніс своєму господареві загадану річ і чекає, аби його похвалили.

— Дядьку Б'єрку, ось Калле, — сказав Андерс, сповнений надії.

— Бачу, — відповів дядько Б'єрк. — А що він хоче?

— Пустіть його, нехай він піде й пошукає, — мовив Андерс. — Огляне місце злочину...

Та дядько Б'єрк похитав головою. Він був поважний, аж суворий.

— Ідіть краще додому, хлопці, — сказав він. — Ідіть і скажіть спасибі, що ви ще такі малі й нічого не розумієте.

Калле почервонів. Він розумів усе дуже добре. Розумів чудово, що тут не місце знаменитому детективові Блюмквісту з мужнім обличчям і гучними словами. Але як це втовкмачити Андерсові?

— Завше те саме! — гірко сказав Андерс, коли вони рушили назад до міста. — Навіть якби ти розплутав усі вбивства, відколи Каїн замордував Авеля, то однаково поліція хоч плач, а не визнає, що приватний детектив чогось вартий.

Калле почувався ніяково. Щось таке він сам казав, і то не раз. Йому страх як хотілося, щоб Андерс змінив тему. Однак той вів далі:

— Звісно, рано чи пізно вони звернуться до тебе. Але ти обіцяй мені, що не візьмешся до цієї справи, поки вони не стануть перед тобою навколішки.

Калле охоче пообіцяв.

На кожному кроці їм зустрічалися купки принишклих людей. Люди дивилися в кущі, де слідчі пробували відгадати драму, що коштувала людського життя. Нині в Преріях було навдивовижу тихо. Калле відчував на серці якийсь тягар. Навіть на Андерса подіяв нарешті гнітючий настрій. Може, дядько Б'єрк правду казав? Може, це таки не для Калле завдання, хоч який він спритний детектив?

Хлопці сумно пленталися назад до міста.

Сікстен, Бенка і Йонте також поверталися додому. Сьогодні вони дозволили собі перерву у воєнних діях, як і сподівався Андерс, і чудово бавили час, гойдаючись на каруселі та стріляючи в тирі. Але годину тому туди докотилася жахлива звістка, і парк швидко спорожнів. Сікстен, Бенка і Йонте разом з усіма помчали в Прерії — тільки на те, аби переконатися, що вони з таким самим успіхом могли податись додому. Якраз коли вони дійшли такого висновку, то побачили Андерса й Калле.

Нині Червоні й Білі Троянди не обмінялися взаємними образами. Відважні вояки зовсім занепали духом, аж носи їм побіліли. Вони всі п'ятеро купкою рушили до міста, а дорогою думали про смерть більше, ніж будь-коли за ціле своє хлоп'яче життя.

Та ще співчували щиро Єві-Лотті.

— Справді шкода її, — мовив Сікстен. — Кажуть, що вона геть розкисла. Лежить і плаче.

З усіх звісток ця найдужче вразила Андерса. Він проковтнув клубок у горлі. Адже це через нього Єва-Лотта лежить і плаче...

— Треба було б якось показати, що ми її жаліємо, — сказав він. — Передати квітки, чи що...

Решта четверо витріщили на нього очі. Хіба їй аж так погано? Посилати дівчині квітки? Невже Андерс гадає, що Єві-Лотті скоро кінець?

Та що більше вони міркували, то шляхетнішою здавалась їм Андерсова пропозиція. Єва-Лотта повинна дістати квітку, вона її чесно заробила. Зворушений до глибини душі, Сікстен пішов додому й поцупив у мами один вазон — червоні калачики, і всі п'ятеро лицарів рушили до пекаревого будинку.

Єва-Лотта спала, і її не можна було турбувати. Але мама взяла вазон і поставила коло ліжка, щоб Єва-Лотта побачила його, як тільки прокинеться.

То був не останній подарунок Єві-Лотті за її участь у драмі...

9

На ґанку чекали комісар кримінальної поліції, поліцай Б'єрк і ще один із тих, що прибули з округи. Важливо, щоб дівчинка не хвилювалася на допиті, вважав комісар. Вона вже й так знервована. Дуже добре, що з ними сидить поліцай Б'єрк, він працює в містечку й знає дівчинку. А щоб допит скидався на звичайну приятельську розмову, то його влаштовано в неї вдома, на сонячному ґанку, а не в поліційній дільниці. Незнайоме оточення завше нервує дітей, запевняв комісар. Щоб не дуже втомлювати дівчинку, її свідчення запишуть на магнітофонну стрічку, тож їй не доведеться відповідати на одне запитання по кілька разів. Їй легше буде потім забути все, коли вона розповість те, що знає. Забути, що на світі є такий жах.

Так думав комісар. І ось вони сиділи й чекали на дівчинку. Був ранок, і вона тільки-но встала. Поки поліція чекала, пані Лісандер подала каву зі свіжими булочками. І якраз до речі, бо сердешні поліцаї працювали майже цілу ніч і не мали часу ані поїсти, ані поспати.

Ранок видався чудовий. Після вчорашньої бурі повітря було свіже й чисте, троянди й півонії в пекаревому садку аж сяяли, такі були вмиті, а на старій яблуні, що росла на причілку, весело видзвонювали берестянки та синички. На ґанку приємно пахло кавою. Було справді затишно, аж не вірилося, що ці люди за столом — поліцаї, що вони прийшли сюди зі службового обов'язку і мають викрити вбивство. Такого чудового ранку не хотілося вірити, що злочини взагалі бувають на світі.

Комісар сгннув по третю булочку й сказав:

— Щиро мовити, я не дуже вірю, що дівчинка — здається, її звуть Єва-Лотта? — зможе розповісти нам багато. Не вірю, що її свідчення хоч трохи допоможуть справі. Діти не вміють розважно стежити за всім, що відбувається. В них надто розвинена уява.

— Єва-Лотта вельми розважна дівчинка, — сказав поліцай Б'єрк.

На ґанок вийшов пекар Лісандер. На чолі в нього з'явилася зморшка, що її звичайно не було. Він дуже вболівав за свою улюблену одиначку, а тут ще й довелося дозволити, щоб її мучила поліція.

— Вона зараз прийде, — сказав пекар. — Можна мені бути присутньому?

Подумавши, комісар погодився. З умовою, що пекар не озветься жадним словом.

— Гаразд, залишайтеся. Може й краще, що Єва-Лотта бачитиме коло себе тата, — мовив комісар. — Буде почувати себе спокійніше. А то ще злякається мене.

— Чого б я мала вас лякатися? — почувся від дверей спокійний голос, і Єва-Лотта вийшла на сонце.

Вона поважно дивилася на комісара. Чого б вона мала його боятися? Єва-Лотта не боїться людей, їй завше траплялися приятні, ласкаві люди. Тільки вчора вона збагнула до кінця, що серед них можуть бути й погані. Але ж вона не бачила причини зараховувати до поганих людей комісара. Вона знала, що він сидить тут у службових справах. Знала, що повинна розповісти йому все про ту жахливу подію в Преріях, і приготувалась розповідати. Чого ж тоді їй боятися?

Голова в неї була важка після плачу й глибокого сну. Де й ділася її веселість. Але тепер вона була спокійна, цілком спокійна.

— Доброго ранку, Лізо-Лотточко, — сказав комісар.

— Єво-Лотто, — поправила його дівчинка. — Доброго ранку!

— Еге ж, Єво-Лотточко! Ходи сюди, Єво-Лотточко, сідай, трішки поговоримо. Не довго, а тоді знову підеш гратися своїми ляльками.

І він казав таке Єві-Лотті, що почувала себе страх якою старою, майже п'ятнадцятирічною!

— Я перестала гратися ляльками десять років тому, — заявила Єва-Лотта.

Поліцай Б'єрк мав слухність — очевидно, вона таки розважна дитина! Комісар збагнув, що з Євою-Лоттою треба розмовляти, як з дорослою.

— Ну, розповідай усе, — мовив комісар. — Ти ж була на місці вбив... була вчора в Преріях. Як це сталося, що ти пішла туди сама?

Єва-Лотта стулила губи.

— Цього... цього я не можу сказати, — заявила вона. — Це таємниця. Я була там із таємним дорученням.

— Дитино моя, — сказав комісар, — ми дошукуємося до вбивства і не визнаємо ніяких таємниць. Що тобі треба було вчора коло Садиби?

— Я мала забрати Великого Мумрика, — невдоволено сказала Єва-Лотта.

Довгенько довелося пояснювати, поки комісар утямив, що воно за Мумрик. У поліційному протоколі, складеному після допиту, писалося дуже коротко: "Про себе Лісандер розповідала, що після полудня 28 липня вирушила на громадський вигін на західній околиці містечка забрати так званого Мумрика".

— Ти бачила там кого-небудь? — запитав комісар, коли з'ясував таємницю з Мумриком.

— Так, — відповіла Єва-Лотта, — бачила Грена... і ще одного.

Комісар пожвавішав.

— Розкажи докладно, як і де ти їх бачила.

І Єва-Лотта розказала. Як помітила в спину Грена, що йшов поперед неї десь метрів за сто...

— Стривай, — перебив її комісар. — Як же ти з такої відстані побачила, що то Грен?

— Видно, що ви нетутешній, — сказала Єва-Лотта. — Кожен у містечку впізнав би Ґрена з ходи. Правда, дядьку Б'єрку?

Б'єрк потвердив, що правда.

Єва-Лотта розповідала далі. Як Ґрен звернув на стежку і зник у кущах. І як потім з другого боку надійшов той тип у зелених штанях і теж зник у кущах...

— Ти випадком не пригадуєш, котра була година? — спитав комісар, хоч він був певний, що діти рідко можуть докладно визначити час.

— Пів на другу, — відповіла Єва-Лотта.

— А як ти знаєш? Ти дивилась на годинника?

— Ні, — мовила Єва-Лотта й зблідла. — Але я спитала вби... вбивцю десь через п'ятнадцять хвилин.

Комісар позирнув на своїх колег. Чи хто бачив таке? Очевидно, цей допит дасть більше, ніж він сподівався.

Комісар нахилився вперед і пильно глянув Єві-Лотті у вічі.

— Кажеш, спитала вбивцю. І ти зважуєшся назвати когось убивцею? Може, ти бачила, як це сталося?

— Ні, — мовила Єва-Лотта. — Але як бачиш одного чоловіка, що зникає в кущах, а тоді другого, що кидається за ним, і як через кілька хвилин перший із них виявляється мертвий, то мимоволі починаєш підозрювати того, хто був із ним. Звісно, Ґрен міг спіткнутися, впасти і вбитися на смерть, але ще треба довести, що він упав.

Б'єрк таки мав слухність. Справді, дуже розважна дитина!

Далі Єва-Лотта розповіла, що, побачивши, як ті двоє зникли на стежці, де був схований Мумрик, вона зайшла до Садиби перечекати їх і пробула там найбільше чверть години.

— А тоді? — спитав комісар.

Очі в Єви-Лотти потемнішали. Видно було, що їй дуже прикро. Про те, що сталося далі, найважче розповісти...

— Я наскочила просто на нього, — тихо повела вона далі. — Я спитала, котра година, і він сказав: "За чверть друга".

Комісар був задоволений. Судовий лікар визначив, що вбивство сталося десь між дванадцятою й третьою годиною, а свідчення цього дівчиська дають змогу визначити час куди докладніше — між пів на другу й за чверть другою. Це може мати велике значення. Справді, Єва-Лотта дуже цінний свідок.

— А який той чоловік на вигляд? Згадай усе, що тобі впало в око. Всі дрібниці.

Єва-Лотта знову почала з темно-зелених габардинових штанів. А ще він мав білу сорочку, темно-червону краватку... Годинника на волохатій руці... Рука була геть у чорних волосках.

— А який він з виду? — допитувався комісар.

— Вусатий, — відповіла Єва-Лотта. — З довгим чорним чубом, що спадав йому на чоло. Не дуже старий. Навіть приємний. Але наляканий і сердитий. І кинувся від мене навтіки. Так поспішав, що загубив векселя й не помітив.

Комісарові аж дух перехопило.

— О Господи, що ти кажеш? Що він загубив?

— Векселя, — гордовито мовила Єва-Лотта. — Ви не знаєте, що це? Такий папірець, що на ньому вгорі написано: "Вексель". Звичайнісінький папірець, запевняю вас. Але скільки він може людям клопоту завдати.

Комісар знову поглянув на своїх колег. Учора від Ґренових сусідів з Лупієвої гори він довідався, що Ґрен заробляв трохи лихварством. Багато хто з них помічав, що вечорами його відвідували якісь таємничі люди, але не часто. Очевидно, Ґрен волів зустрічатися з клієнтами на околиці міста. Дома в нього знайдено цілу купу векселів на різні прізвища. Усіх їх переписано, і поліція намірялась познайомитися з тими таємничими Ґреновими клієнтами. Може, хтось із них і є вбивця! Комісар від самого початку мав підозру, що вбивця, заплутавшись у грошових справах, надумав скинути з себе лихвареве ярмо. Ото, певне, й була причина вбивства. А вбивця не зважився б на таке, коли б не був певний, що зможе знищити всі папери, які його зраджують.

І ось ця дівчинка раптом заявляє, що вбивця загубив у кущах вексель! Вексель зі своїм прізвищем! Із прізвищем убивці! Комісар був такий схвилюваний, що аж нахилився до Єви-Лотти й спитав тремтячим голосом:

— Ти підняла вексель?

— Авжеж, — відповіла Єва-Лотта.

— І що ж ти з ним зробила? — комісар затамував віддих.

Єва-Лотта задумалась. Стало зовсім тихо. Тільки берестянки й далі видзвонювали на яблуні.

— Я не пригадую, — врешті мовила Єва-Лотта. Комісар стиха застогнав.

— Але то був тільки невеличкий папірець, запевняю вас, — знову сказала Єва-Лотта, щоб потішити комісара.

Комісар узяв Єву-Лотту за руку і, не поспішаючи, став їй втовкмачувати, що вексель — дуже важливий папір. Ним боржник засвідчує, що позичив гроші, й зобов'язується їх повернути. Свідчення те потверджене підписом. Той чоловік убив Ґрена, очевидно, лиш через те, що не мав грошей заплатити борг. Він пролив людську кров, аби забрати назад векселі, що здаються Єві-Лотті незначними папірцями. І на тому папірці, загубленому на стежці, напевне було його прізвище. Тепер Єва-Лотта розуміє, як важливо згадати, що вона зробила з векселем?

Єва-Лотта розуміла і щосили згадувала. Вона пам'ятала, як стояла з векселем у руці, пам'ятала, що саме тоді страхітливо загуркотів грім. Але більше нічого не пам'ятала. Звісно, крім найжахливішого, що настало відразу по тому. Пригнічена Єва-Лотта призналася комісарові, що не годна згадати, куди діла вексель.

— А прізвища ти випадком не прочитала?

— Ні.

Комісар зітхнув, але потім подумав, що не можна сподіватися, аби все само йшло до рук. Дівчинка й так сказала вже багато важливого. Чого ж він сподівався — що йому миттю назвуть прізвище вбивці?

А все ж він відразу зателефонував до поліційної дільниці й наказав докладно обшукати Прерії. Місце злочину вже якнай докладніше оглянуто, але папірець могло вітром занести далі. А вексель будь-що треба знайти!

Потім Єві-Лотті довелося розказати, як вона помітила Грена. Вона говорила дуже тихо і, видно, ковтала сльози. А її тато опустил голову, щоб не бачити тужливого погляду своєї дитини.

Але скоро вже, певне, їй дадуть спокій. Комісар мав ще до неї лиш кілька запитань.

Єва-Лотта запевняла, що вбивця не міг бути тутешній мешканець, бо вона б його впізнала. І тепер комісар запитав:

— А ти б упізнала його, якби знову побачила?

— Так, — спокійно сказала Єва-Лотта. — Я б упізнала його серед тисячі людей.

— А раніше ти ніколи його не бачила?

— Ні. — Вона трохи завагалась, а тоді додала — Тобто... частково бачила.

Комісар витріщив очі. Скільки несподіванок дав йому цей допит!

— Як це "частково"?

— Я бачила його штани, — неохоче мовила Єва-Лотта.

— Розкажи, будь ласка, докладніше, — промовив комісар.

— А це конче потрібно? — спитала Єва-Лотта.

— Ти ж сама знаєш, що конче. То де висіли його штани?

— Вони не висіли. Вони стирчали з-під завіси. А в них був убивця.

Комісар схопив останню булочку. Він почував, що йому треба підживитися. І подумав, що, мабуть, Єва-Лотта не така розважна, як він спершу гадав. Чи, бува, не фантазує вона?

— Отже, — мовив він, — штани стирчали з-під завіси. З-під чийої завіси?

— З-під Гренової, звісно.

— А ти де була?

— Надворі на драбині. Ми з Калле лізли драбиною... О десятій годині вечора в понеділок.

Комісар не мав дітей і тепер дякував Богові, що не мав.

— Що ж ви робили на Греновій драбині в понеділок увечері? — вигукнув комісар, але згадав про те, в що його допіру втаємничено, й додав — Ага, знаю, ви, певне, ганялися ще за якимось Мумриком!

Єва-Лотта майже зневажливо глянула на нього.

— Ви гадаєте, що Великі Мумрики ростуть на кожному куці? На світі існує тільки один Великий Мумрик, нині і завжди, і навіки-віків, амінь!

І Єва-Лотта розповіла про нічну виправу на Гренів дах. Нещасний пекар стурбовано хитав головою, слухаючи ту розповідь. А ще кажуть, що спокійніше мати дівчат!

— Звідки ти знала, що то вбивцеві штани? — спитав комісар.

— Я не знала. Якби я знала, то була б його заарештувала.

— Але ж ти кажеш... — сердито заперечив комісар.

— Ні, я потім здогадалася, — відповіла Єва-Лотта. — Бо то були ті самі темно-зелені

габардинові штани, що я їх зустріла на стежці.

— То міг бути тільки випадковий збіг, — мовив комісар. — Не слід робити таких квапливих висновків.

— А я й не роблю, — запевнила Єва-Лотта. — Адже я чула, як вони балакали в хаті про векселі, і той, у штанях, сказав: "Зустрінемося у середу. Там, де завше. Візьміть усі мої векселі!" Тож скільки зелених габардинових штанів міг зустріти Грен тієї нещасливої середи?

Комісар був переконаний, що Єва-Лотта має слушність. Тепер усе з'ясовано. Все відоме: причина вбивства, час, обставини. Залишилося тільки одне — спіймати вбивцю.

Комісар підвівся й погладив Єву-Лотту по щоці.

— Дуже дякую, — сказав він. — Ти розумна дівчинка. Ти навіть сама не знаєш, як багато нам допомогла. А тепер забудь про те страхіття.

— Спробую, — мовила Єва-Лотта. Комісар звернувся до Б'єрка:

— Тепер треба знайти того Калле, щоб він потвердив Євині-Лоттині свідчення. Де він може бути?

— Тут! — почувся спокійний голос із балкона над ґанком.

Вражений комісар підвів очі й побачив над поруччям дві голови: біляву й чорняву.

Лицарі Білої Троянди не залишають товариша в хвилину поліційного допиту та й інших тяжких випробувань. Як і пекар, Калле й Андерс захотіли бути на допиті. Але вважали за краще не питати дозволу.

10

Усі газети країни на першій сторінці повідомляли про вбивство й багато писали про Євині-Лоттині свідчення. Прізвища її не згадувано, зате вони дуже вихваляли "розумну дванадцятирічну дитину", що не розгубилася на місці злочину й змогла дати поліції незвичайно важливі свідчення.

Містечкова газета була не така стримана. Адже тут геть усі знали, що "розумна дванадцятирічна дитина" — не хто інший, як Єва-Лотта Лісандер, і редактор не бачив причини, чому б йому не написати про це в газеті. Такої чудової теми давно вже не траплялося, тож він постарався — написав довгу, солоденьку статтю про те, як "люба Єва-Лотточка грається нині серед квітів у садку своїх батьків так безжурно, наче геть забула про свої жахливі пригоди в середу в овіяних вітрами Преріях".

Редактор захоплено писав далі: "Де ж іще могла вона все те забути, де ще могла почуватися так безпечно, як не тут, удома, коло мами й тата, серед знайомого змалку оточення, де пахощі свіжого хліба з татової пекарні правлять немовби заporукою, що на світі є ще спокій і затишок і його нездатні сколихнути ніякі криваві злочини".

Редакторові вельми сподобався такий початок. Далі він розводився про те, яка Єва-Лотта розумна і які вона дала докладні прикмети вбивці. Щоправда, він не казав просто — "вбивця", а "той, хто, мабуть, знає відгадку таємниці". Не забув він також Євиних-Лоттиних слів, що вона впізнала б того чоловіка, якби зустріла ще раз, а надто наголосив, що маленька Єва-Лотта Лісандер врешті може виявитися тим знаряддям, яке приведе злочинця до заслуженої кари.

Отже, редактор написав якраз те, чого не можна було писати.

Поліцай Б'єрк був дуже стурбований, коли подавав комісарові газету, що ще тхнула друкарською фарбою. Комісар прочитав статтю й розлютився:

— Це ж неподобство! Таке написати! Просто неподобство!

Пекар Лісандер, що невдовзі примчав до редакції, ще й не такими словами виявляв своє обурення.

3 люті в нього на скронях набрякли жили. Він grimнув кулаком по столі, за яким сидів редактор.

— Ти не розумієш, що це злочин — отак написати! — кричав пекар. — Не розумієш, що це може бути небезпечно для моєї доньки!

Ні, редактор про таке не подумав. А чому небезпечно?

— Не клей із себе ще більшого дурня, ніж ти є, бо вже далі нікуди! — сказав пекар і, певне, мав слушність. — Як ти не втямиш, що хто зважився раз на вбивство, легко може зважитись і вдруге, коли вважатиме за необхідне?! А ти люб'язно підказав йому прізвище й адресу Єви-Лотти. Як ти ще не повідомив номера телефону, щоб він міг зателефонувати й заздалегідь призначити час?

Єва-Лотта теж уважала, що стаття обурлива, принаймні деякі її місця.

Вони разом з Андерсом і Калле сиділи на горищі й читали газету.

"Люба Єва-Лотточка грається нині серед квітів у садку своїх батьків" — і як тільки дозволяють писати в газетах такі дурниці!

Калле взяв від неї газету, прочитав усю статтю й стурбовано похитав головою. Він уже стільки тямив у криміналістиці, аби зрозуміти, що та стаття — чисте божевілья. Але друзям він нічого не сказав.

А втім, редактор мав рацію, написавши, що Єва-Лотта начебто забула про свої лихі пригоди. Щоправда, вона почувалася старою, майже п'ятнадцятирічною, та, на щастя, не втратила дитячої здатності другого ж таки дня забувати все неприємне. Тільки ввечері, в постелі, до неї ще поверталися чорні думки, що їх вона воліла б відігнати назавше. І ще вона спала неспокійно, часом кричала вві сні, і мамі доводилось її будити.

А вдень, коли світило сонце, Єва-Лотта була спокійна й весела, як і перше. Своєї обітниці стати трохи жіночішою вона дотримувалася лише два дні. Більше не змогла. Збагнула, що як кинеться у вир забав, то швидше забуде все те страшне.

Поліційний патруль коло Садиби знято. Однак Великого Мумрика винесено звідти ще раніше. Честі забрати його доскочив дядько Б'єрк. Після допиту на ґанку, коли все одно довелося зрадити таємницю Великого Мумрика, Андерс відкликав дядька Б'єрка й спитав, чи не був би він такий ласкавий і не визволив би з оточення їхній клейнод. Дядько Б'єрк залюбки погодився. Бо, щиро казати, йому самому було цікаво побачити, що воно за Мумрик.

Отже, Великого Мумрика під охороною поліції забрано з неприємного сховку й передано ватажкові Білих Троянд. Тепер він лежав у шухляді на горищі, де Білі Троянди звичайно зберігали свої скарби, проте лежав тимчасово — доки йому знайдуть

гідне місце.

Добре поміркувавши, Андерс дійшов висновку, що сховати Мумрика на подвір'ї зруйнованого замку біля колодязя — невелика мудрація.

— Я б хотів знайти Мумрикові якесь незвичайніше місце.

— Бідний Мумрик, — мовила Єва-Лотта, — мені здається, що йому вже досить незвичайних місць.

— Та ні, я маю на думці зовсім інакше незвичайне місце.

Андерс витяг шухляду й ніжно глянув на Мумрика, що лежав у коробці з-під цигарок на подушечці з рожевої вати.

— Не одне вже бачили твої очі, о Великий Мумрику! — виголосив він, ще більше, ніж досі, вірячи в Мумрикову таємничу силу.

— Я надумав, де його сховати! — заявив Калле. — В когось із Червоних Троянд.

— Що? — здивувалась Єва-Лотта. — Віддати його добровільно ворогам?

— Ні, — сказав Калле. — Сховати в них так, щоб вони не знали. А як вони нічого не знатимуть, то однаково, що й не матимуть його. Уявіть собі, які вони будуть люті, коли ми їм потім скажемо!

Андерс і Єва-Лотта визнали, що це геніальна думка. Після довгих міркувань вони поклали собі сховати Мумрика в Сікстеновій кімнаті, а отже, негайно піти й набачити відповідне місце.

Вони швиденько спустилися вниз мотузкою, перейшли річку вузькою кладкою, що її Єва-Лотта спорудила зумисне задля війни Троянд. Так було найближче до Сікстенового гаража.

Вони так прудко бігли до поштаревго садка, що аж засапались. Сікстен, Бенка і Йонте сиділи собі й пили сік. Андерс радісно повідомив, що Єва-Лотта більше не відмовляється носити зброю, отже, як не видно може знову спалахнути війна. Червоні Троянди вельми втішилися тією звісткою. Євина-Лоттина обітниця стати трохи жіночішою дуже засмутила їх усіх, бо вони ще ніколи так не нудилися, як тепер.

Сікстен гостинно запросив ворогів сісти й випити соку, а вороги не чекали, поки їх попросять ще раз. Проте Андерс із гадючим ехидством сказав:

— Чому б нам не випити соку в твоїй кімнаті, Сікстене?

— Тобі сонце в голову вдарило, чи що? — ввічливо спитав Сікстен. — Сидіти в кімнаті, як тут таке свіже повітря?

Довелося пити сік на свіжому повітрі.

— Можна мені поглянути на твою духову рушницю? — за хвилю попросив Калле.

Духова рушниця була найбільшим Сікстеновим скарбом. Вона висіла на стіні в його кімнаті й давно вже всім остогидла, так Сікстен любив її показувати. А Калле вона вже просто в печінках сиділа. Але ж тепер ішлося про інше.

Сікстен засяяв.

— Хочеш поглянути на мою рушницю? Зараз. Він скочив у гараж і виніс рушницю.

— Як? — розчаровано спитав Калле. — Ти тримаєш її в гаражі?

— Еге ж, щоб мати напихваті, — пояснив Сікстен і заходився показувати Калле свій

скарб.

Андерс і Єва-Лотта так сміялися, що аж похлинулись, і сік попав їм не в те горло. Єва-Лотта збагнула, що без жіночих хитрощів їм нині не втрапити до Сікстенової кімнати.

Вона позирнула на Сікстенове вікно й невинним голосом мовила:

— У тебе, мабуть, чудовий краєвид з вікна.

— Авжеж, такий, що охнеш.

— Я так і думала, — відповіла Єва-Лотта. — Якби ці дерева не такі високі, то, певне, видно було б і водогінну башту.

— А її й так видно, — мовив Сікстен.

— Певне, що видно, — як завше, підтримав свого ватажка Бенка.

— Аякже, так я тобі й повірила! — сказала Єва-Лотта.

— Брехня, — рішуче заперечили Андерс і Калле. — Башти звідти не видно.

— Аніж дурне балакати, ходімо, я вам покажу таку башту, що у вас очі на лоба полізуть!

І все товариство на чолі з Сікстеном рушило до хати. В прохолодних сінях на підлозі лежав пес шотландської породи. Побачивши дітей, він схопився й загавкав.

— Цить, Беппо, — заспокоїв його Сікстен. — Це просто прийшло троє йолопів, що хочуть поглянути на водогінну башту з мого вікна.

Вони піднялися сходами до Сікстенової кімнати, і господар урочисто повів їх до вікна.

— Дивіться! — гордо вигукнув він. — Я зву її водогінною баштою, хоч, може, по-вашому, то дзвіниця чи щось інше.

— Що, спіймали облизня? — спитав Йонте.

— Справді видно, — мовила Єва-Лотта, глузливо посміхаючись. — Бачу. І ти радий, га?

— Що це означає? — розлютився Сікстен.

— Та нічого. Дивно тільки — цілу башту видно! — Єва-Лотта знову ехидно засміялась.

Андерса й Калле найменше цікавили краєвиди з Сікстенового вікна. Вони стріляли очима по кімнаті, напружено шукаючи Мумрикові відповідного сховку.

— Гарна в тебе кімната, — казали вони Сікстенові, наче не бували там уже сотні разів.

Вони крутилися коло стін, пробували Сікстенове ліжко, наче мимохіть відчиняли шухляди в столі.

Єва-Лотта намагалася будь-що затримати Червоних Троянд коло вікна. Вона показувала на все, що можна було побачити звідти, а побачити можна було багато чого.

На столі стояв Сікстенів глобус. Андерс і Калле одночасно подумали про нього. Звісно, в глобусі! Вони презирнулися й кивнули один одному.

З попередніх відвідин Андерс і Калле знали, що глобус розкручується на дві

половинки. Сікстен не раз знічев'я розкручував його, тому глобус навколо екватора був трохи витертий. Як подивитись на нього, то більша частина Екваторіальної Африки була ще не досліджена — так багато на глобусі виднілося білих плям.

Щоправда, вони дуже ризикували — а що, як Сікстенові заманеться розкрутити глобус і він знайде Мумрика? Андерс і Калле добре це розуміли, але яка ж то війна без ризику?

— Мені здається, що ми вже майже все побачили — багатозначно сказав Андерс Єва-Лотті, і вона полегшено відійшла від вікна.

— Еге ж, дякуємо, що було треба, ми побачили, — заявив Калле, вдоволено посміхаючись. — Ходімо!

— Дод-е? — поцікавилась Єва-Лотта.

— Вов гог-лол-о-боб-у-сос-і, — мовив Калле.

— Чоч-у-дод-о-вов-о! — втішилась Єва-Лотта.

Сікстен люто витріщив на них очі, коли вони заходилися "вовкати", а проте сказав лише:

— Приходьте, коли знову захочете поглянути на водогінну башту.

— Еге ж, ласкаво просимо, — мовив Йонте, глузливо й зверхньо дивлячись на них карими очима.

— Підлі паршивці! — додав Бенка.

Білі Троянди рушили до дверей, що жалібно зарипіли, як їх стали відчиняти.

— А двері тільки рип, а двері тільки скрип, — заспівав Андерс. — Чому ти їх не помастиш?

— Іди додому й помасти собі голову, — мовив Сікстен.

Білі Троянди повернулися до штабу. Сховок знайдено, тепер треба було вирішити, коли і як перенести туди Великого Мумрика.

— Опівночі, як буде місяць уповні, — заявив Андерс замогильним голосом, — Великий Мумрик посяде свої нові покої. І доправити його туди судилося мені!

Єва-Лотта й Калле схвально кивнули. Залізти до Сікстена в кімнату, як він там спатиме, — це ж буде очко на користь Білих Троянд!

— Чудова думка, — сказала Єва-Лотта й пригостила їх шоколадом із великої коробки, діставши її з шухляди.

Останнім часом вона просто купалася в ласощах. Як справедливо писав редактор у своїй статті: "Маленька Єва-Лотта тепер стала дуже популярна і звідусіль дістає подарунки. І знайомі, і незнайомі посилають їй цукерки, шоколад, іграшки й книжки — на знак щирої прихильності. Наш дорогий листоноша Петерсон приносить їй вітання від багатьох приятелів, що висловлюють своє співчуття дівчинці, яка несподівано втягнена в таку жахливу трагедію".

— А що ти робитимеш, як Сікстен прокинеться? — спитав Калле.

— Скажу, що прийшов заспівати йому колискової, — спокійно відповів Андерс, — і подивитися, Чи з нього не спала ковдра.

Калле зареготав.

— Слухай, маленька популярна Єво-Лотто, дай мені ще одну шоколадку, й ти станеш принаймні вдвічі популярніша.

До самого вечора вони сиділи на затишному горищі, висновуючи всілякі плани, й ласували шоколадом, аж поки спорожнили коробку. І дуже тішилися, що вигадали нову каверзу Червоним Трояндам. Ох, яка ж усе-таки гарна штука — війна Троянд! Нарешті вони залишили штаб. Треба було, як казав Андерс, "перевірити обставини". А раптом щось трапиться? В найгіршому разі можна зчинити невеличку сутичку з Червоними Трояндами. Вони спустилися вниз мотузкою, і Єва-Лотта мимохіть сказала:

— Гай-гай, веселі дитячі розваги, веселі, невинні...

Вона замовкла й побіліла. Тоді схлипнула й кинулась бігти.

Того вечора вона більше не гралася.

11

— Цієї ночі я піду! — заявив Андерс через кілька днів.

З різних причин перенести Великого Мумрика в Сікстенів глобус ще й досі не пощастило. По-перше, довелося чекати, як місяць буде вповні: при світлі все здається таким незвичайним і таємничим, та й у кімнаті можна обійтися без ліхтарика. По-друге, останнім часом у поштаря гостювали дві молоді Сікстенові тітки.

— А до хати, напакованої тітками, нема чого й рипатися, — заявив Андерс, як Калле спитав його, чи віднесе він нарешті Мумрика, чи ні. — Бо ж що більше в хаті людей, то більший ризик, — а раптом хтось прокинеться і все зіпсує.

— Еге ж, тітки часом страх як чуйно сплять, — погодився Калле.

І тому Сікстена, на його подив, весь час питали, як поживають його тітки і чи скоро вони поїдуть. Нарешті Сікстен не витримав.

— Чого вам засіли в голові мої тітки! — вигукнув він, як Андерс уже всоте спитав про них. — Заважають вони вам, чи що?

— Та ні, де там! — покійно відповів Андерс.

— Ото ж бо! Мабуть, у понеділок поїдуть. А взагалі шкода, вони мені подобаються, надто тітка Ада.

І поки вони сидять у нас дома й не гасають, як навіжені, містом, то, по-моєму, нікому не заважають.

Після такої відповіді Андерс більше не зважувався питати про них: ще накличе на себе підозру.

Та ось настав понеділок. Андерс сам бачив, як поштарева дружина відправляла своїх сестер до ранкового потягу, а вночі місяць мав бути вповні.

— Цієї ночі я піду! — рішуче заявив Андерс.

Білі Троянди сиділи в пекаревій альтанці й наминали свіжі булочки, що їх Єва-Лотта випросила у свого ласкавого тата.

Хвилину тому вулицею пройшли Червоні Троянди. Вони поспішали до свого нового штабу в Садібі. Адже поліція вже не охороняла того місця, і в Преріях було так тихо, ніби їхнього глибокого спокою не порушувало ніщо, крім війни Троянд. Садиба була надто зручною фортецею, щоб від неї відмовлятися, і Червоні Троянди поклали собі

більше не думати про те, що сталося поблизу неї.

— Як хочете, щоб вас налупцювали, приходьте до Садиби! — гукнув Сікстен, ідучи повз пекарів садок.

Єва-Лотта здригнулася. Ні, до Садиби вона нізащо в світі не піде.

— Ох, як я наївся! — сказав Калле невдовзі по тому, ум'явши шосту булочку.

— Але не так, як я! — заперечив йому Андерс, гладячи себе по животі. — Та й добре, бо в нас нині на обід варена тріска.

— Від риби дуже розумнішають, — нагадала Єва-Лотта. — Тобі треба їсти якомога більше вареної тріски, Андерсе.

— Ну ні, спершу я хочу знати, наскільки я порозумнішаю і скільки треба з'їсти риби.

— А це залежить від того, скільки розуму було раніше, — сказав Калле. — Тобі, Андерсе, вистачить на тиждень одного кита середньої величини.

Після того як Андерс обігнав тричі Калле навколо альтанки і вони врешті замирились, Єва-Лотта сказала:

— Цікаво, чи нині в поштовій скриньці є якісь подарунки. Не розумію, що собі люди думають. Останніми днями я дістала всього лиш три кілограми шоколаду. Доведеться зателефонувати на пошту й пожалітися.

— Не згадуй мені про шоколад, — сказав, скривившись, Андерс.

Калле його підтримав.

Досі вони мужньо впорувалися з лавиною солодощів, що спала на Єву-Лотту. Але тепер їх аж нудило, як вони бачили цукерки.

Однак Єва-Лотта вернулася від скриньки, прибитої на хвiртці, з грубесним конвертом у руці. Вона розірвала його — справді плитка шоколаду! Велика плитка чудового молочного шоколаду.

Калле й Андерс дивилися на нього, мов на рицину.

— Пхе! — вигукнули вони в один голос.

— Як вам не соромно! — обурилася Єва-Лотта. — Ще прийде час, коли ви раді будете якимось поганим цукеркам!

Вона розломил шоколад навпіл і змусила кожного взяти свою пайку. Хлопці скорилися неохоче, просто щоб не образити Єви-Лотти, і байдуже сховали шоколад до кишень, уже й так повних-повнісіньких усіляких скарбів.

— Ну от, заховайте на чорний день, — похвалила Єва-Лотта, тоді зробила з конверта кульку й шпурнула за огорожу на вулицю.

— Ходімо покатаємось на велосипеді та скупаємось, — запропонував Калле. — Однаково нині більше нічого робити.

— Таки правда, — погодився Андерс. — Укладемо до вечора перемир'я, а вже тоді...

Хвилин через дві, коли прийшов посланий від Сікстена Бенка, щоб, як годиться, підбурити Білих Троянд на війну, альтанка вже була порожня. Тільки плиска сиділа на гойдалці й дзюбала крихти.

Була північ, ясно світив місяць. Калле і Єва-Лотта спокійно спали. Проте Андерс не

спав. Радше, він ліг, як звичайно, і намагався хропти на всі лади, щоб батьки подумали, ніби він спить. Але домігся тільки тою, що мама стурбовано підійшла до нього й спитала:

— Що з тобою, синку, ти захворів?

— Ні, — відповів Андерс і вже не хропив так страшно.

Нарешті з легенького сопіння менших братів і сестер і з глибокого віддиху батьків Андерс зрозумів, що всі вже сплять. Він тихенько пробрався до кухні, де на стільці лежало його вбрання, і швидко скинув нічну сорочку. Стоячи в місячному світлі без жадної нитки на худому хлоп'ячому тілі, він сторожко дослухався до кімнати. Наче тихо... Андерс одягнув штани й сорочку, тоді нечутно спустився сходами надвір. Щоб забрати з пекаревого горища Мумрика, йому потрібно було всього лиш кілька хвилин.

— О Великий Мумрику, — прошепотів Андерс, спустившись мотузкою вниз, — бережи мене своєю могутньою правицею! Бо як ні, то нам обом може бути непереливки.

Андерс трохи тремтів з холоду. Чи, може, з хвилювання? Якось боязко було йти серед ночі, коли всі сплять.

Андерс стиснув у кулаці Мумрика й побіг через Євин-Лоттин місток.

Вільхи на березі здавалися чорними, зате вода в річці блищала проти місяця.

— Скоро ми будемо на місці, о Великий Мумрику, — прошепотів Андерс про всяк випадок, щоб Мумрик не знудився.

Авжеж, скоро вони справді були на місці. Ось поштарів будинок — темний, принишклий, сонний. Скрізь було тихо, тільки цвіркуни цвірчали.

Андерс розраховував, що хоч одне вікно виявиться відчинене. І не помилився. Вікно до кухні було відчинене. Такому спритному хлопцеві, як Андерс, неважко буде залізти на підвіконня й далі до кухні. Він заховав Мумрика до кишені, щоб звільнити собі руки. Звісно, Великому Мумрикові не годилося лежати в кишені, але що вдієш!

— Перепрошую тебе, о Великий Мумрику! — сказав Андерс.

Він ворухнув пальцями в кишені й намацав щось липке. Ага, шоколад! Андерс уже не був такий перебірливий, як уранці. Тепер йому це липке тісто хіба так смакуватиме! Але нехай потім. Спершу треба зробити те, задля чого він сюди прийшов. Андерс переклав Мумрика в другу кишеню, добре облизав пальці й рішуче виліз на підвіконня.

Глухе гарчання замалим не звело його з розуму. Беппо! Андерс геть забув про Беппо! Забув, що вікно тому й відчинене, аби пес міг вийти собі вночі, як захоче.

— Беппо! — благально прошепотів Андерс. — Беппо, це ж я!

Коли Беппо впізнав, що це один із тих веселих хлопчаків, яких господар часто приводить із собою, то перестав гарчати, але натомість радісно загавкав.

— О любий Беппо, любий песику, прошу тебе, мовчи! — благав Андерс собаку.

Однак Беппо вважав, що як радієш, то треба показати свою радість, тож він гавкав з усієї сили й вимахував хвостом.

У відчаї Андерс витяг шоколад і підсунув собаці під ніс.

— Ось на, тільки мовчи! — шепнув він.

Беппо понюхав шоколад. Він уважав, що церемонія привіту тривала рівно стільки, скільки вимагала честь і гідність дому, тож перестав гавкати, вдоволено ліг собі, наміряючись поласувати чудовим липким тістом, що дістав від гостя, певне, в подяку за радісну зустріч.

Андерс полегшено відітхнув і якомога тихіше відчинив двері до сіней. Звідти вели сходи на горішній поверх. Треба тільки...

Зненацька вгорі почулася хода. Хтось важко спускався вниз. Сам поштар, босий, у нічній сорочці. Беппо збудив його своїм гавкотом, і він вийшов подивитися, що сталося.

На мить Андерс скам'янів. Але відразу ж отямивсь і сховався за пальта, що висіли в кутку передпокою.

"Якщо я не збожеволію після цього, то в мене крицеві нерви", — сказав він сам до себе.

Аж тепер йому спало на думку: може, поштаревій родині не сподобається, що хтось залазить до них уночі вікном. Для Сікстена це звичайна річ, він звик до всього за довгі війни Троянд. А от поштар! Андерс здригнувся на думку, що поштар йому зробить, як упіймає. Він заплющив очі й молився подумки, коли поштар, сердито мурмочучи, пройшов повз пальта, за якими він ховався.

Поштар відчинив двері до кухні. Беппо, освітлений місяцем, лежав і дивився на нього.

— Чого це ти, бешкетнику, гавкаєш серед ночі? — спитав поштар.

Беппо не відповів. Він обережно накрив лапою смачне тісто. Адже батько його господаря часом робить дивні речі. Щойно вчора він відібрав чудову кістку, що нею Беппо намірявся поласувати, зручно вмостившись на килимі у вітальні. Хтозна, як він поставиться до цього тіста. Про всяк випадок Беппо позіхнув і безтурботно озирнувся. Поштар заспокоївся, та все ж виглянув задля годиться у вікно.

— Там хтось є? — гукнув він стиха.

Йому відповів тільки нічний вітер. Поштар-бо не міг чути Андерсового мурмотіння з-за пальт:

— Ні, ні, там немає нікого. Запевняю вас, немає нікогісінько!

Андерс довго стояв у своєму кутку. Він боявся поворухнутись, поки впевниться, що поштар заснув. Чекати було страшенно нудно. Андерсові навіть уже почало здаватися, ніби найкращі роки своєї юності він згаяв за цими вовняними пальтами, що лоскочуть його в носі. Він був непосидючий і чогось гіршого за чекання не міг собі навіть уявити. Нарешті він не витерпів, вибрався зі свого сховку й почав обережно підніматися нагору. За кожним кроком він спинявся й наслухав, але скрізь було тихо.

— Усе гаразд! — мовив Андерс бадьоро, як завше.

Та як іще поведуться Сікстенові двері? Андерс натиснув на клямку й обережно став відчиняти їх. От пощастило! Двері ані рипнули! Відчинилися тихо й легко, видно, що їх недавно змащено.

Андерс засміявся про себе. Сікстен змастив двері на свою голову! Які послужливі їхні вороги! Не встигнеш їм натякнути про якусь незручність, і вони її негайно ж

залагоджують, аби тобі легше було пошити їх у дурні.

"Дякую, любий Сікстене", — подумав Андерс і позирнув на ліжко, де спав той сердега, не підозрюючи, що нині вночі в його кімнаті оселиться Великий Мумрик.

Глобус стояв на освітленому місяцем столі. Чудовий сховок для Мумрика! Андерс витяг із кишені талісман і поклав у нове місце.

— О Великий Мумрику! — сказав він, коли все було готове. — Недовго тобі доведеться побути серед поганців, що не знають закону! Білі Троянди скоро знову повернуть тебе в громаду хрещених і порядних людей.

Біля глобуса лежали ножиці. Коли Андерс побачив їх, йому сяйнула блискуча думка. Як хтось закрадався до будинку сплячого ворога, то звичайно відрізав у нього клапоть плаща на знак, що він там був. Так водилося в давнину, принаймні так написано в книжках. То був чудовий доказ, що ти мав ворога в своїх руках, однак шляхетність не дозволила тобі замордувати його. Другого дня ти міг прийти, помахати клаптиком перед носом свого ворога й сказати: "Ставай навколішки й дякуй мені, що я подарував тобі життя, хробаче!"

Саме так і намірявся вчинити Андерс. Щоправда, в Сікстена плаща не було, зате він мав буйного рудого чуба. І пасмо того чуба Андерс надумав відтяти. О, настане день, коли вони сховають Великого Мумрика в якомусь іншому місці, і тоді Червоним Трояндам доведеться до дна випити свою чашу ганьби. Вони почують гірку правду про Мумрика в глобусі! І побачать пасмо чуба, що його ватажок Білих Троянд зрізав із черепа ватажка Червоних Троянд опівночі, як місяць стояв уповні. Який успіх!

Місяць, щоправда, не досягав до Сікстенового ліжка. Воно стояло в затінку біля самої стіни. Та Андерс узяв ножиці в одну руку, а другою обережно став мацати по ліжку.

Ватажок Червоних Троянд беззахисний, ось голова його на подушці. Андерс обережно, але міцно вхопив пасмо чуба й різнув ножицями.

І раптом нічну тишу розітнув крик. Та, замість хрипкуватого, ламкого хлоп'ячого голосу, Андерс почув дзвінкий жіночий вереск! Кров похолола йому в жилах, і він стрімголов кинувся до дверей. Тоді поруччям з'їхав униз, штовхнув кухонні двері, двома стрибками досяг вікна і вискочив крізь нього так прудко, наче за ним гналася ціла зграя злих духів. Він мчав до самого мосту. Нарешті спинився, щоб трохи відсапатись. Пасмо волосся він тримав і досі в руці, не зважаючи викинути його на вулицю.

Андерс стояв, хапаючи повітря, й неприязно позирав на свій трофей. Це біляве пасмо, безперечно, належало Сікстеновій тітці, хтозна, котрій саме. Очевидно, тільки одна поїхала вранішнім потягом. Та хто ж знав! Недарма він казав, що лізти в дім, де повно тіток, вельми небезпечно! Яка ганьба, яка страшна ганьба! Піти по рудий скальп, а вернутися з пасмом кіс білявої тітки! Гіршого сорому Андерс зроду не зазнав. Ні, він не признається жадній живій душі. Це буде його страшна таємниця, і з нею він піде в могилу.

Але свого трофея він спекається, і то негайно ж. Андерс простяг руку за поруччя й розтулив пальці. Чорна вода тихо прийняла його подарунок, і далі собі дзюркочучи під

мостом, немов нічого й не сталося.

А в поштаревому будинку зчинився жахливий переполох. Наляканий поштар і його дружина прибігли до тітки Ади, навіть Сікстен примчав із комірчини на горищі, куди його тим часом переселено.

Поштар допитувався, чого тітка Ада так вереснула серед ночі.

— Бо тут був злодій, — запевняла тітка Ада.

Поштар повмикав світло в цілому будинку, оглянув усі закутки, але злодія не знайшов. Столове срібло було на місці, і взагалі нічого не бракувало. Крім Беппо, але він, очевидно, як завжди, вибіг у садок. Та й як тітка Ада не розуміє — коли б справді прийшов злодій, то Беппо загавкав би і всіх сполохав. Певне, їй приснилося щось погане, та й годі. Вони намагалися заспокоїти її і радили заснути.

Однак тітка Ада, лишившись сама, не могла заснути. Вона була надто схвильована. Хоч там що вони кажуть, а в кімнаті хтось був. Вона закурила цигарку й трохи заспокоїлась. Потім узяла люстерко подивитися, чи переляк не лишив якого сліду на її вродливому обличчі.

І раптом побачила... побачила слід. Тепер у неї була нова зачіска: спереду відрізано чимале пасмо кіс, і вийшла пікантна гривка.

Тітка Ада вражено дивилася на себе в люстерко, і обличчя її дедалі більше осявала усмішка. Якийсь божевільний увірвався вночі до хати, щоб здобути пасмо її кіс!

Чоловіки й раніше дуріли через тітку Аду, вона до такого звикла, але цей, здається, перевершив усіх. Якийсь час тітка Ада міркувала, хто б міг бути цей невідомий закоханець, але так і не могла вгадати. Однак хоч хто б він був, а тітка Ада вирішила йому пробачити. Та й зраджувати його не намірялася. Нехай собі думають, що це їй тільки приснилося.

Тітка Ада зітхнула й лягла назад у ліжку. Треба буде завтра піти до перукаря й трошки підрівняти гривочку.

12

Від самого ранку Єва-Лотта й Калле нетерпляче чекали в пекаревому садку на Андерса, що мав скласти рапорт про свій нічний похід. Однак час спливав, а Андерса не було.

— Дивно, — мовив Калле. — Невже його знову взято в полон?

Вони вже хотіли йти на пошуки, коли це Андерс нарешті з'явився. Він не біг, як звичайно, а йшов повільно і з виду був дуже блідий.

— Який ти страшний! — мовила Єва-Лотта. — Може, ти "жертва спеки", як пишуть у газетах?

— Я жертва вареної тріски, — відповів Андерс. — Я не люблю риби, вже стільки разів казав мамі. А тепер вона й сама переконалася.

— Який доказ? — спитав Калле.

— Цілу ніч мене нудило. Тільки те й робив, що бігав надвір.

— А Мумрик? Він ще й досі в шаховці?

— Що ти! Я впорався раніше, — відповів Андерс. — Уже як треба щось зробити, то я

зроблю, хоч би на мене й чума напала. Мумрик схований у Сікстеновому глобусі.

В Калле і Єви-Лотти аж очі заблищали.

— Чудово! — сказав Калле. — Розкажи ж бо! Сікстен не прокинувся?

— Стривайте, зараз почуєте, — відповів Андерс.

Вони посідали на Євин-Лоттин місток. Біля річки було прохолодно, вільхи кидали приємну тінь. Усі троє бовтали ногами в теплій воді. Андерс заявив, що те бовтання заспокійливо діє на тріску в його животі.

— Я собі міркую, що то не від самої тріски, може, то ще й нерви. Адже цієї ночі я був у камері жаху.

— Ну, розповідай усе від початку, — попросила Єва-Лотта.

Андерс почав розповідати. Зобразив вельми драматично зустріч із Беппо й те, як він примусив його замовкнути. Калле і Єва-Лотта то жахалися, то захоплювалися; вони були ідеальні слухачі, а їхній ватажок дуже любив розповідати.

— Бачите, якби я не дав Беппо шоколаду, то був би мені край, — мовив він.

Потім Андерс змалював ще страшнішу зустріч із поштарем.

— А ти б і йому тицьнув шоколаду, — мовив Калле.

— Та я ж віддав увесь Беппо.

— А потім? — допитувалась Єва-Лотта.

Андерс розповів, що було потім. Геть усе розповів про Сікстенові двері, що не рипіли, і про його тітку, і як він похолов, коли тітка верескнула, і як йому довелося чимдуж тікати. От тільки про тітчине пасмо кіс, утоплене в річці, він не згадав.

Андерсові пригоди захопили Єву-Лотту й Калле дужче за будь-яку пригодницьку книжку, і вони раді були слухати про них знов і знов.

— Ох, яка ніч! — вигукнула Єва-Лотта, коли Андерс нарешті таки скінчив розповідь.

— Еге ж, так можна й постаріти дочасно, — сказав Андерс. — Та головне, що Великий Мумрик на місці.

Калле почав молотити ногами по воді.

— Мумрик у глобусі! — мовив він. — Спробуйте-но таке вигадати!

Ні, Андерс і Єва-Лотта визнали, що такого не могли вигадати. І вони ще дужче втішились, побачивши Сікстена, Бенку та Йонте, що підстрибом бігли вздовж берега.

— Дивіться, які гарні білі троянди ростуть у річці! — сказав Сікстен, опинившись коло містка.

Бенка хотів перевернути Білих Троянд у воду, але Сікстен спинив його. Вони прийшли не битися, а тільки скаржитись.

Згідно з законами війни Троянд той, хто тим часом володів Мумриком, повинен принаймні дати якийсь натяк, де його слід шукати. Хоч ледь-ледь натякнути! А Білі Троянди й цього не вчинили. Щоправда, ватажок Білих Троянд, як його добре полоскотали, вибовкав щось про стежку за Садибою. Червоні Троянди задля певності вчора перешукали геть усе навколо стежки й остаточно переконалися, що Білі Троянди перенесли Мумрика на нове місце. І ось тепер вони ввічливо, але настійливо вимагали якоїсь провідної нитки.

Андерс стрибнув у воду. Вона сягала йому не вище колін. Він узявся руками в боки й весело блиснув темними очима:

— Будь ласка, ось вам провідна нитка, — мовив він. — Шукайте в надрах землі.

— Дякуємо, ви дуже ласкаві, — глузливо сказав Сікстен. — А де нам починати — тут чи в північному Гельсінгланді?

— Чудова нитка! — підхопив Йонте. — Ось побачите, що наші внуки знайдуть Великого Мумрика, поки повмирають!

— І з такими ось мозолями на руках! — додав Бенка.

— А ви трішки покрутіть мозком, Червоні Трояндочки, якщо він у вас є! — сказав Андерс і додав театральню — Коли ватажок Червоної Троянди вернеться до себе додому й дослідить надра землі, то знайде те, чого шукає!

Калле і Єва-Лотта зареготали, молотячи ногами по воді.

— Ото ж бо, шукайте в надрах землі, — й собі таємниче сказали вони.

— Паршивці! — сказав Сікстен.

Потому Червоні Троянди пішли до Сікстена й розгорнули в поштаревому садку величезні земляні роботи. Цілий день вони порпались і копали в кожному місці, що видавалось їм хоч трошки підозріле. Нарешті прийшов поштар і спитав, чи їм конче треба псувати його моріжок, чи, може, вони б зробили йому приємність і вибрали собі якийсь інший садок.

— До речі, Сікстене, ти б пішов пошукати Беппо, — додав поштар.

— А хіба він ще не вернувся? — стривожився Сікстен і кинув лопату. — Де ж він може бути?

— От і пошукай, — мовив тато. Сікстен кинувся до хвіртки.

— Підете зі мною? — спитав він Бенку та Йонте. Звісно, Бенка та Йонте пішли. І не тільки вони захотіли шукати Беппо: Андерс, Калле і Єва-Лотта, що вже цілу годину лежали в кущах і милувалися пильністю своїх супротивників, вилізли звідти й запропонували свою допомогу. Сікстен вдячно прийняв їхню пропозицію. У важку хвилину Троянди забували про ворожнечу.

В найкращій приязні вони рушили на пошуки.

— Він звичайно ніколи довго не барився, — мовив стурбований Сікстен. — Ну, бігав десь годину чи дві. А тепер як пішов учора об одинадцятій, то й досі нема.

— Ні, десь о дванадцятій, адже... — Андерс затнувся й почервонів.

— Еге ж, о дванадцятій, — неуважно поправився Сікстен, тоді раптом підозріло позирнув на Андерса. — Стривай, а звідки ти знаєш?

— Та я, бачиш, ніби ясновидець, — викрутився Андерс.

Він сподівався, що Сікстен не почне допитуватися. Бо ж як він скаже, що бачив Беппо в кухні десь біля дванадцятої, коли прийшов з Мумриком, а коли через годину тікав у вікно, то пса вже не було.

— Он як. Значить, нам пощастило, що маємо ясновидця, — мовив Сікстен. — То, може, ти будеш такий ласкавий і вгледеш, де тепер Беппо?

Андерс заявив, що може передбачати тільки час, а не місце.

— То коли ми знайдемо Беппо? — поцікавився Сікстен.

— Десь за годину, — впевнено заявив Андерс. Та цього разу ясновидець помилився. Знайти Беппо було не так легко.

Вони шукали скрізь. Облазили ціле місто. Обійшли всіх собак, до яких Беппо любив ходити в гості. Питали всіх, кого тільки зустрічали. Однак ніхто не бачив Беппо. Він зник.

Сікстен зовсім занепав духом. Він замалим не плакав, так тривожився, але нізачо в світі не показав би цього. Тільки дуже часто втирав носа.

— З ним щось скоїлось, — час від часу казав він. — Беппо ніколи не пропадав.

Приятелі намагалися заспокоїти Сікстена.

— Та ні, з ним нічого не сталося! — казали вони, однак самі не були такі впевнені, як удавали.

Довго вони йшли мовчки.

— Він був такий гарний пес, — врешті мовив Сікстен тремтячим голосом. — Розумів усе, що йому казали.

Довелося знову втирати носа.

— Та не кажи такого! — попросила Єва-Лотта. — Наче він справді здох.

Сікстен промовчав, тільки шморгнув носом.

— Він мав такі щирі очі, — озвався Калле. — Тобто має щирі очі, — швидко поправився він.

Знову запала довга мовчанка. Як їй вже важко було стерпіти, Йонте сказав:

— Авжеж, собаки дуже гарні тварини.

Вони поверталися додому. Не варто було шукати далі. Сікстен ішов на крок попереду від решти й підштовхував ногою камінець. Приятелі ж бо добре розуміли, як йому важко.

— Слухай, Сікстене, а що, як Беппо вернувся додому, поки ми його шукали? — з надією в голосі сказала Єва-Лотта.

— Якщо він вернувся... — мовив Сікстен, — якщо Беппо вже дома, то я стану слухняний. О, який я буду слухняний! Митиму щодня вуха і...

Він кинувся бігти, сповнений нової надії. Приятелі помчали за ним. Як вони всі хотіли, щоб коло хвіртки Беппо зустрів їх гавкотом!

Однак Беппо їх не зустрів. Великодушна Сікстенова обіцянка щодня мити вуха ніяк не вплинула на сили, що керували собачим життям і вчинками. І Сікстен уже зовсім безнадійним голосом спитав маму, що стояла на ґанку:

— Беппо не вернувся?

Мама похитала головою.

Сікстен мовчки відійшов і сів на траву. Приятелі нерішуче поставали навколо нього. Вони шукали, чим би потішити його, та нічого не спадало на думку.

— Я взяв його маленьким цуценям, — пояснив Сікстен тремтячим голосом.

Вони ж бо повинні зрозуміти, що коли ти взяв собаку маленьким цуценям, то маєш право ходити з червоними очима, як той собака пропав.

— А знаєте, що він якось зробив? — вів далі Сікстен, ніби для того, щоб помучити себе. — Тоді, як мені вирізали сліпу кишку і я вернувся додому з лікарні, Беппо зустрів мене коло хвіртки й так зрадів, що звалив на землю й шви мені розійшлися.

Всі були зворушені. І справді, хіба пес міг краще довести господареві свою відданість, аніж звалити його на землю, щоб аж шви розійшлися?

— Авжеж, собаки гарні тварини, — знову сказав Йонте.

— А надто Беппо, — мовив Сікстен і втер носа.

Опісля Калле не міг збагнути, що його спонукало зазирнути в дровітню. "Властиво, не було ніякого глузду", — міркував він. Бо ж якби пса несамохіть зачинили там, то він би скавчав, аж поки хтось випустив би його.

Та хоч зазирати в дровітню не було глузду, Калле все ж таки зазирнув. Він відчинив навстіж двері, щоб було видно, і в самому кутку побачив Беппо. Собака лежав зовсім тихо, і першу мить Калле у відчаї подумав, що він мертвий. Та як Калле наблизився, Беппо насилу звів голову й тихенько заскавчав. Калле кинувся надвір і щосили гукнув:

— Сікстене! Сікстене! Він тут! У дровітні!

— Беппо! Бідний мій, любий Беппо, — тремтячим голосом казав Сікстен.

Він стояв біля собаки навколішки, і Беппо дивився на нього так, наче питав, чому господар не прийшов до нього раніше. Адже він так страшенно довго лежить тут і такий хворий, що навіть не може гавкати. Ох, який він хворий! Пес намагався все це розповісти господареві, і голос його був безмежно сумний.

— Слухайте, таж він плаче! — сказала Єва-Лотта й собі заплакала.

Так, Беппо справді був хворий. Він лежав у калюжі блювотиння і так знесилів, що не міг поворухнутися. Тільки тихенько лизав Сікстенові руку, наче хотів подякувати, що його, такого слабого, вже не лишають на самоті.

— Я зараз скочу по ветеринара, — сказав Сікстен. Та не встиг він підвестися, як Беппо відчайдушне заскавулів.

— Він боїться, що ти лишиш його, — мовив Калле. — Я піду сам.

— Скажи ветеринарові, щоб поспішився — попросив Сікстен. — І поясни, що пес із'їв трійло на пацюків.

— А звідки ти знаєш? — спитав Бенка.

— Таж видно, — мовив Сікстен. — А все та клятуща різниця. Скрізь розкидає трійло на своїх пацюків. Беппо любив туди ходити по кістки.

— А Беппо... а пес може від цього загинути? — спитав Андерс, витріщивши з жаху очі.

— Цить! — розсердився Сікстен. — Беппо ні! Я ж узяв його маленьким цуценям. О Беппо, чого тебе понесло до трійла?

Беппо віддано лизнув йому руку й нічого не відповів.

13

Калле спав неспокійно. Йому снилося, що він надворі й знову шукає Беппо. Він блукав сам нескінченно довгими, пустельними й темними вулицями, що моторошно стелилися перед ним і губились далеко-далеко в страхітливому мороці. Калле

сподівався зустріти когось і спитати про Беппо, та все дарма. Весь світ спорожнів, збезлюднів, став пустелею. І раптом усе змінилося: Калле вже шукав не Беппо, а щось інше, куди важливіше, тільки не міг згадати, що саме. Він відчував, що повинен згадати, наче йшлося про його життя. Відповідь ховалася десь там, у темряві попереду, та він не міг до неї дістатись. І Калле так страждав, що аж прокинувся.

Дякувати богу, що це тільки сон! Калле позирнув на годинника. Всього лиш п'ята. Найкраще спробувати знову заснути. Калле уткнувся глибше в подушку. Та дарма — йому не сходив з гадки дивний сон. Навіть тепер, прокинувшись, Калле відчував, що мусить згадати щось. Те "щось" вгніздилося глибоко в мозку й чекало, щоб його звідти визволили. Якось малесенька клітинка в мозку знала, що треба згадати. Калле задумано шкрябав голову й сердито мурмотів:

— Ну, вилазь швидше!

Однак нічого з голови не вилізло, і Калле стомився. Він відчув, як його долає приємна дрімота. Отже, сон близько.

І раптом, коли він уже майже заснув, маленька клітинка в мозку відпустила те, що досі тримала. То було одне-єдине речення. І його вимовив Андерсів голос:

"Якби я не дав Беппо шоколаду, то був би мені край".

Калле підстрибнув на ліжку. Сон із нього як рукою зняло.

— "Якби я не дав Беппо шоколаду, то був би мені край", — проказав він повільно.

І що ж тут такого? Чому так конче було згадати це речення?

А тому, що... тому, що... є така страшна можливість...

Дійшовши аж до такої думки, Калле знову ліг і вкрився з головою.

"Калле Блюмквісте, — застережливо сказав він сам до себе, — не берися знову до давніх химер. Не вигадуй нічого! Ми ж, здається, домовились, що ти не будеш більше морочити собі голови такими дурницями. Краще спи. Ти повинен заснути".

"Я жертва вареної тріски".

Знову Андерсів голос. От лихо, не дасть йому заснути! Чого він притарабанився й базікає казна-що? Лежав би собі дома й балакав сам із собою, коли вже йому так забаглося говорити!

Та нічого не помагало. Підступні думки налягали на Калле, і їх годі було відігнати.

А що, як Андерса нудило не від риби? Щоправда, варена тріска — препогана їжа, але ж від неї не стане тебе цілу ніч нудити. А що, як Беппо наївся не трійла на пацюків? Що, як то... як то був затруєний шоколад?

Калле спробував уговкати сам себе.

"Бачу, що знаменитий детектив читав газети, — глузував він, — і, очевидно, стежив за злочинами останніх років. Та як навіть когось і спровадили на той світ затруєним шоколадом, то це ще не означає, що кожна плитка шоколаду просякнута арсеном".

Якусь хвилину він лежав мовчки й думав. То були тривожні думки.

"Але ж не тільки я читаю газети й цікавлюся кримінальними повідомленнями. Ними, наприклад, може цікавитись хтось у зелених габардинових штанях. І він боїться. Він міг також прочитати статтю про Єву-Лотту, де сказано, скільки вона дістала

поштою шоколаду й цукерків. Ту саму статтю, де написано, ніби Єва-Лотта може стати знаряддям, що викриє вбивцю, чи як там. О господи! А раптом і справді так було!"

Калле скочив із ліжка. Адже в нього є друга половина того шоколаду! Він про неї геть забув. Де ж вона?

Згадав — у кишені синіх штанів. Він не одягав їх відтоді. Як йому пощастило, як неймовірно пощастило, коли справді все було так, як він гадав!

А взагалі, що тільки не лізе на думку, коли вдосвіта не спиться! Найнеймовірніше тоді здається правдою. І як Калле, щойно в його вікно зазирнуло сонце, пішов у самій піжамі до комірчини по штани, то йому знову здалося, ніби все це він просто вигадав, як завжди.

"А все ж невеличка перевірка ніколи не зашкодить! — вирішив він. — Азбука детектива!"

Його уявний співрозмовник, що довго стояв осторонь, очевидно, тільки й чекав на ці слова. Він негайно прибіг поглянути, що надумав знаменитий детектив.

"Що пан Блюмквіст хоче зробити?" — спитав він шанобливо.

"Я вже сказав — невеличку перевірку".

Калле раптом знову став знаменитим детективом — нічого не вдієш! Він уже давно не був ним. Утратив бажання, як дійшло до справжнього злочину. Але тепер Калле був певен, що підозра його не має під собою ґрунту, тож не міг опертися спокусі трохи погратися в давню гру.

Калле витяг з кишені шматок шоколаду й показав своєму уявному співрозмовникові:

"Я маю підстави підозрювати, що він затруєний арсеном".

Уявний співрозмовник здригнувся з жаху.

"Адже ви й самі знаєте, що таке не раз бувало, — жорстоко вів далі знаменитий детектив. — Це зветься методом запозичення. Звичайнісінька річ — злочинець наслідує метод своїх попередників".

"А як же ви дізнаєтесь, чи тут справді є арсен?" — спитав уявний співрозмовник і розгублено позирнув на шоколад.

"Зробимо невеличкий дослід, — спокійно відповів знаменитий детектив. — Дослід Марша. Я саме думаю взятися до нього".

Уявний співрозмовник захоплено розглянувся по комірчині.

"О, та ви маєте тут прегарну лабораторію, пане Блюмквісте! — вигукнув він. — Бачу, ви тямущий хімік".

"Ну, як вам сказати... чи тямущий... просто я довгі роки свого життя віддав хімічним студіям, — погодився знаменитий детектив. — Бо ж хімія і криміналістика дуже тісно пов'язані. Розумієте, юначе?"

Якби там були нещасні батьки Калле, вони б потвердили, що знаменитий детектив справді віддав довгі роки свого життя хімічним студіям і саме в тій комірчині. Щоправда, вони б висловились про це трішки інакше. Мабуть, сказали б десь так: "Він кілька разів пробував висадити в повітря себе і весь будинок, щоб заспокоїти свою

дослідницьку цікавість, яка не завше спиралася на достатні знання".

Однак уявний співрозмовник не був такий скептик, як батьки. Він зацікавлено дивився, як знаменитий детектив дістав з полиці якісь прилади, спиртівку та розмаїті скляні рурки й слоїки.

"А як же його роблять, той дослід?" — нетерпляче спитав він.

Знаменитий детектив, залюбки почав йому пояснювати.

"Насамперед нам потрібен водневий апарат, — поважно сказав він. — Ось. Це звичайна колба, що в неї я наливаю сірчану кислоту й кидаю кілька шматочків цинку. Тоді виділяється водень, розумієте? Коли туди ввести арсен у будь-якому вигляді, то утвориться газ AsH_3 — арсеновий водень. Звідси газ іде скляною руркою, де його просушує безводний хлористий кальцій, а потім він збирається ось у цій вузькій рурочці. Ми її підігріваємо на спиртівці, і газ розпадається на водень і чистий арсен — він тоді осідає на рурці у вигляді блискучої сіро-чорної плівки. Це й є так зване арсенове дзеркало. Ви, мабуть, чули про нього, юначе?"

Юнак ніколи не чув про арсенове дзеркало, та однаково слідкував зацікавлено за тим що робив знаменитий детектив.

"Не забудьте, я зовсім не певен, що в шоколаді є арсен, — озвався знаменитий детектив, як уже запалив спиртівку. — Просто це невеличка перевірка, і я щиро сподіваюся, що моя підозра безпідставна".

Потім у комірчині запала тиша. Знаменитий детектив був такий захоплений дослідом, що зовсім забув про свого молодого приятеля. Ось скляна рурка нагрілася. Калле покритив шматочок шоколаду, висипав крихти через лійку в колбу й почекав.

Господи, що це? Арсенове дзеркало! Страшний доказ, що він не помилився. Калле витріщився на скляну рурку, не вірячи своїм очам. Адже в душі він весь час сумнівався. Тепер сумніву не було. Але ж це означає... означає щось жахливе.

Тремтячими руками він погасив спиртівку. Уявний співрозмовник зник. Зник тієї самої миті, як досвідчений знаменитий детектив став малим переляканим Калле.

За деякий час Андерса збудив посвист під вікном — умовний знак Білих Троянд. Андерс висунув сонну голову поміж калачики й фікуси — подивитися, хто там. Біля майстерні внизу стояв Калле й махав йому рукою.

— Пожежа десь, чи що? — спитав Андерс. — Якого біса ти будиш людей?

— Не базікай, швидше виходь, — сказав Калле.

Як Андерс нарешті вийшов, Калле суворо глянув на нього й спитав:

— Ти куштував шоколад, як давав Беппо?

Андерс витріщив очі.

— І ти примчав сюди о сьомій годині, тільки щоб спитати мене про це?

— Еге, бо в шоколаді був арсен, — відповів Калле спокійно й тихо.

Обличчя Андерсове побіліло й витяглося.

— Я не пригадую, — прошепотів він. — Так, облизав пальці... Адже я засунув Мумрика в те липке тісто в кишені. А ти впевнений, що...

— Так, — рішуче сказав Калле. — А тепер ходімо до поліції.

Він похапцем розповів Андерсові про свій дослід і про те, яка страшна правда випливає з нього. Хлопці згадали про Єву-Лотту, і їм стало так тяжко на серці, як ніколи досі за все їхнє коротке життя. Єва-Лотта не повинна нічого знати. Обидва вони вважали, що від Єви-Лотти треба все приховати.

Андерс згадав про Беппо і сказав у відчаї:

— Це я його отруїв. Якщо Беппо помре, я довіку не зможу глянути Сікстеніві у вічі.

— Беппо не помре. Ти ж чув, що сказав ветеринар, — заспокоїв його Калле. — Йому дали стільки ліків, промили шлунок, зробили все на світі. І знаєш, краще, що Беппо з'їв шоколад, а не ти чи Єва-Лотта.

— Або ти, — сказав Андерс. Обидва здригнулися.

— Принаймні ясно одне, — сказав Андерс, коли вони завернули до дільниці.

— Що саме?

— До цієї справи мушиш узятися ти, Калле. В них нічого не вийде. Я ж весь час казав тобі.

14

— Ми повинні знайти вбивцю, — сказав комісар, і його важка рука впала на стіл.

Два тижні він бився над цією на диво заплутаною справою. А тепер мав їхати, його округа була велика, і на нього чекали невідкладні справи в інших місцях. Він залишав у містечку трьох своїх помічників і сьогодні зранку влаштував у дільниці нараду разом із місцевою поліцією.

— Наскільки я знаю, — вів далі комісар, — за два тижні роботи ми досягли одного — ніхто вже не зважується одягати темно-зелені габардинові штани.

Він сумно похитав головою. Поліція працювала не покладаючи рук. Випробувано кожную можливість, але загадка лишилася така сама темна, як була спочатку. Вбивця зник, безслідно зник. Ніхто його не бачив, крім Єви-Лотти Лісандер.

Люди робили все, щоб допомогти поліції. Прийшло багато листів про осіб, що носили темно-зелені габардинові штани, навіть задля певності повідомляли про сині, сірі та брунатні габардинові штани. А вчора комісар дістав анонімного листа, в якому хтось писав:

"У кравця Андерсона хлопиць злодюга і має чорні штани, тож не баріцця зарештуйте його".

— А коли вже вимагають, аби ми арештували людей за чорні штани, то не дивно, що темно-зелені габардинові штани зникли, наче за помахом чарівної палички, — додав комісар і засміявся.

Єву-Лотту кілька разів кликали поглянути на осіб, що здалися комісарові особливо підозрілими, їх шикували в лаву разом з іншими людьми, однаково вбраними, а тоді Єву-Лотту питали, чи серед них немає того чоловіка, що його вона зустріла в Преріях.

— Ні, немає, — щоразу відповідала Єва-Лотта.

Вона переглянула також цілу паку знімків, але й на них нікого не впізнала.

— Вони всі такі лагідні, — казала Єва-Лотта, пильно додивляючись до знімків убивць і злодіїв.

На Лупієвій горі допитали кожного мешканця, що він може сказати про Ґренове особисте життя. А надто поліція цікавилась, чи хто не помітив чогось незвичайного останнього понеділка перед убивством, коли чоловік у габардинових штанах, як уже доведено, відвідував Ґрена. Авжеж, майже всі помітили тоді ввечері диво дивне. На Лупієвій горі зчинився такий галас, наче принаймні десятеро вбивць заповзялися знищити один одного. То була цікава звістка.

Та скоро комісар дізнався, що йшлося всього лиш про війну Троянд. Деякі свідки, і серед них Калле Блюмквіст, казали, що саме в той час чули гуркіт машини. І поліція з'ясувала, що то не була машина доктора Форсберга, який приїжджав того вечора до хворого Фредріка.

Дядько Б'єрк жартома дражнив Калле, що той не приглянувся як слід до машини.

— Оце тобі й знаменитий детектив! — казав він. — Не міг скочити й записати номера машини! Про що ти думав?

— Таж за мною назирці гналося троє лютих Червоних Троянд! — боронився засоромлений Калле.

Нелегко було зв'язатися з Ґреновими клієнтами. Багатьох пощастило відшукати з прізвищ на векселях, що їх знайдено в Ґреновому будинку. Виявилося, що клієнти жили в різних місцевостях.

— Хтось, що має машину... цілком можливо, — сказав комісар і стріпнувся, немов сердитий пес. — Він міг жити хоч і за сто кілометрів звідси. Міг залишити машину неподалік Садиби, а по всьому скочити в неї і втекти куди завгодно, перше ніж ми взагалі дізналися, що сталося.

— Авжеж, кращого місця, ніж за Садибою, на таку зустріч годі й шукати, — погодився поліцай Б'єрк. — Дороги навколо безлюдні, і ніхто там не живе, щоб міг помітити вбивцю чи машину.

— Отже, це свідчить, що вбивця знав навколишні місця, чи як? — спитав комісар.

— Можливо, — відповів Б'єрк. — А можливо, він випадково вибрав саме те місце.

Відразу після вбивства поліція пильно обстежила всі дороги навколо Садиби, шукала слідів машини. Та марно. Злива дуже стала в пригоді злочинцеві.

А вже як вони шукали векселя! Обнишпорили кожен кущ, кожен камінь, кожен горбик. Але фатальний папірець пропав.

— Зник так само безслідно, як і вбивця, — сказав комісар, зітхнувши. — Дивно, що той негідник не дає ніякого знаку про себе.

З приймальні долинули збуджені хлоп'ячі голоси. Хлопці, очевидно, хотіли бачити комісара, бо молодий поліцай, який там сидів, тлумачив їм, що комісар проводить нараду і йому не можна заважати.

Голоси стали ще наполегливіші.

— Нам конче треба його бачити, кажу ж вам! Поліцай Б'єрк упізнав Андерсів голос, підвівся й вийшов до приймальні.

— Дядьку Б'єрку, — заквапився Андерс, угледівши його, — ми з приводу вбивства... Калле взявся, і ось...

— Нічого я не взявся! — обурено заперечив Калле. — Тільки що...

Б'єрк невдоволено подивився на них і мовив:

— Здається, я вже вам казав, що це справа не для дітей і не для знаменитих детективів. Можете цілком покластися на поліцію. Гайда додому!

Але тепер Андерс розсердився вже й на дядька Б'єрка, якого досі вельми шанував.

— Гайда додому? — крикнув він. — Гайда додому, а вбивця нехай отруїть арсеном ціле місто, га?

Калле поспішився йому на допомогу. Він витяг шматок шоколаду й поважно сказав:

— Дядьку Б'єрку, хтось прислав Єві-Лотті затруєний шоколад.

Калле благально дивився на довготелесого поліцая, що заступав йому дорогу. Однак дядько Б'єрк більше не опирався.

— Заходьте, — сказав він і пропустив хлопців поперед себе.

Було зовсім тихо, коли Андерс і Калле закінчили свою розповідь. Довго ніхто не озивався ні словом. Нарешті комісар сказав:

— А я нарікав, що вбивця не дає ніякого знаку про себе!

Він зважив шоколад на долоні. Звісно, не такого знаку він хотів би від убивці.

Тоді комісар пильно глянув на Андерса й Калле. Правда, може статись, що хлопці помилилися. Він не знав, чи можна дуже покладатися на знання Калле з хімії, на його розповідь про арсенове дзеркало. Либонь, у хлопця просто розгулялася уява. Ну, та в лабораторії все з'ясується. Випадок із собакою, безперечно, заслуговує на увагу. Добре було б дослідити й другу половину шоколаду, ту, що з'їв пес. Але хлопці запевняють, що вчора гарненько прибрали блювотиння. Отже, зроблено все, щоб не лишилося сліду. А до всього Єва-Лотта викинула конверта, в якому прислано шоколад, так кажуть хлопці. Еге ж, та дівчинка просто розкидається цінними паперами, думав комісар. Хоч звідки вона мала б знати, що конверт на щось пригодиться? Про всяк випадок вони, звісно, пошукають, але навряд чи що знайдуть.

Комісар обернувся до Андерса.

— У тебе не лишилося випадково ані крихти тієї другої половинки?

Андерс похитав головою.

— Ні, я віддав усе Беппо. Сам тільки пальці облизав, — сказав він.

— Ну, а в кишені? Не прилипло там нічого?

— Мама вчора випрала штани, — сказав Андерс.

— Шкода, — мовив комісар.

Хвилину він помовчав, тоді знову глянув на Андерса.

— Тут одна річ мене дивує. Ти сказав, що був у поштаревій кухні вчора вночі. Заліз у вікно, як усі спали. Для мене, бувалого поліцая, це дуже підозріле. Можна дізнатися, що ти там робив?

— Та... це... — промимрив Андерс, геть збентежений.

— Ну? — квапив його комісар.

— Та я Мумрика...

— На Бога, не приплутуй знову сюди Мумрика! — попросив комісар. — Він уже стає

підозрілий. Завше вигулькне там, де щось трапиться.

— Я тільки мав сховати його в Сікстенів глобус, — винувато сказав Андерс.

Калле перебив його вигуком:

— Великий Мумрик! На ньому певно є шоколад! Андерс вимастив його, як засунув до кишені!

Комісарове обличчя осяяла широка усмішка.

— Я гадаю, що настав час Великому Мумрикові здатися на волю поліції, — сказав він.

Таким чином, Мумрикові знову випало подорожувати під охороною поліції. Дядько Б'єрк негайно вирушив до поштареві садиби, а слідом за ним і Калле з Андерсом.

— Ми так геть розбестимо Мумрика, — сказав Калле. — Ще почне вимагати, аби його щоразу проводжала з місця на місце кінна поліція.

Хоч які тяжкі обставини змушували забрати Мумрика зі сховку, хоч як ті обставини гнітили їхні молоді серця, а все ж невеличкою мірою хлопці дивилися на події очима лицарів Білої Троянди. Тепер, коли виявилось, що Андерс несамохіть отруїв Беппо, Червоні Троянди однаково знатимуть таємницю Мумрикового сховку в глобусі. Адже доведеться розповісти Сікстеніві про все, а це означає, що вороги посядуть клейнод. Аж ось втручається поліція і бере Мумрика під свою охорону!

Хоч як Калле з Андерсом уболівали за Єву-Лотту й Беппо, а таки не могли не визнати, що складається все чудово.

— До того ж Великий Мумрик урятував нам життя, — сказав Калле. — Бо якби ти, Андерсе, не пішов ховати його в глобус, то не віддав би собаці шоколад. А якби собака не з'їв шоколаду, то, напевне, кінець був би ще жахливіший. Бо хтозна, чи всі так добре витримують арсен, як Беппо.

Авжеж, дядько Б'єрк і Андерс теж були такої думки.

— Великий Мумрик — особа, гідна якнайбільшої шани, — сказав дядько Б'єрк, відчиняючи поштареву хвіртку.

Беппо лежав у кошику на ґанку ще кволий, проте безперечно живий. Сікстен сидів поряд і не зводив із нього ласкавого, сповненого любові й захвату погляду.

Адже Сікстен узяв його маленьким цуценям і хотів, щоб він жив ще довго-предовго!

Почувши, що хтось відчинив хвіртку, Сікстен обернувся, і очі його стали зовсім круглі з подиву.

— Доброго ранку, Сікстене, — привітався дядько Б'єрк. — Я прийшов по Великого Мумрика.

15

Чи довго люди пам'ятають про вбивство? Ох ні, досить швидко забувають про нього. Якийсь час ще балакають, хвилюються, жахаються й сердяться, що поліція нічого не робить. Та поступово цікавість спадає, люди починають балакати про щось нове, знаходять іншу причину жахатися й сердитись.

Найшвидше, звісно, забувають про злочин діти, ті, кому треба думати про війни Троянд, про здобуття Великих Мумриків. Скільки ж бо в них клопоту, скільки всього їм

треба зробити! Хто сказав, що літні канікули довгі? Неправда, геть-таки неправда! Літні канікули, на жаль, такі немилосердно короткі, що хоч сядь та й плач. Золоті дні спливають один по одному. Треба використати кожну секунду. Не можна ж останній сонячний тиждень літніх канікул затьмарювати думками про жахливі злочини!

Трохи довше пам'ятають їхні матері. Якийсь час вони тримають своїх білявих доньок дома, не зважуються спустити їх з ока. І стурбовано визирають крізь вікно, якщо не чують поблизу галасу своїх синів. І не раз вибігають із хати поглянути, чи нічого не сталося з їхніми улюбленцями. Та ще довго боязко перетрушують пошту в скриньці, чи, бува, не таїться в ній якась нова небезпека. Але врешті і їхня тривога минає. Їм треба вже думати про щось інше. І їхні сини та доньки, що досі терпіли таку турботу, немов важкий тягар, полегшено зітхають і знову шукають давнього поля бою та місця ігор, що на певний час було заборонене.

Поліція теж не забуває про злочин, хоч збоку, певне, цього й не видно. Вона нишком працює далі, попри всі труднощі. Попри те, що багато здогадів доводиться відкидати, як безпідставні, що деяких важливих паперів бракує і їх ніяк не можна знайти, попри те, що часом здається, ніби немає глузду шукати далі. Поліція шукає — вона пам'ятає про злочин.

А є ще одна особа, що ніколи не забуває про вбивство, — сам убивця. Він пам'ятає, що зробив. Пам'ятає, як лягає ввечері спати і як уранці встає, пам'ятає цілісінський день, кожної хвилини, і навіть уночі, як спить.

1 він боїться. Боїться, як лягає ввечері спати і як уранці встає, боїться цілісінський день, кожної хвилини, і навіть уночі, як спить.

Він знає, що є людина, яка бачила його в обличчя тоді, коли не повинна була бачити, і він тієї людини боїться. Він намагається якомога дужче змінити свій вигляд, голить вуса і стриже коротенько чуба. Більше не одягає зелених габардинових штанів: вони висять собі у шафі, і він не зважується їх продати, щоб не викликати підозри... Та однаково він боїться. А ще боїться, що врешті хтось знайде вексель, якого він загубив. Вексель з його прізвищем. Щодня він переглядає газети і страшенно боїться вчитати в них, що врешті папірець знайдено і тепер убивцю спіймають. Він так боїться, що подеколи сам шукає папірця в кущах, хоч знає, що надаремне. Йому знову й знову треба переконати самого себе, що того небезпечного папірця немає десь у зів'ялій траві чи за якимось каменем. Тому часом він сідає в машину і мчить шістдесят кілометрів до вельми знайомого місця на краю Прерій. Адже він зважився на все, навіть на вбивство, аби позбутися постійних боргів, то невже ж через якийсь мізерний папірець усе тепер зійде нанівець? Він затіяв велику гру і мусить зіграти її до кінця. Якщо його викриють, усе пропало. Тоді злочин, який його засліпленим очам здавався необхідним, став би найбезглуздішим, найдаремнішим учинком за ціле його життя.

Він жадного разу не подумав про те, що навіки відібрав життя людині, що старий чоловік через нього вже ніколи більше не побачить, як літо змінюється на осінь. Він думав тільки про самого себе. Хотів будь-що виплутатися. Але ж він боявся. А людина ніколи не буває така небезпечна, як тоді, коли боїться.

Великий Мумрик ще не вернувся зі Стокгольма, куди його посилали на дослід, а поліція вже дістала повідомлення: в тих крихтах шоколаду, що прилипли до Мумрика, й справді помічено сліди арсену. А в тому шматку, який лишився в Калле, отрути виявилось стільки, що нею майже можна було вбити людину. Якби Єва-Лотта з'їла цілу плитку, як сподівався той, хто її прислав, то навряд чи вижила б.

Єва-Лотта знала вже, що її пробували отруїти. Не можна ж бо тримати від неї в таємниці те, що писали газети. Тому комісар уважав за свій обов'язок попередити її. Щоправда, після настійливих прохань у газетах лавина подарунків зовсім припинилася, та все ж Єві-Лотті варто було поберегтися. Бо доведений до відчаю вбивця міг, мабуть, знайти й інший спосіб заподіяти їй кривду. І хоч комісар побоювався, що сердешна дівчинка знову налякається до смерті, почувши моторошну правду, а проте пішов до пекаря й завів із Євою-Лоттою поважну розмову,

Та він помилився. Єва-Лотта не налякалася до смерті. Вона розсердилась, розсердилась так, що аж іскри посипалися.

— Беппо міг загинути! — крикнула вона. — Подумати тільки, замалим не згубив нещасного собаку, що нікому не вчинив лиха!

В Євиних-Лоттиних очах це був найбільший злочин, що перевершував усі інші.

Однак природна безтурботність допомагала їй забувати неприємне. За кілька днів вона знов стала весела, як перше. Вона забула, що на світі є погані люди, й пам'ятала тільки, що тепер канікули і життя чудове.

Авжеж, канікул залишився нещасний тиждень. І лицарі Білої та Червоної Троянди уважали, що цих кілька днів треба використати на щось краще, аніж смутні роздуми про подію, якої вже однаково не змійш.

Беппо зовсім одужав, і Сікстена, що досі сидів коло нього, як прив'язаний, знов охопила жадова чину. Він скликав під бойовий стяг своє військо. Вони зібралися в гаражі й почали снувати інтриги. Настав-бо час відплати, — тепер Білі Троянди дістануть і за Великого Мумрика в глобусі, й за інші капості. Те, що Андерс ненароком отруїв Беппо, не рахувалося. Сікстен вибачив йому від щирого серця, і Андерс разом із ним зворушливо доглядав Беппо під час його хвороби.

Війни між Трояндами почалися задовго перед тим, як з'явився Великий Мумрик. І хоч Мумрик з усіма приписаними йому чарівними властивостями й був чудовою притикою до війни, існували й інші клейноди, що їх можна було пограбувати в супротивника. Білі Троянди, наприклад, мали коробку, повну таємних паперів. Андерс уважав, що її без великого ризику можна тримати в шаховці на горищі. Воно, може, й так — у звичайний час. Але тепер, як Великий Мумрик поїхав у службове відрядження, Сікстен дійшов висновку, що коробка Білих Троянд — незвичайна коштовність і варто викрасти її, навіть якби Червоним Трояндам довелося битись до останнього вояка. Бенка і Йонте відразу погодилися. Важко собі навіть уявити, щоб хтось був більше за них готовий битися до останнього вояка. Після такої героїчної постанови, зміцненої врочистою присягою в гаражі, Сікстен увечері тихенько закрався до штабу Білої Троянди на горищі і взяв коробку. Однак Червоні Троянди так і не дочекалися грізного

поклику — з тієї причини, що супротивники нічого не помітили. Нарешті Сікстенів урвавсь терпець, і він послав Бенку з листом до ворогів, аби їх підбурити й повідомити, що сталося. Лист був такий:

Де ж це коробка Білих Троянд, де?

Де ділись таємні папери, де?

Край Прерій хатина стоїть,

А в тій хатині — покій.

А в тім покої — куток.

А в тім кутку — папір,

А на папері — мала,

А на тій мапі... еге ж!

О білі свині,

Шукайте в тій хатині!

— Я туди нізащо в світі не піду, — спершу була заявила Єва-Лотта.

Однак, добре зваживши, вирішила, що не може ж вона довіку відмовитися від Прерій, найкращого місця розваг. Чи надворі весна, чи осінь, чи літо, чи зима, а в Преріях завше цікаво, завше повно розмаїтих можливостей. Якщо відмовитись від Прерій, то вже хоч і в монастир іти.

— Я піду з вами, — мовила вона після короткої внутрішньої боротьби. — Коли я не пересилю себе тепер, то довіку всього боятимусь.

І другого дня Білі Троянди повставали на диво рано, щоб їх не застукали вороги, як вони шукатимуть мапу. Про всяк випадок Єва-Лотта нікому вдома не призналася, куди йде. Вона тихенько вийшла через садок і прилучилася до Андерса й Калле, що вже добру хвилю чекали на неї.

Прерії виявилися зовсім не такими жахливими, як собі гадала Єва-Лотта. Там було тихо й спокійно, як завше, в повітрі шугали, весело щебечучи, ластівки. Садба здавалася майже привітною, наче то був не понурий занедбаний порожній будинок, а оселя, що її мешканці ще не зовсім прокинулися зі сну. Небавом у ній повідчиняються навстіж вікна, на вранішньому вітрі колихатимуться фіранки, покої гомонітимуть веселими голосами, а з кухні долинатиме приємний брязкіт, що передує сніданкові. Справді, тут анітрохи не було чого боятися.

Та як вони зайшли в двері, їх зустрів той самий порожній дім. Дім, по кутках засотаний павутиною, з обідраними шпалерами й потрісканими шибками. І нічиїх веселих голосів, звісно, не лунало там, крім їхніх власних.

"О білі свині, шукайте в тій хатині!" — закликав їх ватажок Червоних Троянд, і вони пильно взялися шукати, їм довго довелося нишпорити, бо в будинку було багато покоїв і закапелків, та врешті їхня праця завершилась успіхом — як і розраховували Червоні Троянди. Бо цього разу Сікстен поклав собі хитрістю завдати ворогам остаточної поразки.

Знайдений папірець справді зображав мапу, і з неї не важко було вчитати, що то план поштареві садиби. Ось будинок, ось гараж, ось прибудова, геть усе, а одне місце

обведене кружальцем із написом: "Копайте тут!"

— Хоч там що, а Червоні Троянди не вельми кмітливі, — сказав Андерс, вивчивши мапу.

— Авжеж, не дуже вигадливі, — погодився Калле. — Таке й дитина зрозуміє, аж соромно за них. Ну, то підемо копати, чи що?

Еге ж, треба було йти копати, але спершу вони хотіли ще щось зробити. Ні Андерс, ні Калле не були коло Садиби від тієї пам'ятної середи. Відтоді, як їх завернув дядько Б'єрк. А тепер їх посіла нездорова цікавість: чому б не поглянути на те місце, коли вже вони тут!

— Тільки без мене, — твердо сказала Єва-Лотта.

Вона краще помре, ніж ще раз піде на ту стежку в ліщинових кущах. Та як Андерс і Калле мають бажання, вона їх не тримає. Вона залишиться в Садибі, тільки щоб потім хлопці зайшли по неї.

— Гаразд, ми вернемось хвилин за десять, — сказав Калле.

І вони пішли.

Залишившись сама, Єва-Лотта заходилася опоряджати покої. Подумки вона вмеблювала весь будинок і заселила його великою багатодітною родиною. Бо ж Єва-Лотта була одначка, і ніщо їй так не подобалось, як малі діти.

Ось тут їдальня, уявляла собі Єва-Лотта. Посередині стіл. Родина така велика, що ледве вміщається коло нього. Кристер і Кристіна зчинили бійку, і їх випроваджено до дитячої кімнати. Бертіль іще такий малий, що мусить сидіти на високому дитячому стільчику, аби досягти до столу. Мама годує його. Лишенько, як він обляпався! Он старша сестра Ліліан, вона така вродлива, має чорні коси й темні очі, а ввечері вона влаштовує бенкет. Тут, у вітальні. Стоятиме під люстрою у білій шовковій сукні та блискатиме очима.

Єва-Лотта заблискала очима: вона була старша сестра Ліліан.

Якраз нині з Упсали приїжджає старший брат Клас, він здав свої екзамени. Господар такий радий, що стоїть біля вікна й виглядає надвір, чекаючи на сина.

Єва-Лотта поважно надимає живіт і стає господарем, що біля вікна виглядає свого сина.

І диви — син уже йде. Такий гарний, хоч міг би бути трішки молодший.

Минула довга хвилина, поки Єва-Лотта з уявного світу вернулася до дійсності й збагнула, що то не старший брат Клас ступає сягистими швидкими кроками, а живий-живісінький чоловік. Єва-Лотта засміялася про себе. А що, якби вона взяла та й гукнула йому: "Привіт, Класе!"

Ось він звів очі й помітив її у вікні. Він здригнувся, той старший брат Клас, очевидно, йому зовсім не сподобалося, що господар стоїть і дивиться на нього. Він зразу пішов швидше. Куди швидше.

Але раптом зупинився й повернув назад. Еге ж, повернув назад!

Проте Єва-Лотта не хотіла більше йому заважати. Вона пішла собі до їдальні поглянути, чи Бертіль уже впорався з кашею. Ще не впорався, і старша сестра Ліліан

трішки йому допомогла. Вона так пильно годувала дитину, що навіть не почула, як відчинилися двері. І аж скрикнула з подиву, коли, звівши очі, побачила, що до покою зайшов старший брат Клас.

— Доброго ранку, — привітався він — той старший брат Клас, чи хто там іще.

— Доброго ранку, — відповіла Єва-Лотта.

— Мені здалося, що я побачив у вікні одну свою знайому, — сказав старший брат Клас.

— Ні, то ви мене бачили, — спокійно відповіла Єва-Лотта.

Він пильно подивився на неї.

— А хіба ми ніколи не зустрічалися? — спитав він.

Єва-Лотта похитала головою.

— Ні, я не пригадую, щоб коли вас бачила.

"Я впізнаю його серед тисячі людей", — заявила була Єва-Лотта. Але тоді вона не знала, як може змінитися той, хто поголить вуса й коротко постриже свого довгого чуба. Крім того, чоловік, що трапився їй тоді на стежці й назавше закарбувався в пам'яті, вбраний був у темно-зелені габардинові штани, і вона не могла уявити собі його в іншому одязі. А старший брат Клас був у сірому, в дрібну крапку костюмі.

Якийсь час він дивився на неї неспокійними очима, а тоді спитав:

— А як же тебе звати, панночко?

— Єва-Лотта Лісандер, — відповіла Єва-Лотта. Старший брат Клас кивнув головою і собі сказав:

— Єва-Лотта Лісандер.

Єва-Лотта й гадки не мала, як їй пощастило, що вона не впізнала старшого брата Класа. Навіть убивця без потреби не стане кривдити дитини. Але той чоловік поклав собі будь-що виплутатися з біди. Він знав, що якась дівчинка, на ймення Єва-Лотта Лісандер, може його занапастити, і ладен був піти на все, аби не допустити до такого. І ось вона стоїть перед ним, та Єва-Лотта Лісандер! Він міг заприсягтися, що впізнав її, тільки-но вгледів у вікні її біляву голову. А вона спокійнісінько заявляє, що зроду його не бачила. Він відчув таку полегкість, що мало не закричав з радощів. Він спекався цієї маленької базіки, яка завдала йому стільки клопоту, спекався страху, що несподівано може вигулькнути Єва-Лотта Лісандер, приїхати в сусіднє містечко, де він мешкав. Може показати на нього пальцем і заявити: "Ось убивця!"

Але вона його не впізнала, отже й не буде свідчити на нього, не покаже пальцем! Це була величезна полегкість, він навіть зрадив, що дівчинка не з'їла того шоколаду, який він їй послав і про який стільки писали газети.

Старший брат Клас хотів уже йти собі. Йти і ніколи більше не повертатись до цього проклятого місця! Та як він уже взявся за клямку, його посів сумнів. Чи, бува, не майстерна артистка ця дівчинка, чи не прикидається вона, що не впізнала його? Він скося позирнув на неї. Але на вустах у Єви-Лотти була приязна усмішка, а її дитячі очі були щирі й відверті, в них не було облуди, це він добре бачив, хоч не дуже розумівся на щирості. Про всяк випадок він ще спитав:

— А що ти тут робиш сама?

— Я не сама, — радісно відповіла Єва-Лотта. — Зі мною прийшли Андерс і Калле. Мої приятелі, розумієте?

— Ага, ви тут граєтеся, — сказав старший брат Клас.

— Ні, — заперечила Єва-Лотта, — ми тільки шукали тут папірця.

— Папірця? — перепитав старший брат Клас, і погляд його посуворішав. — Ви шукали папірця?

— Еге ж, страх як довго шукали, — відповіла Єва-Лотта, вважаючи, що година — це надто багато часу, коли його згаяно на жалюгідну карту Червоних Троянд. — Ви собі не можете уявити, скільки ми шукали. Та нарешті таки знайшли.

Старший брат Клас тяжко зітхнув і так стиснув клямку, що аж кісточки побіліли.

Він пропав! Ці дітлахи таки знайшли вексель, якого він сам стільки шукав і нині востаннє приїхав пошукати. Він пропав, і саме тепер, коли думав, що йому вже ніщо не загрожує! Ох, як хочеться немилосердно потрощити все, що стоїть йому на заваді! Він тішився був, що дівчисько уникнуло своєї гіркої долі, не отруїлося шоколадом. Тепер він уже не тішився, тепер він почував тільки холодну лють, як тоді, останньої середи в липні!

Однак він опанував себе. Ще не все втрачено. Він повинен добути того папірця, конче повинен, добути!

— А де ж Андерс і Калле? — спитав він якомога безтурботніше.

— О, вони зараз прийдуть, — відповіла Єва-Лотта. Вона визирнула у вікно й додала:

— Он уже йдуть.

Старший брат Клас стояв позад неї, щоб і собі подивитися. Він стояв так близько, що як Єва-Лотта повернула голову й мимохіть глянула вниз, то побачила його руку. І впізнала її! Упізнала! Тонку руку, густо вкриту чорними волосками. Так, тепер вона впізнала, хто був старший брат Клас, і жах прикував її до місця. Кров відлинула їй з обличчя, щоб за мить знову приплинути так нагально, аж у вухах задзвеніло. Добре, що вона стояла до нього спиною, що він не міг помітити її сповнених жаху очей і губ, які почали тремтіти з німого плачу. І водночас було так страшно через те, що старший брат Клас стояв за плечима, і вона не знала, що він робить.

Та он ідуть Андерс і Калле, хвалити Бога! Вона не сама на світі! Ті дві постаті у збляклих синіх штанцях, у не вельми чистих сорочках, з розкуйовдженими губами з'явилися, немов рятівники. Лицарі Білої Троянди!

Але ж і вона — лицар Білої Троянди, отже, не має права розгублюватися. Євин-Лоттин мозок так гарячково працював, що їй здавалося, ніби чоловік, який стояв позад неї, міг усе чути. А він не повинен здогадатися, що вона його впізнала. Хоч би там що, а їй треба вдавати безжурну.

Єва-Лотта відчинила вікно й висунулась у нього. В очах її світився страшний розпач, та хлопці надворі нічого не помітили.

— Увага, вони зараз будуть тут! — гукнув Андерс, угледівши Єву-Лотту.

Старший брат Клас здригнувся. Невже поліція йде по вексель, що його знайшли

діти? В кого ж із них вексель може бути? О, треба поспішати! Часу мало, а те, що він задумав, слід робити негайно.

Злочинець ступив до вікна. Краще б йому не показуватись, та іншої ради не було. Старший брат Клас приязно усміхнувся до хлопців надворі.

— Привіт! — сказав він.

Хлопці запитально глянули на нього.

— Чого ж ви залишили свою даму саму? — мовив він, надаремне силкуючись надати своєму голосові жартівливого тону. — Мені довелося зайти і трішки розважити Єву-Лотту, поки ви бігаєте й збираєте папір, чи що ви там робите.

На таке важко було щось відповісти. Андерс і Калле мовчки очікували.

— Заходьте, хлопці, — вів далі чоловік у Єви-Лотти за плечима. — Я маю справу до вас. Можна заробити грошей!

Тепер Андерс і Калле пожвавішали. Якщо можна заробити грошей, то вони завше готові.

Але чого це Єва-Лотта так чудно дивиться на них? І дає таємний знак Білої Троянди, що означає небезпеку! Андерс і Калле розгублено спинилися.

А Єва-Лотта враз заспівала:

Настало літо, сонце сяє...

Голос у неї тремтів, однак вона не припиняла своєї веселої пісеньки, тільки змінила слова:

— У-боб-и-вов-цоц-я! — співала вона.

Наче звичайна собі нісенітниця, що її діти люблять вигадувати, та Калле й Андерс скам'яніли з жаху, наче громом прибиті. Однак небавом вони отямились і ніби несамохіть ущипнули себе за вухо. Той таємничий знак Білої Троянди означав, що вони все зрозуміли.

— Ходіть-бо швидше! — нетерпляче квапив їх чоловік у вікні.

Хлопці все вагалися. Нараз Калле повернувся й швидкою ходою рушив у поближні кущі.

— Ти куди? — розсердився незнайомиць. — Не хочеш заробити грошей?

— Хочу, — відповів Калле. — Я тільки скочу в своїй потребі, хіба не можна?

Незнайомиць кусав губи.

— То швидше! — гукнув він.

— Еге ж, зараз вернуся.

І за хвилю Калле вернувся, застібаючи на ходу штани. Андерс стояв на тому самому місці, йому навіть на думку не спало залишити Єву-Лотту саму в біді. Він повинен зайти в будинок, до вбивці, та краще вже почекати на Калле і піти разом.

І ось вони зайшли до вітальні, де старша сестра Ліліан намірялася влаштувати бенкет. Андерс підступив до Єви-Лотти й поклав їй руку на плече. Тоді глянув на її ручного годинника і сказав:

— Ой лишенько, як уже пізно! Нам треба бігти додому.

І потяг Єву-Лотту до дверей.

Та коли вони сподівалися, що старший брат Клас так легко їх відпустить, то помилились. Він раптом став у дверях, заступивши їм дорогу, і сказав:

— Постривайте хвилю! Нема чого вам поспішати.

Старший брат Клас помацав рукою задню кишеню. Ось він. Від тієї злочасної середи Клас завше носить із собою револьвера. Про всяк випадок.

Думки плуталися йому в голові. Жах і лють скаламутили глузд. Звісно, він жахнувся того, що мав зробити. Але сумніву не було. Він почав велику гру й мусить довести її до кінця, навіть якщо ця гра коштуватиме ще кількох людських життів.

Він дивився на дітей і ненавидів їх за те, що мусив зробити. А зробити мусив, бо тепер троє свідків зможуть розповісти, який на вигляд той чоловік, що відняв у них вексель.

Ні, він подбає, щоб діти ніколи не змогли розповісти про це. Подбає, хоч сам тремтить зі страху. Та спершу дізнається, в котрого з них папірець, аби потім не гаяти часу й не трусити їхніх кишень.

— Слухайте, — мовив він хрипким глухуватим голосом. — Ви тут знайшли папірець. Давайте його сюди. Він мені потрібен. Ану, мерщій!

Діти вражено пороззявляли роти. Вони б не так здивувались, якби він звелів їм хором заспівати "Зайчику-побігайчику". А може, їм учулось? Щоправда, вони знали, що серед убивць трапляються божевільні, але навіть навіженому навряд чи могла знадобитися мапа Червоних Троянд із написом: "Копайте тут!"

"Дідько з ним, нехай бере собі мапу, якщо вона йому така потрібна", — міркував Андерс, що мав карту в кишені.

Однак у найкритичніші хвилини все-таки найкраще міркував Калле. Він миттю збагнув, якого папірця вимагає від них убивця. І відразу йому стало зрозуміле й усе інше. Калле ніби читав злочинцеві думки. Цей тип спокійно вбив людину і тепер, мабуть, теж озброєний. Одного свідка він уже пробував спекатись затруєним шоколадом. Калле втямив, як у них мало шансів вийти звідси живими. Навіть коли Андерс віддасть папірця і їм пощастить переконати вбивцю, що вони навіть не бачили векселя, то все одно їм край. Бо ж убивця напевне розуміє, що зрадив себе. І якщо він хотів позбутися одного свідка, то тим паче не залишить аж трьох свідків, що могли б його впізнати.

Звісно, Калле не думав про все це так докладно, він тільки розумів, що їм загрожує, і похолов зі страху. Та він сердито сказав сам собі: "Потім будеш боятись, якщо тільки настане те "потім".

А тепер треба виграти час, ох як треба!

Андерс уже хотів витягти мапу з кишені, аж раптом Калле стусонув його під ребра й засичав.

— Нон-е тот-рор-е-боб-а!

— Ви чули, що я сказав! — мовив старший брат Клас. — У кого з вас папірець?

— Тут його нема, — відповів Калле.

Андерс радше віддав би цьому типові мапу, може, тоді б цей тип їх відпустив. Але ж

він розумів, що Калле краще знає, як треба поводитись із злочинцями. Тому змовчав.

Чоловік біля дверей осатанів.

— А де ж? — верескнув він. — Давайте його! Калле гарячково міркував. Як він скаже, що

папірець у поліції, чи дома в Єви-Лотти, чи десь надворі в Преріях, то їм буде край. Він розумів, що їм нічого не загрожує доти, доки вбивця сподівається відібрати папірця.

— Ми сховали його на верхньому поверсі, — повагавшись, заявив Калле.

Старший брат Клас весь тремтів. Він витяг із задньої кишені револьвера, Єва-Лотта заплющила очі.

— Швидше! — крикнув старший брат Клас. — Може, така цяцька трохи вас піджене!

І він погнав дітей із вітальні, де старша сестра Ліліан мала ввечері влаштувати бенкет.

— Нон-е поп-о-сос-поп-і-шош-а-йой-тот-е, — прошепотів Калле. — Зоз-а-рор-а-зоз поп-рор-и-йой-дод-е поп-о-лол-і-цоц-і-я.

Андерс і Єва-Лотта вражено глянули на нього. Як це поліція може зараз прийти? Невже він гадає, що може передавати свої думки на відстані? А все ж вони слухняно пішли повільніше: ледве переставляли ноги й спотикалися об кожний поріг. Андерс навіть посковзнувся й упав зі сходів, як раніше, тоді, тисячу років тому, коли вони билися з Червоними Трояндами.

Старший брат Клас просто нетямився з люті. Йому страх як кортіло поквитатися з цими вилупками! Але спершу він повинен забрати вексель. О, як він їх ненавидів! Здавалось, вони й самі не знали, в якому кутку сховали папірця.

А діти, не поспішаючи, ходили з покою до покою й стурбовано проказували:

— Ні, не тут!

Легше було б гнати перед собою череду здичавілої худоби. Клятущі діти спинялися то висякатись, то почхати, то поплакати — тобто здебільшого, звісно, ревла дівчинка.

Нарешті вони опинилися в невеличкому покої з обдертими шпалерами XVIII сторіччя. Єва-Лотта знову схлипнула, згадавши, що колись їх із Калле замкнули тут — давно-предавно, як вони ще були молоді й щасливі.

Калле почав нишпорити вздовж стін.

— Мабуть, і тут нема, — сказав він.

— Еге, я теж думаю, що не тут, — підтримав його Андерс.

Але то була остання кімната в будинку! Старший брат Клас несамовито заверещав:

— Надумали обдурити мене, га? Гадаєте, що я не розумію? Послухайте: негайно давайте мені папірця! А як забули, де він, то нарікайте на себе. Як за п'ять секунд не буде папірця, я постріляю всіх трьох.

Він став спиною до вікна й націлився в дітей. Калле збагнув, що вбивця не жартує й зволікати довше не можна. Він кивнув Андерсові.

Андерс підійшов до стіни, з якої клаптями висіли шпалери, витяг руку з кишені й на мить засунув за шпалери. А як витяг назад, у ній був папірець.

— Ось він, — сказав Андерс.

— Чудово, — втішився старший брат Клас. — Стійте там, де стоїте, а ти подаси мені папірця.

— Поп-а-дод-а-йой-тот-е нон-а поп-і-дод-лол-о-гог-у, я-кок я чоч-хох-нон-у! — тихо мовив Калле.

Андерс і Єва-Лотта помацали себе за кінчик вуха — мовляв, зрозуміли.

Старший брат Клас чув, що діти базикають якусь нісенітницю, але тепер йому було байдуже. Скоро вони замовкнуть — як тільки він дістане папірця, їм буде кінець.

Він простяг руку й узяв від Андерса папірця, весь час тримаючи напоготові револьвера. Пальці в нього тремтіли, як він почав однією рукою розгортати зім'ятий вексель.

Вексель? Хіба це вексель? "Копайте тут!" — на векселях такого не пишуть. Першу мить він нічого не міг збагнути, і тоді Калле щосили чхнув.

Діти враз упали на підлогу. Калле й Андерс кинулись уперед і схопили старшого брата Класа за ноги. Він верескнув і гепнувся додолу. Револьвер випав йому з руки, і Калле встиг його схопити, на коротеньку мить випередивши злочинця.

Так, знаменитий детектив Блюмквіст роззброїв убивцю! Хіба це було йому в первину? І щоразу він залагоджував усе спритно й вишукано. Тоді націляв зброю на злочинця й казав: "Не так прудко, добродію!"

Певне, він і тепер так повівся? Зовсім ні. Геть переляканий, він схопив ту диявольську чорну річ і пошпурив у вікно, аж шибка розлетілася в друзки. Не вельми розважний вчинок як на знаменитого детектива. Саме тепер йому добре було б мати револьвера. Та, щиро казати, знаменитий детектив Блюмквіст панічно боявся всякої зброї, крім своєї власної рогачки. А взагалі, то він, мабуть, добре зробив. Револьвер у руці тремтячого хлопчика навряд чи був би зброєю проти осатанілого вбивці.

Скоро вони помінялися б ролями. Тому найкраще було викинути револьвера, щоб ніхто його не міг дістати.

Старший брат Клас схопився й скочив до вікна подивитися, куди впав револьвер. То була фатальна помилка, і лицарі Білої Троянди поспішили скористатися з неї. Вони щодуху кинулись до дверей. До єдиних дверей у цілому будинку, що справді мали замок. Лицарі Білої Троянди знали це з власного гіркого досвіду.

Старший брат Клас метнувся за ними, та діти були спритніші. Перед самим його носом їм пощастило зачинити двері. Вони щосили підперли їх ногами, щоб Калле міг повернути ключа. Злочинець у покої ревів і термосив двері. Калле вийняв ключа, на той випадок, коли б старший брат Клас також знав, як відчиняти двері, замкнені ззовні.

Діти стрімголов кинулись униз гарними сходами XVIII сторіччя, й досі тремтячи всім тілом. Вони разом пропхалися в двері вниз у неоглядки помчали в Прерії.

Раптом Калле спинився й сказав, мало не плачучи:

— Треба забрати револьвера.

Він знав, що знаряддя вбивства треба зберегти. Але ту мить, як вони завертали за ріг, щось гепнуло на землю таки перед ними. То стрибнув із вікна старший брат Клас.

Стрибнув з височини п'ять метрів — та хіба в такому безвихідному становищі зважатимеш на височину! Упав він щасливо й відразу схопив револьвера. Тепер він уже не буде з ними панькатися!

Щоправда, поки він брав револьвера, діти шаснули за ріг. Та байдуже! Тепер уже їм недовго бігати. Зараз він...

І враз старший брат Клас почув голос, що в ньому бриніли й радощі й сльози. Євин-Лоттин голос:

— Поліція! Он вони! — кричала дівчинка. — Ой, швидше! Дядьку Б'єрку, швидше!

Старший брат Клас позирнув у Прерії. Так, ідуть, клятенні, ціла зграя!

Тепер уже пізно рахуватися з дітьми. Та, може, ще не пізно втекти? Він захлипав з переляку. Так, він повинен утекти! Бігом до машини! Вскочити в неї — і драла, якомога далі, в чужі краї!

Вбивця кинувся туди, де стояла його машина. Він мчав щодуху — адже за ним гналася поліція, достоту як у тих снах, що він бачив останнім часом.

Але вона його не спіймає. Вона ще далеко. Аби тільки добігти до машини, а тоді нехай спробують його догнати! Ось і машина, його люба машина, його порятунок! Долаючи останні метри, він відчув дику радість.

Убивця вставив ключика і завів мотор. Прощавайте, всі, хто хотів перешкодити йому. Прощавайте навіки.

Однак його машина, його люба машина, що звичайно летіла, як птах, тепер ледве повзла, мов німечний каліка. Він вилаявся крізь зуби й заплакав з люті. Тоді виглянув і побачив, що всі чотири шини проколені!

А переслідувачі підходили чимраз ближче. Невпинно, але обережно. Вони, мабуть, розраховували, що злочинець озброєний, тому перебігали, кривуляючи від куща до куща, від каменя до каменя. Проте невинно наближались.

Злочинець вискочив із машини. Він міг вистріляти в них усі кулі, але не вистріляв. Він уже знав, Що його однаково впіймають.

Неподалік за густими кущами був замулений ставок, що не висихав навіть у літню спеку. Старший брат Клас знав про нього — адже він часто приїздив сюди. Тепер він кинувся до ставка і втопив у баговинні свого револьвера. Знаряддя вбивства не повинне попасти до рук поліції, не повинне свідчити проти нього.

Потім, далеко обійшовши кущі, старший брат Клас повернувся до своєї машини і став біля неї. Тепер він готовий. Нехай поліція бере його.

16

Комісар нахилився вперед, пильно вдивляючись у блілого чоловіка, через якого йому спішно довелось повернутися сюди.

— А чи не краще признатися? — лагідно сказав він. — Ми ж знаємо, що то ви вбили Грена. Знаємо, що ви послали Єві-Лотті Лісандер той шоколад. Як було б добре, коли б ви все розповіли й поклали край цим ненастанним допитам.

Але чоловік зарозуміло правив своєї, що він не причетний до вбивства, що навіть не знав старого Грена, а тим паче не посилав шоколаду якійсь там Єві-Лотті Лісандер.

Комісар уже вкотре спитав його, чого ж тоді в Преріях він кинувся тікати, угледівши поліцію, якщо в нього чисте сумління?

Чоловік був дуже роздратований, що йому знову й знову доводиться пояснювати те саме. Він кинувся тікати, бо діти зчинили такий галас, наче він їх скривдив. Мабуть, вони не зрозуміли його жартів. Авжеж, він зробив дурницю, що кинувся тікати, але ж комісар сам добре знає, що загрожує тому, на кого ляже підозра, ніби він скривдив дітей. Але ж потім він спинився й почекав на поліцію. Може, він справді трохи нерозважно затіяв гру з дітьми. Дівчинка розповіла йому про папірець, про якусь малу, знайдену в будинку, і він жартома хотів їх трохи налякати, удав, ніби хоче відняти мапу й сам відкопати скарб. Адже комісар сам бачив ту мапу й знає, що це правда. Діти не збрехали, він цілився в них з револьвера, але ж револьвер не був наладований, добродію комісаре!

Комісар поцікавився, де ж той револьвер.

Еге ж, чоловік теж хотів би знати, бо то був добрий револьвер, він його дістав у спадок від батька. Але один із тих хлопчаків викинув револьвер у вікно — аж смішно, як поважно поставились діти до його жарту, — й опісля він уже не бачив револьвера. Якийсь інший паскудник узяв зброю, може, той самий, що порізав у машині шини.

Комісар похитав головою:

— Брехати ви вмієте, юначе. Та не забувайте про одне: Єва-Лотта Лісандер запевняє, що ви та сама особа, яку вона зустріла в Преріях через кілька хвилин по тому, як убито Грена.

Юнак зневажливо засміявся й сказав:

— Тоді дуже дивно, що вона балакала зі мною, наче ми найкращі приятелі, розповіла про мапу й про своїх друзів — про все. Чи, може, вона любить розмовляти з убивцями?

Комісар трохи помовчав, а тоді озвався:

— Ваша служниця сказала нам, що ви поголили вуса. Другого дня після вбивства. Як так вийшло?

Юнак кивнув на комісарове поголене обличчя:

— А хіба ви ніколи не запускали собі вусів? А тоді голили, як вони вам набридали. І я поголив свої, як вони мені набридли. Але ж я не винен, що нещасного діда спіткала куля якраз за день перед тим.

— Авжеж, — сказав комісар. — Можу ще вас повідомити, що вчора у вашому помешканні зроблено обшук. І в шафі, аж у кутку, знайдено темно-зелені габардинові штани. А ви, певне, чули, що поліція ось уже два тижні шукає чоловіка в темно-зелених габардинових штанах?

Спійманий ще дужче зблід, але відповів так само зарозуміло, як і перше:

— Я беруся знайти серед своїх знайомих принаймні кількох осіб, що мають темно-зелені габардинові штани. І я ніколи не чув, що за це карають.

Комісар знову похитав головою:

— Як вам ще не набридли, юначе.

Ні, юнакові не набридло. Він так завзято брехав, що вже й комісарові починав уриватися терпець, хоч серед поліції комісар славився своєю витримкою. Старший брат Клас був дуже впертий. Авжеж, диво дивне — виявилось, що він справді звався Класом. Єва-Лотта не помилилася.

Драматичні події в Садібі перепинили війну Троянд. Знову налякані матері не пускали дітей із дому. А діти й не просилися — такі були вражені останніми своїми пригодами. Тож Червоні та Білі Троянди сиділи в пекаревому садку й згадували жахливі хвилини, що їх пережили в Преріях. Усі знову вихваляли Калле за кмітливість. Бо ж він таки добре порадив. Капле й Андерс тоді знали, що Червоні Троянди недалеко, бачили, як вони припишкли в кущах. І Калле помчав просто до них і коротко, ясно наказав:

— Убивця в Садібі. Біжіть у поліцію! А один нехай проколе шини в його машині, що стоїть за поворотом!

Минула ще одна доба, відколи почався допит старшого брата Класа, і комісарові геть-таки уривався терпець.

День випав сльотливий. Бенка сидів дома й давав лад своїм маркам. Властиво, Бенка був тихий, сумирний хлопець, зате його кумир мав дуже войовничу вдачу. То був Сікстен. А за Сікстена Бенка ладен був на все пуститися. Сікстенів приклад зробив із нього більш-менш пристойного лицаря Червоної Троянди. Але такого сльотливого дня можна було з чистим сумлінням посидіти вдома, і Бенка заходився давати лад своїм маркам, замилювано роздивляючись на них своїми трохи короткозорими очима.

Він мав досить велику колекцію шведських марок і саме намірявся доклеїти в альбом кілька нових, як в око йому впав зім'ятий конверт. Еге ж, це той конверт, що він його недавно знайшов на вулиці біля пекаревого будинку. На конверті була нова марка. Бенка ще навіть такої не бачив.

Він розгорнув конверта, що його був кинув у коробку з ненаклеєними марками. Адресу надруковано на машинці: "Панні Єві-Лотті Лісандер". Так, їй тоді приходило багато листів. Бенка зазирнув усередину. Звісно, конверт порожній! Тоді знову замилювався гарною маркою. Хтозна, звідки прийшов лист, бо на штампі стоїть тільки "ПВ"— тобто "поштовий вагон". Але число добре видно.

І раптом йому сянула думка: а що, як це той конверт, якого шукала поліція? Треба згадати — здається, Єва-Лотта одержала шоколад того дня, як Білі Троянди сиділи в альтанці й Сікстен послав його образити їх. Еге ж, таки того дня! І конверт він тоді знайшов. Який же він дурень, що досі не роздивився його як слід!

За дві хвилини Бенка вже був у Сікстена, що сидів дома й грав із Йонте в шахи. Ще за дві хвилини вони були вже в Єви-Лотти, що на горищі разом з Андерсом і Калле переглядала комікси в тижневиках та дослухалася, як по даху тарабанить дощ. А за дальші дві хвилини вони примчали до поліції, однак минуло цілих десять хвилин, поки змокле до рубця товариство втовкмачило дядькові Б'ерку та комісарові, чого воно прийшло.

Комісар роздивився на конверт у збільшувальне скло. Літера "т" в машинці, певне,

була пошкоджена: над кожним "т" видніла малесенька шапочка.

— Діти мов цуценята, — зауважив комісар, коли вони пішли. — Нишпорять скрізь і тягнуть додому різний мотлох, а часом принесуть і щось корисне.

Конверт і справді виявився дуже корисний. Старший брат Клас теж мав друкарську машинку, і коли побачили, що літера "т" на ній була з такою самою шапочкою, як на конверті, комісар вирішив, що загнав злочинця в тісний кут.

Однак спійманий і далі вперто не признавався. Очевидно, доведеться арештувати його на підставі попередніх доказів.

Сікстен зробив нову мапу з написом: "Копайте тут!" І одного чудового вечора передав її лицарям Білої Троянди в пекаревому садку.

— Еге ж, "копайте тут!" — сказав Андерс, коли Сікстен тицьнув йому мапу. — А що скаже твій тато, як і ми прийдемо довбати його моріжок?

— А хто сказав, що то моріжок? — відповів Сікстен. — Дотримуйтесь докладно мали, і я запевняю, що тато нічого не скаже. А ми з Бенкою і Йонте тим часом скупаємося.

Білі Троянди вирушили в поштарів садок. Вони відміряли стільки ступнів, як зазначено на мапі, і врешті опинилися на пустищі край садка.

Всі троє швидко заходились копати й радісно вигукували щоразу, як натрапляли лопатою на камінь, сподіваючись, що то коробка. Але щоразу розчаровувалися й копали далі, геть спітнілі. І аж як перекопали майже ціле пустище, Калле раптом гукнув:

— Ну, нарешті знайшли!

Він витяг коробку, що її підступні вороги сховали аж у самому кінці пустища.

Андерс і Єва-Лотта покидали лопати. Єва-Лотта витерла з коробки землю хусточкою, а Андерс узяв ключа, що висів у нього на грудях. Коробка була незвично легка. А що, як Червоні Троянди допасували ключа й украли частину скарбів? Білі Троянди хотіли відразу ж подивитися, чи нічого не пропало.

Та в коробці взагалі не було скарбів. Самий папірець, а на ньому негідною Сікстеновою рукою написано:

"Копайте далі так, як почали! Лишилося копати кілька тисяч миль, і ви попадете до Нової Зеландії. Можете звідти й не вертатися!"

Білі Троянди заревли з люті. Почувся радісний сміх, і з-за кущів вийшли Сікстен, Бенка і Йонте.

— Шахраї! Що ви зробили з нашими паперами? — крикнув Андерс.

Сікстен ляскав себе по колінах і довго ще за сміхом не міг і слова вимовити.

— Сліпаки! — врешті сказав він. — Думаєте, що нам потрібні ваші паршиві папери? Вони лишилися в шухляді на горищі разом з іншим мотлохом. Ех ви, нічого не бачите й не чуєте!

— Де ж їм, адже вони копають, — вдоволено сказав Йонте.

— Та й гарно ж ви копаєте! — мовив Сікстен. — Тепер тато буде радий і вже не дорікатиме мені цим пустищем. А мені страх як не хотілось братися до нього такої

спеки.

— Аякже! Ти так ревно копав, шукаючи Мумрика, що, певне, й досі є мозолі на руках, — відплатив йому Калле.

— Це вам дорого коштуватиме, панове, — погрозив Андерс.

— Будьте певні, — додала Єва-Лотта, ховаючи брудну хусточку до кишені.

А це що? У ріжку в кишені щось муляло. Якийсь папірець. Єва-Лотта витягла його й розгорнула. Вгорі стояв напис: "Вексель". Єва-Лотта засміялася.

— Ну, ви бачили таке! — вигукнула вона. — Ось той вексель. Лежав собі в кишені, поки вони шукали його по кущах у Преріях. Я ж завше казала, що з цими векселями виходить якась комедія.

Єва-Лотта ще раз поглянула на папірець.

— "Клас"— прочитала вона. — Збігається. А він гарно підписується.

По тому Єва-Лотта зім'яла папірця в кульку й викинула в траву, де його підхопив теплий вітер.

— Тепер його все одно спіймано, то байдуже, як він підписується.

Калле охнув і кинувся ловити коштовний папірець. Тоді докірливо позирнув на Єву-Лотту.

— Скажу тобі, Єво-Лотто, одне. Якщо ти й далі розкидатимеш такі папірці, то не буде з тебе пуття.

17

— Сос-лол-а-вов-а Чоч-е-рор-вов-о-нон-і-йой Тот-рор-о-я-нон-дод-і! — невпевнено сказав Сікстен. — Яка ж проста мова, коли добре подумати!

— Це ти тепер так кажеш, коли знаєш її таємницю, — мовив Андерс.

— До того ж вам треба навчитися говорити в сто разів швидше, — сказав Калле.

— А не так: сьогодні один склад, а завтра другий, — додала Єва-Лотта. — Треба торохтіти, як кулемет.

Усі лицарі Білої та Червоної Троянди сиділи на горищі в пекарні, і Червоні Троянди допіру прослухали перший урок розбійницької мови. Бо, добре поміркувавши, Білі Троянди збагнули, що їхній громадянський обов'язок — звирити Червоним Трояндам таємницю тієї мови. Вчителі в школі завше проповідували, що знання чужих мов дає велику користь. Ох, яка ж то щира правда! Бо що б зробили Андерс, Калле та Єва-Лотта в Садібі, якби не знали розбійницької мови? Калле міркував про це кілька день і врешті сказав Андерсові та Єві-Лотті:

— Ми не маємо права допускати, щоб Червоні Троянди скніли в такому невігластві. Вони ж пропадуть, як їм доведеться зіткнутись з убивцею!

Тому Білі Троянди і влаштували на горищі курси розбійницької мови. Сікстен з англійської мав певну двійку, і йому б з ранку до вечора кувати англійську граматику, щоб перездати екзамен. Однак він уважав, що куди важливіше знати розбійницьку мову.

— Англійську мову знає майже кожен убивця, — заявив він, — то ж яка з неї користь? А без розбійницької мови каюк!

Ось чому він, Бенка і Йонте годинами сиділи серед мотлоху на горищі і вправлялися, аж зворушливо було дивитися на них.

Урок перебив Євин-Лоттин тато, що вийшов сходами з пекарні. Він подав Єві-Лотті цілу тацю свіжих булочок і сказав:

— Допіру телефонував дядько Б'єрк, повідомив, що вернувся Великий Мумрик.

— Чоч-у-дод-о-вов-о! — вигукнула Єва-Лотта і взяла собі булочку. — Гайда до дільниці!

— Воно то чоч-у-дод-о-вов-о, — погодився пекар. — Але будьте вже обережніші з тим Мумриком.

Геть усі лицарі запевнили, що будуть обережніші. І пекар поволі рушив сходами вниз.

— До речі, можу вам сказати, що той Клас нарешті признався, — додав пекар уже внизу.

Так, старший брат Клас признався. Не міг же він заперечити, що то його вексель.

Отже, настала врешті хвилина, якої він так боявся, про яку думав протягом багатьох сповнених жахом ночей. Хвилина, коли буде доведена його вина і він муситиме спокутувати свій злочин.

Старший брат Клас уже багато років не мав спокою. Ненастанна потреба грошей, що спонукала його до сумнівних стосунків з Греном, зробила з нього безпорадну, зацьковану людину, яка ні на хвилю не почувалася спокійною. А після жахливої середи наприкінці липня неспокій змінився нестерпним жахом, що не покидав його ні вдень ні вночі.

Як йому не боятися тепер, коли він мусив признатись до злочину й приготуватися до довгої багаторічної кари? Може, страх остаточно пригнітив його?

Ні, хоч як дивно, а старший брат Клас уперше за довгі роки відчув спокій. Коли він признався й дав полегкість своєму сумлінню, то відчув такий великий спокій, якого зроду ще не знав. На хвилю йому стало шкода своєї молодості, і він ухопився тремтячими руками за велику, тверду комісарову долоню, немов шукаючи в нього підтримки, але вже не відчував страху. Потім поринув у глибокий спокійний сон, що на якийсь час дозволив йому забути про свій злочин.

Він саме спав, як Білі та Червоні Троянди ввірвалися до дільниці по Великого Мумрика, і не чув їхніх збуджених голосів, коли вони оточили поліцая Б'єрка, бажаючи швидше забрати свій клейнод.

— Великий Мумрик... — Б'єрк трохи почекав з відповіддю. — А Мумрика тут нема.

Діти вражено витріщилися на нього. Як нема? Адже він сам зателефонував, що Мумрик вернувся. Дядько Б'єрк поважно глянув на них.

— Шукайте над землею, — врочисто сказав він. — Нехай пташки небесні покажуть вам шлях! Спитайте ворон, чи не бачили вони шановного Мумрика.

Дитячі личка Троянд засяяли усмішками. А Йонте сказав, аж захилинаючися радістю:

— Чоч-у-дод-о-вов-о! Війна триває!

— Війна триває, — рішуче сказав Бенка.

Єва-Лотта захоплено подивилась на дядька Б'єрка. О, як йому личив мундир! Б'єрк намагався надати поважного виразу своєму по-хлоп'ячому пустотливому обличчю.

— Дядьку Б'єрку, — сказала Єва-Лотта, — якби ви не були такі страшенно старі, то могли б узяти участь у війні Троянд.

— Еге ж, і були б Червоною Трояндою! — сказав Сікстен.

— Ніколи в світі, — заперечив Андерс. — Білою!

— Боронь боже, — сказав Б'єрк. — Такі небезпечні речі вже не для мене. Тиха, спокійна робота в поліції найкраще пасує такому дідуганові, як я.

— Ну що ви, часом треба ризикувати! — сказав Калле й випнув груди.

Через кілька годин після того Калле лежав у своїй улюбленій позі під грушею й розмірковував, що означає ризикувати. Він заглибився в свої роздуми, втупивши очі в хмари, що пливли по небі, і майже не помітив, як його уявний співрозмовник тихенько наблизився й сів коло нього.

"Я чув, що пан Блюмквіст знову спіймав злочинця", — улесливо сказав він.

Калле Блюмквіст раптом розсердився.

"Невже? — вигукнув він, злісно дивлячись на свого уявного співрозмовника, що його ніяк не міг спекатися. — Не меліть дурниць! Нікого я не спіймав. Його поліція спіймала, бо то її справа. Ніяких убивць я не збираюсь ловити. І взагалі, я думаю кинути криміналістику. Через неї виходить самий лише клопіт".

"А я гадав, що пан Блюмквіст любить ризикувати", — мовив уявний співрозмовник, і, як щиро казати, в голосі його забриніла образа.

"Наче я й так не ризикую, — відповів знаменитий детектив. — Юначе, якби ви тільки знали, що таке війна Троянд!"

Зненацька його роздумам перешкодили: тверде, зелене яблуко луснуло Калле по голові. Метикуватий детектив відразу збагнув, що зелене яблуко не могло впасти з груші, й подивився, хто його вдарив.

Коло огорожі стояли Андерс і Єва-Лотта.

— Вставай, сплюхо! — гукнув Андерс. — Ми йдемо шукати Мумрика!

— І знаєш, що ми думаємо? — сказала Єва-Лотта. — Певне, дядько Б'єрк сховав його на дозірній вежі в парку. Там завше повно ворон!

— Червоні Троянди вб'ють нас, якщо ми перші посядемо Великого Мумрика, — сказав Андерс.

— Авжеж, уб'ють, — погодився Калле. — Але ж часом треба ризикувати!

Калле позирнув на свого уявного співрозмовника. Чи втямив той, що можна ризикувати й без кримінальних справ? І помахав рукою симпатичному юнакові, що дивився на нього ще захопленіше, ніж досі.

Калле помчав до Андерса та Єви-Лотти, тільки засмаглі ноги замигтіли по траві. А його уявний співрозмовник зник без сліду, зник тихо, непомітно, мов його поніс із собою легенький літній вітерець.

КАЛЛЕ БЛЮМКВІСТ І РАСМУС

— Калле, Андерсе, Єво-Лотто! Ви там? Сікстен задер голову: чи не вигляне з вікна на горищі котрийсь із лицарів Білої Троянди й не озветься до нього?

— Чому вас там немає? — і собі спитався Йонте, коли в штабі Білих Троянд не виявилось жадних ознак життя.

— Вас справді нема? — ще раз гукнув Сікстен, уже нетерпляче.

У вікні на горищі з'явилася білява голова Калле.

— Ні, нас тут нема, — поважно відповів він. — Ми тільки прикидаємося, що ми є.

Сікстен пропустив повз вуха ту вишукану іронію.

— Що ви там робите? — поцікавився він.

— А ти як гадаєш? — відповів Калле. — Що ми граємось у тата, маму й дитину?

— Від вас усього можна сподіватися, — сказав Сікстен. — Єва-Лотта й Андерс також там?

У вікні поряд із Калле з'явилося ще дві голови.

— Ні, нас також нема, — мовила Єва-Лотта. — А чого вам треба, Червоні?

— Тільки постукати по ваших довбешках, — лагідно сказав Сікстен.

— І запитати, що діється з Великим Мумриком, — підхопив Бенка.

— Чи нам треба чекати ціле літо, поки ви щось надумаете? — спитав Йонте. — Ви його вже сховали чи ні?

Андерс миттю з'їхав мотузкою вниз, тією мотузкою, якою Білі Троянди користувалися, коли їм треба було швидко спуститися додолу зі штабу на горищі пекарні.

— Авжеж заховали, — відповів він.

Тоді підійшов до ватажка Червоних Троянд, поважно глянув йому у вічі і проказав, наголошуючи на кожному слові:

— Чорно-білий птах помостив собі гніздо недалеко від безлюдної фортеці. Шукайте вночі!

— Поцілуй себе в ніс, — тільки й надумався сказати ватажок Червоних Троянд. Але відразу зібрав своїх вірних лицарів і подався в затишну місцину за кущами чорних порічок, щоб докладніше поговорити про "чорно-білого птаха".

— Тьху, та це ж сорока, — сказав Йонте. — Вони сховали Великого Мумрика в сорочому гнізді! І мала дитина здогадається!

— Так, любий Йонте, і мала дитина здогадається! — вигукнула Єва-Лотта з вікна на горищі. — Диво дивне, навіть така дитина, як ти, здогадалася. Ти радий, малий Йонте?

— Можна мені на хвилю відлучитися і налупцювати її? — спитав Йонте свого ватажка.

Але Сікстен вирішив, що Великий Мумрик важливіший за все інше. Нехай Йонте відкладе свій каральний похід надалі.

— "Неподалік безлюдної фортеці" — це можуть бути тільки руїни замку, — сказав Бенка пошепки, щоб не почула Єва-Лотта.

— У сорочому гнізді неподалік від руїн замку, — вдоволено проказав Сікстен. —

Швидше ходімо!

Хвіртка у пекаревому садку так хряснула, що кицька Єви-Лотти, яка спала собі на веранді, аж підскочила з переляку. Пекар Лісандер вихилив добродушне обличчя з вікна пекарні й гукнув дочці:

— Скільки, по-твоєму, мине часу, поки ви розвалите цілу пекарню?

— Ми? — ображено заперечила Єва-Лотта. — Хіба ми винні, що Червоні Троянди гасають, мов табун бізонів? Принаймні ми так не хряскаємо!

— Невже? — мовив пекар і подав чемним Білим Трояндам, що не хряскають хвірткою, тацю звабливих, хрумких віденських булочок.

За якусь хвилину троє Білих Троянд теж гайнули у хвіртку й так хряснули нею, що півонія, яка відцвітала на грядці, сумно зітхнула і скинула останні свої пелюстки.

Пекар також зітхнув. Справді, мов табун бізонів, як сказала Єва-Лотта.

Одного тихого літнього вечора два роки тому між Білою і Червоною Трояндами вибухнула війна. Тепер вона шаленіла вже третій рік, і начебто жоден із супротивників не хотів її кінчати. Навпаки, Андерс навіть посилався на справжню війну Червоної та Білої Троянди, що тривала тридцять років.

— Якщо вони могли колись воювати так довго, то й ми зможемо, — палко запевнив він.

Єва-Лотта тверезіше дивилася на це.

— Уяви собі, як ти, товстий сорокарічний дядько, скрадаєшся по ярках і шукаєш Великого Мумрика! Ото буде на що дивитися дітям! Удосталь насміються.

Це була не вельми приємна думка. Щоб із тебе хтось сміявся, а ще гірше, що ти станеш сорокарічним, коли інші, щасливіші за тебе, матимуть тільки по тринадцять-чотирнадцять років. У Андерса відразу з'явилося неприязне почуття до тих дітей, що колись захоплять місця, де вони гралися, ховались, де точилися війни між Трояндами, та ще й, може, матимуть нахабство насміхатися з нього. З нього, ватажка Білої Троянди за великих часів, коли тих нечем ще й на світі не було!

Андерс засмутився. Слова Єви-Лотти змусили його усвідомити, що життя коротке і що треба гратися, поки грається.

— Принаймні вже нікому не буде так весело, як нам, — потішив Калле свого ватажка. — Війна Білої та Червоної Троянд! Хіба та малеча здатна на таке!

Єва-Лотта погодилася з ним. Ніщо не могло зрівнятися з війною Троянд. І якщо вони колись доживуть до сорока років, стануть такі старі й нікчемні, як вона передбачала, то однаково будуть згадувати свої чудові літні розваги. І не зможуть не згадати, як їм гарно було вечорами на початку літа гасати у Преріях босоніж прохолодною травою, як ласкаво хлюпала під ногами тепла вода у струмку, коли вони перебігали його кладкою Єви-Лотти, поспішаючи на якусь вирішальну битву, і як приємно світило сонце у відчинене вікно на горищі пекарні, коли навіть сама підлога у штабі Білих Троянд пахла літом. Атож, війна Троянд була справді грою, тісно пов'язаною з літніми канікулами, теплим вітром і ясным сонцем! Осіння темрява й зимовий холод неодмінно призводили до перемир'я в боротьбі за Великого Мумрика.

Тільки-но починалося навчання в школі, ворожнеча затихала й не спалахувала знов, аж поки каштани на Великій вулиці не вкривалися цвітом, а батьки не починали прискіпуватися до оцінок за останню чверть.

Але тепер було літо, і війна Троянд розцвітала наввипередки зі справжніми трояндами в пекаревому садку. Поліцай Б'єрк, який патрулював на Малій вулиці, збагнув, що саме починається, коли побачив спершу Червоних Троянд, які вихором промчали повз нього в напрямку руїн замку, а за кілька хвилин Білих Троянд, які так само шалено побігли туди ж. Єва-Лотта встигла гукнути: "Привіт, дядьку Б'єрку!" — перше ніж її русява кучма зникла за рогом найближчого будинку. Поліцай Б'єрк усміхнувся сам до себе. Дивина та й годі з тим Мумриком! Як дітям мало треба, щоб відчувати себе щасливими! Адже Великий Мумрик — це просто камінець, правда, химерної форми камінець, а однаково його досить, щоб діти вели за нього війну. Так, так, часто треба дуже мало, щоб спалахнула війна. Б'єрк зітхнув, коли подумав про це. Потім, ще й далі задуманий, пішов повз міст поглянути на машину, яка зупинилася в недозволеному місці. Посеред мосту він зупинився і, все ще думаючи про те саме, задививсь на воду, що струменіла з-під мосту. По воді пливла газета. Вона ледь погойдувалася на хвилях і великими літерами повідомляла про те, що було новиною вчора, або позавчора, або й тиждень тому. Б'єрк машинально прочитав:

**"НЕПРОБИВНИЙ ЛЕГКИЙ МЕТАЛ — РЕВОЛЮЦІЯ
У ВІЙСЬКОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Шведський винахідник розв'язав проблему, яка хвилює цілий світ".

Б'єрк ще раз зітхнув. Ото якби люди воювали тільки за Великих Мумриків! Тоді не треба було б військової промисловості!

Він рушив поглянути на ту машину.

— На горобині за руїнами замку, ось де вони найперше почнуть шукати, — запевнив друзів Калле й весело підстрибнув, задоволений своїм здогадом.

— Напевне, — погодилася Єва-Лотта. — Кращого сховку, як сороче гніздо, й не знайдеш.

— Тому я й поклав там ще й коротке повідомлення для Червоних, — мовив Андерс. — І коли вони прочитають його, то дуже розсердяться. Мені здається, нам варто почекати тут їхнього нападу.

Просто перед ними на горі височіли проти бляклого літнього неба потріскані склепіння старого замку. То був занедбаний, похмурий давній замок, який уже кілька сторіч стояв порожній і руйнувався. Ген унизу купчилася решта міських будівель, і лише декотрі з них, ніби вагаючись, видряпалися трохи вище на кручу й наблизилися до замку на вершині. Як форпост на півдорозі до руїн стояла старосвітська вілла, майже схована за буйними заростями глоду, бузку та вишень. Ту ідилічну садибу оточувала огорожа з благовісних штахетин. Андерс зручно вмовстився біля огорожі і притулювався до неї спиною. Він вирішив почекати там, поки повернуться Червоні Троянди.

— "Недалеко від безлюдної фортеці", — проказав Калле і кинувся на траву поруч із

Андерсом. — Залежно від того, з чим це порівнювати. Коли з відстанню до Південного полюса, то ми могли б сховати Великого Мумрика в Геслегольмі і однаково казати, що це "недалеко від фортеці".

— Правда, — погодилась Єва-Лотта. — Ми ж не сказали, що сороче гніздо треба шукати перед самим поворотом до руїн. Та Червоні надто тупі, щоб самим це втямити.

— Вони повинні вклонитися нам до землі, — поважно мовив Андерс. — Бо замість сховати Великого Мумрика в околицях Геслегольма, що було б нам зручно, ми сховали його поблизу цієї Екльондової вілли. Ми справді повелися порядно.

— Так, ми справді повелися порядно, — засміялася Єва-Лотта. Раптом вона помітила щось несподіване: — Гляньте, на східцях веранди сидить якийсь хлопчик!

Хлопці глянули: справді, на східцях веранди сидів хлопчик. І для Єви-Лотти цього було досить, щоб вона відразу забула про Великого Мумрика. Відважну Єву-Лотту, мужню войовницю, інколи опадала жіноча слабкість, і дарма тоді ватажок намагався пояснити їй, що таке неприпустиме у війні Троянд. Андерса й Калле завжди вражала й бентежила поведінка Єви-Лотти, коли вона бачила малих дітей. Бо, наскільки вони розуміли, всі малі діти були однаково вередливі, набридливі, мокрі і шмаркаті. А Єва-Лотта поводитися так, ніби вони були маленькими чарівними ельфами. Коли вона опинялася серед таких чарівних ельфів, їй туге, схоже на хлоп'яче, тіло малої амазонки м'якшало і вона, на думку Андерса, поводитися просто-таки безглуздо: простягала до дитини руки, голос їй лагіднішав, у ньому починала бриніти якась дивна ніжність, і тоді Калле й Андерс аж здригалися від неприємного почуття. Зухвалу, сміливу Єву-Лотту, лицаря Білої Троянди, мов вітром здувало. Бракувало тільки, щоб Червоні застукали її у хвилину такої слабкості, — тоді в Білої Троянди на щиті з'явилася б така пляма, яку не швидко пощастило б змити, вважали Калле й Андерс.

Хлопчик на східцях веранди, певне ж, помітив, Що за огорожею відбувається щось незвичайне, бо підвівся й повільно рушив стежкою до хвіртки. Але відразу зупинився, коли побачив Єву-Лотту.

— Добрий день, — нерішуче привітався він.

Єва-Лотта стояла за хвірткою і, як казав Андерс, Дурнувато усміхалася.

— Добрий день. Як тебе звати?

Хлопчик уважно оглянув її синіми очима і, видно, не дуже купився на ту дурнувату посмішку.

— Мене звати Расмус, — відповів він, виводячи великим пальцем ноги візерунки на жорстві, якою була посилана стежка. Тоді підійшов ближче, просунув трохи кирпате веснянкувате личко між штахетинами хвіртки й побачив Калле й Андерса, що сиділи на траві. І його насторожене обличчя розцвіло широкою захопленою усмішкою.

— Добрий день, — мовив він. — Мене звати Расмус.

— Так, ми вже чули, — поблажливо мовив Калле.

— Скільки тобі років? — спитала Єва-Лотта.

— П'ять, — відповів він. — Але на той рік буде шість. А тобі скільки буде на той рік? Єва-Лотта засміялася.

— На той рік я вже буду старою тіткою, — відповіла вона. — А ти що тут робиш, може, живеш у Ек-люндів?

— Ні, — відповів Расмус, — я живу у свого тата.

— А він живе в Еклюндовій віллі?

— Певне, що так, — ображено мовив Расмус. — А то я б не міг жити в нього, розумієш?

— Залізна логіка, Єво-Лотто, — сказав Андерс.

— Її звати Єва-Лотта? — спитав у нього Расмус, показуючи на Єву-Лотту великим пальцем ноги.

— Так, її звати Єва-Лотта, — відповіла вона. — І їй здається, що ти гарний хлопчик.

А оскільки Червоних Троянд ще не видно було, вона швидко перелізла через хвіртку до гарного хлопчика в Еклюндовому садку.

Расмус не міг не помітити, що тут є принаймні одна особа, яка ним зацікавилася, і вирішив відповісти чемністю на чемність. Треба було тільки знайти відповідну тему для розмови.

— Мій тато робить бляху, — подумавши, сказав він.

— Бляху? — перепитала Єва-Лотта. — То він бляхар?

— Е ні, — відповів Расмус, — він професор, що робить бляху.

— Ой, як добре! То, може, він зробить деко моєму татові, — сказала Єва-Лотта. — Він пекар, розумієш, і йому треба хтозна-скільки дек.

— Я попрошу тата, щоб він зробив деко твоєму татові, — приязно мовив Расмус і засунув свою долоньку в руку Єви-Лотти.

— Тьху, Єво-Лотто, та кинь ти вже теревенити з отим малям, — сказав Андерс. — Червоні от-от надійдуть!

— Не хвилюйся, — заспокоїла його Єва-Лотта. — Я перша потрощу їм довбешки.

Расмус вражено глянув на неї.

— Кому ти потрощиш довбешки? — захоплено спитав він.

І Єва-Лотта почала йому розповідати. Про багаторічну війну Червоних Троянд із Білими. Про шалену гонитву за ворогом вулицями та провулками, від якої луна котилася по цілому місту, про небезпечні доручення, таємні накази та напружене стеження за ворогом темними ночами. Про прехвального Мумрика і про те, як сюди от-от з'являться Червоні Троянди, люті, мов шершні, і яка тоді відбудеться велична битва.

І Расмус усе зрозумів. Принаймні зрозумів, у чому полягає сенс життя. У тому, щоб стати Білою Трояндою, бо нічого кращого за це у світі просто немає. В найглибшій глибині його п'ятирічної душі тієї миті зродилося шалене бажання бути таким, як Єва-Лотта, і Андерс, і — як звати того другого хлопця? — Калле! Бути таким самим великим і дужим, і трошити довбешки Червоним Трояндам, і вигукувати бойовий поклик, і скрадатися в темряві, і все інше. Очі його були по вінця сповнені туги, коли він, дивлячись на неї, благально спитав:

— Єво-Лотто, а я не можу також стати Білою Трояндою?

Єва-Лотта жартома дала йому легенького щигля по веснянкуватому носику й

відповіла:

— Ні, Расмусе, ти ще надто малий.

Расмус розсердився. Його опановував справедливий гнів, коли він чув ці ненависні слова: "Ти ще надто малий". А чув він їх ненастанно. Він люто глянув на Єву-Лотту і сказав:

— То ти дурна.

Після цієї заяви він перестав цікавитись нею. Краще він запитає хлопців, чи йому не можна стати Білою Трояндою.

Вони стояли біля хвіртки і зацікавлено дивилися на щось біля повітки.

— Расмусе, — спитав той, що звався Калле, — чий то мотоцикл?

— Татів, а чий же? — відповів Расмус.

— Ти ба! — мовив Калле. — Професор, що їде на мотоциклі, — ото видиво! Мабуть, його борода заплутується в колесі.

— Яка борода? — сердито сказав Расмус. — У тата нема бороди.

— Нема? — засумнівався Андерс. — У всіх професорів є борода.

— А от і нема, — сказав Расмус і поважно рушив назад до веранди. Мовляв, вони всі дурні і він більше не буде з ними говорити.

Та опинившись у безпеці на веранді, він обернувся і гукнув тій трійці біля хвіртки:

— Пхе на вас, ляпали! Ви дурні! Мій тато — професор без бороди, і він робить бляху!

Калле, Андерс і Єва-Лотта весело дивилися на розлюченого хлопчика на веранді. Вони не хотіли дратувати його. Єва-Лотта навіть швидко ступила кілька кроків, щоб догнати малого і трохи заспокоїти його, але відразу зупинилася, бо тієї самої миті за спиною в Расмуса відчинилися двері і хтось вийшов. То був засмаглий чоловік років тридцяти. Він міцно схопив Расмуса й посадив його собі на плече.

— Ти правду кажеш, Расмусе, — мовив чоловік, — твій тато — професор без бороди, і він робить бляху.

Він зійшов униз піщаною стежкою з Расмусом на плечі, і Єва-Лотта трохи злякалася, бо зайшла на чуже подвір'я.

— Тепер ти бачиш, що в нього нема бороди! — переможно гукнув Расмус Калле, що й далі нерішуче стояв біля хвіртки. — Тому, звичайно, він може їздити мотоциклом!

Він уже був уявив свого тата з довгою, хвилястою бородою, що заплуталася в колесі, і це було вкрай неприємне видовище.

Калле й Андерс чемно вклонилися.

— Расмус каже, що ви робите бляху, — мовив Калле, щоб відвернути розмову від бороди на інше.

Професор засміявся.

— Авжеж, мабуть, можна й так сказати, — відповів він. — Бляха... легкий метал... розумієте, я зробив невеличкий винахід.

— Який саме? — зацікавлено спитав Калле.

— Знайшов спосіб зробити легкий метал непробивним, — відповів професор. — Це

те, що Расмус називає робити бляху.

— Так, я читав про це в газеті, — жваво втрутився Андерс. — То ви славетна людина!

— Так, славетна, — підтвердив зі свого високого місця Расмус. — І бороди в нього нема. Тепер бачите?

Професор не підтримав розмови про свою славу, а натомість сказав:

— Ну, Расмусе, ходімо снідати. Я підсмажу тобі шинки.

— Я не знала, що ви мешкаєте тут, у місті, — мовила Єва-Лотта.

— Тільки влітку, — відповів професор. — Я винайняв на літо цю халабуду.

— Бо ми з татом хочемо тут літувати, поки мама лежить у лікарні, — сказав Расмус.

— Ми вдвох, самі. Бачите!

2

Батьки часто заважають, коли треба воювати. А заважають вони по-всякому. Часом бакалійникові Блюмквісту здавалося, що син тоді, коли найбільше покупців, повинен допомагати йому в крамниці. А начальника пошти часто опосідала безглузда думка, що Сікстеніві треба скородити граблями стежки в садку і косити траву. Дарма Сікстен переконував батька, що зарослий садок багато кращий. Начальник пошти тільки хитав головою і мовчки показував на косарку.

Ще наполегливіший і вимогливіший був швець Бенгтсон. Сам він почав заробляти на себе, мавши тринадцять років, і вважав, що син повинен брати з нього приклад. Тому він пробував дужою рукою втримати Андерса під час канікул на шевському стільчику. Та Андерс згодом набув дивовижного вміння уникати будь-якого замаху на свою золоту свободу. Тож коли швець сховався згори до майстерні, щоб посвятити свого старшого сина в таємниці шевського ремесла, стільчик, де мав сидіти Андерс, переважно був порожній.

По-справжньому людяний був лише батько Єви-Лотти.

— Аби ти тільки була весела, добра й забагато не пустувала, то роби собі що хочеш, — казав пекар і ніжно клав свою батьківську руку на біляву голову Єви-Лотти.

— Якби всім такий батько, — гірко сказав Сікстен, навмисне голосно, щоб заглушити торохтіння косарки.

Це вже вдруге за короткий час немилосердний батько загадував йому присвятити себе садівництву.

Бенка і Йонте висіли на штахетах і співчутливо спостерігали за його зусиллями. Вони намагалися втішити його тим, що яскраво змальовували свої власні біди. Бенка до самого полудня рвав порічки, а Йонте глядів своїх менших брата й сестру.

— Що ж, у такому разі доведеться скористатись ніччю, коли ми хочемо налупцювати Білих Троянд, — обурено сказав Сікстен. — Бо за цілий Довгий день не випадає жодної вільної хвилини, щоб зробити хоч би найнеобхідніше.

Йонте підтримав його:

— Ти добре кажеш! А чи не налупцювати нам Білих уже цієї ночі?

Сікстен негайно відставив косарку і сказав:

— Ти не дурний, Йонте. Ану ходімо до нашого штабу і влаштуємо воєнну раду!

І вони склали у штабі, що містився в Сікстеновому гаражі, план нічного бою. Потім той виклик ватажка Червоних Троянд Бенка поніс до Білих.

Андерс і Єва-Лотта сиділи в пекаревій альтанці й чекали, коли зачиниться Блюмквістова бакалійна крамниця і Калле звільниться. Щоб згаяти час, вони грали в хрестики та нулі і їли сливи. Ватажок Білих Троянд зовсім розімлів на теплому липневому сонці і не здавався вельми войовничим. Але відразу стрепенувся, коли помітив Бенку, який так біг кладкою Єви-Лотти, що аж вода розбризкувалася з-під його босих ніг. У руці він тримав папір і, стримано вклонившись, вручив той папір ватажкові Білих Троянд, тоді швидко зник тим самим шляхом, що прийшов.

Андерс виплюнув сливову кісточку і почав голосно читати:

"Цієї ночі при місячному світлі відбудеться бенкет у замку моїх предків. Бо Червоні Троянди святкуватимуть відвоювання у поганів прехвального Великого Мумрика!!!

Попередження!!! Не турбуйте нас!!! Усі мерзенні винюхувачі Білих Троянд будуть нещадно знищені.

Сікстен, лицар і ватажок Червоних Троянд.

Увага! Дванадцята година ночі в старому замку".

Андерс і Єва-Лотта презирнулися і вдоволено пирхнули.

— Ходімо, попередимо Калле, — сказав Андерс, засовуючи папір у кишеню штанів.
— Згадай моє слово: настає ніч Довгих Мечів.

Містечко спало в місячному сяйві глибоким, безтурботним сном і не передчувало ночі Довгих Мечів. Не передчував її і поліцай Б'єрк, що неквапом ходив безлюдними вулицями. Скрізь було тихо — він чув тільки стукіт своїх каблуків об бруківку. Містечко спало в повені місячного сяйва, і те ясне світло над вулицями та майданом нічим не зраджувало ночі Довгих Мечів. Але навкруги поснулих будинків і садків залягали глибокі тіні, і якби поліцай Б'єрк приглянувся пильніше, то помітив би, що там хтось тихо ступає, скрадається і шепотить. Почув би, як у будинку пекаря Лісандера обережно відчинилося вікно, й побачив би Єву-Лотту, що злазила драбиною. Почув би, як Калле тихо свиснув з-за рогу Блюмквістового будинку, даючи сигнал Білим Трояндам, побачив би, як на мить майнула постать Андерса і зникла в рятівному затінку бузкового живоплоту.

Але поліцай Б'єрка змагав сон, він хотів одного — щоб його патрулювання швидше скінчилося, тому й не втямив, що то була ніч Довгих Мечів.

Сердешні батьки Білих і Червоних Троянд, ні про що не здогадуючись, спокійно спали у своїх постелях. Ніхто й не питав би в них про їхнє ставлення до нічних воєн, але Єва-Лотта про всяк випадок залишила в себе на подушці записку: ану ж би хтось помітив, що вона зникла. Записка мала цілком заспокоїти батьків:

"Вітаю! Не зчиняйте галасу! Я вийшла трохи повоювати і думаю, що скоро повернуся додому, тра-ля-ля.

Єва-Лотта".

— Це тільки про всяк випадок, — пояснила вона Калле й Андерсові, коли вони

бралися стрімким узбіччям до замкових руїн.

На міській ратуші саме вибило дванадцяту, отже, вони прийшли вчасно.

— "У замку моїх предків" — ох і брехло, — мовив Калле. — Що Сікстен хоче цим сказати? Я не чув, щоб у замку колись мешкав начальник пошти.

Перед ними в місячному світлі лежали руїни замку, і вони аж ніяк не скидалися на пошту.

— Хіба ви не знаєте, що Червоні Троянди люблять хвалитися, — мовив Андерс. — Їх треба провчити. Та й Великий Мумрик тепер у їхніх руках.

У глибині душі Андерс не відчував жалю, що Червоні Троянди врешті знайшли потрібне сороче гніздо й захопили Великого Мумрика. Адже передумовою війни Троянд якраз і було те, що цей клейнод час від часу міняв власника.

Геть засапані після важкої дороги нагору, всі троє зупинилися перед входом у руїни. Вони стояли і думали про те, як небезпечно ступати в темну глибину під цими склепіннями. І тоді з півдня долинув примарний голос:

— Починається війна Червоної і Білої Троянд, і смерть поглине тисячі тисяч душ і понесе їх у своє темне царство.

А після цих слів між кам'яними стінами луною покотився божевільний, моторошний сміх. Тоді запала тиша, страхітлива тиша, ніби тих, хто сміявся, самих приголомшив страх перед якоюсь невідомою небезпекою в темряві.

— Вперед, у бій за перемогу! — рішуче вигукнув Андерс і стрімголов кинувся в руїни. Калле і Єва-Лотта побігли за ним.

При денному світлі вони гралися тут безліч разів. Але ще не були тут уночі. Одного разу — вони ніколи не забудуть цього, — їх навіть замкнули тут у льоху. Їм тоді теж було дуже невесело, але, вони пам'ятали, не так страшно, як тепер. Заходити опівночі в темні руйновища, де не знаєш, що на тебе чекає, де в мороці тебе може підстерігати що завгодно! Не тільки Червоні. Ні, не вони, а примари та духи, які, може, метатимуться за те, що ти потривожиш їхній нічний спокій, простягнуть суху кістляву руку з якоїсь заглибини в стіні, коли ти найменше сподіватимешся такого, і задують тебе.

— Вперед, у бій за перемогу! — ще раз вигукнув Андерс, щоб підбадьорити їх, проте голос його серед тиші прозвучав так моторошно, що Єва-Лотта попросила його мовчати.

— І не відходьте від мене хоч би що, — додала вона. — Я не дуже добре почуваюся серед примар.

Калле заспокійливо поплескав її по спині, і вони обережно рушили вперед. За кожним кроком вони зупинялися і дослухались. Десять у темряві були Червоні Троянди, бо то ж їхню скрадливу ходу вони чули, принаймні сподівалися, що їхню. Подекуди крізь провали у склепінні світив місяць, і тоді видно було все, наче вдень: нерівні стіни, горбкувату долівку, по якій треба ступати обережно, щоб не спіткнутися. Але там, куди не досягало місячне світло, залягали тільки загрозливі тіні, півма, що будила страх, і глуха тиша. І в тій тиші, коли добре прислухатися, можна було почути легеньке шепотіння, тремтливe невиразне шепотіння, що добувалося до вух і сповнювало серце

жахом.

Єва-Лотта боялася. Вона сповільнила ходу. Хто Це шепоче? Червоні? Чи це тихий відгомін давно завмерлих голосів, що й досі лишився у старих стінах? Єва-Лотта простягла руку, аби пересвідчитися, що вона тут не сама. Їй треба було доторкнутися до вітрівки Калле як до захистку від страху, Але вітрівки не виявилось, і самого Калле також, — навколо була тільки темна порожнеча. Єва-Лотта заплакала з переляку. І раптом із глибокої пройма в стіні виткнулася рука, схопила її й почала душити. Єва-Лотта заверещала, бо подумала, що то її останні хвилини в житті.

— Стули пельку! — гримнув на неї Йонте. — Ти ревеш, мов сирена.

Любий Йонте! Він раптом почав так подобатися Єві-Лотті. І вони мовчки, завзято заходились битися в темряві.

Про себе Єва-Лотта дивувалася, де ділись Андерс і Калле. Та ось вона почула звіддалік ватажків голос:

— Чого ти кричиш, Єво-Лотто? І де відбувається той бенкет?

Йонте був не надто дужий, і Єва-Лотта, орудуючи своїми міцними кулачками, скоро звільнилася. Вона щодуху помчала темним переходом, а Йонте погнався за нею, мало не наступаючи їй на п'яти. З протилежного боку також хтось надійшов, і Єва-Лотта відчайдушно замахала руками, щоб прокласти собі дорогу. Але цей супротивник був дужчий. Єва-Лотта відчула, що її руки стиснуто, немов кайданами. Це напевне Сікстен, але вона так легко не піддається йому. Нізащо!

Вона натужила всі м'язи і вдарила напасника головою в підборіддя.

— Ох! — крикнув той. І це був голос Калле.

— Що з тобою? — спитала Єва-Лотта. — Чого ти б'єшся?

— А чого ти б'єшся, коли тобі йдуть на допомогу? — сказав Калле.

Йонте задоволено пирхнув і чкурнув геть від небезпечного сусідства. Він не хотів лишатися в темному переході сам із двома Білими Трояндами. Він побіг до ясного отвору, щоб швидше опинитися на замковому подвір'ї, і на прощання гукнув:

— Дуже добре! Лупцюйте одне одного, а ми тим часом ушиємося.

— За ним, Єво-Лотто! — крикнув Калле, і вони разом побігли переходом.

А на подвір'ї замку зустрілись у двобої ватажки. Озброєні дерев'яними мечами, вони билися при світлі місяця. Єва-Лотта й Калле тремтіли з напруження, дивлячись, як дві чорні тіні ганяються одна за одною уздовж мурів, що оточували подвір'я. О, це справді була війна Троянд! Саме серед таких давніх, середньовічних мурів, мабуть, колись відбувалися нічні двобої. Авжеж, саме так вони відбувалися, коли шаленіли справжні битви між справжніми Червоною та Білою Трояндами, смерть поглинала тисячі тисяч душ і забирала їх у своє темне царство. Немов легенький неприємний холодок, їхні серця остудило усвідомлення того, що тут відбувалося тоді, коли війна Троянд не була просто веселою грою. Бо змагання при місячному світлі раптом здалося їм не грою. Це був бій не на життя, а на смерть, який міг закінчитися лише тим, що одна з чорних тіней, які перед ними метляли туди й назад уздовж замкових мурів, могла зупинитися і вже ніколи не повернутись.

— Тисячі тисяч душ... — прошепотів Калле сам до себе.

— Ох, мовчи! — зупинила його Єва-Лотта.

Вона не зводила очей із тих тіней, що наскакували одна на одну, і тремтіла з хвилювання. Неподалік від неї стояли Бенка та Йонте і, затамувавши дух, стежили за боротьбою. Тіні нападали, відбивали напад, переходили на рукопаш і відступали, тоді знов нападали. Вони билися мовчки, чути було тільки глухі удари, коли схрещувалися мечі.

— Освятити їхній спочинок колисковою меча, — продекламував Бенка. — І дай йому так, щоб із нього клапті полетіли, — додав він, аби розвіяти моторошні чари, що їх навіяли на нього миготливі тіні.

Від його слів Єва-Лотта отямилася й полегшено відітхнула. Ох, та це ж тільки Андерс і Сікстен б'ються дерев'яними мечами!

— Вижени його з замку предків! — підбадьорливо гукнув Калле своєму ватажкові.

Ватажок робив, що міг. І хоча йому не щастило вигнати Сікстена із замку його предків, але своїм оголеним нищівним мечем він домогся того, що Сікстен задки відступив до помпи посеред подвір'я. Поряд із помпою був змілілий водограй із каламутною водою, яка не стала чистіша від того, що ватажок Червоних, відступаючи, необережно втелющився в неї.

Калле і Єва-Лотта радісними вигуками заглушили обурений крик Червоних. Та ось Сікстен підвівся з купелі, вже сердитий. Він накинувся на супротивника, мов роздратований бугай, і задля різноманітності Андерс вирішив тікати. Захлинаючись від сміху, він кинувся до замкового муру й почав спинатися по ньому. Та тільки-но він опинився нагорі, як підбіг Сікстен і поліз за ним.

— Куди ти прешся? — глузливо спитав Андерс, дивлячись униз на свого переслідувача. — Мабуть, поспішаєш на бенкет до замку своїх предків?

— Я спершу обскубу тобі чуба, — пообіцяв Сікстен.

Андерс прудко побіг верхом муру, думаючи про те, що було б, якби Сікстен наздогнав його. Битися тут, на мурі, було б просто-таки небезпечно для життя, бо далі під ним із зовнішнього боку зяло довге провалля. Досить буде Сікстенові погнати його ще метрів із двадцять, як м'якенька, заросла травою галявина під муром у людський зріст скінчиться і почнеться страхітлива прірва щонайменше метрів тридцять завглибшки. Тепер ніщо не заважало Андерсові злізти з муру, поки він не дійшов до того місця, але йому не спало таке на думку. Небезпечно здавалося йому цікавим, а така ніч, як ця, була створена для небезпек. Може, тому, що вона була така місячна, його посів якийсь шал. Він відчув непереборне бажання довести цю пригоду до якогось незвичайного кінця, зробити щось таке, від чого Червоним Трояндам аж дух забило б.

— Ходи сюди, голубчику, — поманив він Сікстена. — Може, прогуляємося при місяці?

— Я йду, не хвилюйся, — буркнув Сікстен.

Він збагнув, що Андерс надумав, але був не з тих, кому відразу забивало дух.

Мур був завширшки сантиметрів двадцять — якраз доріжка для того, хто звик

балансувати на вузькій гімнастичній колоді у школі.

Андерс дійшов до східного рогу. Там був невеличкий круглий помісток, залишок оборонної вежі, а звідти мур повертав на південь і тягся вздовж провалля.

Андерс обережно ступив два кроки. Тієї миті в ньому озвався голос розважності, і було ще не пізно послухатися його. Іти далі чи не йти?

Сікстен глузливо посміхнувся, коли помітив, що Андерс завагався.

— Ось іде той, хто побачить кров із твого серця, — приязно мовив він. — Ти ж, думаю, не боїшся, га?

— Боюся? — обурився Андерс.

Більше не вагаючись, він ступив іще кілька швидких кроків муром. Відступати було вже пізно. Принаймні метрів п'ятдесят йому доведеться балансувати над проваллям. Він намагався не поглядати вниз, а дивитися просто перед собою на мур, що, осяяний місячним світлом, пролягав перед ним, мов срібна стрічка, — і вузенька! Вона раптом справді страхітливо повужчала. Чи не тому, що ноги в нього якось дивно ослабли? Йому кортіло обернутися й побачити, де Сікстен. Але він не зважувався, та й не було потреби. Бо він почув, що Сікстен дихає достоту в нього за спиною. І дихає знервовано, це він теж почув. Отже, напевне боїться... і Сікстен також... Бо сам Андерс тепер дуже боявся, що було, те було. А біля помістка оборонної вежі на мур повилазили решта Троянд і напружено стежили за божевільною поведінкою своїх ватажків.

— Ось іде той... хто побачить... кров із твого серця, — промурмотів Сікстен, але його кровожерство звучало вже непереконливо.

Андерс замислився. Звичайно, можна було стрибнути на замкове подвір'я. Але це був би стрибок із висоти трьох метрів на нерівне каміння, що обсипалося з муру. А поволі, обережно злізти ніяк не можна було, бо довелося б стати навколішки. Та Андерс не мав бажання ставати навколішки навіть під загрозою звалитися в провалля. Залишалося тільки одне — іти далі вперед і не зводити очей, що аж пекли від напруження, з рятівного помістка оборонної вежі на протилежному розі муру.

Мабуть, Сікстен усе-таки менше боявся. В кожному разі він ще не цілком втратив свого моторошного гумору. Андерс почув позад себе його голос.

— Я наздоганяю тебе, — сказав він. — Наздоганяю і скоро підставлю тобі ногу. Ото буде весело.

Цю погрозу аж ніяк не можна було сприймати поважно. Та для Андерса вона стала фатальною. Саме уявлення, що ззаду хтось може підставити йому ногу, перелякало його до смерті. Він ледь повернув голову до Сікстена й хитнувся.

— Обережно! — стривожено гукнув Сікстен.

Андерс ще раз хитнувся... І тієї миті від оборонної вежі долинув переляканий крик. Бо, на свій невимовний жах, Троянди побачили, як ватажок Білих стрімголов полетів у провалля.

Єва-Лотта заплющила очі. В голові в неї зринали розпачливі думки. Чи є... о, чи є десь така людина, що могла б допомогти їм... Хто піде повідомити пані Бентсон, що Андерс розбився... Що скажуть її батьки?

Вона почула, як Калле верескливим від хвилювання голосом вигукнув:

— Дивіться, він висить на кущі! — Єва-Лотта розплющила очі й глянула у провалля. Там справді висів Андерс. В узбіччі гори ледь, нижче від муру вкоренився маленький кущик, і від вчасно полонив ватажка Білих Троянд, коли той летів назустріч неминучій смерті.

Сікстена Єва-Лотта спершу також не побачила., Зі страху й він втратив рівновагу, проте не зовсім розгубився і спромігся упасти на подвір'я замку, де напевне до крові розбив собі коліна й руки, але залишився живий.

А чи пощастить урятувати життя Андерсові, ніхто не міг сказати. Кущик був такий жалюгідно малий і так загрозливо згинався під вагою його тіла. Скільки він ще протримається, поки відірветься й полетить у провалля, прихопивши з собою Андерса як пасажира?

Єва-Лотта не витримала.

— Що нам робити? Що можна зробити? — забідкалася вона, дивлячись на Калле потемнілими з відчаю очима.

Як завше, коли загрожувала небезпека, знаменитому детективові довелося взяти керівництво на себе.

— Тримайся, Андерсе! — гукнув він. — Я зараз принесу мотузку!

Минулого тижня вони біля руїн замку вчилися кидати лассо. І десь там повинна була лежати мотузка, повинна була лежати!

— Мерщій, Калле! — крикнув Йонте, коли той стрімголов вискочив за браму замку.

— Мерщій, мерщій! — закричали вони всі разом, хоч то був зайвий крик: Калле й так біг з усієї сили.

Водночас вони намагалися підбадьорювати Андерса.

— Не хвилюйся! — гукала Єва-Лотта. — Зараз Калле принесе мотузку!

А його справді треба було підбадьорювати. Становище його було невеселе. Він обережно вибрався на кущ і тепер сидів на ньому, як відьма на мітлі. І боявся глянути вниз, у провалля. Боявся крикнути. Боявся ворухнутися. Боявся будь-що зробити. Він міг тільки чекати й розпачливо дивитися на кущ. А кущ зігнувся біля самого коріння, кора на ньому полопалася стяжками, Андерсові було видно всередині білі волокна, що гнулися й потріскували. Якщо Калле не з'явиться зараз, то мотузка вже не буде потрібна.

— Чому його й досі нема? — схлипувала Єва-Лотта. — Чому він не поспішає?

Аби вона знала, як Калле поспішав. Він літав навкруги, наче оса, і шукав, шукав, шукав... але мотузки не було.

— Рятуйте! — нажахано шепотів Калле.

— Рятуйте! — шепотів побілілими губами Андерс, сидячи на своєму кущі, якому судилося так недовго рости й зеленіти.

— Ой-ой-ой! — проказував Сікстен, що вже вибрався на помісток від оборонної вежі. — Ой-ой-ой!

Та ось з'явився Калле. Нарешті... і з мотузкою.

— Єво-Лотто, залишайся нагорі, дивитимешся, чи добре ляже мотузка! — наказав він. — А ви всі спускайтеся сюди вниз.

Треба було поспішати. Калле знав, що йому робити. Знайти камінь і міцно прив'язати його до одного кінця мотузки. Перекинути її тим кінцем через мур так, щоб не влучити Андерсові в голову. Сподіватися, палко сподіватися, що Андерс устигне спіймати мотузку, поки не буде запізно.

Коли надто поспішаєш, коли дорога кожна мить, пальці й руки не слухаються.

Унизу сидить Андерс і тужно дивиться на мур. Невже допомога не встигне? Ні, встигла! Мотузка зі зашморгом майнула через мур. Але лягла задалеко! Його спрагли руки не досягнуть її.

— Далі праворуч! — гукає Єва-Лотта зі свого спостережного місця.

Калле і всі решта внизу під муром мордуються з мотузкою, шарпають її, намагаючись пересунути ближче до Андерса. Та нічого не виходить. Вона десь нагорі напевне зачепилася за якийсь горбик.

— Я більше не витримаю, — шепоче Єва-Лотта. — Не витримаю.

Вона бачить, як хлопці надаремне шарпають мотузку. Бачить, як знесилів уже переляканий Андерс... і бачить кущик, що дедалі нижче схиляється над проваллям. Ох, Андерсе, найбільша з Білих Троянд, ватажку Білих Троянд!

— Я більше не витримаю ані секунди, не витримаю!

Швидко й легко вона вибігає босими ногами на мур. Тримайся, Єво-Лотто! Не дивися вниз, тільки біжи до мотузки, нахилися, так, так, нахилися, хоч ноги під тобою тремтять, відчепи мотузку, посунь її, обернися на вузькому мурі і мчи назад до помістка від оборонної вежі.

Вона впоралася... і тепер вибухає нестримним плачем.

А Калле вже спускає мотузку. Камінь уже перед очима в Андерса. Він обережно простягає до нього пальці. Кущик нахилиється ще нижче, і Єва-Лотта затуляє руками обличчя. Але ж вона повинна спостерігати, повинна присилувати себе дивитися. Ось-ось кущик відривається, його корінці більше не можуть утриматися в розколинні. Єва-Лотта бачить щось зелене, воно поволі котиться вниз і зникає, але в останню мить Андерс хапається за мотузку.

— Він тримається! — нестямно кричить Єва-Лотта. — Він тримається!

Потім вони обступають Андерса. Вони так його люблять, так радіють, що він не полетів разом із кущем у провалля. Калле крадькома простягає руку й торкається Андерсового плеча. Який же Андерс гарний товариш! І як добре, що він живий!

— А кущик тебе врятував, а сам полетів у провалля, — каже Єва-Лотта, ніби підсумовує те, що сталося, і всі кивають головами.

Так, кущик урятував Андерса, а сам полетів у провалля.

— А що ти думав робити в тому кущику? — питає Сікстен. — Хотів пошукати пташиних яєчок?

— Так, я думав, що тобі не завадило б кілька яєчок на бенкеті в замку твоїх предків, — відповідає Андерс.

— Але ти сам мало не став розбитим яєчком, — каже Калле.

І вони сміються. Ха-ха-ха, справді, Андерс мало не став розбитим яєчком!

Сікстен ляскає себе по ногах і регоче дужче за всіх. Та раптом відчуває, як у нього болять побиті коліна і як йому холодно в мокрому одязі.

— Ходімо, Бенку і Йонте! Вшиваймося! Сікстен підтюпцем біжить до замкової брами, а його лицарі за ним. У брамі він обертається, весело махає рукою Калле, Андерсові та Єві-Лотті й гукає:

— Бувайте, базіки з ордену Білої Троянди! Завтра ми згладимо вас зі світу!

Але ватажок Червоних Троянд помилився. Мине не один день, поки Червоні і Білі Троянди знов почнуть війну.

3

Три Білі Троянди, веселі й задоволені, поверталися додому. Ніч була цікава, а пригода з Андерсом не вивела їх із рівноваги. Вони ще не втратили властивої молодим чудової здатності сприймати життя таким, яким воно є цієї миті. Поки Андерс висів на куші, вони не тямалися з ляку, але нащо перейматися цим тепер? Адже все скінчилося добре, і Андерс уже й не згадував про те, що пережив, і не боявся, що йому снитимуться страшні сни про ту невеличку пригоду. Він думав, що зараз прийде додому, спокійно виспитися, а вранці прокинеться, і його чекатиме новий день і нові небезпеки.

Та нікому з Білих Троянд не судився тієї ночі спокійний сон.

Діти одне за одним ішли вузькою стежкою до міста. Вони не були дуже втомлені, проте Калле позіхнув на весь рот і сказав, що, власне, в частини людства заведено вночі спати і не завадило б їм і собі спробувати, чи справді спати приємно, чи ні.

— Расмусові напевне приємно, — з ніжністю в голосі сказала Єва-Лотта і зупинилася перед віллою Еклюдна. — Ох, який він, мабуть, милий, коли спить!

— Ну, ну, Єво-Лотто, не починай знов того самого, — благально мовив Андерс.

Авжеж, і Расмус, і його батько напевне вже спали в тій відлюдній віллі. Одне вікно на другому поверсі було відчинене, і біла фіранка в ньому коливалася на протязі, наче вітала трьох нічних подорожніх на стежці перед будинком. Було так спокійно й тихо, що Андерс несамохіть перейшов на шепіт, аби не збудити тих, що спали за тією фіранкою.

Але знайшовся хтось не такий уважний до людей, що сплять. Хтось їхав машиною, її гудіння дедалі ближчало, розпанахуючи нічну тишу. Було чути, як той хтось перейшов на меншу швидкість, коли машина бралася вгору, потім як вона загальмувала з прикритим скреготом, — і знов запали спокій і тиша.

— Хто б це міг їхати машиною в таку пору? — мовив Калле.

— Що тобі до того, — сказав Андерс. — Ходімо, чого ми стоїмо?

Та в глибині душі Калле прокинувся знаменитий детектив.

Колись раніше Калле був не просто Калле, а поважний пан Блюмквіст, знаменитий детектив. Проникливий, непомильний детектив, що оберігав безпеку суспільства й ділив своїх співгромадян на дві групи: "вже ув'язнених" і "ще не ув'язнених". Але з

плином часу він став розважніший і тепер тільки в окремих випадках іще почував себе знаменитим детективом.

Тепер був такий випадок. Саме такий випадок.

Цікаво, куди він піде, той, хто приїхав машиною? Тут нагорі є тільки один будинок, Екльондова вілла, — вона, як форпост, стоїть на чималій відстані від решти забудов міста. І не скидається на те, щоб професор чекав якихось гостей, будинок спить. Може, це приїхала якась закохана пара, щоб посидіти тут у машині й помріяти? То вона не знає цих околиць. Бо справді романтичні місця лежать якраз у протилежному напрямку. Треба бути закоханим до безтями, щоб вибрати для нічних мрій цю дорогу, що крутиться пагорбами. То хто ж це приїхав сюди машиною? Жаден справжній детектив не залишить таку справу нез'ясованою. Цього не можна допустити.

— Послухайте мене, почекаймо трохи, побачимо, хто то приїхав, — сказав Калле.

— Навіщо? — заперечила Єва-Лотта. — Гадаєш, це якісь сновиди, що задумали вбивство?

Не встигла вона договорити, як перед хвірткою вілли вигулькнуло двоє чоловіків не далі як за двадцять п'ять метрів від них. Можна було почути, як легенько зарипіли завіси на хвіртці, коли ті двоє відчинили її і зайшли на подвір'я. Справді зайшли!

— Мерщій у канаву! — пошепки наказав Калле.

За мить вони всі троє вже лежали в канаві, ледь висунувши носи з неї, аби видно було, що діється в професоровому садку.

— Пусте, вони, мабуть, запрошені до професора, — прошепотів Андерс.

— Ти так думаєш? — спитав Калле.

Якщо це професорові гості, то вони якимось дивно поведуться. Коли хтось бажаний гість, то він не скрадатиметься так, наче боїться, щоб його не спіймали. Не нишпоритиме навкруги будинку, не пробуватиме, чи зачинені двері й вікна. Бажаний гість, коли будинок замкнений, не приставлятиме драбини до відчиненого вікна на другому поверсі й не лізтиме нею вгору.

А саме так робили ті двоє нічних відвідувачів.

— Ох, я вмираю! — насилу вимовила Єва-Лотта. — Дивіться, вони ж лізуть до хати!

І справді вони полізли, якщо вірити власним очам.

Білі Троянди лежали в канаві й перелякано дивилися на вікно, в якому грайливо колихалася фіранка. Минула вічність. Вічність очікування. Вічність тиші, в якій чутно було тільки їхній схвильований віддих і легеньке шелестіння досвітнього вітру у вишневому листі.

Нарешті один із них знов з'явився на драбині. Він щось ніс на оберемку. Господи Боже, що він несе?

— Расмуса, — прошепотіла Єва-Лотта, побілівши на виду. — Дивіться, вони викрадають Расмуса!

Ні, цього не може бути, думав Калле. Просто такого не може статися. Тут ні. Можливо, в Америці — про таке пишуть у газетах, — але не тут.

Та, видно, це могло статися й тут. Чоловік таки ніс Расмуса. Він обережно тримав

його в обіймах, а Расмус спав.

Коли чоловік зник зі своєю ношею за хвірткою, Єва-Лотта захлипала. Вона обернула бліде обличчя до Калле й жалібно заскиглила так самісінько, як тоді, коли Андерс висів на кущі.

— Що нам робити, Калле, що нам робити?

Проте Калле був надто проголошений, щоб сказати якесь путнє слово. Він хапливо провів пальцями по чубові і, заникуючись, мовив:

— Я не знаю... нам... нам треба...

Він щосили намагався перебороти прикру скутість, яка заважала чітко думати. Тут скоро мало щось статися. Та Калле не міг здогадатися, що саме. Добре подумавши, він зрозумів, що їм не пощастить привести поліцію. Ті негідники устигли б викрасти десяток дітей, поки наспіла б поліція. А крім того... Той чоловік ішов назад. Уже без Расмуса.

— Напевне поклав його в машину, — прошепотів Андерс.

А Єва-Лотта приглушено захлипала.

Вони стежили за викрадачами, витрішивши з ляку очі. Ох, які ж на світі є мерзотники... які страшні лиходії!

Та ось відчинилися двері з веранди, і вони побачили другого грабіжника.

— Швидше, Ніке, — сказав він притишеним голосом. — Не гаймося!

Той, що звався Ніке, квапливо піднявся на веранду, і обидва вони знову зникли в будинку. Тоді Калле стрепенувся.

— Ходімо, — схвильовано прошепотів він, — ходімо, ми повинні викрасти в них Расмуса!

— Якщо встигнемо, — мовив Андерс.

— Так, якщо встигнемо, — погодився Калле. — Як ви гадаєте, де стоїть машина?

Машина стояла далеченько, біля вершка пагорба. Білі Троянди кинулися туди. Вони швидко, нечутно бігли вздовж канами, страшенно раді, що зараз видеруть Расмуса з розбійницьких пазурів. Страшенно раді, але й страшенно налякані.

Останньої миті вони помітили, що машину охороняють: з протилежного боку дороги стояв якийсь чоловік. На щастя, він стояв спиною до них і залагоджував свою дуже особисту справу, а то б неодмінно помітив їх. Вони блискавично кинулися під захист кущів. Ще мить, і вони не встигли б. Чоловік, видно, почув якийсь шурхіт і стривожився, бо швидко обернувся і перейшов на їхній бік дороги. Там він зупинився і підозріливо втупився в кущі, де вони сховалися. Невже не почув гучного стукоту їхніх сердець і схвильованого віддиху?

Їм навіть здалося дивом, що він справді цього не почув. Чоловік трохи постояв, наслухуючи, тоді завернув до машини, заглянув у бічне вікно й почав неспокійно ходити дорогою туди й назад. Часом він спинявся і пильно вдивлявся у напрямку вілли. Мабуть, думав, що його спільники надто забарилися.

А за кущами панував глибокий відчай. Що можна зробити для Расмуса, поки той чоловік походить дорогою? Єва-Лотта так плакала, що Калле довелося добряче

стусонуті її, щоб вона замовкла. Це допомогло йому трохи заглушити свій власний страх.

— Біда, та й годі, — сказав Андерс. — Що ж нам робити?

Тоді Єва-Лотта рішуче стримала свій плач і сказала:

— Я мушу дістатися в машину до Расмуса. Якщо його викрадають, то нехай викрадають і мене. Не можна, щоб він, коли прокинеться, лишився наодинці зі зграєю негідників.

— Так, але ж... — почав Калле.

— Мовчи, — перебила його Єва-Лотта. — Відступіть далі в кущі і трохи пошурхотіть там, щоб той вартовий на якусь хвилю забув про машину.

Андерс і Калле злякано витріщилися на неї, але побачили, що вона вже зважилась. А коли Єва-Лотта зважиться на щось, то її не спиниш, вони вже знали.

— Я піду замість тебе, — благально мовив Калле, наперед знаючи, що вона нізащо не погодиться.

— Гайда! — наказала Єва-Лотта. — Мерщій! Вони послухалися. Та поки зникли, то ще почули за собою її шепіт:

— Я буду для Расмуса замість матері. І, якщо зможу, залишатиму за собою сліди, як Гензель і Гретель, ви ж знаєте.

— Чудово! — сказав Калле. — Ми помчимо за тобою, мов два гончаки.

Вони підбадьорливо помахали їй руками і нечутно зникли в кущах.

Ох, як добре, що вони вміють так тихо скрадатися, коли треба! Недарма ж вони стільки воювали з Червоними Трояндами. На власному досвіді навчилися обдурювати вартових. Наприклад, таких, як цей бовдур на дорозі! Він мав би стерегти Расмуса, як йому наказано. А він походить дорогою між машиною та віллою. Туди й сюди. І знов туди й сюди. Та раптом він чує неподалік у кущах якийсь підозрілий тріск. Отож йому треба піти туди й подивитись, що там робиться. Він рішуче перестрибує канаву і пірнає в зарості ліщини. Він весь напружений і уважний, о так, дуже уважний! А йому, йолопові, треба було б стерегти машину! Бо з нею все може статися, поки він нишпорить у кущах. І нишпорить дарма! Бо не знаходить там нічого, нічогісінько. Звичайно, там під кущем припишкли двоє хлопців, та він їх не бачить. І, пришелепуватий, думає, що йому причулося або що то якась тварина шурхотіла в кущах. Нічого не скажеш, пильний вартовий, у кожному разі він тепер показав свою пильність. Він був дуже задоволений собою, коли вертався до машини.

Та ось нарешті йдуть його приятелі. Двоє хлопців у ліщині також бачать їх.

— Глянь, професор! — шепче Калле. — Глянь, вони викрадають і професора!

Чи це правда, чи тільки сон? Невже це таки професор, той, кого вони штовхають перед собою до машини? Розлючений, доведений до відчаю, зі зв'язаними руками та кляпом у роті, він щосили опирається нападникам.

Може, це страхіття лише приснилося їм? Але ні, це не сон. Починає світати, і все видно дуже чітко. Пилюка, що її збиває професор, — не сон, ляск дверцят машини, що зачинилися за ним, — також дійсність. Ось машина рушає з пагорба і зникає. Дорога в ясному вже ранковому світлі лежить порожня. Може, це був би сон, коли б у повітрі не

лишився ледь чутний запах бензину. І коли б на узбіччі не лежав мокрий носовичок Єви-Лотти.

Місто внизу ще спить, але скоро прокинеться. Перші сонячні промені вже блищать на позолоченому півнику, що прикрашає вежу ратуші.

— Господи Боже! — мовить Калле.

— Так, Господи Боже! — проказує за ним Андерс. — Але чого ти чекаєш, Калле? Хіба ти не знаменитий детектив Блюмквіст? Чи це, може, не ти?

4

Дорога в'ється, крутиться і м'яко стелеться, розтинаючи зелені літні краєвиди. Вона огинає невеликі ямкуваті пагорки, блискучі озерця, соснові гайки, біжить між білими березовими стовбурами, повз квітучі пасовиська й луки, повз лани, засіяні збіжжям, по якому від подмуху вітру ніби котяться хвилі. І з кожним закрутом вона поступово наближається до узбережжя, до моря.

І туди ж, певна річ, того гарного літнього ранку їде велика чорна машина, що не зменшує швидкості навіть на закрутах, здіймаючи хмари куряви над кущиками жовтої дрімоти по узбіччях дороги. Звичайнісінька машина. Але уважний спостерігач усе-таки знайде в ній дещо незвичайне. А саме: вона залишає після себе дивний слід. Крізь спущене бокове вікно час від часу висувається дівчача рука, і після цього на посипаній жорствою дорозі можна знайти дрібні червоні папірці й подекуди білі крихти булочок. Атож, саме крихти булочок! Бо ж хіба Єва-Лотта не пекарева дочка, що завше має в кишенях булочки про запас. А червоні папірці — це клаптики афіші, зірваної з ліхтарного стовпа тоді, коли вона закрадалася в машину до сплячого Расмуса. "Великий літній бенкет" — надруковано на афіші чорними літерами. "Лотерея. Танці. Кава".

Дай Боже щастя Лільчепінгському спортивному товариству за ту афішу! Бо видно, що їзда буде довга, то ж на скільки вистачить кількох булочок? Невдовзі Єві-Лотті доводиться ощадити і їх, і папірці. Адже біля кожного повороту має лежати яскравий червоний папірець, а то як їхні рятівники знатимуть, куди їм іти? І чи взагалі прийдуть якісь рятівники? І чим скінчиться ця пригода?

Єва-Лотта роззирається по машині і зважує становище. Поряд із нею сидить професор, і далі зі зв'язаними руками, з кляпом у роті і з відчаєм в очах. З другого боку коло нього сидить той, що так добре охороняв машину. Спереду — той, якого звуть Ніке, він тримає на колінах сплячого Расмуса. Біля нього за кермом сидить другий викрадач, той, що залазив драбиною до хати. Його ім'я Блюм, це вже Єва-Лотта знає. Вона кидає оком на все те, потім переводить погляд далі — дивиться крізь вітрове скло. Краєвид, що розлягається обабіч дороги, якою вони мчать, — шведський, у цьому немає сумніву. Лан, на якому половіє жито з сокирками й волошками, такий питомо шведський, що інакшим його й не назвеш. Білі стовбури беріз також. Тільки оця машина та її незвичайні пасажири недоречні тут, наче потрапили сюди з американського гангстерського фільму. Серце в Єви-Лотти починало битися швидше, коли вона думала, що ці два негідники на передньому сидінні — справжні викрадачі

дітей, кіднапери, — це слово здається таким безглуздом на тлі сонячного шведського краєвиду! Кіднапери мали б їхати під рясним дощем темної осінньої ночі в Чикаго!

Ніке напевне відчуває потилицею її неприязний погляд, бо обертається й сердито дивиться на неї.

— Якого біса ти встряла в це діло? — каже він. — Чого ти залізла в машину, дурне дівчисько?

Єва-Лотта налякана. Але ще дужче — сердита. І не хоче, щоб цей негідник помітив, як вона боїться.

— Не турбуйся за мене, — відповідає вона. — Краще подумай, що ти скажеш, коли з'явиться поліцай і схопить тебе!

Очі професора підбадьорливо дивляться на неї, і це додає їй відваги. Вона вдячна, що він біля неї, хоч тепер і безсилий. Принаймні один дорослий на її боці.

Ніке грізно бурчить щось, але відвертається від неї і більше нічого не каже. В нього широка потилиця й русявий чуб, якого треба було б підстригти, думає Єва-Лотта. Уся шия заросла русявим мохом. Який він, власне, на вигляд? Які його прикмети? Якби тут був Калле, він миттю склав би його словесний портрет! Та доведеться замість нього скласти такий портрет їй, щоб допомогти поліції. Якщо їй колись випаде нагода розповісти про свої спостереження поліції.

У нього, цього Ніке, блакитні очі, в яких світиться і дурість, і хитрощі, а лице повне, обвітрене й добродушне, хоч тепер він насуплений. "Він не дуже розумний, — думає Єва-Лотта й тішить себе надією, що портрет, який вона склала, багато об'ємніший, ніж у Калле, бо той говорить тільки про колір очей, усілякі там родимки й не згадує про вдачу. — Ну, а решта двоє? Блюм чорнявий і, видно, хирляк, блідий, з прищами і трохи нечупарний, — думає Єва-Лотта, — певне, за гроші він зробить що завгодно. А цей ззаду, мабуть, найдурніший з усіх. Суцільне ніщо. Чуб якийсь сірий, підборіддя майже нема, а глузду стільки, що він умістився б на нігті мізинця. Ну що могло спонукати цих трьох пришепелуватих узятися за викрадання людей? За цим має стояти якась думка, хоч не схоже, щоб хтось із них взагалі здатен був думати. Але, може, є хтось інший, що думає за них, хтось інший, що десь чекає на них?"

Аж ось машина раптом звертає на вузький, з вибоями, лісовий путівець. Єва-Лотта квапливо викидає цілу жменю папірців і крихт, бо тут рятувальники можуть легко заблукати. Це не бита дорога і напевне не призначена для автотранспорту. Машина підстрибує на вибоях. Так підстрибує, що Расмус прокидається. Спершу ледь розплющує заспані сині очі, тоді враз сідає і витріщається на Ніке.

— То це ти мав прийти полагодити нашу плиту чи... чи...

Він безпорадно замовкає на півслові. Єва-Лотта простягає теплу руку і гладить його по щоці.

— Я тут, Расмусе, — каже вона. — Ти не радий, що я тут? І твій тато тут, хоч...

— Куди ми їдемо, Єво-Лотто? — запитує Расмус.

— На прогулянку, — замість неї відповідає Ніке й весело регоче. — На коротку прогулянку.

— Це ти мав полагодити нашу плиту? — допитується Расмус. — Тату, це він?

Але професор не відповідає. Певне, Расмусове запитання здається Ніке смішним, бо він ще дужче регоче.

— Ні, хлопче, плиту ми полагодимо іншим разом.

Йому стає так весело від Расмусових запитань, що він зручніше вмощує його на колінах і раптом починає співати:

У графа був собака,

І звали його Трулле...

— А тебе як звати? — питає Расмус.

— Мене звати Ніке, — відповідає той, усміхаючись, а далі вже співає:

І звати мене Ніке...

— Ти, мабуть, мав полагодити нашу плиту, — не вгаває Расмус. — Але виходить так, як завжди каже тато: обіцяє, обіцяє, а не робить.

Єва-Лотта сумно дивиться на професора. Тепер йому є про що думати і без зіпсованої плити. Вона підбадьорливо гладить його по руці, і він очима дякує їй.

Вона обережно кидає у вікно останній клаптик червоного паперу. Він грайливо тріпотить на сонці, тоді падає і залишається лежати.

Чи хтось його знайде? І коли?

5

— Ні, ні, не будемо бігти в поліцію, — сказав Калле. — Тепер нема коли. Нам треба гнатися за ними, побачити, куди вони їдуть.

— Чудово, — сказав Андерс. — Біжи і гукай їх! Жодна машина не втече, коли такий бігун, як ти, поженеться за нею.

Калле не вшанував відповіддю це безглузде зауваження. Він кинувся на подвір'я вілли до професорового мотоцикла.

— Ходи сюди! — гукнув він. — Викотимо його. Андерс глянув на Калле водночас зі страхом і захватом.

— Не можна... — почав він. Та Калле перебив його.

— Треба, — коротко сказав він. — Адже в нас тепер, як кажуть, надзвичайне становище. Не можна сидіти й розмірковувати про якесь там право їзди тощо, коли йдеться про людське життя.

— Зрештою, ти їздиш краще за свого батька, — мовив Андерс.

Вони викотили мотоцикла на дорогу. На піску видніли чіткі відбитки гумових шин, але то були єдині сліди, що їх залишили після себе викрадачі. Чорна машина була вже далеко. Котрою дорогою вона поїхала?

— Єва-Лотта сказала, що робитиме так, як Гензель і Гретель! — крикнув Калле, коли мотоцикл рушив із пагорба вниз. — А що вони робили, ті Гензель і Гретель?

— Кидали позад себе крихти хліба, — відповів Андерс. — І камінці.

— Коли Єва-Лотта набрала з собою камінців, то вона ще краща, ніж я думав, — мовив Калле. — Хоч це якраз схоже на неї. Вона завжди щось вигадася.

Вони доїхали до першого роздоріжжя, і Калле загальмував мотоцикла. Куди

звертати? Куди?

На узбіччі дороги в траві лежав червоний папірець. На ньому виднів напис: "Танці". Але ж на узбіччях завше валяються різні клапті паперу, і ніхто не вважає їх якимись особливими знаками. Неподалік лежало щось інше. Клаптик м'якушки з булочки. Андерс радісно крикнув і показав на неї. Справді, Єва-Лотта робила те, що Гензель і Гретель! Через кілька метрів лежав іще один червоний папірець. Мабуть, ці папірці також щось означали.

Дуже підбадьорені цим, хлопці звернули на ту дорогу, що закрутами бігла до моря. Про втому вони забули. Не можна сказати, що вони були в доброму гуморі, але до їхнього страху і тривоги додалось якесь дивне піднесення. Мотоцикл рівно торохтів під ними і швидко, кілометр за кілометром, поглинав звивисту дорогу, яка мала привести їх до невідомої мети, де їм загрожувала небезпека. Захват від їзди в поєднанні з очікуванням небезпеки й викликав у них те дивне піднесення.

Вони не зводили очей з дороги. То тут, то там вони помічали червоний папірець, ніби маленьке підбадьорливе вітання від Єви-Лотти.

Нарешті вони доїхали до лісового путівця. Доїхали і мало не проминули його. Бо він був зовсім невторований, ледь помітний. Та останньої миті Андерс побачив добре знайомий уже їм червоний папірець, що мерехтів між соснами.

— Стань! — вигукнув він. — Ми їдемо не туди! Машина завернула до лісу.

Який гарний був той лісовий путівець! Між деревами вигравало сонце, освітлюючи на землі темно-зелений мох і ніжно-рожеві квіточки ліннеї. Поблизу на вершку ялини сидів чорний дрізд і так захоплено співав, ніби на світі не існувало ніякого лиха.

Та коли Калле з Андерсом заїхали між дерева, то гостро відчували, що дрізд помилявся. Відчували кожною клітиною свого тіла, що вони скоро наблизяться до чогось лихого й загрозливого, яке не має нічого спільного з квітками і пташиним співом.

Вони з'їздили донизу. Спереду між деревами заясніло щось блакитне. Море! І стара, занедбана пристань наприкінці путівця. А з самого краю пристані останнє вітання від Єви-Лотти — її червона шпилька до волосся.

Вони стояли й задумливо дивилися на затоку. Легенький ранковий туман почав здійматися вгору, і на плесі, що ледь брижилось під вранішнім вітром, вигравало сонце. Навколо залягала тиша, мертва тиша. Така порожня, наче першого ранку після створення світу, коли ще на ньому не було людей.

Зелені островці й голі шхери затуляли обрій. Можна було навіть подумати, що це блакитне озеро, а не вузька морська затока. Десь метрів за двісті від пристані розлягався великий острів, що здавався зовсім безлюдним.

Ні, він не був безлюдний! Над верхів'ями дерев здіймалася у височінь вузьенька цівка диму.

— Он де те осине гніздо! — сказав Калле.

— Узяти їх! — вигукнув Андерс.

— Як ти гадаєш, ми подужаємо доплисти до нього?

— Пхе, за іграшки, — відповів Андерс. — Коли тут немає жадного човна...

Поряд із пристанню стояла халабуда. Калле підійшов до неї і поторсав замкнені двері. Може, там є якийсь човен? "У кожному разі там є машина", — раптом подумав він, помітивши на прим'ятій росній траві перед нею сліди коліс. Там схована чорна машина, Калле був певний цього. І він відчув глибоке задоволення від того, що їм пощастило вислідити викрадачів, принаймні аж до цього місця. Тепер Калле знав: вони добре зробили, що відразу поїхали за ними. Знаки Єви-Лотти — і папірці, і крихти булочок — скоро знищив би вітер і птахи, а хто б потім здогадався шукати викрадачів тут, у цих пустельних безлюдних шхерах?

Калле пильно оглянув острів. Так, доведеться туди плисти, але це не найгірше з того, що вони мають зробити. Та спершу треба сховати в лісі мотоцикла.

Вони почувалися десантниками на ворожому березі, коли після довгої плавби, посинілі з холоду, повилазили з води. А вдиратися на ворожий берег цілком голими також було страшно. Без одягу відчуваєшся ще безпораднішим і беззахиснішим.

Але ворога не видно було, і вони посідали на освітлений сонцем камінь, щоб висохнути і трохи зігрітися. Розв'язавши скручений у клунки одяг, вони переконалися, що їхні сорочки і штани не так промокли, щоб їх не можна було надягти.

— Цікаво, що сказали б Червоні Троянди, якби довідалися про це, — озвався Калле крізь сорочку, бо голова його була якраз усередині її.

— Сказали б, що це достеменно знаменитий детектив Блюмквіст, — запевнив його Андерс. — Хоч би куди ти поткнувся, скрізь натрапляєш на шахраїв і бандитів.

Калле вже надяг сорочку. Він задумливо стояв перед Андерсом, ледь схиливши набік голову. З-під короткої сорочки витикалися його довгі засмаглі ноги. Хлопчак хлопчаком, аж ніяк не схожий на знаменитого детектива.

— Так, хіба не дивно, — мовив він, — що ми вічно встряємо у щось, вічно...

— Авжеж, дивно, — погодився Андерс. — Таке, в що ми оце встряли, буває тільки в книжках.

— А може, все це і діється в книжці, — мовив Калле.

— Що? Ти з глузду з'їхав, — сказав Андерс.

— Може, нас немає, — замріяно повів далі Калле. — Може, ми тільки двоє хлопчаків у книжці, яку хтось вигадав.

— Може, — сердито мовив Андерс. — Я не здивувався б, якби виявилось, що ти тільки друкарська помилка в ній. Але не я, тому, будь ласка, не патякай такого.

— Ти не знаєш, — не захотів відступатися від свого Калле. — Може, ти тільки герой тієї книжки, яку я вигадав.

— Іди до біса, — мовив Андерс. — Коли так, то ти герой книжки, яку вигадав я, і я вже починаю жалкувати, що колись вигадав тебе.

— До того ж я хочу їсти, — сказав Калле.

Вони розуміли, що сидіти там і сумніватися, чи ти справді існуєш на світі, означало просто гаяти час. На них чекали важливі й небезпечні завдання. Десять за тими ялинами та соснами має бути будинок — і той димар, з якого здіймалася тоненька цівка диму. Десять мали бути Єва-Лотта, і Расмус, і професор. Необхідно було знайти їх.

— Нам треба йти туди, — сказав Калле, показуючи пальцем у напрямку лісу. — Десь там ми бачили дим.

Між густих ялин, по зарослих мохом пагорках, по западинах із пахучим болотяним миртом, через зарості чорниць, повз комашнища та кущі шипшини звивалася вузенька стежка, і вони пішли нею, тихо, сторожко, ладні тікати, якщо виникне небезпека. А що небезпека виникне, вони відчували. І коли Калле, що йшов попереду, раптом шмигнув за ялину, Андерс, побілівши зі страху, блискавично зробив те саме, не гаючи часу на запитання.

— Он, — прошепотів Калле і показав пальцем між ялини. — Глянь туди!

Та коли Андерс виглянув із-за ялини, в тому, що відкрилося перед його очима, не було нічого страшного — навпаки.

Він побачив гарненький будинок, справжній заміський будинок для відпочинку, і відкриту, залиту сонцем галявину перед ним, захищену від суворих вітрів густими ялинами. Гарненьку галявину, зарослу шовковистою зеленою травою. А посеред тієї зеленої галявини сидів професор із Расмусом на колінах. Авжеж, вони справді сиділи там! Расмус, і професор, і ще один чоловік.

6

— По-моєму, ви поводитесь нерозважно, професоре Расмуссоне, — сказав той чоловік.

Так, тієї хвилини професор не справляв враження розважної людини! Здавалося, він ось-ось вибухне з люті. Видно було, що йому найдужче хотілося кинутись на чоловіка, який сидів напроти нього. І не кидався на нього він тільки тому, що на колінах у нього сидів Расмус і що він у теперішньому своєму становищі не міг давати собі волі.

— Дуже нерозважно, — повів далі той другий чоловік. — Авжеж, я визнаю, що моя поведінка трохи незвичайна, але я був змушений зробити так. Мені треба було конче поговорити з вами.

— Ідіть до біса, — вилаявся професор. — Ви або понад міру начиталися поганих детективів, або несповна розуму.

Той другий сухо, зверхньо засміявся і пройшовся туди й назад галявиною. То був високий, гарної статури чоловік років сорока. Обличчя його було б вродливе, якби на ньому не проступала така страхітлива жорстокість.

— Сповна я розуму чи ні, не ваш клопіт, — сказав він. — Я хочу знати одне: чи ви пристаєте на мою пропозицію.

— І я також хочу знати одне: коли я зможу дати вам по пиці, — мовив професор.

— Як на мене, то він повинен зробити це зараз-таки, — прошепотів Калле за ялиною, і Андерс на знак згоди кивнув головою.

Але незнайомий чоловік глянув на професора, як на малу нерозумну дитину, і сказав:

— Навіщо вам без потреби відмовлятися від ста тисяч крон? Я вам пропоную за ті формули сто тисяч крон — хіба це мало? Вам не треба навіть самому передавати мені

папери, коли вам здається, що це проти вашого сумління. Можете тільки натякнути мені, де вони лежать.

— Слухайте, інженере Петерсе чи як у біса вас звати, — сердито мовив професор. — Невже ви не розумієте, що ті формули — власність шведської держави?

Петерс нетерпляче здвигнув плечима.

— Ніхто не повинен знати, що ваш винахід опиниться поза межами Швеції. Ви ж розумієте, непробивний легкий метал можуть винайти і в інших країнах. Це тільки питання часу. Саме щоб виграти час, я хочу купити ваші формули.

— Ідіть до біса, — ще раз вилаявся професор. Петерс примружив очі.

— Я мушу їх мати, — сказав він. — Мушу мати ваші формули.

Расмус досі сидів тихо, а тепер утрутився в розмову.

— "Мушу мати" та й "мушу мати", так не кажуть. Треба сказати: "Я хотів би отримати".

— Тихо, Расмусе, — мовив професор і міцно притулив сина до себе.

Інженер Петерс поглянув на них обох, щось прикидаючи.

— Який у вас гарний хлопчик, — значуще сказав він. — Ви ж, мабуть, не хотіли б розлучитися з ним?

Професор не відповів, тільки гидливо глянув на чоловіка, що стояв перед ним.

— А може, ми все-таки вкладемо з вами невеличку угоду? — повів своєї інженер Петерс. — Скажіть мені, де папери, і я пошлю по них свою людину. Ви сидітимете тут, поки я переконаюся, що вони справжні, потім ви будете вільні, а крім того, на сто тисяч крон багатші.

— Стуліть пельку! — сказав професор. — Я не можу більше слухати вас.

— Атож, на сто тисяч крон багатші, — незворушно мовив Петерс. — Вам же краще пристати на мою пропозицію. Бо як ні, то...

На мить запала загрозлива тиша.

— А як я цього не зроблю, то що буде? — зневажливо спитав професор..

На виду в інженера Петерса майнула посмішка, недобра посмішка.

— То ви бачите свого сина востаннє, — мовив він.

— У вас менше глузду, ніж я думав, — сказав професор. — Ви справді гадаєте, що мене можна залякати такими дитячими погрозами?

— Побачимо. Добре було б, якби ви вже тепер зрозуміли, що я не жартую.

— І добре було б, якби ви вже тепер зрозуміли, що я не скажу вам, де сховав папери.

Расмус випростався на колінах у батька і втупив очі в інженера Петерса.

— І я не скажу! — переможно вигукнув він. — Хоч і знаю, де вони.

Професор здригнувся, прикро вражений Расмусовими словами.

— Не верзи дурниць, — сказав він. — Ти ж нічого не знаєш.

— Я не знаю? — мовив Расмус. — Може, закладемося?

— Мовчи, ти взагалі не знаєш, про що ми говоримо, — урвав його професор.

— А от і знаю, — відповів Расмус, якому не сподобалося, що батько не вірить у його

здатність стежити за розмовою. — Ти говориш про ті папери з дрібними червоними цифрами. Ті, що такі секретні, такі секретні, такі...

— Так, саме про них ми говоримо, — жваво підхопив інженер Петерс. — Але ж ти такий малий, що, мабуть, не знаєш, де вони?

Професор люто урвав його:

— Це даремні балачки, хіба ви не розумієте, що всі папери я тримаю в банківському сейфі!

Расмус докірливо глянув на батька і суворо сказав:

— Неправда, тату. Вони не в тому, як ти кажеш... банківському сейфі.

— Мовчи, Расмусе! — несподівано сердитим голосом крикнув професор.

Та Расмус, певне, подумав, що цю справу треба з'ясувати, бо, здається, батько не пам'ятає, як усе було.

— Вони не в якомусь там банківському сейфі, я добре знаю, — впевнено сказав він. — Бо я нишком вийшов за тобою того вечора, коли ти думав, що я ліг і заснув. Я стояв на сходах у передпокої і тоді побачив, що ти ховав...

— Мовчи, Расмусе, — знову крикнув професор іще сердитіше.

— Чого ти кричиш? — ображено спитав Расмус. — Я не скажу, де вони... Він співчутливо глянув на інженера Петерса й докінчив: — Хоч міг би сказати "небо", "вода" або "посередині", так завжди кажуть!

Професор добряче труснув його.

— Так, так, я міг би сказати, — нетерпляче мовив Расмус. — А нічого ж не сказав. — Він випнув губи, трохи подумав і додав: — Хоч це й не "небо". І не "вода".

7

Єва-Лотта роззирнулася по своїй в'язниці. Щиро казати, цілком затишній. Якби той Ніке не забив кількома грубими залізними прутами вікна, то вона могла б уявити себе бажаною гостею на острові. Бо ж хіба її не поселили в чудовий будиночок для гостей, у якому вона могла порядкувати як сама хотіла? Тут було справді затишно, наче вдома, — чотири канапи попід довгими стінами, оббиті картатою бавовняною тканиною, гарна ширма перед умивальником, біля вікна — столик із книжками й газетами, щоб не було нудно. "Це напевне найкраще кубло кіднаперів з усіх, які лише є на світі", — подумала Єва-Лотта. Мало в якому з тих кубел з вікна відкривається такий гарний краєвид, як із цього, за залізними прутами. Внизу яскріла в промінні сонця затока, взявши у свої блакитні обійми зелені островці. Єва-Лотта тяжко зітхнула. Ото якби можна було піти всипаною чатинням стежкою між ялинами до пристані, пірнути з головою у чисту воду, а тоді лягти на помості, заплющити очі й засмагати, слухаючи тихий хлюпін хвиль, на яких погойдуються прив'язані човни!

До речі, про човни! Кіднапери мали їх кілька. Єві-Лотті видно було моторного човна, який перевіз їх через затоку. Три човни з веслами стояли біля самого берега й погойдувалися на легеньких брижах. А крім того, на довгій пристані лежало витягнене з води канадське каное.

"Цей острів дуже зручний для кіднаперів, — подумала Єва-Лотта. — Тут вистачило

б місця на цілий ескадрон, якби виникла така потреба. Тісно йому не було б".

По острові грайливо розпорошилось багато маленьких будиночків на чималій відстані від великого ошатного будинку, в якому перебував шеф кіднаперів. Може, в усіх тих будиночках жили кіднапери. По одному в кожному осиному гнізді. Коли б хтось постукав у двері, то, мабуть, звідти вискочив би маленький отруйний кіднапер і до смерті перелякав би його!

Додумавшись аж до такого, Єва-Лотта рішуче стріпнула головою. Вона не дасть залякати себе. Ніхто не сяде на голову Єві-Лотті Лісандер! Тому Ніке дістанеться, коли він узагалі залишиться живий.

Стиснувши кулаки, вона підійшла до замкнених дверей і крикнула:

— Ніке! Ніке, ходи сюди! Принеси мені їсти! А то я переверну цей будинок!

Андерс і Калле, які лежали за ялиною і слухали, що Петерс казав професорові, втішились, коли почули її крик.

Дякувати Богу, Єва-Лотта жива і, видно, нітрохи не зламалася!

Ніке теж почув Єву-Лотту, хоч її крик далеко не так утішив його. Він щось сердито забурмотів і попростував до будиночка, щоб заткнути їй рота.

Єва-Лотта затихла, як почула, що двері відмикають. Ніке зайшов, наміряючись добре вилаяти її. Але він був не дуже меткий на розум, і Єва-Лотта випредила його.

— У цьому готелі погано обслуговують, — мовила вона.

Ніке раптом забув, що хотів їй сказати. Він витріщив на неї очі, здивований і навіть трохи ображений.

— Слухай-но, — почав він, — слухай-но...

— Аякже, слухай-но, — перекинула його Єва-Лотта. — У цьому готелі погано обслуговують. Принеси мені їсти! їсти, розумієш?

— Ти звалилася нам на голову за наші гріхи, — сказав Ніке. — А все через того прищелепуватого Сванберґа, що не стеріг як слід машини. Цікаво буде послухати, що скаже про це шеф.

— О, таж ви повинні радіти, що я тут, — мовила Єва-Лотта. — Це ж для кіднаперів велике щастя — отримати двох дітей, коли вони розраховували тільки на одне.

— Послухай-но, — знов сказав Ніке. — Твоє базікання мені не подобається. Я тобі не кіднапер!

— Ні? Якраз ти кіднапер. Кіднапер Ніке. Хіба ти не знаєш, що як хтось викрадає дітей, то він кіднапер?

Видно було, що Ніке знов здивувався і водночас образився. Він зовсім не вважав себе викрадачем дітей, і йому не сподобалося, що його так називають.

— Я тобі не кіднапер, — уже не так упевнено повторив він. А тоді раптом заревів, зовсім знавіснівши: — І перестань галасувати! — Він схопив Єву-Лотту за руки і труснув нею. — Чуєш, перестань галасувати, а то дістанеш так, що на тобі місця живого не залишиться!

Єва-Лотта весь час дивилася йому у вічі. У неї десь мріло в пам'яті, що саме так треба приборкувати диких звірів.

— Я хочу їсти, — рішуче сказала вона. — І галасуватиму, як цілий клас у школі, коли ти не принесеш мені їсти.

Ніке вилаявся, відпустив її і рушив до дверей.

— Добре, добре, зараз принесу, — сказав він. — Може, ваша вельможність хоче чогось особливого?

— Ну, хоч би яєчні з шинкою, — відповіла Єва-Лотта. — Це мій улюблений сніданок. Яєчка підсмажиш з обох боків, дякую! І, коли можна, якнайшвидше!

Ніке грюкнув дверима. Єва-Лотта почула, як у замку обернувся ключ і Ніке знов вилаявся.

Але зразу після цього почула й щось інше. Те, що сповнило її радістю. Почула за вікном поклик Білих Троянд. Тихий, але все ж то був їхній поклик. Для неї він здався кращим, як звук небесної арфи!

8

Калле здригнувся і прокинувся. Він вражено озирнувся навколо. Де він? І чи це вечір, чи ранок? І чого тут спить Андерс і його чуб, мов грива, затуляє йому очі?

Та помалу в голові у нього проясніло. Він у курені, який збудував разом із Андерсом. І це вечір. Сонце от-от зайде, його останнє проміння забарвило в червоний колір сосни на скелі перед ним. Андерс спить тому, що він страшенно втомився!

Який день! Він, власне, почався ще вчора ввечері у руїнах замку. А тепер знову вечір. Вони з Андерсом проспали від полудня до самого вечора, їм потрібний був відпочинок. Але спершу спорудили собі цей гарний курінь.

Калле простяг руку й доторкнувся до стіни з ялинових гілок. Ох, як йому подобався цей курінь! Це було їхнє житло, їхній невеличкий затишний прихисток, що його вони спорудили якомога далі від кіднаперів. Тут їх ніхто не знайде. Курінь стояв у надійному сховку між двома скелями. Його важко помітити, хіба хтось просто натрапить на нього. Тут вони були захищені від усяких вітрів і мали м'яку постіль із ялинових гілочок. Скелі з обох боків зберігали ще сонячне тепло, тож їм не доведеться мерзнути вночі. Це був справді чудовий курінь!

— Ти хочеш їсти? — запитав Андерс. Запитання прозвучало так несподівано, що Калле аж підскочив.

— Ти прокинувся?

Андерс сів на своїй ялиновій постелі, з розкуйовдженим чубом і тонким візерунком від ялинових гілок на щоці.

— Я такий голодний, що їв би навіть варену рибу, — сказав він.

— Ох, мовчи, — мовив Калле. — Я скоро почну обгризати з дерев кору.

— Так, коли живеш цілий день на самих чорницях, то хочеться чогось тривнішого, — сказав Андерс.

Єдиною їхньою надією була Єва-Лотта. Вона обіцяла роздобути для них якусь їжу.

— Я з того Ніке витрушу душу, — запевнила вона їх. — Скажу, що лікар приписав мені їсти щогодини. Не турбуйтеся, ви матимете вдосталь їжі! Приходьте сюди, коли стемніє!

Це було вранці. Вони стояли перед її вікном і пошепки перемовлялися крізь ґрати, ладні втекти, часом би виникла бодай найменша небезпека. І коли Ніке повернувся зі сніданком для Єви-Лотти, вони чкурнули, мов дві налякані ящірки, хоч ніздрі їм лоскотав запах смаженої шинки. Вони ще тільки почули, як Єва-Лотта сердито дорікнула Ніке:

— Ти гадаєш, що я приїхала на цей курорт, щоб схуднути?

Що відповів Ніке, вони не чули, бо вже були далеко в лісі.

Помалу вони добралися до протилежного боку острова. І тут пробули цілий день, спорудили собі курінь, пірнали зі скелі у воду, спали — і їли чорниці. Чорниць у лісі вистачало. Та однаково тепер вони були такі голодні, що їм аж животи зводило.

— Але доведеться чекати, поки стемніє, — похмуро сказав Андерс.

Вони вибралися з куреня, вилізли на скелю і вигідно влаштувалися в заглибині, щоб дочекатися ночі й темряви, яка має врятувати їх від голодної смерті. Вони сиділи й похмуро дивилися на найкращий з усіх, які їм випало бачити у своєму житті, захід сонця, але не відчували нічого, крім нетерпіння: надто повільно воно заходило. Над верхів'ям дерев по той бік затоки небо палало, ніби пожежа. Ще видно було окраєць червоного сонячного кружала, але й воно зараз сховається ген за темними лісами. І добре, що сховається, що благословенна темрява опуститься на землю і на воду, і на всіх тих, що потребують захистку від кіднаперів. Аби тільки сонце заходило трохи швидше!

Скеля стрімко опускалася до води, і там унизу, де камінь стикався з плесом, було чутно лагідний грайливий плюскіт. Скрізь залягала тиша, тільки десь над затокою боязко й сумовито кричав якийсь морський птах.

— Мене це вже починає дратувати, — озвався Калле.

— А я собі думаю, що там робиться вдома, — сказав Андерс. — Як ти гадаєш, вони вже повідомили про нас по радіо?

Тільки-но Андерс вимовив це, як і він, і Калле згадали про записку, яку Єва-Лотта вчора ввечері залишила на подушці: "Вітаю! Не зчиняйте галасу! Я вийшла трохи повоювати і думаю, що скоро вернуся додому, тра-ля-ля". Навіть якщо її батьки, прочитавши записку, дуже розсердилися і, може, трохи стурбувалися, то навряд чи відразу звернуться до поліції. А коли батьки Андерса й Калле порадилися з пекарем Лісандером, то також, певне, заспокоїлись, хіба що трохи побурчали з приводу ненастанних витівок лицарів Білої Троянди. І це, може, якраз і добре. Бо хтозна, чи до цієї справи варто вплутувати поліцію. Калле прочитав досить книжок про кіднаперів, щоб зрозуміти, як це було б небезпечно. В кожному разі треба спершу порадитися з професором. Аби тільки вдалося поговорити з ним.

Вікно інженера Петерса світилося, а далі скрізь було темно. І тихо. Стояла така глибока тиша, що її було майже чутно. Коли тут і були якісь люди, то, мабуть, усі вже спали.

Ні, звичайно, спали не всі. Лежав на своїй канапі й не міг заснути професор, бо його мучили ненастанні думки. За ціле своє тридцятип'ятирічне життя він звик

знаходити розв'язання будь-якої проблеми, що поставала перед ним. Але теперішнє його становище було таке дурне, що він міг тільки безпорадно хитати головою. Охоплений безсилою люттю, він змушений був признатися собі, що не може нічого зробити. Нічого, тільки чекати. А на що чекати? Що хтось похопиться й почне його шукати? Але ж він найняв собі старий будинок у Лільчепінгу тільки на те, щоб його ніхто не турбував. Він хотів прожити там ціле літо лише з Расмусом. Може минути чимало часу, поки взагалі хтось помітить, що він зник. Від цієї думки професор схопився з канапи. Про сон годі було й думати. Ох, якби він міг розірвати того Петерса на дрібні, дрібненькі клапті!

Не спала і Єва-Лотта. Вона сиділа біля вікна й напружено дослухалася до кожного звуку знадвору. Чи то лише нічний вітер шурхотить у ялиновому гіллі, чи нарешті йдуть вони, Калле з Андерсом?

День видався довгим, страшенно довгим. Бо ж для того, хто любить волю, нестерпно сидіти замкненому цілий день. Єва-Лотта аж здригнулась, коли подумала про тих нещасних, що мучилися у в'язницях. Ох, як би вона хотіла обійти всі в'язниці на світі й повипускати всіх в'язнів із їхніх камер! Бо це ж найгірше з усього — не мати змоги вийти надвір, коли захочеш. Її охопив панічний страх, вона зірвалася на ноги й люто накинулася на заґратоване вікно, що відділяло її від волі, ладна розтрощити його. Але враз згадала про Расмуса й опанувала себе. Вона не хотіла його будити. Він мирно, спокійно спав на канапі поруч. Вона відчула в темряві його рівний подих, і це приглушило її страх. Принаймні вона була не сама.

І ось із тиші знадвору нарешті почувся поклик лицарів Білої Троянди, а після нього жвавий шепіт:

— Єво-Лотто, ти маєш для нас харчі?

— Ще б пак, — відповіла вона.

І заходила швидко просовувати крізь ґрати бутерброди, й холодні картоплини, і холодні, масні кружальця ковбаси, і шматки холодної шинки. Вона не почула бодай слова подяки, бо Калле з Андерсом, жуючи, спромагалися тільки вдоволено мурмотіти. Тепер, коли їжа стала досяжною, голод почав допікати їм іще дужче, вони напихали роти всіма тими ласими шматочками, якими їх частувала Єва-Лотта, і ковтали їх, майже не пережовуючи.

Врешті їм довелося хапнути повітря, і Калле промурмотів:

— Я забув, що їжа може бути така смачна. Єва-Лотта всміхнулася в темряві, щаслива, наче мати, що дає своїм голодним дітям хліба, й пошепки спитала:

— Ви наїлися?

— Так, майже... справді наїлися, — здивовано мовив Андерс. — Це була найкраща... Калле перебив його:

— Єво-Лотто, ти не знаєш, де професор?

— Професор сидить у тому будиночку, що на самому горбі, — відповіла Єва-Лотта. — В тому, що найближче до моря.

— Расмус, мабуть, також замкнений із ним?

— Ні. Расмус тут, зі мною. Він спить.

— Так, я сплю, — почувся з темряви тоненький голос.

— Он як, ти прокинувся, — мовила Єва-Лотта.

— Як не прокинутися, коли тут їдять бутерброди і плямкають, — сказав Расмус. Він підійшов босоніж до Єви-Лотти й виліз їй на коліна. — То це прийшли Калле й Андерс! — зрадів він. — І ви підете в ліс воювати? А мені також можна стати Білою Трояндою?

— Це залежить від того, чи ти вмієш мовчати, — тихо відповів Калле. — Може, ти станеш Білою Трояндою, якщо пообіцяєш мовчати, що бачив Андерса й мене.

— Я буду мовчати, — радо пообіцяв Расмус.

— Ні слова не кажи Ніке чи комусь іншому про те, що ми тут були, розумієш?

— Чому? Хіба Ніке вас не любить?

— Ніке не знає, що ми тут, — пояснив Андерс. — І не повинен знати. Ніке кіднапер, розумієш?

— Хіба кіднапери не добрі? — спитав Расмус.

— Не добрі, — мовила Єва-Лотта.

— А мені здається, що добрі, — заперечив Расмус. — Мені здається, що Ніке дуже добрий. Чому кіднаперам не можна знати ніяких таємниць?

— Тому, що не можна, — коротко сказав Калле. — І ти ніколи не станеш Білою Трояндою, якщо не мовчатимеш.

— Та я мовчатиму! — палко вигукнув Расмус.

Він ладен був мовчати до кінця свого життя, аби тільки стати Білою Трояндою.

Раптом Єва-Лотта почула важку ходу за дверима, і серце її тьохнуло з переляку.

— Тікайте, — прошепотіла вона. — Мерщій! Іде Ніке!

За мить у замку обернувся ключ. Світло ліхтарика розігнало темряву, і Ніке підозріло спитав:

— З ким це ти балакаєш?

— Відгадуй тричі, — відповіла Єва-Лотта. — Тут сидить Расмус і я, і ще я та Расмус. І я не маю звички балакати сама з собою. То відгадай, із ким я балакаю?

— Але ти кіднапер, а кіднаперам не можна знати ніяких таємниць, — співчутливо мовив Расмус.

— Послухай-но, — сказав Ніке і грізно підступив до Расмуса. — Ти також починаєш називати мене кіднапером?

Расмус схопив його за великий кулак, довірливо звів очі на сердите обличчя, що схилилося над ним, і сказав:

— Але мені здається, що кіднапери добрі, мені здається, що ти, Ніке, добрий!

Ніке муркнув щось нерозбірливе і рушив до дверей.

— Тут навмисне морять людей голодом? — мовила Єва-Лотта. — Чому нам не дали на ніч їсти?

Ніке обернувся і, щиро здивований, глянув на неї.

— Бідні твої батьки, — нарешті сказав він. — Як тяжко їм доводиться працювати, щоб прогодувати тебе.

Єва-Лотта всміхнулася і задоволено сказала:

— На апетит я не скаржуся.

Ніке зняв Расмуса з її колін і відніс на канапу.

— Я думаю, що тобі пора спати, хлопче, — мовив він.

— А я не сонний, бо спав цілий день, — відповів Расмус.

Ніке мовчки запхав його під укшивало.

— Підтикай мені укшивало під ноги, — сказав Расмус, — бо я не люблю, як вони голі.

Усміхаючись, ледь зніяковілий, Ніке послухався. Потім став, задумливо глянув на Расмуса і сказав:

— Ох ти мій малий верховодо!

Темна хлопчикова голівка лежала на подушці. У тьмяному світлі кишенькового ліхтарика він на своїй постелі здавався на диво милим. Він невинно дивився на Ніке і приязно усміхався.

— Ой, який ти добрий, Ніке, — мовив Расмус. — Ходи, я обійму тебе. Обійму так міцно, як обіймаю тата.

Не встиг Ніке оборонитися, як Расмус обняв його за шию і стиснув з усієї своєї п'ятирічної сили.

— Тобі боляче? — з надією спитав він.

Ніке трохи помовчав, тоді невиразно промурмотів:

— Ні, не боляче... анітрохи.

9

На самій вершині пагорба стояв будиночок, куди інженер Петерс примістив свого знаменитого гостя. Це було справжнє орлине гніздо, приступне тільки з одного боку. Задня стіна була вже над кручею, що досить стрімко спадала вниз до морського берега.

— Нам доведеться лізти нагору з цього боку, — сказав Калле, показуючи ще масним пальцем на професорове вікно.

Після пригоди в руїнах замку Андерс не мав великого бажання видряпуватися на кручі, хоч ця й не була така страхітливо висока.

— А може, спробувати якось прошмигнути звичайним шляхом, як усі люди? — запропонував він.

— І втрапити просто в руки Ніке чи того другого, — відповів Калле. — Чорта лисого!

— То лізь ти, — мовив Андерс, — а я залишуся внизу на сторожі.

Калле не завагався. Він облизав пальці, на яких лишилася масть від шинки, й поліз на кручу.

Було вже не так темно. Над лісом зійшло кружало місяця. Калле не знав, чи дякувати за це долі, чи ні. В місячному світлі легше було видряпуватися вгору, але й легше було помітити того, хто видряпувався. Мабуть, треба було дякувати долі за те, що місяць світив, але й за те, що він подеколи заходив за хмару.

Калле ліз, затамувавши віддих. Сама круча не була надто небезпечна, але на думку, що кожної хвилини на нього може напасти зграя кіднаперів, він обливався холодним

потом.

Обережно намагаючи опору ногами й руками, він брався вгору. Подекуди було важко. Деколи він немов зависав у порожнечі й насилу знаходив, за що вчепитися. Та його ноги, певне, мали інстинктивну здатність потрапляти між розколини та коріння, і він постійно знаходив, куди ступити.

Тільки один раз інстинкт зрадив його великого пальця на нозі, і він зрушив камінь, що, загуркотівши, полетів униз. Калле зі страху мало не полетів слідом за ним, та корінь, за який він ухопився останньої миті, врятував його. Калле злякано притиснувся до нього й довго не зважувався поворухнутись.

Андерс почув, як загуркотів камінь. Він швидко відскочив убік, щоб уберегти голову, й сердито пробурмотів сам до себе:

— Хай би Калле ще засурмив, аби вони неодмінно почули, що він уже близько.

Та, мабуть, ніхто, крім Андерса, не почув гуркоту. Тож Калле, в якого й далі ще калаталося серце, трохи переcheкав, а коли впевнився, що нічого не сталося, відпустив корінь і поліз далі.

Професор ходив у темній кімнаті туди й назад, мов звір у клітці. Становище його було нестерпне, вкрай нестерпне! Від усього цього можна було просто збожеволіти. Атож, він таки збожеволіє, а щодо Петерса, то той вочевидь уже збожеволів. Він опинився в руках божевільної людини. Він не знав, що сталося з Расмусом. Не знав, чи колись вийде звідси. І тут було темно, наче в могилі. Хай би його чорт ухопив, того Петерса, — міг би хоч дати йому лампу! Аби він хоч раз зміг налупцювати того собаку... Тихо... що це? Професор завмер. Може, це йому причулося? Чи він уже починає марити?.. Чи справді хтось постукав у вікно? Та це ж вікно, у яке він дивився цілий цей проклятуший день, звернене просто в кручу... звідти, мабуть, ніхто не зміг би... Боже мій, знов хтось постукав. Там справді хтось є. Знетямлений від надії і розпачу, професор кинувся до вікна й розчахнув його. Жадне в'язничне віконце не могло бути надійніше заґратоване, як це вікно. Але ті ґрати були зроблені так майстерно, що зовні здавалися рельєфною, гарною оздобою, яка дуже личила заміському будиночку. А все-таки то були залізні ґрати.

— Там хтось є, — прошепотів професор. — Хто там?

— Це я, Калле Блюмквіст.

Голос був такий тихий, наче просто подих, але й цього було досить, щоб професор затремтів з хвилювання. Він судомно вхопився руками за ґрати.

— Калле Блюмквіст... хто це?.. Ага, згадав... Калле, ти щось знаєш про Расмуса?

— Він у будиночку з Євою-Лоттою. З ним усе гаразд.

— Слава Богу! Слава Богу! — прошепотів професор і відітхнув з глибокою полегкістю. — Петерс сказав, що я його більше не побачу...

— Може, ми б спробували викликати поліцію? — схвильовано спитав Калле.

Професор обхопив руками голову.

— Ні, ні, тільки не поліцію. Принаймні не тепер. Ох, я не знаю, на яку ступити! Я починаю думати, що той Петерс справді зробить те, що каже. Якби не Расмус... ні, ні, я

не зважуся вплутувати поліцію... поки Расмус не буде в безпечному місці. — Він знову вхопився за ґрати і схвильовано прошепотів: — Найгірше, що Расмус знає, де копії тих формул. Ну, того винаходу, ти пам'ятаєш. І Петерсові відомо, що він знає. І він скоро примусить Расмуса сказати йому це.

— А де ж ті копії? — спитав Калле. — Чи не могли б ми з Андерсом скочити по них?

— Ви справді думаєте, що могли б? — Професор так розхвилювався, що в нього аж голос почав уриватися. — Господи Боже, якби ви могли їх забрати! Я сховав копії за...

Проте лиха доля захотіла, щоб Калле не взнав цієї важливої таємниці. Бо саме тієї миті відчинилися двері, і професор замовк, мов громом прибитий. Він присилював себе замовкнути, хоч мало не заплакав з люті й розчарування. Ще б одна мить, і він устиг би сказати те, що хотів! Але інженер Петерс стояв уже на порозі з гасовою лампою в руці. Він чемно привітався:

— Добрий вечір, професоре Расмуссоне.

Професор не відповів.

— Той чортів Ніке не дав вам лампи, — повів далі Петерс. — То ось я п приніс, прошу!

Він поставив лампу на стіл і приязно всміхнувся. Професор і далі мовчав.

— Вітання вам від Расмуса, — мовив Петерс і ледь скрутив гніт у лампі. — Скидається на те, що мені доведеться відіслати його за кордон.

Професор так сіпнувся, наче хотів кинутися на свого мучителя, але Петерс застережливо підняв руку і сказав:

— Надворі стоять Ніке і Блюм. Якщо ви хочете битися, то й ми будемо битися. І не забувайте, що Расмус у наших руках.

Професор опустився на канапу і затулив обличчя руками. Расмус у їхніх руках! То й усі козири в їхніх руках. А в нього тільки Калле Блюмквіст. Це єдина його надія, і він мусить зберігати спокій... мусить... мусить!

Інженер Петерс пройшовся по кімнаті і став спиною до вікна.

— Добраніч, друже, — невимушено сказав він. — Ви ще можете трохи подумати про нашу справу. Але боюся, що недовго.

Надворі, притулившись до стіни, стояв Калле. Він чув Петерсів голос так близько, немов інженер звертася до нього самого, тому злякано спробував відступити трохи назад. Але там, куди він став ногою, виявилася тільки ненадійна купина, заросла травою. Тож знаменитий детектив загуркотів із кручі додолу і впав біля Андерсових ніг швидше, ніж можна було сподіватися.

Калле застогнав, і Андерс стривожено схилився над ним.

— Ти дуже вдарився? Тобі боляче?

— Т-с-с, усе гаразд, — відповів Калле і знов застогнав.

Але йому було ніколи думати про свої синці. Бо він почув згори від будиночка Петерсів крик:

— Ніке! Блюме! Де ви? Обшукайте всю місцевість унизу! З прожекторами! І швидше!

— Господи, пожалій нас, — прошепотів Андерс.

— Саме так, — мовив Калле. — Нас тепер можна хіба що пожаліти.

Не встигли вони навіть подумати про втечу, як між деревами затанцювали промені прожекторів. Кожної миті вони могли вихопити їх із темряви — страшно було навіть подумати про таке! Надбігли Ніке з Блюмом. Калле й Андерс чули, як вони наближалися, і хотіли втекти, але їх скував страх. Коли Ніке був уже не далі як за п'ять-десять кроків від них, вони в паніці втиснулися в щілину між двома великими каменями. То була найвужча з усіх щілина, і вони так втискалися в неї, наче хотіли її розколоти. "Так, мабуть, боїться невеличкий звір, коли до нього наближаються мисливські собаки", — розпачливо подумав Калле.

Авжеж, собаки були вже поряд! Промені прожекторів бігали туди й назад. Калле й Андерс судомно вчепилися один в одного й раптом згадали про своїх матерів удома. Місяць немилосердно світив між деревами, наче мало було самих прожекторів!

— Сюди, Ніке! — гукнув Блюм, і голос його пролунав страхітливо близько. — Пошукаймо між тими густими ялинами. Якщо тут хтось є, то він саме там.

— Він не може бути і тут, і там, — глузливо мовив Ніке. — Я думаю, що шефові щось примарилося.

— Скоро ми побачимо, чи примарилось, чи ні, — понуро сказав Блюм.

"Мамо, мамо, мамо, — думав Калле, — вони зараз надійдуть... і нам буде каюк... прощайте навіки..."

Вони вже були зовсім близько, і за якусь частину секунди Ніке мав спрямувати свій прожектор просто на їхню криївку в щілині між каменями. Та часом бувають дива.

— Що таке? Що сталося з прожектором? — мовив Ніке.

Хвалити Бога — прожектор Ніке погас. І щоб диво було ще більшим дивом, місяць зайшов за велику хмару. І Блюм жваво поліз між густі ялини біля самих них. Ніке, не відстаючи, пішов слідом за ним. Він щось поправляв у прожекторі.

— Якщо тут хтось є, то він саме там, — перекинув він Блюма. — Глянь, знов світить, — задоволено сказав він і заходився шукати під ялинами. Але там не було нікого, і Ніке, штовхнувши Блюма під бік, додав: — Я ж казав, що шеф марить. Не витримують нерви. Тут немає живої душі.

— Так, тут порожньо, — розчаровано погодився Блюм. — Але задля певності пройдімо ще трохи вглиб.

"Так, так, пройдіть трохи задля певності", — подумав Калле. І, ніби хтось дав їм команду, вони з Андерсом нечутно промчали тих кілька метрів, що відділяли їх від ялин, і сховалися в найбільшій гушавині. Бо досвід війни Троянд навчив їх, що немає надійнішого сховку за той, який щойно обшукували.

Ніке і Блюм скоро повернулися. Вони пройшли повз ялини так близько, що Калле міг би простягти руку й доторкнутися до них. Проходили вони також повз щілину між каменями, і Блюм дуже докладно освітив її. Але там нікого не було.

— Якщо тут хтось є, то в кожному разі не там, — сказав Ніке і також освітив щілину своїм прожектором.

— Авжеж, уяви собі, що він зовсім не там, де ти його шукаєш, — прошепотів Калле і вдячно відітхнув.

10

Настав новий день, сонце, як завше, світило над головами і добрих, і лихих. Воно збудило Калле й Андерса, що мирно спали на ялинових гілках у своєму курені.

— Як ти гадаєш, що ми сьогодні їстимемо? — ущипливо спитав Андерс.

— На сніданок — чорниці, — відповів Калле. — На обід — чорниці. На вечерю... може, задля різноманітності ми з'їмо трохи більше чорниць?

— Ну ні, вечерю нас пригостить Єва-Лотта, — впевнено сказав Андерс.

Вони згадали вчорашній день і тужливо зітхнули: скільки вони всього з'їли! Лле згадали також про свою страшну пригоду після вечері, і по спині в них пробіг неприємний холодок. Бо ж вони знали, що ввечері їм доведеться робити те саме. Неодмінно. Вони розуміли, що професор чекає на них. Хтось із них повинен знов видряпатись до його вікна й довідатися, де сховані копії. Якщо їм пощастить урятувати професорові папери, то принаймні вони знатимуть, що зробили у своєму житті одне справді добре діло.

Калле обмацав свої потовчені руки й ноги.

— Полізу знов я, бо однаково вже весь у синцях, — сказав він. — А тепер не завадило б трохи поснідати.

— Про сніданок подбаю я, — послужливо мовив Андерс. — Сиди тут, я принесу тобі чорниць до ліжка.

Расмус і Єва-Лотта також снідали в ліжку, тільки їхній сніданок був багато поживніший. Ніке, видно, поклав собі справді заткнути рота всім зухвалим дівчиськам, які є на світі. Він приніс стільки булочок, шинки, яєчок, каші та бутербродів, що їх вистачило б на цілий полк солдатів, і переможно поставив тацю під самий ніс іще сонній Єві-Лотті.

— Уставай і їж, дівуле, щоб не померла з голоду! — загорлав він.

Єва-Лотта оглянула тацю сонними очима.

— Це вже краще, — схвально мовила вона. — Але на завтра можеш спекти ще кілька вафель. Якщо до того часу тебе не схопить поліція.

Расмус швидко сів на канапі.

— Поліція не схопить Ніке, — сказав він ледь тремтячим голосом. — Вона не хапає добрих людей.

— Не хапає, але кіднаперів хапає, — мовила Єва-Лотта.

— Послухай-но, — обурився Ніке, — мені набридли твої теревені про кіднаперів!

— А мені набридло бути в руках кіднаперів. Отож ми поквиталися.

Ніке сердито глянув на неї.

— Тебе ніхто не запрошував сюди. Без тебе тут був би приємний літній відпочинок.

Він підійшов до Расмуса й сів на край канапи. Расмус простяг свою теплу ручку, погладив його по щоці і знов сказав:

— Я думаю, що кіднапери добрі. Що ми сьогодні робитимемо, Ніке?

— Найперше ти поснідаєш, — відповів той. — А тоді побачимо!

Расмус уже з перших годин після приїзду на острів вирішив, що Ніке дуже добрий.

Від самого початку йому здавалося, що ця подорож — дуже вдала вигадка його тата. Йому сподобалося їхати машиною, плисти човном, на острові була гарна пристань, де стояло багато човнів, і він хотів попросити тата, щоб той дозволив йому скупатися. Та потім з'явився той дурний дядько і все зіпсував. Він так дивно розмовляв із татом, і тато розсердився й накричав на Расмуса, а потім зник, і Расмус більше не бачив його.

І тоді Расмус почав дуже сумніватися, що все це справді таке цікаве. І хоч як він намагався стримати плач, що рвався назовні, але вже перше схлипування перейшло в потоки сліз. Інженер Петерс брутально штовхнув його до Ніке й наказав:

— Утихомир хлопця!

То було нелегке завдання. Ніке розгублено почухав потилицю. Він не знав, як вестися з дитиною, що невітішно плаче. Проте ладен був зробити що завгодно, аби тільки припинити той плач.

— Може, вирізати тобі лука? — в розпачі запропонував він.

Це подіяло, як помах чарівної палички. Расмус перестав плакати так швидко, як і почав, і до нього повернулася віра в людську доброту.

А далі вони цілих дві години стріляли в ціль, і Расмус остаточно впевнився, що Ніке добрий. А оскільки Єва-Лотта сказала, що Ніке кіднапер, то, виходить, кіднапери добрі.

Сонце підіймалося, як йому й належало, дедалі вище й світило і добрим, і лихим. Воно нагрівало скелю, на якій Калле й Андерс просиділи цілий день. Воно світило Ніке, що сидів на ґанку будиночка Єви-Лотти й робив із кори човники Расмусові, що випробовував уже готові в діжці з дощівкою на причілку. Воно гралося на русьвому волоссі Єви-Лотти, що сиділа на своїй канапі й ненавиділа Ніке, який не хотів випустити її надвір. І воно дратувало інженера Петерса, бо того чудового літнього дня його дратувало геть усе, то чого б він мав робити виняток для сонця. Та воно, незважаючи на роздратування інженера Петерса, спокійно долало свій шлях далі і дійшло нарешті, як йому й належало, до вечірнього пруга, і зникло десь за лісами на суходолі. Отак скінчився другий день на острові.

Ні, не скінчився. Він саме тепер почався. Почався з того, що інженер Петерс зайшов до кімнати Єви-Лотти. На Єву-Лотту він не звернув ніякої уваги: з нею він усе з'ясував. На лихо, вона випадково побачила, як забирали Расмуса, їй пощастило закрастися до машини, бо той йолоп Сванберг не охороняв її як слід, тут вона заважала, але доводилось терпіти з надією, що вона допомагатиме утихомирювати хлопця, поки його впертий батько нарозумиться, — це, власне, все, що можна було сказати про Єву-Лотту. Більше нічого в ній його не цікавило. Він хотів порозмовляти з Расмусом.

Расмус лежав уже в постелі, розіклавши на покривалі п'ять зроблених з кори човників. На стіні висів його лук. Він був багатий і щасливий. На цьому острові йому подобалось, і кіднапер був добрий.

— Слухай, малий, — звернувся до нього інженер Петерс і сів на край канапи, — що б ти сказав, якби тобі довелося лишитись тут на ціле літо?

На обличчі в Расмуса розквітла усмішка.

— На ціле літо! Який ти добрий! То ми з татом гарно відпочинемо в цьому будиночку.

"Один нуль на користь Расмуса" — подумала Єва-Лотта і зловтішно посміхнулася. Але розважливо промовчала, з інженером Петерсом краще було не заводитись.

Ніке сидів на стільці перед вікном і, видно, був дуже задоволений. Нарешті це зухвале дівчисько змушене мовчати.

Інженер Петерс був не такий задоволений.

— Слухай, Расмусе... — почав він. Але Расмус перебив його:

— І ми будемо щодня купатися, правда? Я можу зробити п'ять помахів на воді й не піти під воду. Хочеш побачити, як я роблю п'ять помахів?

— Добре, добре, — мовив інженер Петерс, — але...

— От буде цікаво! — не вгавав Расмус. — Якось улітку, коли ми купалися, Маріан пішла під воду. Лише забулькало: буль-буль-буль. Але відразу виринула. Маріан може зробити тільки чотири помахи.

— На біса мені твоє плавання! — трохи знервовано вигукнув інженер Петерс. — Я хочу знати, де твій батько сховав свої папери з червоними цифрами.

Расмус насупив брови і осудливо мовив:

— Пхе, ляпало, який ти дурний. Хіба ти не чув, як тато сказав мені мовчати?

— Начхати нам тепер на твого тата. А крім того, такий малий шмаркач не повинен казати на старшого "ти". Зви мене інженером Петерсом.

— А хіба тебе так звуть? — спитав Расмус і любовно погладив свого найкращого човника.

Петерс промовчав. Він збагнув, що мусить опанувати себе, коли хоче домогтись якогось успіху.

— Расмусе, я подарую тобі щось дуже гарне, як ти скажеш мені те, що я прошу, — лагідно мовив він. — Я подарую тобі парову машину.

— Парова машина в мене вже є, — відповів Расмус. — Човники з кори кращі.

Він тицьнув свого найкращого човника Петерсові під самий ніс.

— Ти колись бачив кращого човника, інженере Петерсе?

Потім почав совати його сюди й туди по покривалі. Це він плів до Америки, де мешкають індіанці.

— Коли я виросту, то стану індіанським ватажком і вбиватиму людей, — заявив Расмус. — Але жінок і дітей не вбиватиму.

Петерс нічого не сказав на таку сенсаційну заяву. Він силкувався бути спокійним і обмірковував, як спрямувати думки Расмуса в потрібне йому річище.

Човник із кори плів покривалом, ведений засмаглою, не дуже чистою дитячою ручкою.

— Ти кіднапер, — мовив Расмус, а його очі тим часом стежили за човником, що

плив океаном, і думки також були там. — Ти кіднапер, — неуважно повторив він, захоплений своїм човником. — Через це тобі не можна знати жодних таємниць. А то б я сказав тобі, що тато приколов їх кнопками за книжковою шафою, але не скажу... ой, я таки сказав тобі, — здивувався він, радісно усміхаючись.

— Ох, Расмусе, — простогнала Єва-Лотта. Петерс схопився з канапи.

— Ти чув, Ніке? — вигукнув він і вдоволено засміявся. — Чув?.. Ох, як добре не вміти брехати. "За книжковою шафою", — сказав він. Ми заберемо їх цієї ночі. Будь готовий за годину!

— О'кей, шефе! — відповів Ніке.

Петерс квапливо рушив до дверей, зовсім не зважаючи на Расмуса, що сердито гукав йому навздогінці:

— Верни мої слова! Не рахується, коли скажеш щось нехотя! Верни, чуєш!

11

У лицарів Білої Троянди були різні таємні сигнали та застережливі знаки. Щонайменше три з них означали: "Небезпека!" Перший — швидкий доторк до мочки лівого вуха, ним вони порозумівалися тоді, коли бачили і спільника, і ворога й хотіли попередити спільника, що йому загрожує небезпека; другий — крик сови, ним таємно кликали лицаря Білої Троянди, що був десь неподалік, поквипитись на допомогу; і, нарешті, третій, — поклик великої біди, до нього вдавалися тільки тоді, коли загрожувала смертельна небезпека або хтось із лицарів опинився у великій скруті.

Саме тепер Єва-Лотта опинилася у великій скруті, їй конче треба було зв'язатися з Андерсом і Калле, і таки негайно. Вона здогадувалася, що хлопці крутяться десь поблизу, мов голодні вовки, й тільки чекають, коли в її вікні засвітиться свічка на ознаку того, що до берега можна пристати. Але берег ніяк не звільнявся. Ніке не хотів іти. Він уперто сидів і розповідав Расмусові, як він молодим моряком поров сині хвилі всіх океанів світу, а Расмус, дурний, просив його розповідати ще.

А треба було квапитися... квапитися! За годину Петерс і Ніке вирушать у дорогу і, користаючись темрявою, заберуть коштовні папери.

І Єва-Лотта послала поклик великої біди, іншої ради не було. Як вона й сподівалася, той поклик прозвучав так страхітливо, що мало не до смерті налякав Ніке й Расмуса. Коли Ніке трохи оговтався, то похитав головою і сказав:

— Ти, видно, сказалася, бо нормальна людина так не виє.

— Так виють індіанці, — пояснила Єва-Лотта. — Я думала, що ви хотіли почути, як вони виють. Отак! — І вона ще раз завилала, так само пронизливо.

— Дякую, більше не треба, — сказав Ніке.

І справді, більше не треба було, бо десь поблизу в темряві заспівав чорний дрізд. Хоч чорні дрозди насправді не мають звички співати, коли стемніє, але Ніке той спів не здивував, а тим більше Єву-Лотту. Навпаки, вона страшенно зраділа, що Калле й Андерс їй відповіли: "Ми почули!"

Та як тепер їм повідомити важливу звістку про папери? Ет, лицар Білої Троянди завше знайде раду! Таємна мова, розбійницька балачка, досі не раз ставала їй у пригоді

і тепер стане.

Ніке й Расмус знов жажнулися, коли Єва-Лотта несподівано заспівала на весь голос жалібну пісню.

— Рор-я-тот-у-й-тот-е поп-рор-о-фиф-е-сос-о-рор-о-вов-і— поп-а-поп-е-рор-и зоз-а кок-нон-и-жож-кок-о-вов-о-ю шош-а-фиф-о-ю! — раз по раз заводила вона, хоч Ніке був невдоволений.

— Слухай-но, — нарешті сказав він, — стули пельку! Чого ти ревеш?

— Це індіанська любовна пісня, — відповіла Єва-Лотта. — Я думала, що вам цікаво буде почути її.

— По-моєму, ти ревеш так, наче в тебе щось болить, — мовив Ніке.

— Поп-о-кок-вов-а-поп-тот-е-сос-я! — почала знов Єва-Лотта і співала доти, доки Расмус затулив вуха руками й попросив:

— Єво-Лотто, може, ми краще заспіваємо "Жабенята, жабенята"?

Але в темряві за вікном стояли приголомшені Калле з Андерсом і слухали повідомлення Єви-Лотти: "Рятуйте професорові папери за шафою! Покваптеся!"

Якщо Єва-Лотта сказала, що треба поквапитися, і скористалася покликом великої біди, то це може тільки означати, що Петерс якось довідався, де сховані папери. Отже, йшлося про те, щоб устигнути першими.

— Мерщій! — сказав Андерс. — Ми позичимо в них човна!

Нічого більше не сказавши, вони помчали вузькою стежкою до пристані. Голодні й перелякані, вони спотикалися в темряві, наштотхувалися на гілля та хмиз, у кожному кущі вбачали переслідувачів, але все це нічого не важило. Важило одне: щоб професорові таємниці не попали в погані руки. Тому їм треба було встигнути першими.

Хлопці пережили кілька моторошних хвилин, поки знайшли човна, що не був припнутий на замок.

Кожної миті з темряви міг вигулькнути Блюм або Ніке й помітити їх, тож як Калле нечутно відштовхнув човна від помосту і взявся за весла, в голові в нього була тільки одна думка: "Зараз вони з'являться, я певен, що зараз вони з'являться!"

Але ніхто не з'явився, і Калле наліг на весла. Скоро їх уже не можна було почути з острова, і Калле почав гребти так, що вода аж бурунилася під веслами Андерс мовчки сидів на кормі і згадував, як вони перепливали вже тут затоку, — невже це справді було вчора? Бо йому здавалося, що відтоді минула ціла вічність.

Вони заховали човна в заростях очерету й кинулися шукати мотоцикла. Вони поставили його серед ялівцевих кущів, але, Господи Боже, де саме ті кущі, як їх знайти в темряві?

Кілька дорогоцінних хвилин сплило у відчай душних пошуках. Андерс так хвилювався, що аж кусав пальці: де той нещасний мотоцикл? А Калле навпаки нишпорив у кущах. Є, ось він! Знайшовся! Калле пестливо охопив пальцями кермо і швидко викотив мотоцикла на дорогу.

Їм треба було здолати десь із п'ятдесят кілометрів. Калле глянув на годинника. Стрілки в темряві світилися.

— Пів на одинадцятку, — сказав він Андерсові, хоч той і не питав його, котра година. Та ці слова в певному розумінні були фатальними.

Саме тієї миті інженер Петерс сказав Ніке:

— Пів на одинадцятку. Пора їхати.

П'ятдесят кілометрів... сорок кілометрів... тридцять кілометрів до Лільчепінга! Вони мчали на великій швидкості, розпанахуючи теплу завісу липневої ночі, але дорога здавалася їм нескінченною. Нерви в них були напружені, вони весь час дослухалися, чи не наздоганяє їх та чорна машина. Кожної миті фари ззаду могли освітити їх, наблизитися, поминути і зникнути, забравши з собою всі надії врятувати важливі папери.

— Лільчепінг, двадцять кілометрів, — прочитав Андерс на дорожньому знакові: вони наблизилися до знайомих їм місць.

— Лільчепінг, тридцять шість кілометрів, — прочитав Ніке. — Додайте трохи швидкості, шефе!

Та інженер Петерс їхав так, як йому подобалося. Він зняв із керма одну руку, щоб пригостити Ніке сигаретою, і вдоволено сказав:

— Коли я вже так довго чекав, то можу почекати й ще півгодини!

Лільчепінг! Ось він перед ними! І, як звичайно, спокійно спить. "Просто-таки обурливо", — думають Калле й Андерс. Мотоцикл їде добре відомими їм вулицями, береться вгору в напрямку руїн замку й зупиняється біля Екльондового будинку.

А чорній машині залишається ще кілька кілометрів до невеличкої таблиці на узбіччі дороги, яка привітно повідомляє: "Ласкаво просимо до Лільчепінга!"

— Це найстрашніше з усього, що мені доводилося переживати, — пошепки каже Андерс.

Вони скрадаються до веранди, і Андерс обережно натискає на дужку дверей. Двері не замкнені. "Не дуже кмітливі ті кіднапери, коли вони не замикають за собою дверей, — думає Калле. — Хіба можна залишати незамкненим будинок, де зберігаються папери вартістю в сто тисяч крон! Але це й краще — ми заощадимо купу часу!" Він кожним нервом відчуває, який у них дорогий час.

"За книжковою шафою" — але за котрою? У доктора Екльонда, що винайняв на літо свій будинок професорові, багато книжок і багато книжкових шаф. У великій кімнаті всі стіни заставлені книжковими шафами.

— Доведеться шукати цілу ніч, — каже Андерс. — Звідки почнемо?

Калле думає — хоч у них так мало часу. Та інколи варто пожертвувати ним і добре подумати. Що сказав Расмус своєму батькові? "Я нишком вийшов за тобою того вечора, коли ти думав, що я ліг і заснув... і тоді побачив..." Де міг стояти Расмус, коли побачив батька? Цілком певно, що не в кімнаті.

Спальні розташовані нагорі. Хлопчик, що не міг заснути, тихенько спустився вниз сходами... поки батько почув його ходу, він побачив, що відбувається щось цікаве, й зупинився. "Отже, мабуть, стояв на сходах у передпокої", — думає Калле й кидається туди.

Хоч би на якій сходинці він зупинився, а видно йому було в кімнаті крізь відчинені двері тільки одну шафу. Ту, що поряд із письмовим столом.

Калле мчить назад до кімнати, і вони вдвох починають відсувати шафу від стіни. Шафа прикро скрегоче, дряпаючи підлогу. Це єдиний звук, який вони тепер чують. А машини, що зупинилися на дорозі, не чують.

Ну... ну... ну... ще одне зусилля, і вони можуть заглянути за шафу! Господи, папери там! Брунатний конверт, міцно пришпилений кнопками. Калле дістає з кишені ножа й починає витягати кнопки. Руки в нього тремтять.

— Диво дивне, ми таки встигли, — шепоче Андерс, зблідлий від хвилювання. — Диво дивне, встигли!

Калле тримає коштовний конверт у руці й шанобливо дивиться на нього — він же вартий сто тисяч крон! Так, хоч навряд чи можна оцінювати його в грошах. Ох, яка радісна хвилина, яке солодке й тепле, яке гостре почуття вдовolenня!

І враз вони чують якісь звуки! Моторошні, загрозливі звуки! Скрадливі кроки на веранді. Чиясь рука натискає на дужку дверей. Надвірні двері поволі відчиняються.

Світло лампи, що стоїть на письмовому столі, падає на їхні зблідлі обличчя. Вони розпачливо презираються, їх аж нудить зі страху. За кілька секунд відчиняться і двері до кімнати, тоді все пропало, їх спіймають, мов двох пацюків у пастку. Ті, що стоять у присінку, нізащо не пропустять когось із брунатним конвертом, який коштує сто тисяч крон.

— Мерщій, мерщій, — шепоче Калле, — сходами нагору!

Ноги відмовляються нести їх, але якимось надприродним зусиллям їм щастить кинутися до передпокою і далі вгору сходами.

А потім усе відбувається так швидко, що вони вже не думають, що робити, і не зважають своїх вчинків. Усе обертається в хаос, у якому вони розрізняють лише гуркіт, обурені голоси, хрюкання дверей, гучний окрик і чиюсь відповідь, біг угору сходами, ой, рятуйте, рятуйте... тупіт чути вже просто позад них.

Ось вікно з тією фіранкою, що так грайливо колихалася на протязі тисячу років тому. За ним стоїть драбина, шлях до порятунку... ану ж... ану ж... Вони перекочуються через підвіконня на драбину, спускаються вниз, ні, з'їжджають і біжать, біжать так, як ніколи ще не бігли у своєму молодому житті. Вони біжать, хоч чують з вікна суворий голос інженера Петерса. Він гукає їм:

— Стійте, а то стрілятиму!

Та вони вже не здатні зважувати, що можна робити, а чого не можна. Вони просто біжать далі, хоч мали б зрозуміти, що йдеться про їхнє життя. Вони біжать, біжать, і їм здається, що серця в них ось-ось вискочать із грудей.

Вони знов чують тупіт ніг позад себе, що невблаганно наближається, — чи є десь на світі місце, щоб сховатися від того жахливого тупоту і його луни серед ночі, несамовитого тупоту, що відлунюватиме в їхніх снах, доки вони й житимуть?

Хлопці біжать униз до міста. Воно недалеко, та їм уже не стає сили. А переслідувачі вперто наближаються. Порятунку немає, все пропало, за мить їх спіймають!

І враз вони помічають його! Помічають обидва. Перед ними перший вуличний ліхтар, і його світло падає на добре знайому їм високу постать у поліцейській формі.

— Дядьку Б'ерку, дядьку Б'ерку, дядьку Б'ерку!

Вони кричать так, як кричать люди на кораблі, що тоне в морі, і дядько Б'ерк застережливо махає їм рукою: мовляв, хіба можна зчиняти серед ночі такий галас!

Він рушає їм назустріч і не здогадується, що саме тепер він їм дорожчий за рідну матір.

Калле кидається до Б'ерка, хапаючи ротом повітря, і обіймає його.

— Дядьку Б'ерку, дядьку Б'ерку, арештуйте тих негідників!

Він обертається й показує пальцем у бік переслідувачів. Але тупоту ніг уже не чути. Наскільки очі бачать у темряві, не видно жадної душі. Калле зітхає — він сам не знає, чи з полегкості, чи з розчарування. Він розуміє, що не варто ловити кіднаперів тут, у місті. І водночас розуміє й інше: він не може розповісти дядькові Б'ерку, про що йдеться. "Я не зважуся вплутувати поліцію, поки Расмус не буде в безпечному місці", — чітко сказав професор. Петерса поглинула темрява. Він тепер напевне поспішає до своєї машини, яка швидко відвезе його назад на острів — і до Расмуса! Ні, не можна вплутувати поліцію, не можна діяти всупереч волі професора. Навіть коли в глибині душі тобі здається, що так, може, було б найрозумніше.

— Он як, знаменитий детектив знов полює на когось, — сміючись, каже дядько Б'ерк. — То де ж ті твої негідники, Калле?

— Вони втекли, — важко дихаючи, пояснює Андерс, і Калле застережливо наступає йому на ногу.

Але міг би й не застерігати. Андерс знає, що, коли йдеться про злочинців, він повинен давати слово Калле.

Калле обертає все в жарт, і дядько Б'ерк відразу заводить мову про інше.

— Гарні ж ви хлопці, хоч куди, — каже він. — Я вранці, Калле, зустрів твого батька, і, як ти можеш собі уявити, він був дуже сердитий. І вам не соромно тікати з дому? Добре, що хоч повернулися вчасно.

— Ні, ми ще не повернулися, — каже Калле. — Ще ні.

12

Якби хтось уночі йшов повз бакалійну крамницю Віктора Блюмквіста, то подумав би, що туди вдерлись якісь злодії. Хтось за прилавком присвічував ліхтариком, і тоді крізь щілини у віконницях можна було помітити, що там рухалися дві тіні.

Але нікому туди не стелилася дорога, і двох тіней ніхто не примітив. Бакалійник Блюмквіст та його дружина, що спали нагорі саме над крамницею, також нічого не почули. Бо ті тіні були мастаки рухатися нечутно.

— Я хочу ще ковбаси, — мовив Андерс із напханим ротом. — Ще ковбаси і ще сиру.

— Бери собі сам, — сказав Калле. Він не мав коли з ним панькатися, бо напихав свого власного рота.

Вони не могли наїстися. Краяли товсті скибки вудженої шинки і з'їдали. Відтинали чималі шматки найкращої ковбаси і з'їдали. Відрізали товсті окрайці хліба і з'їдали.

Розгортали з блискучого паперу трикутні сирки і з'їдали. Засовували жмені в коробку з родзинками і з'їдали. Брали з таці з ласощами шоколадні тістечка і з'їдали. Вони їли, їли і їли, це була в їхньому житті трапеза з трапез, якої вони ніколи не забудуть.

— Одне я знаю напевне, — нарешті сказав Калле, — що довіку не візьму більше в рот чорниць.

Потім він, задоволений і наїдений по саму зав'язку, піднявся сходами на другий поверх. Труднощі полягали в тому, що треба було оминати ті східці, які рипіли, бо його мати з роками розвинула в собі дивовижну здатність прокидатися від того рипіння, коли причиною його був Калле, — надприродне явище, яким варто було б докладніше зацікавитися психологам, здавалося Калле.

А саме тепер він не хотів будити ні матері, ні батька. Він лише хотів узяти свій наплечник, спальний мішок і дещо інше зі спортивних речей. А якби його батьки прокинулися, то довелося б витратити надто багато часу на пояснення.

Але з плином років у Калле також розвинулася здатність оминати рипучі східці, і він, навантажений усім потрібним, щасливо повернувся до Андерса, що чекав у крамниці.

О пів на четверту вранці мотоцикл із пристойною швидкістю рушив у дорогу, що, звиваючись, вела до моря.

На прилавку в бакалійній крамниці Віктора Блюмквіста лежав клопоть білого пакувального паперу з таким повідомленням:

"Любий тату, можете не давати мені платні за цей місяць, бо я взяв:

1 кілограм ковбаси

1 кілограм сосисок

1,5 кілограма вудженої шинки

10 штук сирків, ви знаєте, яких

4 хлібини

0,5 кілограма масла

1 коробку сірників

10 шоколадок тих, що по 50 ере

десятилітрову каністру бензину з гаража

2 пачки какао

2 пачки сухого молока

1 кілограм цукру піску

5 пачечок жувальної гумки

10 коробок сухого спирту

і, можливо, ще щось, чого я цієї хвилини не пригадую. Я розумію, що ви сердиті, але якби ви знали, що сталося, то я певен, що ви не сердилися б. Будь ласка, скажіть дядькові Лісандерові та Андерсовому батькові, щоб вони не хвилювалися. І прошу вас, не сердьтеся, я, може, не завше був добрим сином, ну, краще на цьому скінчити, а то я зараз заплачу.

Щире вітання мамі.

Калле.

Ви ж не сердитеся, правда?"

Тієї ночі Єва-Лотта спала неспокійно і прокинулася з прикрим відчуттям, що має статися щось неприємне. Вона хвилювалася за Калле й Андерса — як їм повелося і що вийшло з професоровими паперами? Її мучила невідомість, і вона поклала собі напасти на Ніке, тільки-но він принесе сніданок. Та коли Ніке врешті з'явився, він здався їй таким сердитим, що вона трохи завагалася. Расмус весело прощобетав йому: "Доброго ранку", — але Ніке не звернув на нього уваги, а підійшов просто до Єви-Лотти.

— Чортеня! — з притиском сказав він.

— Що сталося? — спитала Єва-Лотта.

— Ти брешеш! Як тобі не соромно! — мовив він. — Хіба ти не сказала шефові, як він допитував тебе, що ти була сама позавчора вночі, коли залізла в машину?

— Ти хочеш сказати, як ви викрали Расмуса? — спитала Єва-Лотта.

— Ну так, як ми... тьху, хай тобі чорт, — вилаявся Ніке. — Не сказала хіба, що ти була сама, га?

— Ну, сказала.

— І збрехала, — мовив Ніке.

— Чому? — спитала Єва-Лотта.

— Чому? — перекирив її Ніке, почервонівши з люті. — А тому! З тобою були ще два хлопці, признайся!

— Так, уяви собі, що були, — задоволено відповіла Єва-Лотта.

— Так, то були Андерс і Калле, — пояснив Расмус. — Бо вони разом із Євою-Лоттою належать до лицарів Білої Троянди. І я також стану Білою Трояндою, ось побачиш!

Та Єва-Лотта раптом похолола зі страху. Чи не означають слова Ніке, що Андерса й Калле спіймано? В такому разі все пропало. Єва-Лотта розуміла, що їй треба дізнатися про це негайно, вона більше ні хвилини не витримає непевності.

— А звідки ти знаєш, що зі мною хтось був? — спитала вона, з усієї сили намагаючись удавати байдужу.

— Знаю, бо ті прокляті шмаркачі поцупили папери, що були потрібні шефові. Поцупили просто з-під носа в нас, — відповів Ніке, злісно втупивши в неї очі.

— Ура! — вигукнула Єва-Лотта. — Ура, ура!

— Ура! — й собі крикнув Расмус. — Ура!

Ніке обернувся до Расмуса, і в очах у нього проглянув смуток, смуток і тривога.

— Так, кричи, кричи, — сказав він. — Але я думаю, що тобі скоро перехочеться кричати "ура". Коли вони з'являться й повезуть тебе за кордон.

— Що ти сказав? — перелякалася Єва-Лотта.

— Сказав, що вони з'являться й повезуть Расмуса за кордон. Завтра ввечері прилетить літак і забере його.

Єва-Лотта судомно ковтнула клубок у горлі. Потім закричала, прискочила до Ніке з кулаками й почала бити його.

— Сором, сором! Ох, які ви мерзенні, гидотні старі кіднапери! — кричала вона.

Ніке не боронився. Дозволив їй бити його. Просто сидів і здавався дуже втомленим. Бо ж тієї ночі і він мало спав.

— Якби ті чортові хлопці не пхали були носа не в своє діло, — нарешті сказав він, — шеф отримав би папери, через які зчинив стільки галасу, і не було б цієї біди!

Расмус тим часом устиг обміркувати слова Ніке про те, що він полетить за кордон. Він зважував, котра з двох можливостей, що випадали йому, цікавіша: летіти літаком чи стати Білою Трояндою? І, подумавши, зробив свій вибір.

— Ні, — мовив він, — я не полечу за кордон, бо хочу стати Білою Трояндою.

Він виліз на коліна до Ніке й докладно розповів йому, як цікаво належати до Білих Троянд. Розповів і про бойовий поклик, і про те, як вони скрадаються ночами та б'ються з Червоними Трояндами. Важливо було, щоб Ніке зрозумів усю велич дивовижного, багатого на пригоди життя Білих Троянд. Тоді він переконається, що йому, Расмусові, не можна їхати за кордон.

Та коли він скінчив, Ніке лише похмуро похитав головою і сказав:

— Ні, Расмусе, ти ніколи не станеш Білою Трояндою. Тепер уже запізно.

Расмус зсунувся з його колін, відійшов від нього і сказав:

— Пхе, ляпало, який ти дурний. Я напевне стану Білою Трояндою!

Ніке рушив до дверей. Хтось покликав його знадвору.

Расмус побачив, що Ніке йде, і зрозумів, що треба поквапитися, коли він хоче встигнути почути відповідь на те, що його цікавило.

— Ніке, а якщо плюнути з літака, то скільки мине часу, поки слина долетить до землі? — спитав він.

— Не знаю, — поважно відповів Ніке. — Спробуєш сам вирахувати завтра ввечері.

13

Єва-Лотта сиділа на канапі й думала. Покусувала пасмо волосся й розпачливо думала. І прийшла до висновку, що надії немає. Як вона, замкнена в цій клітці, змогла б не дати їм посадовити Расмуса в літак і вивезти за кордон? І які підступні плани снує той Петерс? Мабуть, вирішила Єва-Лотта, він, втративши надію заволодіти паперами, надумав змусити професора ще раз зробити всі ті розрахунки, а отже, хотів забрати його з собою до якоїсь закордонної лабораторії. А Расмуса взяти як заручника. Бідолашний хлопчик, досі йому ніхто не робив нічого поганого, та що буде, коли він опиниться серед зграї бандитів за кордоном? Єва-Лотта уявила собі, як професор сидить за столом і робить винаходи, а лютий в'язничний наглядач замахується нагайкою на Расмуса і кричить його батькові: "Винаходь, а то..."

Це було страшне видиво, і Єва-Лотта стиха застогнала.

— Чого ти скімлиш? — запитав Расмус. — І чому не приходить Ніке й не виводить мене надвір, щоб я міг пускати на воду свої човники з кори?

Єва-Лотта ще трохи подумала, і в її мозку почала визрівати одна ідея. Коли та ідея остаточно визріла, Єва-Лотта кинулася до Расмуса і спитала:

— Расмусе, сьогодні тепло, правда ж?

— Так, — погодився Расмус.

— І такого теплого дня добре було б скупатися, правда?

Її слова влучили в ціль.

— Так! — вигукнув Расмус і захоплено підстрибнув. — Так, ми підемо купатися, Єво-Лотто! Я можу зробити п'ять помахів на воді!

Єва-Лотта з перебільшеною радістю сплеснула руками.

— Ой, мені треба побачити, як ти робиш їх, — сказала вона. — Та для цього ти повинен випросити в Ніке дозвіл. Бо інакше в нас нічого не вийде.

— Гарзд, — самовпевнено мовив Расмус.

Він знав, що може домогтися від Ніке всього, що йому треба.

І коли нарешті Ніке прийшов, Расмус відразу кинувся до нього.

— Ніке, можна нам піти купатися? — почав він.

— Купатися? — перепитав Ніке. — Навіщо?

— Надворі тепло, — пояснив Расмус. — А коли надворі тепло, то нам можна піти купатися.

Єва-Лотта мовчала. Вона знала, що в цій справі найкраще цілком здатися на Расмуса.

— Я можу робити на воді п'ять помахів, — пояснив Расмус. — А хіба ти не хочеш побачити, Ніке, як я роблю п'ять помахів?

— Чому ж ні, — нерішуче мовив Ніке. — Але йти купатися... не думаю, що шефові це сподобалося б.

— Але як я не піду купатися, то не зможу зробити п'ять помахів на воді, — сказав Расмус з убивчою логікою. — На сушому ж не плавають!

Він вирішив, що тепер усе зрозуміло. Не такий же Ніке дурний, щоб добровільно відмовитися від можливості побачити, як він робить на воді п'ять помахів. Отож Расмус засунув руку у великий кулак Ніке і сказав:

— Ходімо!

Ніке неприязно глянув на Єву-Лотту і суворо мовив:

— Ти з нами не підеш.

— Ні, Єва-Лотта повинна піти й побачити, що я можу зробити на воді п'ять помахів, — мовив Расмус.

Ніке важко було опиратися цьому наполегливому дитячому голосові. Він зневажав себе за свою слабкість, але дійшло вже до того, що Расмус здатен був домогтися від нього майже всього, чого хотів, коли засовував ручку в його велику руку й очікувально дивився на нього радісними очима.

— Ну ходімо, хай тобі чорт, — буркнув Ніке Єві-Лотті.

Саме про це вона мріяла — пробігти вузькою стежкою до пристані, пірнути з головою у прозору воду, що переливалася блискітками на сонці, полежати на помості з заплющеними очима й ні про що не думати. Тепер же, коли цього було досягнуто, їй здалося, що це тільки прикра затримка, яка відтягає здійснення її великого плану. А Расмус, навпаки, не тямився з радощів. Він підстрибував на міліні біля берега, наче веселе жабеня. Ніке сидів на краю помосту і стеріг їх, а Расмус завзято бризкав на

нього водою, сміявся і з розгону падав, аж вода розліталася навсібіч. Спробував він і поплавати, але тоді страшенно споважнів і затримав віддих, аж обличчя йому почервоніло. Потім, відсапуючись, радісно спитав Ніке:

— Ти бачив? Бачив, що я зробив п'ять помахів?

Може, Ніке бачив, а може, й ні.

— Ох ти ж мала заверниголово, — тільки й сказав він.

Ці слова були його єдиною оцінкою Расмусового дивовижного вміння плавати. Але вони прозвучали як похвала.

Єва-Лотта лежала на спині й погойдувалася на хвилях. Вона дивилася просто в небо і раз по раз казала сама собі:

— Спокійно! Не хвилюйся! Все буде добре!

Але слова не дуже допомагали, тож коли Ніке гукнув, щоб вони виходили з води, Єва-Лотта відчула, що аж зблідла від хвилювання.

— Можна нам ще трохи купатися, Ніке? — почав просити Расмус.

Але Єва-Лотта знала, що більше не витримає ні хвилини, тому взяла Расмуса за руку і сказала:

— Ні, Расмусе, виходьмо!

Расмус упирався і благально дивився на Ніке. Та цього разу Ніке і Єва-Лотта були тієї самої думки.

— Швидше, — мовив Ніке. — Краще буде, коли шеф не знатиме, що ви купалися.

Вони розляглися за густими кущами, і Єва-Лотта, взявши невдоволеного Расмуса за руку, потягла його за густі кущі де був їхній одяг. Вона блискавично одяглася, тоді стала навколішки біля Расмуса, щоб допомогти йому, бо його невправні пальчики ніяк не могли впоратися з ґудзиками.

— Ти думаєш, легко застібатися, — сказав він, — коли ґудзики ззаду, а сам я спереду.

— Я тобі позастібаю їх, — мовила Єва-Лотта, а тоді тихим голосом, що тремтів із хвилювання, квапливо спитала:

— Расмусе, ти ж бо хочеш стати Білою Трояндою?

— Певне, що хочу, — відповів Расмус. — І Калле сказав...

— То тепер ти маєш робити те, що я тобі скажу, — перебила його Єва-Лотта.

— А що я маю робити?

— Візьмеш мене за руку, і ми чимдуж побіжимо звідси.

— Добре, але це не сподобається Ніке, — стурбовано сказав Расмус.

— Нам тепер не до Ніке, — прошепотіла Єва-Лотта. — Ми підемо пошукати того куреня, що його спорудили Калле з Андерсом...

— Ви колись прийдете чи мені привести вас? — гукнув Ніке з помосту.

— Вітер ущух, і вітрила опали, — відповіла Єва-Лотта. — Ми прийдемо, коли прийдемо!

Потім вона взяла Расмуса за руку і прошепотіла:

— Біжімо, Расмусе, біжімо!

І Расмус, скільки було сили в його п'ятирічних ногах, побіг між ялинами. Він намагався не відставати від Єви-Лотти, щоб вона зрозуміла, якою він буде гарною Білою Трояндою. І, вже біжачи, хапаючи ротом повітря, мовив:

— А все-таки добре, що Ніке побачив, як я зробив п'ять помахів на воді.

14

Сонце почало сідати, і Расмус стомився. Йому не подобалася така пригода, що тривала довгі години.

— У цьому лісі надто багато дерев, — сказав він. — І чого ми ніяк не дійдемо до того куреня?

Єва-Лотта й сама хотіла б відповісти йому. Вона погоджувалася з Расмусом, що в цьому лісі надто багато дерев. І надто багато пагорбів, на які треба було спинатися, надто багато вітроломів та іншого ломаччя, що заважало йти, надто багато гілляк, хмизу й кущів, що дряпали й кололи ноги. І зовсім мало куренів. Власне, там був тільки один курінь, до якого вони так прагнули дістатись, але він наче в землю запався. Єва-Лотта відчувала, як до неї підкрадається зневіра. Вона уявляла, що знайти курінь буде дуже легко, але тепер почала сумніватися, що вони взагалі зможуть його коли-небудь знайти. А якби нарешті таки знайшли, то чи застануть там Андерса й Калле? Чи хлопці взагалі повернулися на острів після того, як урятували папери? Могло статися тисячі випадків, що перешкодили їм повернутися. І вийде, що вони залишилися на острові самі з Расмусом — і кіднапери. Єва-Лотта жалібно застогнала, коли уявила собі це.

— Любий, любий Андерсе, любий, дорогий Калле, будьте в курені, — у відчаї тихо молилася Єва-Лотта. — І нехай ми скоро, дуже скоро знайдемо його!

— Самі чорниці та й чорниці, — сказав Расмус і сердито глянув на кущі чорниць, що сягали йому до стегон. — Я хотів би шматочок печені.

— Певне, що хотів би, — мовила Єва-Лотта, — але, на жаль, у лісі печеня не росте.

Расмус невдоволено зітхнув і вернувся до того, навколо чого снувалися його думки цілий день:

— А ще я хочу мати свої човники з кори. Чому мені не дозволили взяти їх із собою?

"От поганець", — подумала Єва-Лотта. Вона зважилася на такий ризик, щоб урятувати його від страшної долі, а він скиглить за печенею і човниками з кори.

Та ще навіть не додумавши цього до кінця, вона пожалкувала і рвучко обняла хлопця. Він же такий малий, а тепер ще й такий стомлений і голодний, тож не диво, що вередує.

— Бачиш, Расмусе, — мовила вона, — я чомусь не подумала про твої човники...

— То ти дурна, — безжально сказав Расмус.

І сів серед кущів чорниць. Він не хотів йти далі. Хоч скільки Єва-Лотта вмовляла його, нічого не допомагало.

— Може, курінь десь близько, — казала вона. — Може, нам треба ще тільки трішки пройти.

— Я не хочу, — впирався Расмус. — Мої ноги сонні!

Єва-Лотта на мить подумала, чи не дати волю сльозам, бо плач стискав їй горло.

Але таки переборола себе, зціпила зуби, сіла й собі в кущі чорниць, уперлася спиною у великий камінь і притягла до себе Расмуса.

— Посидь біля мене й трохи відпочинь, — сказала вона.

Зітхнувши, Расмус простягся на м'якому мохові й поклав голову на коліна Єви-Лотти. Видно, він остаточно вирішив більше не рухатися. Він дивився сонними очима на Єву-Лотту, а вона думала: "Нехай трохи поспить, то, може, мені буде легше". Вона взяла його руку у свою, і Расмус не висмикнув її. Потім вона стиха заспівала йому. Расмус кліпав очима, щиро намагаючись не заснути, і стежив поглядом за метеликом, що пурхав над кущами чорниць.

— На нашому лузі чорниці ростуть... — співала Єва-Лотта.

Та Расмус запротестував.

— Краще заспівай: "На нашому лузі печеня росте", — сказав він.

І відразу заснув.

Єва-Лотта зітхнула. Вона також хотіла б заснути. Хотіла б заснути й прокинутися вдома на своєму ліжку, й побачити, що все це страхіття тільки наснилося їй. Сумна й стривожена, вона сиділа в заростях і почувалася страшенно самотньою.

Та ось вона почула голоси. Голоси, які наближалися і які вона впізнала. Затріщав сухий хмиз під ногами в тих, що надходили. Невже можна так злякатися і не вмерти? Ні, вона не вмерла, тільки страх паралізував її так, що вона нездатна була поворухнутися, тільки серце шалено, болісно гупало в грудях. Між деревами до них наближалися Ніке і Блюм... і Сванберг, звичайно, також був із ними.

Єва-Лотта нічого не могла вдіяти. На колінах у неї спав Расмус. Вона не могла його збудити і втекти. Та це й не допомогло б. Вони б не встигли втекти. — Залишалося тільки сидіти й чекати, поки їх спіймають.

Тепер вони були так близько, що Єва-Лотта чула їхню розмову.

— Я ще ніколи не бачив Петерса таким лютим, — сказав Блюм. — Та й не дивно. Ти, Ніке, йолоп йолопом.

Ніке буркнув:

— Це все через те дівчисько. Хотів би я з нею побалакати. Нехай тільки я її спіймаю.

— Ну, нам уже, мабуть, недовго чекати, — сказав Блюм. — У кожному разі вони й досі ще на острові.

— Атож, — мовив Ніке. — Я їх спіймаю, хоч би мені довелося обшукати кожен кущ.

Єва-Лотта заплющила очі. Тепер вони були за десять ступнів від неї, і вона не мала сили дивитися на них. Заплющила очі й чекала. Хай би вони вже швидше знайшли її. Щоб нарешті можна було заплакати, чого вона давно хотіла.

Вона сиділа, притиснувшись спиною до великого замшілого каменя, й чула голоси якраз по той бік каменя. Близько, страхітливо близько! Та за мить наче вже не так близько. Справді не так близько! Голоси все віддалялися й нарешті стали нечутні. Навколо неї залягла дивовижна тиша. Якась пташка щебетала в кущі, і, крім тієї пісні, вона вже нічого не чула.

Довго, дуже довго вона сиділа на зарослій мохом місцині, не зважаючи навіть ворухнутися. Та їй і не хотілось ворухнутися. Хотілось сидіти отак і більше нічого в житті не робити.

Та нарешті прокинувся Расмус, і Єва-Лотта збагнула, що мусить опанувати себе.

— Ходімо, Расмусе, — сказала вона. — Нам не можна довше тут сидіти.

Вона оглянулася навколо. Сонце вже не світило. По небу пливли великі чорні хмари. Заповідалося на дощ. Ось уже залопотіли перші краплі.

— Я хочу до тата! — сказав Расмус. — Не хочу більше сидіти в лісі. Хочу до тата!

— Ми не можемо тепер піти до твого тата, — в розпачі мовила Єва-Лотта. — Нам треба спробувати знайти Калле й Андерса, а то я не знаю, що з нами буде.

Вона рушила далі крізь кущі чорниць, і Расмус подався за нею.

— Я хочу їсти! — заскільки він, мов цуценя. — І хочу своїх човників з кори!

Єва-Лотта не відповіла йому — вона просто мовчала. І враз почула позад себе гіркий плач. Вона обернулася й побачила нещасного маленького хлопчика, що стояв серед кущів чорниць. Губи в нього тремтіли, очі були повні сліз.

— Ох, Расмусе, не плач, — благально мовила Єва-Лотта, хоч їй самій так хотілося плакати, що вона насилу стримувалась. — Не плач! Чого ти плачеш, любий?

— Я плачу, бо... — схлипнув Расмус, — я плачу, бо... бо мама лежить у лікарні!

Навіть той, хто хоче стати Білою Трояндою, певне, має право плакати, коли його мати лежить у лікарні.

— Але ж вона скоро вийде звідти, — почала втішати його Єва-Лотта, — ти ж сам казав.

— Я однаково плакатиму, — вперто крикнув Расмус. — Плакатиму, бо забув поплакати за нею раніше... дурна Єва-Лотто!

Дощ пустився дужчий. Він періщив, холодний, безжальний, і скоро промочив наскрізь їхнє тоненьке вбрання. І водночас ставало ще темніше. Між деревами залягали глибокі тіні. Ще трохи, і вони не бачитимуть, куди ступати. Вони, спотикаючись, почваланали далі, мокрі, голодні й зневірені.

— Я не хочу бути в лісі, коли темно! — крикнув Расмус. — Чуєш, не хочу!...

Єва-Лотта витерла з обличчя дощові краплі, а може, між ними були й сльози. Вона зупинилася, пригорнула до себе Расмуса і тремтячим голосом сказала:

— Расмусе, лицар Білої Троянди повинен бути мужнім. Тепер ми обоє лицарі Білої Троянди і зробимо щось справді гарне.

— Що саме? — спитав Расмус.

— Ми сховаємося під ялиною і спатимемо там до ранку.

Майбутній лицар Білої Троянди заревів так, ніби його штрикнули ножом.

— Я не хочу бути в лісі, коли темно! — знов крикнув він. — Чуєш, дурна Єва-Лотто, не хочу... не хочу...

— Але в нашому курені, мабуть, захочеш?

То був голос Калле, його впевнений, спокійний голос, що здався Єві-Лотті кращим за голос архангела. Не тому, що вона коли-небудь чула чи бачила архангела, просто

Єва-Лотта була певна, що він у всій своїй величі не міг зрівнятися з Калле тієї миті, як той наблизився до них у темряві, з ліхтариком у руці. З очей у неї закапали сльози. Але тепер можна було й поплакати.

— Калле це ти... це справді ти, — промовила Єва-Лотта, схлипуючи.

— Боже, звідки ви тут узялися? — спитав Калле. — Ви що, втекли?

— Як бачиш, — відповіла Єва-Лотта. — Тікали цілий день!

— Так, ми втекли тільки на те, щоб я став лицарем Білої Троянди! — пояснив Расмус.

— Андерсе! — гукнув Калле. — Андерсе, йди сюди, ти побачиш диво з див! Тут Єва-Лотта й Расмус.

Вони сиділи на ялиновому гіллі в курені і були дуже щасливі. Дощ перішив далі, темрява між деревами стола ще густіша, та їм було байдуже. В курені було сухо й тепло, вони перевдяглися в сухий одяг, життя вже не здавалося таким гірким і нестерпним, як зовсім недавно. Під казанком із гарячим какао блимало блакитне полум'я спиртівки Калле, а тим часом Ан-дерс нарізав цілу гору великих шматків хліба.

— Вийшло так добре, що аж не віриться, — вдоволено відітхнула Єва-Лотта. — Я суха, мені тепло а коли ще з'їм із три-чотири-п'ять-шість бутербродів, то буду вже й не голодна.

— А я хотів би ще трохи м'яса, — сказав Рас-мус. — І ще трохи какао!

Він простяг кухлика, і йому знов налили какао. Він втішено випив його великими ковтками, розхлюпавши лише кілька крапель на спортивний костюм, який йому позичив Калле, м'який, теплий вовняний костюм, у якому він майже втонув. Задоволений, він підібгав навіть пальці ніг, щоб ні найменша частка його тіла не залишилась назовні й не мерзла. Ох, усе було чудове: і курінь, і спортивний костюм, і бутерброди з сиром, геть усе!

— Тепер я вже майже лицар Білої Троянди, правда ж, Калле? — благально спитав він, не перестаючи жувати.

— Так, скоро ти станеш лицарем Білої Троянди, — запевнив його Калле.

Тієї хвилини він сам був такий вдоволений, такий щасливий, що щасливішим уже бути не можна. Як добре все склалося! Расмус урятований, папери професора врятовані, і скоро всі ці страхиття скінчаться.

— Завтра ми дуже рано візьмемо човна й переплинемо з Расмусом на суходіл, — сказав Калле. — Тоді зателефонуємо до дядька Б'єрка, щоб поліція приїхала й урятувала професора, а тоді він отримає свої папери...

— А тоді Червоні Троянди почують усе, і їм очі рогом стануть, — докинув Андерс.

— До речі, а де ті папери? — зацікавлено спитала Єва-Лотта.

— Я їх сховав, — відповів Калле. — Але не скажу де.

— Чому?

— Краще, щоб про це знав тільки хтось один, — відповів Калле. — Ми ще не в цілковитій безпеці. І поки ми тут, я нічого не скажу.

— Ну й добре, — мовив Андерс, — завтра ми однаково все знатимем. Невже ми

завтра будемо вдома? От буде добре, справді добре!

Расмус був іншої думки.

— Краще якби ми лишилися в курені, — сказав він. — Я б хотів бути тут завжди, завжди, завжди. Лишімся тут іще бодай на кілька днів.

— О ні, з мене досить, — мовила Єва-Лотта, аж здригнувшись на згадку про страшні хвилини, пережиті в лісі з Ніке і Блюмом.

Вона хотіла якнайшвидше покинути острів. Поки що їх охороняла темрява, та вдень вони стануть беззахисні. Адже Ніке сказав, що обшукає кожен куш, і Єва-Лотта не мала ані найменшого бажання чекати, поки він це зробить.

Поступово дощ перестав, і на невеличкому клаптику неба, що його було видно з отвору куреня, почали з'являтися зірки.

— Я хочу перед сном подихати свіжим повітрям, — сказав Калле і виліз надвір. А за мить покликав і їх: — Виходьте, щось побачите!

— Що там можна побачити в темряві? — спитала Єва-Лотта.

— Я бачу зірки, — сказав Андерс. Єва-Лотта й Калле презирнулися.

— Невже він став таким сентиментальним? — стурбовано мовив Калле. — Треба вийти до нього.

Вони вилізли одне за одним крізь вузький отвір. Расмус завагався. Тут, у курені, було видно. Калле й Андерс підвісили вгорі свої кишенькові ліхтарики. Тут було видно й тепло, надворі ж темно, а темряви з нього було вже досить.

Але вагався він недовго. Там, де були Єва-Лотта, Калле й Андерс, хотів бути й він. Тож він рачки поліз до отвору, наче маленька тваринка, що вночі обережно висуває носика зі своєї нори.

Вони стояли одне біля одного. Стояли й мовчали, а вгорі над ними, у глибині чорного неба, палали зірки. Їм не хотілося говорити, хотілося тільки стояти отак, одне біля одного, й дослухатися до темряви. Вони ніколи не чули вночі потужного шуму заснулого лісу, принаймні ще ніколи не дослухалися до нього так, як тепер, і ця глуха, незвичайна мелодія викликала в них якийсь дивний настрій.

Расмус узяв Єву-Лотту за руку. Такого, як це, він іще ніколи не переживав, і йому було водночас і радісно, і страшно. Так страшно, що захотілось триматися за чиюсь руку. Але раптом він збагнув, що йому це подобається. Подобається ліс, хоч він темний і дерева в ньому дивно шумлять, подобаються легенькі хвильки, що так приємно хлюпають, торкаючись скель, а найдужче подобаються зірки. Вони світилися так ясно, а одна ласкаво підморгувала йому. Він задер голову й дивився просто в небо, на ту ласкаву зірку. Тоді стиснув за руку Єву-Лотту і заміряно сказав:

— Як, мабуть, гарно всередині неба, коли навіть знадвору так гарно!

Йому ніхто не відповів. Жодним словом. Та врешті Єва-Лотта нахилилась і обняла його.

— Ну, Расмусе, тобі пора спати, — мовила вона. — Ти спатимеш у лісовому курені, хіба ж не гарно?

— Га-а-арно, — погодився він, і в голосі його прозвучало найщиріше переконання,

що це справді так.

А коли за якийсь час він, лежачи поряд із Євою-Лоттою у спальному мішку, ще й згадав, що скоро стане лицарем Білої Троянди, то відітхнув із почуттям глибокого вдовolenня. Він уткнувся носиком у руку Єви-Лотти й відчув, що тепер хоче спати. Він неодмінно розповість татові, як чудово спати вночі в куренях. Тепер уже стояла темрява, Калле вимкнув ліхтарики, проте Єва-Лотта була поряд, а з неба знадвору й далі підморгувала йому ласкава зірка.

— Скільки було б місця у спальному мішку, якби ти лежав спокійно й не крутився, — невдоволено сказав Андерс, штовхнувши Калле.

Калле штовхнув його у відповідь.

— Шкода, що ми не здогадалися взяти для тебе двоспальне ліжко, — мовив він. — Але якось переспиш уже, на добраніч.

За п'ять хвилин вони вже всі спали глибоким, безтурботним сном, нітрохи не тривожачись завтрашнім днем.

15

Скоро їх тут не буде. За якусь мить вони покинуть цей острів і вже ніколи не побачать його. Калле трішки затримався, перше ніж стрибнути в човен. Він обвів очима місцину, що була їхнім притулком протягом кількох тривожних днів і ночей. Ось скеля, з якої вони пірнали, — вона здавалася такою привабливою в промінні сонця, — а в ущелині за скелею був їхній курінь. Певне ж, звідси, де Калле стояв, його не було видно, але він знав, що курінь там є, що він порожній, покинений і вже ніколи більше не буде їхнім притулком.

— Ти колись сядеш у човен чи ні? — знервовано гукнула Єва-Лотта. — Я хочу вибратися звідси. Це єдине, чого я тепер хочу.

Вона сиділа на кормі поруч із Расмусом. І дужче за всіх хотіла втекти звідси. Вона знала, що дорога кожна секунда. Бо добре уявляла собі, який знавіснілий був Петерс після їхньої втечі і яких зусиль він докладатиме, щоб знову спіймати їх. Тому треба було поспішати, і всі вони знали це. Знав і Калле. Він більше не затримувався. Спритний стрибок, і він у човні, де Андерс сидів уже на веслах.

— Отак! — сказав Калле. — А тепер рушаймо.

— Авжеж, рушаймо, — озвався Андерс і наліг на весла. Та враз загальмував ними й невдоволено скривився. — Я забув ліхтарика, — пояснив він. — Так, знаю, що я роззява. Але я швиденько, кілька секунд.

Він стрибнув на берег біля скелі і зник.

Вони чекали. Спершу нетерпляче. Тоді дуже нетерпляче. Тільки Расмус сидів цілком незворушний і полоскав пальці у воді.

— Коли його зараз не буде, я закричу, — мовила Єва-Лотта.

— Він, певне, знайшов якесь гніздо або що, — похмуро сказав Калле. — Расмусе, побіжи і скажи йому, що ми відпливаємо!

Расмус слухняно вискочив на берег, дрібними кроками, мов теля, пострибав по скелі і зник.

Вони чекали. Напружено чекали й не зводили очей із верха скелі, де повинні були з'явитися Андерс і Расмус. Але ніхто не з'являвся. Склея здавалася такою пустельною, наче на неї ніколи не ступала людська нога. По-вранішньому бадьорий окунець вистрибнув із води біля самого човна, а вздовж берега ледь чутно шелестів очерет. Крім цього сплеску й цього шелесту не долиняло жадного звука, скрізь було тихо. "Зловісно тихо", — раптом подумали вони.

— Що вони роблять так довго? — захвилювався Калле. — Мабуть, треба піти й поглянути.

— То ходімо обоє, — мовила Єва-Лотта. — Я не зможу сидіти тут сама й чекати.

Калле припнув човна, і вони вистрибнули на берег. Тоді вибігли на скелю. Так, як раніше Андерс. А потім Расмус.

Унизу в ущелині стояв курінь. Але біля нього було нікого не видно й нічого не чутно. Нікого й нічого, тільки моторошна тиша.

— Якщо це звичайна Андерсова витівка, — сказав Калле, залазячи в курінь, — то я його вб'ю...

Більше він нічого не сказав, і Єва-Лотта, що йшла за два ступні позад нього, почула тільки його здавлений крик і розпачливо спитала:

— Що там, Калле, що там?

Тієї ж миті вона відчула на потилиці тверду руку, і знайомий голос сказав:

— Ти вже накупалася, бісова личино, га? Перед нею стояв Ніке, геть почервонілий з люті.

А з куреня вилізли Блюм і Сванберг. Вони витягли за собою трьох полонених, і коли Єва-Лотта побачила їх, у неї на очах виступили сльози. Це був кінець. Тепер усе пропало. Все, що вони робили, пішло намарне. Можна було зразу лягти в мох і вмерти, користь однакова.

У неї стислося серце, коли вона побачила Расмуса. Він не тямився з відчаю і щосили намагався витягти затичку з рота, щоб можна було закричати. Ніке поквапився йому на допомогу, але це не викликало в Расмуса почуття вдячності. Тільки-но його рот звільнився від затички, він сердито плюнув у бік Ніке і крикнув:

— Ти дурний, Ніке! Пхе, ляпало, який ти дурний!

То був гіркий відступ. "Деся так, мабуть, почувалися у джунглях заковані в ланцюги втікачі, коли поверталися назад до Чортового острова," — подумав Калле і стиснув кулаки. Це справді була ніби валка рабів-утікачів. Вони були зв'язані однією мотузкою — Калле, Андерс і Єва-Лотта. Поряд із ними йшов Блюм, наймерзенніший з усіх наглядачів, скільки їх є на світі, а позаду Ніке. Він ніс Расмуса, який не переставав запевняти його, що він дурний. Сванберг перебрав на себе човна з усім їхнім спорядженням і тепер також плів до табору кіднаперів.

Видно було, що Ніке в поганому гуморі. Він мав би радіти, що повертається до Петерса з коштовною здобиччю. Але якщо він і радів, то старанно приховував свою радість. Він ішов позаду і весь час стиха бурчав.

— Чортові дітлахи! Навіщо ви взяли човна? Гадали, що ми не помітимо, га? А коли

взяли, то чого залишилися на острові, йолопи?

"Атож, чого залишилися, — гірко подумав Калле. — Чого не попливли на суходіл іще вчора ввечері, хоч Расмус утомився, йшов дощ і було темно? Чого не втекли з острова, коли ще був час? Ніке правду каже — ми таки йолопи! Але дивно, що саме він дорікає нам за це". Справді виходило, ніби він не дуже радий, що їх спіймано.

— Я вже не думаю, що кіднапери добрі, — мовив Расмус.

Ніке не відповів, тільки сердито глянув на нього і знов почав бурчати:

— І навіщо ви взяли ті папери, га? Чуєте, ви, двоє тупих баранів, навіщо вам здалися ті папери?

Двоє тупих баранів не відповіли йому. І не відповіли й пізніше, коли їх питав про те саме інженер Петерс.

Вони сиділи кожен на окремій канапі в будиночку Єви-Лотти і були такі пригнічені, що навіть не мали сили боятися Петерса, хоч він робив усе можливе, щоб їх залякати.

— Ви у цих справах нічого не тямите, — сказав він, — і не повинні були втручатися в них. Тому всім вам буде біда, коли ви не скажете, де папери, які ви взяли вчора ввечері.

Він втупив у них свої чорні очі й закричав:

— Ну! Признавайтесь! Де папери?

Вони не відповіли йому. Видно саме це довело Петерса до сказу, бо він раптом так накинувся на Андерса, наче хотів убити його. Він обіруч схопив його за голову і люто труснув нею.

— Де папери? — загорлав він. — Жажи, а то я скручу тобі в'язи!

Тоді втрутився Расмус.

— Пхе, ляпало, який ти дурний, — сказав він. — Андерс взагалі не знає, де папери, це знає тільки Калле. "Краще, як про це знатиме тільки хтось один", — каже Калле.

Петерс пустив Андерса і глянув на Расмуса.

— Он як, — мовив він. Тоді обернувся до Калле. — Наскільки я розумію, це ти, мабуть, Калле. Отож слухай, голубе! Я даю тобі годину на роздуми. Одну годину і ні на секунду більше. Потім із тобою станеться щось дуже неприємне. Таке, чого з тобою ще не ставалося за ціле твоє життя, втямив?

Калле намагався дивитись на Петерса так зверхньо, як завжди за таких обставин дивився знаменитий детектив Блюмвіст.

— Не пробуйте залякати мене, бо нічого цим не доможетеся, — сказав він. І тихенько додав сам до себе: — Я й без того такий наляканий, що куди вже далі!

Петерс запалив сигарету. Пальці в нього тремтіли. Він пильно глянув на Калле, тоді повів далі:

— Цікаво, чи в тебе вистачить глузду, щоб із тобою можна було поговорити розважно. Якщо вистачить, то збери його весь до купи і добре подумай. Тоді, може, збагнеш, про що йдеться. Отож справи такі. З певних причин, про які я не маю наміру розповідати тобі, я встряв у одне діло, яке не вельми узгоджується з законом. У Швеції мені загрожує довічне ув'язнення, тому я не думаю бути тут ані на хвилину довше, ніж

треба. Я виїду за кордон і мушу взяти з собою ті папери. Тепер ти розумієш? Ти ж не такий дурний, аби не зрозуміти, що я піду на що завгодно, буквально на що завгодно, щоб добути з тебе зізнання, де вони сховані.

Калле кивнув головою. Він добре розумів, що Петерс не зупиниться ні перед чим. І зрозумів, що сам змушений буде здатися й виказати таємницю. Бо ж хіба він, звичайний хлопчак, зможе довго опиратися такому супротивникові, як Петерс, що не зупиниться ні перед чим?

Але йому дано годину на роздуми, і він скористається нею. Він не здасться, поки не зважить усі можливості.

— Я подумаю, — коротко мовив він, і Петерс кивнув головою.

— Добре, — сказав він. — Подумай годину. Збери до купи весь свій глузд, якщо маєш його!

Він вийшов, і Ніке, що похмуро прислухався до розмови, провів його до дверей. Та коли Петерс зник, Ніке обернувся й підійшов до Калле. Він уже не здавався таким лютим, яким був цілий ранок. Він глянув на Калле майже благально й тихо мовив:

— Ти ж міг би сказати шефові, де ті папери, га? Щоб покласти вже край цій біді. Скажеш, га? Задля Расмуса, га?

Калле нічого не відповів, і Ніке пішов. У дверях він обернувся й сумно глянув на Расмуса.

— Я зроблю тобі ще одного човника з кори, — мовив він. — Куди більшого...

— Не хочу я ніякого човника, — безжально відповів Расмус. — Я вже не думаю, що кіднапери добрі.

І ось вони лишилися самі. І почули, як Ніке повернув знадвору ключа в замку. Далі вони вже не чули нічого, крім шуму вітру у верхів'ях дерев.

Вони довго мовчали.

— Ох і віє, хай йому біс, — нарешті сказав Андерс.

— Так, добрячий вітер, — погодилася Єва-Лотта. — Але хай би знялася така буря, щоб перевернула Сванберґа з човном, — з надією в голосі додала вона. Тоді глянула на Калле і сказала: — Одна година. За годину він прийде знов. Що нам робити, Калле?

— Тобі доведеться признатись, де ти сховав їх, — мовив Андерс, — а то він витрусить із тебе душу.

Калле почухав потилицю. "Збери до купи весь свій глузд", сказав йому Петерс. І Калле твердо поклав собі послухатися його поради. Ану ж коли він збере до купи весь свій глузд, то зможе якось зарадити собі в цій біді.

— Якби можна було втекти, — задумливо сказав він. — Було б добре, якби я втік...

— Авжеж, і якби зміг дістати з неба місяць, також було б добре, — мовив Андерс.

Калле не відповів йому. Він думав.

— Слухайте, — нарешті сказав він. — Правда, що десь у цей час Ніке має принести нам їжу?

— Так, — відповіла Єва-Лотта, — можливо. Принаймні раніше нас годували в цей час. Та, може, Петерс тепер захоче заморити нас голодом.

— Але не Расмуса, — заперечив Андерс. — Ніке не допустить, щоб Расмус голодував.

— А що, як нам усім накинутися на Ніке? — мовив Калле. — Коли він прийде з їжею. Хіба ви не зможете притримати його доти, доки я втечу?

Єва-Лотта засяяла.

— Згода! — відповіла вона. — Я певна, що зможемо. Ох, як я стукну Ніке по довбешці! Мені давно кортіло його стукнути.

— І я стукну його по довбешці! — захоплено мовив Расмус. Та потім згадав про лук, стріли та човники з кори й задумливо додав: — Хоч дуже боляче не битиму його. Бо він усе-таки добрий.

Ніхто не слухав, що він каже. Ніке от-от мав надійти, і треба було готуватися.

— А що ти потім думаєш робити, Калле? — схвильовано спитала Єва-Лотта. — Тобто, як утечеш?

— Перепливу затоку і приведу сюди поліцію, а професор нехай собі каже, що хоче. Нам потрібна допомога поліції, ми давно вже повинні були звернутися до неї.

Єва-Лотта здригнулася.

— Так, звичайно, — погодилася вона. — Хоч ніхто не знає, що зробить Петерс, поки з'явиться поліція.

— Цитьте, — спинив їх Андерс. — Ніке йде.

Вони нечутно підійшли до дверей і стали обабіч їх. Вони чули, як Ніке підходив дедалі ближче, як брязнула металева таця, що її він ніс. Чули, як обертався в замку ключ, і в їхніх тілах напружився кожен нерв і кожен м'яз... Зараз... зараз почнеться.

— А я приніс тобі яєшню, Расмусе! — гукнув Ніке, відчиняючи двері. — Чуєш, малий? Ти ж бо любиш...

Він не встиг довідатися, чи Расмус любить яєшню. Бо тієї ж миті вони накинулися на нього. Таця з яєшнею полетіла додола, аж загуркотіла. Вони міцно вчепилися йому за руки й ноги, перевернули його й почали бити, дряпати, товкти головою об підлогу. Ніке ревів, мов поранений лев, а Расмус стрибав навколо і радісно покрикував. Це ж була майже війна Троянд, і він відчував себе зобов'язаним допомагати своїм спільникам. На мить він був завагався, бо хоч би що, а Ніке був його приятелем, та, зваживши все, він нарешті підійшов ззаду до Ніке і щосили штовхнув його ногою. Андерс і Єва-Лотта воювали так, як ніколи досі, а Калле блискавично шаснув у двері. Все скінчилося за кілька секунд. Ніке був дуже сильний і, отямившись, кількома ударами рук звільнився від нападників. Лютий і розгублений, він підвівся з підлоги й відразу помітив, що Калле зник. Він осатаніло кинувся до дверей і спробував їх відчинити. Але вони були замкнені. Якусь мить він стояв і тупо дивився поперед себе. Потім щосили накинувся на самі двері, але вони були зроблені з міцних дощок і не піддалися ані на волосину.

— Хто в біса замкнув двері? — люто крикнув він. Расмус і далі стрибав навколо, веселий і захоплений.

— Я замкнув! — вигукнув він. — Я замкнув! Калле втік, і тоді я замкнув двері.

Ніке міцно схопив його за руку.

— Де ключ, малий бешкетнику?

— Ой, болить! — зойкнув Расмус. — Пустити мене, дурний Ніке!

Ніке ще раз труснув його.

— Я питаю, де ти дів ключа?

— Я викинув його у вікно, — відповів Расмус. — Узяв і викинув!

— Браво, Расмусе! — вигукнув Андерс. Єва-Лотта вдоволено засміялася.

— Тепер ти знатимеш, як сидіти замкненим, любий Ніке, — сказала вона.

— Авжеж, і буде дуже весело почути, що скаже Петерс, — додав Андерс.

Ніке важко опустився на найближчу канапу. Видно було, що він намагається обміркувати все, що сталося. А обміркувавши, зненацька зареготав.

— Так, справді буде весело почути, що скаже шеф, — мовив він. — Справді буде весело. — Потім раптом знов споважнів. — Так, погані справи. Я мушу спіймати хлопця, поки він не накоїв біди!

— Тобто, поки він не привів поліції, — мовила Єва-Лотта. — Ну, то доведеться поквартитися, любий Ніке.

16

Віяв рвучкий західний вітер, що з кожною хвилиною дужчав. Він глухо шумів над верхівками ялин і гнав невисокі, підступні хвилі з білими гребенями по затоці, яка відділяла острів від суходолу. Засапаний після запеклої боротьби і шаленого бігу до моря, Калле стояв на березі затоки й розпачливо дивився на вкриту піною воду. Кожен, хто зважувався б тепер переплисти затоку, ризикував би життям. Навіть на звичайному весловому човні переплисти її було б важко. Крім того, він тепер не мав човна, а підійти серед білого дня до пристані боявся, та й човни там, звичайно, всі були на замку.

Калле вперше відчув себе цілком безпорадним. Він уже почав стомлюватися від усіх тих перешкод, що ставали на їхньому шляху. Тепер не було іншої ради, як чекати, поки вляжеться вітер, а це може потривати не один день. Де він знайде прихисток на той час і чим харчуватиметься? В курені він не зможе ховатися — там його шукатимуть, та й харчів він уже не мав, усе забрали кіднапери. "Справді-таки безвихідь", — думав Калле, блукаючи між ялинами, наляканий і безпорадний. Кожної хвилини за ним міг кинутися навздогін Ніке. Ні, треба негайно зважитися на щось.

Враз крізь завивання вітру він почув, що в будиночку Єви-Лотти хтось гучно кличе на допомогу. З переляку Калле вкрився холодним потом. Чи не означає це, що інженер Петерс саме цієї хвилини в якийсь страшний спосіб змушує інших розплачуватися за його втечу? На таку думку в нього затремтіли коліна. Він відчув, що мусить довідатися, чого там зчинився такий крик.

Скрадаючись попід деревами, огинаючи небезпечні місця, Калле повернувся назад тим самим шляхом, що втівав. Наближаючись до будиночка, він дедалі чіткіше розрізняв голоси і, на свій подив, почув, що на допомогу кликав Ніке. Ніке й подеколи Расмус. Що ж Андерс і Єва-Лотта роблять тому Ніке? Чого він так реве? Цікавість не

давала Калле спинитись на півдорозі. Він таки спробує довідатися, що там діється, хоч, певна річ, дуже ризикує. Та, на щастя, ліс підступав до самого будиночка. Трохи спритності — і можна непомітно підкрастися до самого вікна Єви-Лотти.

Калле поплазував між ялинами. Він уже опинився так близько, що чув, як у будиночку бурчав і лаявся Ніке, а також чув задоволені голоси своїх друзів. Ніхто з них, видно, не бив уже Ніке, то чого він лютує? І чого сидить у будиночку, а не ловить його, Калле? І що то блищить між деревами просто в нього перед носом?

То був ключ. Калле підняв його і пильно оглянув. Може, це ключ від будиночка? То як же він опинився тут? Ніке знов закричав і своїм криком усе пояснив.

— Інженере Петерсе, на допомогу! — кричав Ніке. — Вони замкнули мене! Ходіть випустити мене!

Обличчя Калле розпливлося в зловтішній посмішці. Виявляється, Ніке замкнений разом зі своїми полоненими, це ж очко на користь Білих Троянд! Задоволений Калле сховав ключа до кишені штанів.

Але тієї ж миті він почув, що з головного будинку сюди біжать Петерс, Блум і Сванберг. І скам'янів зі страху. Він збагнув, що за кілька хвилин почнуться лови на нього, і тепер вони шукатимуть його так, як іще ніхто ніколи не шукав. Бо ж те, що Калле знов опинився на волі, було для Петерса смертельною небезпекою. Адже в Петерса вистачить глузду зрозуміти, що Калле будь-що намагатиметься знайти допомогу. Тому для нього найважливіше було не дати Калле покинути острів. Калле знав, що Петерс не зупиниться ні перед чим, і, подумавши про це, аж побілів на виду, хоч який був засмаглий. Він лежав і злякано дослухався до тупоту ніг Петерса та його поплічників, що швидко підбігали до нього. Він мусить знайти собі якийсь сховок, і негайно, за кілька дорогих секунд.

Раптом він побачив такий сховок перед самим носом. Казковий сховок, де його напевне не шукатимуть протягом перших хвилин. Під кам'яним фундаментом будиночка було саме стільки місця, що він міг сяк-так лежати там. Фундамент тільки ззаду був такий високий, бо будиночок стояв на схилі, що збігав до моря. Уздовж фундаменту росла висока трава і повно рожевого зніту, що надійно затуляв би його сховок зовні, часом би комусь спало на думку пошукати його за будиночком. Швидко, мов ласиця, Калле заліз якомога глибше під фундамент. "Вони були б дурні, якби шукали мене тут, — подумав він. — Якщо в них є хоч трохи глузду в голові, то вони повинні б шукати втікача якнайдалі від в'язниці, а не просто під її підлогою".

Калле вже лежав у своєму сховку, коли почув справжній землетрус, — то Петерс усвідомив страшну новину: Ніке замкнений, а Калле втік.

— Біжіть! — нестямно заверещав він. — Біжіть, спіймайте його! І не повертайтеся без нього, бо тоді я не знаю, що зроблю!

Блум і Сандберг побігли, а Калле почув, як Петерс, лаючись, устроїв свого ключа в замок і відчинив двері до ув'язнених. А потім над головою в Калле зчинився ще більший землетрус. Сердешний Ніке незграбно боронився, але Петерс був нещадний.

Ніхто ще ніколи не лаяв Ніке так люто, і це тривало доти, доки в розмову втрутився

Расмус.

— Який же ти несправедливий, інженере Петерсе, — сказав він, і Калле було чути той рішучий дитячий голосок так чітко, ніби він також був у кімнаті. — Ти завше несправедливий. Ніке не винен, що я замкнув двері й викинув ключа в ліс.

Петерс відповів тільки глухим ревом. А тоді крикнув Ніке:

— Біжи і знайди хлопця, а я тим часом пошукаю ключа!

Калле затремтів під фундаментом. Якщо Петерс почне шукати ключа, то опиниться близько від його сховку, просто-таки небезпечно близько!

Яке собаче життя! Кожної хвилини мусиш бути готовим захищатися від усе нових небезпек. Калле думав швидко і так само швидко діяв. Він почув, як Ніке з Петерсом вийшли й замкнули за собою двері. І тієї ж миті він залишив свій сховок. Він умент виліз з-під будиночка. А коли почув, що Петерс побіг уздовж бічної стіни, швиденько прокрався протилежним боком до східців, з яких щойно зійшов Петерс. Він ще встиг побачити віддалік спину Ніке, що зник у лісі. Калле витяг із кишені ключа і, на превеликий подив Єви-Лотти й Андерса, з'явився у дверях не пізніше ніж за хвилину після того, як із неї вийшли Петерс і Ніке.

— Мовчи, — тихо мовила Єва-Лотта Расмусові, який, видно, хотів щось сказати з приводу несподіваного повернення Калле.

— Я ж нічого не сказав! — обурився Расмус.

— Тсс, — цитьнув на нього Андерс і застережливо показав на Петерса, який нишпорив перед самим вікном і, звичайно, лютував, що не знаходив ключа.

— Заспівай, Єво-Лотто, — прошепотів Калле, — щоб Петерс не почув, як я замикатиму двері.

Єва-Лотта швидко стала перед вікном і на всі груди заспівала:

Ти думаєш, що я пропала,

О ні, я навіть дужча стала...

Її спів, видно, не дуже втішив Петерса.

— Ану цить! — роздратовано крикнув він, шукаючи далі.

Він тикав палицею у траву навколо вікна й розгортав зарості зніту. Та ключа не було ніде. Вони почули, як Петерс тихо вилаявся. Потім кинув пошуки і зник. Вони стояли, затамувавши віддих, дослухалися й очікували. Чи він піде своєю дорогою, чи знов зайде до їхньої кімнати й побачить Калле? Дослухалися так напружено, що їм почало здаватися, ніби вони в навушниках. Дослухались і спершу сподівалися... та ось почули, що Петерс ступив на східці. Він іде, о Господи, він іде! Вони переглянулися, розгублені, бліді, не здатні на якусь розважну думку.

Калле отямився за секунду до того, коли б уже було запізно. Він скочив за ширму, що затуляла вмивальник. Тієї миті двері відчинилися, і до кімнати зайшов Петерс.

Єва-Лотта завмерла й заплющила очі. "Нехай він щезне, — думала вона, — нехай він щезне, бо я не витримаю... а як ще Расмус зараз щось ляпне..."

— Я дам вам доброго чосу, коли повернуся, — сказав Петерс. — Такого чосу, що вам і не снилося, хай тільки звільнюся. А як не сидітимете тихо, то отримаєте вдвічі

більше. Втямили?

— Так, дякуємо, — відповів Андерс.

Расмус захихотів. Він не почув жодного слова з того, що казав Петерс. Його заповонила єдина думка — за ширмою стоїть Калле! Це було майже те саме, що гуляти в хованку! Єва-Лотта злякано стежила за виразом його обличчя. "Мовчи, Расмусе, мовчи!" — благала вона його в душі. Та Расмус не чув її німого благання. Він зловісно захихотів.

— Чого ти вищирив зуби? — спитав його розлючений Петерс.

У Расмуса на обличчі була весела таємнича міна.

— Ти не вгадаєш, хто... — почав він.

— Тут на острові росте сила-силенна чорниць! — розпачливо вигукнув Андерс.

Він, звичайно, хотів би сказати щось мудріше, але в цій безвиході нічого іншого придумати не зміг. Петерс з відразою глянув на нього.

— Кепські в тебе жарти, — сказав він. — Краще б мовчав.

— Ха-ха, інженере Петерсе, — повів своєї Расмус, — ти не вгадаєш, хто...

— Кращого за чорниці немає нічого! — знов крикнув Андерс.

Петерс похитав головою.

— Ти таки справді йолоп, — сказав він. — Ну, та байдуже. Я йду. Тільки попереджаю вас, щоб ви більше не бешкетували так.

Він рушив до дверей, але, не дійшовши, спинився.

— Мало не забув, — сказав він сам до себе. — Може, там у туалетній шафці лишилося кілька лез.

Туалетна шафка висіла на стіні біля вмивальника. За ширмою.

— Лез? — нестямно крикнула Єва-Лотта. — Я їх з'їла... тобто викинула у вікно. І плюнула на помазок.

Петерс витріщив на неї очі.

— Шкода мені твоїх батьків, — тільки й мовив він і вийшов з кімнати.

Вони знов залишилися самі. Посідали всі троє на одну канапу й почали стиха розмовляти про те, що сталося. Расмус сидів перед ними на підлозі й уважно прислухався до розмови.

— Дуже великий вітер, — сказав Калле. — Ми нічого не зможемо зробити, поки він не вляжеться.

— А він часом не влягається й по дев'ять діб, — мовив Андерс, наче ці слова могли трохи підбадьорити Калле.

— Що ж ти робитимеш, поки чекатимеш погоди? — спитала Єва-Лотта.

— Лежатиму під фундаментом, як стонога, — відповів Калле. — А коли Ніке ввечері востаннє огляне все, приходитиму сюди їсти і спати.

Андерс пирхнув.

— От добре! Якби ми змогли так обдурити Червоних Троянд!

Вони довго сиділи й дослухалися до вигуків і крику в лісі, де Петерс, Ніке, Блюм і Сванберг шукали Калле.

— Авжеж, шукайте, — похмуро сказав Калле. — Однаково нічого, крім чорниць, не знайдете.

Настав вечір, надворі стемніло. Калле не міг уже довше лежати під фундаментом. Йому треба було вилізти й порухатися, щоб остаточно не задерев'яніли руки й ноги. Ще було надто рано заходити до будиночка. Бо ж Ніке ще не оглянув усе перед сном. Калле тихо, обережно ходив навколо в темряві. Аж дивно, як гарно буває просто рухатися, та й годі!

Калле побачив, що у великій кімнаті в Петерса світилося. Вікно було відчинене, і до Калле звідти долинав невиразний гомін. Про що вони там говорять? Калле відчув, як у ньому прокидається жадоба пригод. А якби тихенько підкрастися до вікна? Може, пощастило б почути дещо корисне для них?

Він почав поволі підходити ближче. Ступав крок і злякано прислухався. І так скрадався, аж поки нарешті опинився під самим вікном.

— Я вже втомився від цього, — пробурмотів Ніке. — Так утомився, що більше не хочу мати діла з цим.

Тоді озвався Петерс, стримано, крижаним голосом.

— Он як, більше не хочеш мати діла з цим? А чому, дозволь запитати?

— Тому, що тут діється щось не те. Спершу мовилося тільки про справу, мені казали, що я можу діяти як завгодно, аби тільки це було на користь справі. І я, бідолашний, дурний моряк, повірив вашим теревеням. А тепер уже не вірю. Бо несправедливо так ставитися до дітей, навіть коли це на користь справі!

— Стережися, Ніке, — сказав Петерс. — Думаю, мені не треба нагадувати тобі, що стається з тими, хто пробує чкурнути в кущі?

На хвилю запала тиша, нарешті Ніке буркнув:

— Не треба, я сам знаю.

— Отож, — повів далі Петерс. — Я застерігаю тебе, щоб ти знов не наробив дурниць. Бо вже майже починаю підозрювати, що ти навмисне дав хлопцеві втекти, коли плетеш такі нісенітніці.

— Не заносьтеся надто високо, шефе, — сердито сказав Ніке.

— Ні, навряд, щоб ти був аж такий йолоп, — мовив Петерс. — Навіть ти, мабуть, розумієш, що для нас означає його втеча.

Ніке не відповів.

— Я зроду ще так не боявся, — сказав Петерс. — І якщо літак затримається, то все може пропасти, ти й сам знаєш.

Літак! Калле нашорошив вуха. Що це за літак може затриматися?

Його роздуми урвали. Хтось ішов у темряві з кишеньковим ліхтариком. Він вийшов із невеликого будиночка, що стояв унизу недалеко від кручі, на якій в іншому будиночку був ув'язнений професор. "Мабуть, це Блюм або Сванберг", — подумав Калле і притулився до стіни.

Але йому не треба було боятися. Чоловік із ліхтариком простував до великого будинку, де зібралися кіднапери, і за мить Калле вже почув там його голос.

— Літак прибуде о сьомій ранку, — мовив він, і Калле впізнав, що то був Блюм.

— Це було б надто добре, — сказав Петерс. — Мені справді треба вшиватися звідси. Аби тільки погода дала йому сісти.

— Так, будемо сподіватися, що вітер стихне, — сказав Блюм. — Вони хочуть перед вильотом отримати нове зведення погоди.

— То передаси їм його, — сказав Петерс. — Принаймні тут, у затоці, не буде такого вітру, щоб не було змоги сісти. А ти, Ніке, подбай, щоб до сьомої години хлопець був готовий!

"Хлопець" — це, звісно, Расмус. Калле стиснув кулаки. Так, тепер буде всьому кінець! Расмуса відішлють за кордон. Його вже давно тут не буде, перше ніж Калле зможе покликати когось на допомогу.

Бідолашний Расмус, куди він полетить? І що вони з ним зроблять? Ох, яке свинство! Ніке немов почув думки Калле.

— Це свинство, щоб ви знали! — вигукнув він. — Бідолашний хлопчик нікому не вчинив ніякої кривди. Я не допомагатиму вам, шефе. Садовіть його в літак самі!

— Ніке! — мовив Петерс, і в голосі його задзвеніла криця. — Я вже попередив тебе і попереджаю востаннє. Подбай, щоб до сьомої години хлопець був готовий!

— Хай йому чорт! Ви ж не гірше за мене знаєте, що нещасний хлопець не вийде живий із цієї катавасії, і професор також.

— А от і не знаю, — відповів Петерс. — Якщо професор буде розважний, то... Зрештою, це справи не стосується.

— Хай йому чорт! — ще раз вилаявся Ніке.

У Калле клубок підступив до горла. Він зовсім занепав духом. Ніякої надії не лишилося. Вони намагалися, справді щосили намагалися допомогти Расмусові і професорові. Але з їхніх намагань нічого не вийшло. Принаймні ті лиходії мають перевагу в цій грі. Бідолашний, сердешний Расмус!

Охоплений відчаєм, Калле, спотикаючись, рушив у темряву. Йому конче треба зв'язатися з професором, треба підготувати його до того, що завтра рано-вранці прилетить літак, шугне з неба, немов великий хижий птах, і схопить у свої пазури Расмуса. Сяде на воду тут, у затоці, тільки-но Блюм пошле повідомлення, що вітер ущух...

Раптом Калле зупинився. Як Блюм посилатиме звідси повідомлення? У який спосіб? Калле тихо свиснув. Звичайно, десть тут має бути радіопередавач. Певне ж, він є тут, усі шпигуни та злочинці, яким потрібний зв'язок із закордоном, мають радіопередавачі.

У голові Калле зродилася ще не зовсім чітка думка. Радіопередавач — ось що саме тепер йому потрібне. Боже, де вони тримають той радіопередавач? Він мусить добратися до нього... може... може, є хоч маленька надія!

Ось перед ним будиночок... це ж із нього вийшов Блюм! Так, із нього. З вікна струменіло тьмяне світло. Тремтячи з хвилювання, Калле підкрався до вікна й зазирнув у нього. У кімнаті не було людей. Але... диво з див — радіопередавач там був, так,

справді був!

Калле натиснув на дужку дверей. Незамкнені... дякую, любий Блюме! Одним скоком Калле опинився біля радіопередавача і схопив мікрофон. Чи знайдеться в цілому світі бодай одна людина, що почує його? Хтось, що зрозуміє його відчайдушний поклик?

— Поможіть, допоможіть, — просив він притишеним голосом. — Поможіть, це говорить Калле Блюмквіст. Якщо хтось чує мене, то нехай потелефонує дядькові Б'єрку... тобто в поліцію Лільчепінга, і скаже, щоб вона прибула на острів Кальвен і врятувала нас. Острів Кальвен лежить десь за п'ятдесят кілометрів на південний схід від Лільчепінга. І нехай прибуде негайно, бо нас викрали кіднапери. Хай поквাপиться, а то станеться лихо... Острів зветься Кальвен...

Чи знайшовся в цілому світі хтось, що почув саме цього передавача? Хтось, що саме тепер сидить і дивується, чому раптом він затих?

Сам Калле також здивувався. Звідки раптом узявся паротяг, що переїхав його, і чому в нього так заболіла голова? Потім запав у темний морок і вже не мав потреби дивуватися. Але, втрачаючи свідомість, він ще почув сповнений ненависті голос Петерса:

— Я тебе вб'ю, виродку! Ніке, ходи сюди та віднеси його до тих халамидників!

17

— Тепер нам треба подумати, — сказав Калле й обережно помацав ґулю на потилиці. — Тобто треба подумати вам, бо мені, здається, вибили з голови мозок.

Єва-Лотта підійшла до нього з мокрою хусточкою й приклала її йому до голови.

— Ну от, — сказала вона, — тепер лежи й не ворущися.

Калле й сам був радий полежати. Після тяжких пригод останніх чотирьох-п'яти днів і ночей м'яка постіль була для його тіла великою втіхою. І було приємно, хоч і трохи смішно, отак лежати й дивитися, як Єва-Лотта упадає біля нього.

— Я оце сиджу і думаю, — сказав Андерс. — Сиджу і думаю, чи я ще когось так ненавиджу, як Петерса, і не можу згадати. Як добре поміркувати, то проти нього навіть той нікчемний учитель праці, що був у нас торік, здається гарною людиною.

— Бідолашний Расмус, — мовила Єва-Лотта.

Вона взяла свічник, підійшла до Расмусової постелі й освітила її. Він спав так спокійно й тихомирно, наче на світі не існувало нічого поганого. Єві-Лотті здалося, що при миготливій свічці він більше, ніж будь-коли, скидається на янгола. Личко в нього змарніло, щоки, затінені довгими темними віями, запали, а ніжні дитячі уста, що набазікали стільки дурниць, тепер, коли він спав, були невимовно зворушливі. Він здавався таким маленьким і беззахисним, що на згадку про літак, який мав прилетіти рано-вранці, в Єві-Лотти серце защеміло з жалю.

— Невже ми справді не можемо нічого зробити? — розпачливо мовила вона.

— Я б хотів замкнути десь Петерса разом із вибуховим пристроєм — кровожерно мовив Андерс і міцно стиснув губи. — З маленьким вибуховим пристроєм, що цокнув би, Петерса б не стало!

Калле стиха засміявся сам до себе. Йому саянула одна думка.

— До речі, щодо того, аби його замкнути, — сказав він. — Ми ж, власне, не замкнені. Адже я маю ключа. Ми коли завгодно можемо втекти.

— Так, дякувати Богу! — спантеличено вигукнув Андерс. — Ти ж маєш ключа! То чого ми чекаємо? Тікаймо!

— Ні, Калле повинен спокійно полежати, — заперечила Єва-Лотта. — Після такого струсу мозку йому не можна навіть підіймати голови з подушки.

— Почекаймо кілька годин, — сказав Калле. — Коли ми спробуємо забрати Расмуса в ліс, він так зареве, що буде чути на цілий острів. І нам тут спати краще, ніж десь у лісі під кущем.

— Ти говориш так мудро, що аж хочеться повірити, ніби твоя голова знов почала працювати, — погодився Андерс. — Я знаю, що ми зробимо, — поспимо кілька годин, а тоді, десь о п'ятій годині, втечемо. І помолимося Богу, щоб вітер ущух, аби котрийсь із нас зміг переплисти затоку і привести допомогу.

— Так. А то ми пропадемо, — мовила Єва-Лотта. — Ми не зможемо довго ховатися на острові. Я ж бо знаю, як бути в лісі з Расмусом, та ще й без їжі.

Андерс заліз у свій спальний мішок, якого Ніке чемно дозволив йому залишити в себе.

— Подасте мені каву в ліжко о п'ятій. — сказав він. — А тепер я спатиму.

— На добраніч, — мовив Калле, — я передчуваю, що завтра в нас буде нелегкий день.

Єва-Лотта також лягла на свою канапу. Вона заклала руки за голову й дивилася на стелю, під якою дзижчала, кружляючи, дурна муха і щоразу шугала вниз, як натикалася на неї.

— А взагалі Ніке мені подобається, — мовила вона.

Тоді повернулася на бік і дмухнула на свічку.

Кальвен, розташований десь за п'ятдесят три кілометри на південний схід від Лільчепінга, — великий розлогий острів для тих, хто ходить по ньому й шукає місця для куреня в лісі. Але для того, хто наближається до нього на літаку, він здається тільки крихітною зеленою цяткою у блакитному морі, повному таких самих крихітних зелених цяток. І ось десь у далекій далечині здіймається із землі літак і прямує до того маленького острівця, що лежить на морському узбережжі серед тисячі таких самих острівців. Літак має потужні мотори, і йому потрібно небагато годин, щоб долетіти до своєї мети. Вони, ті мотори, монотонно, безперервно гудуть, і невдовзі їхнє важке гудіння стає чутне на острові Кальвен. Воно поволі дужчає і переростає у страхітливий рев, коли літак починає знижуватися.

Море після бурі вкрите важкими брижами, але в затоці вітер менший, і літак, востаннє оглушливо загуркотівши, сідає на воду і спиняється біля пристані.

Тоді Калле нарешті прокидається. І тієї самої миті усвідомлює, що це гуркотить і реве не Ніагарський водоспад, як йому снилося, а літак, що має забрати Расмуса і професора.

— Андерсе! Єва-Лотто! Вставайте!

Він кричить так тривожно, що вмент підіймає їх із постелі. Вони розуміють, яка біда їх спіткала. Тепер хіба якесь диво допоможе їм вчасно втекти. Калле зиркає на годинника і водночас стягає Расмуса з постелі. Ще тільки п'ята година. Що за мода прилітати на дві години раніше від домовленого часу?

Расмус сонний і ніяк не хоче вставати, але вони не зважають на його опір. Єва-Лотта силоміць надягає на нього комбінезон, а він пирхає, мов роздратоване кошеня. Калле й Андерс стоять поряд і аж підстрибують з нетерплячки. Расмус щосили опирається, і врешті Андерс хапає його за шкірки й реве:

— І не думай, що такий плаксій, як ти, стане колись Білою Трояндою!

Це допомагає. Расмус замовкає, і Єва-Лотта швидко і спритно взуває його в кросівки. А Калле нахиляється над ним і благально каже:

— Расмусе, нам знов треба тікати! Може, нам доведеться сидіти в тому затишному курені, де ти вже був. І тобі треба бігти щодуху!

— Я зроду не бачив такого! — каже Расмус, бо так часом казав його батько. — Зроду не бачив такого, як це!

Нарешті вони готові. Калле кидається до дверей і напружено слухає. Але скрізь тихо. Наче дорога вільна. Він шукає в кишені ключа. Шукає, шукає...

— Ой-ой-ой, — стогне Єва-Лотта. — Тільки не кажи, що ти його загубив!

— Він має бути, — мовить Калле, такий схвилюваний, що в нього тремтять руки. — Має бути!

Але кишеня порожня, хоч скільки він у ній нишпорить. Вона ніколи ще не була така страхітливо порожня. Андерс і Єва-Лотта мовчать. Безпорадно кусають пальці й мовчать.

— А що як він випав, коли вони несли мене сюди вчора ввечері? — мовить Калле.

— Атож, чому б йому не випасти, коли все валиться, — гірко каже Єва-Лотта. — Цього й треба було сподіватися.

Секунди біжать. Дорогі секунди. Вони всі разом шукають ключа на підлозі. Всі, крім Расмуса. Він починає гратися своїми човниками з кори, і вони пливуть по канопі, на якій спав Калле і яка тепер стала Тихим океаном.

Там, у Тихому океані, лежить ключ. Расмус бере його і робить із нього капітана корабля, що називається "Гільда з Гетеборга". Це Ніке охрестив його таким гарним найменням. Бо саме так називався корабель, на якому він хтозна-коли плавав юнгою.

Секунди біжать, Калле, Андерс і Єва-Лотта шукають ключа і мало не стогнуть від хвилювання. Та Расмус і капітан "Гільди з Гетеборга" не хвилюються, нітрохи не хвилюються. Вони пливуть собі Тихим океаном, спокійно-спокійнісінько, аж поки Єва-Лотта, крикнувши, хапає капітана з містка й залишає "Гільду з Гетеборга" без керманіча серед розбурханих хвиль.

— Швидше, швидше! — підганяє Єва-Лотта Калле, подаючи йому ключа.

Він бере його і хоче вставити в замок. Та враз щось чує і розпачливо дивиться на Андерса і Єву-Лотту.

— Запізно, вони вже йдуть, — каже він. Власне, можна було й не казати, бо з того, як зблідли його друзі, він побачив, що вони чують чийсь ходу так само, як і він.

Той, хто йде, дуже поспішає, страшенно поспішає. Вони чують, як обертається ключ у замку. Двері відчиняються, і на порозі з'являється геть знавсі́ний Петерс. Він кидається просто до Расмуса й хапає його за руку.

— Ходи! — гостро каже він. — Ходи швидко!

Але Расмуса вже розгнівали всі ці замахи на його волю. Чого вони хапають усіх підряд? Спершу капітана "Гільди з Гетеборга", а тепер і його самого!

— А я не піду! — сердито кричить він. — Тікай геть, дурний інженере Петерсе!

Петерс нахилиється, рвучко хапає його на оберемок і йде до дверей. Думка, що його розлучають з Євою-Лоттою, Калле й Андерсом, панічно лякає Расмуса. Він відбивається і кричить:

— Не хочу... не хочу... не хочу!

Єва-Лотта затуляє руками обличчя і плаче. Сталося щось страхітливе. Калле й Андерс також насилу стримуються. Вони ніби закликали і, охоплені розпачем, чують, як Петерс замикає двері, як він іде, як кричить Расмус і як той крик віддаляється.

Та ось Калле отямлюється. Він дістає з кишені ключа. Тепер їм уже немає чого втрачати. Але вони повинні принаймні побачити сумний кінець цієї події, щоб потім розповісти про все поліції. Поки ще не пізно, поки Расмус і професор ще не опинилися десь далеко, де шведська поліція вже нічого не зможе вдіяти.

Вони лежать за кущами поблизу пристані й нажахано стежать за трагічним кінцем події.

Біля пристані стоїть на воді літак. І до нього підходять Блюм та Сванберг, а між ними професор із зв'язаними ззаду руками. Він зовсім не опирається, наче вже майже втратив волю до життя. Він приречено заходить у літак, сідає і бездумно дивиться поперед себе. Із великого будинку підтюпцем поспішає Петерс. Він несе Расмуса, що, як і перше, відчайдушно відбивається і кричить:

— Не хочу... не хочу... не хочу!

Петерс швидко йде вздовж пристані, і коли професор бачить свого сина, на обличчі в нього проступає вираз страшного розпачу, — Єві-Лотті, Калле й Андерсові здається, що то вже розпач понад людські сили.

— Я не хочу... не хочу... не хочу... — кричить Расмус.

Петерс люто б'є його, щоб він замовк, та Расмус кричить так, як ніколи ще не кричав.

Раптом на пристані з'являється Ніке, вони навіть не помітили, звідки він прийшов. Обличчя в нього червоне, кулаки стиснені. Він не ворушиться, тільки мовчки дивиться на Расмуса з невимовним смутком і співчуттям в очах.

— Ніке, — кричить Расмус, — Ніке, допоможи мені! Ти не чуєш, Ніке...

Його тоненький голос уривається, він плаче й розпачливо простягає руки до Ніке, що завше такий добрий до нього й робить йому з кори такі гарні човники.

І враз стається щось несподіване. Ніке, немов великий, розлючений бугай, мчить

уздовж пристані. Він наздоганяє Петерса біля самого літака і, ревучи, вихоплює в нього з рук Расмуса. Тоді б'є Петерса кулаком у підборіддя так, що той мало не падає. А поки він відновлює рівновагу, Ніке вже щосили біжить назад уздовж пристані.

Петерс кричить йому навздогін, і Єва-Лотта здригається, бо страшнішого крику вона ніколи не чула:

— Стій, Ніке! Стій, бо стрілятиму!

Але Ніке не стає. Він тільки міцніше притискає до себе Расмуса і мчить до лісу.

Лунає постріл. Потім другий. Та, видно, Петерс надто схвильований, щоб добре прицілитись. Ніке й далі біжить і скоро зникає між ялинами.

Петерс реве просто-таки нелюдським голосом. Той рев означає, що Блюм і Сванберг мають бігти за ним. І вони всі троє кидаються за втікачем.

Калле, Андерс і Єва-Лотта й далі лежать за кущами й нажахано дивляться в ліс. Що там діється між ялинами? Коли нічого не видно, стає ще страшніше. Вони тільки чують жахливий крик і прокльони Петерса, що поволі віддаляються в глибину лісу.

Тоді Калле звертає погляд в інший бік. У бік літака. В ньому сидять професор і пілот, що стереже його й літака. Більше нікого там немає.

— Андерсе, — шепоче Калле, — можна мені взяти твого ножа?

Андерс відстібає від паска фінського ножа.

— Що ти хочеш робити? — питає він також пошепки.

Калле пробує, чи ніж гострий, і відповідає:

— Саботувати. Не дати літакові піднятися. Це єдине, що я тепер можу придумати.

— Атож, непогана думка для людини з проламаним черепом, — схвально шепоче Андерс.

Калле роздягається.

— Десять за хвилину добре крикніть кілька разів, — каже він. — Щоб пілот подивився у ваш бік.

І рушає в дорогу. Скрадаючись між ялинами, робить великий гак і наближається до пристані. А коли Єва-Лотта й Андерс розпанахують тишу страхітливим покликом індіанців, пробігає решту кілька метрів до помосту і пірнає у воду.

Він добре розрахував. Пілот пильно вдивляється в той бік, звідки пролунав поклик індіанців, і не бачить тоненького хлоп'ячого тіла, що, мов блискавка, пролітає повз нього.

Калле пливе під помостом пристані. Пливе нечутно, саме так, як навчився плисти за роки війни Троянд. Скоро він досягає кінця пристані й опиняється коло літака. Він обережно виглядає з води і бачить крізь відчинені двері пілота в кабіні. Бачить також професора, а ще важливіше, що професор бачить його. Калле показує ножа і робить ним кілька рухів, ніби щось проколює, аби професор зрозумів, чого він з'явився тут.

І професор розуміє. І розуміє також, що треба робити йому самому. Якщо Калле почне орудувати ножом коло літака, то без шурхоту не обійдеться, і пілот неодмінно почує його. Коли не заглушити того шурхоту ще гучнішими звуками з другого боку.

Професор бере на себе відповідальність за ті звуки. Він починає кричати, лаятися,

тупотіти ногами. Нехай пілот подумає, що він збожеволів, — бо й справді диво, що він таки не збожеволів.

Від першого гучного крику полоненого пілот здригається. З несподіванки він лякається, а тоді лютує, що злякався.

— Стули пащеку! — каже він з якоюсь дивною чужинецькою вимовою. Він добре не знає шведської, але принаймні цей вислів йому відомий.

— Чуєш, стули пащеку! — каже він, і через дивну чужинецьку вимову ці слова в його устах звучать доволі добродушно.

Але професор горлає і тупає ногами ще дужче.

— Я лаятимуся, скільки захочу! — кричить він і тієї хвилини відчуває, що йому справді добре трохи покричати й потупати ногами. Це заспокоює його напружені нерви.

— Чуєш, стули пащеку, — знов каже пілот, — а то я роз'юшу тобі носа!

Але професор кричить далі, а внизу у воді швидко й методично орудує ножом Калле. Перед ним лівий понтон літака, і він раз по раз штрикає в нього ножом, загання його в гуму всюди, куди тільки може досягти. Крізь маленькі дірочки починає просочуватися вода. Калле задоволений своєю роботою.

"Так, так, ви б знайшли, де застосувати легкий непробивний метал, коли на те пішлося", — думає він, пливучи назад під помостом пристані.

— Чуєш, стули пащеку! — ще раз каже пілот, так само добродушно.

І цього разу професор слухається його.

18

Вівторок, перше серпня, шоста година ранку. Сонце осяває острів Кальвен, синє море, квітучий верес, траву, мокру від роси. Єва-Лотта стоїть у кущі і блює. Невже її ціле життя нудитиме, коли вона згадуватиме цей ранок? Бо вони ніколи його не забудуть, ні вона, ні її друзі, що були з нею на цьому острові.

А все через постріл. Десь серед лісу хтось вистрілив. Десь далі, досить далеко від них. Але в ранковій тиші він озвався гучною, зловісною луною, і той звук ударив у барабанні перетинки так гостро й болісно, що її занудило і вона пішла в кущі й виблювала.

Невідомо, в кого влучила та куля. Вони тільки знали, що десь у лісі були Расмус і Ніке, а з ними лиходії, які мали зброю. І нічого не можна було вдіяти. Лише чекати, не знаючи до пуття, чого саме. Сподіватися на щось, на що завгодно, аби лише воно змінило це нестерпне становище. Чекати цілу вічність! Здавалося, що цьому ніколи не буде кінця. Що так буде завше — ранній ранок над довгою пристанню, літак, що погойдується на воді, маленька плиска, що дріботить лапками серед купин з кущами вересу, червоні мурашки, що лазять по камені за кущами, де вони лежать долілиць і чекають. А там, у лісі, немає нічого, крім тиші. Невже справді так триватиме вічно?..

Андерс має дуже добрий слух, і він перший чує якийсь звук.

— Я щось чую, — каже він. — Наче пливе моторний човен!

Єва-Лотта й Калле також дослухаються. Справді десь із моря долинає ледь чутне

торохтіння. В цих порожніх шхерах, наче забутих від Бога і людей, те легеньке торохтіння мотора — перший звук, що долинає до них із зовнішнього світу. За п'ять днів, що вони пробули на цьому острові, тут не з'явилася жадна людина, жаден моторний човен, навіть жадна маленька пласкоденка з рибалкою, який ловить окунів. Але тепер десь у затоці пливе моторний човен. Може, сюди? Хтозна. Тут багато заток і проток, є тисячі можливостей, що цей човен пливе у зовсім інший бік. Але якщо він пропливатиме близько, то чи не можна вибігти на пристань і закричати з усієї сили: "Пливіть сюди, плівіть сюди, поки не пізно!" А що, коли в човні прогулюється веселе товариство, яке помагає їм руками і попливе собі далі, й гадки не маючи наблизитись і поцікавитися, про що йдеться?

З кожною хвилиною їм дедалі важче витримувати цю напругу й непевність.

— Після цього ми вже ніколи не будемо нормальними людьми, — каже Калле.

Єва-Лотта й Андерс не слухають його. Вони нічого вже не сприймають, крім торохтіння човна в морі. Воно наближається. Невдовзі вони вже бачать човен, ще ген-ген далеко. Тобто човни — їх щонайменше два!

Але і з лісу хтось з'являється. Це Петерс. А за ним, наступаючи йому на п'яти, — Блум і Сванберг. Вони мчать до літака, наче йдеться про їхнє життя. Мабуть, вони також чують торохтіння моторних човнів, і їх бере страх. Ніке й Расмуса не видно. Може, це означає... ні, вони не мають сили думати, що це означає! Вони не зводять очей із Петерса. Тепер той уже коло літака і влізає у кабіну до професора. Для Блюма і Сванберга, мабуть, немає місця. Бо чутно, як Петерс гукає їм:

— Сховайтесь тим часом у лісі! Ввечері вас заберуть!

Пропелер шурхотить. Літак починає рухатися по воді вперед і назад, і Калле боляче закусує губи. Зараз буде видно, чи вдався його саботаж, чи ні.

Уперед і назад. Уперед і назад на воді. Але знятися літак не може. Він важко перехиляється на лівий бік. Перехиляється дедалі нижче і врешті перекидається.

— Ура! — вигукує Калле, забувши про все. Але згадує, що там є й професор та ще й із зв'язаними руками, і його охоплює тривога. Адже літак тоне!

— Ходімо! — кричить він Єві-Лотті й Андерсові.

І вони вибігають із кущів, невеличке здичавіле військо, що так довго лежало в засідці.

Літак затонув у затоці. Його вже не видно. Та на воді плаває троє людей. Вони занепокоєно рахують: так, їх троє.

І раптом з'являються моторні човни. Моторні човни, про які вони встигли забути. І... О Боже, хто це стоїть на прові в одному з них?

— Дядьку Б'єрку! Дядьку Б'єрку! Дядьку Б'єрку!

Вони так кричать, що в них мало не лопають голосові зв'язки.

— Ох, це ж дядько Б'єрк, — схлипує Єва-Лотта, — любий дядько Б'єрк, як добре, що він тут!

— І привів із собою стільки поліції! — і собі кричить Калле. Він не тямиться з радощів — такий тягар звалився з них!

У затоці кипить, мов у казані. Вони бачать тільки мигтіння поліційних мундирів, бачать рятувальні кружала, що їх кидають у воду, і людей, яких витягають із води. Принаймні вони бачать витягнених двох. А де ж третій?

Третій пливе до берега. Видно, не хоче нічєї допомоги. Думає врятуватися сам. Один із моторних човнів женеться за ним. Але він чимало випереджає того човна.

Ось він досягає пристані. Чіпляється за неї, вилазить нагору і щодуху біжить, хляпаючи мокрими штаньми, просто туди, де ховаються Андерс, Єва-Лотта й Калле. Вони знов залізли за кущі, бо той, хто біжить, доведений до розпачу, і вони бояться його.

Тепер він уже біля самих них, і вони бачать його очі, сповнені люті, розчарування й ненависті. Але сам він нічого не бачить, не бачить маленького бойового загону за кущами. Не знає, що його найлютіші вороги так близько. Та саме як він пробігає поряд, шлях йому перетинає тонка кістлява хлоп'яча нога. І він із прокльонами летить стрімголов додолю серед купин, зарослих вересом. І на нього накидаються його вороги, всі троє разом. Вони лежать на ньому, тримають його за руки й за ноги, притискають до землі йому голову і кричать так, що аж луна котиться:

— Дядьку Б'єрку! Дядьку Б'єрку, допоможіть нам!

І дядько Б'єрк поспішає їм на допомогу. Ще б пак. Він ніколи не підводить своїх друзів, відважних лицарів Білої Троянди.

А серед лісу лежить горілиць на мохові чоловік, а біля нього сидить маленький хлопчик і плаче.

— Дивися, Ніке, в тебе йде кров, — каже Расмус.

На сорочці в Ніке червона пляма, і вона швидко збільшується. Расмус показує на неї брудним пальчиком.

— Пхе, ляпало, який він дурний, той Петерс! Він стріляв у тебе, Ніке?

— Так, — відповідає Ніке кволим, трохи дивним голосом. — Так, він стріляв у мене... але ти не плач через це... головне, що ти врятуєшся!

Він, убогий, простодушний моряк, лежить там і думає, що прийшла його смерть. І радий. Він наробив стільки дурниць за своє життя і радий, що останній його вчинок справді добрий. Він урятував Расмуса. Він сам ще не знає, лежачи там, чи воно справді так, але принаймні знає, що намагався врятувати його. Знає, що біг, поки його серце роздулося, мов ковальський міх, і він відчув, що більше не витримає. Знає, що міцно тримав Расмуса в обіймах, поки його досягла куля і він упав. А Расмус побіг, як сполохане зайчєня, і сховався. Але тепер воно, те зайчєня, знов повернулося до Ніке, а Петерс зник. Раптом дуже заквапився і втік. Видно, побоювся лишитися й пошукати Расмуса. Тож тепер вони самі, Ніке і цей маленький хлопчик, що сидить поряд із ним і плаче, єдиний, до кого Ніке за ціле своє життя так прихилився. Ніке й сам не знає, коли воно почалося... може, вже першого дня, коли він зробив Расмусові лука і той із вдячності обняв його за шию і сказав:

— Я думаю, що ти добрий, любий Ніке!

Але тепер Ніке дуже стурбований, як йому відіслати звідси Расмуса — назад до

решти дітей? Щось, мабуть, сталося там біля пристані. Літак і досі не знявся, та й моторний човен щось означає. Щось наче підказує Ніке, що ця страшна історія закінчується і Петерсові також настає кінець, так само як і йому. Ніке задоволений. Усе буде добре, аби тільки Расмус зараз повернувся до свого батька. Мала дитина не повинна сидіти сама в лісі й дивитися, як хтось помирає. Ніке хоче уберегти від цього свого приятеля, але не знає, як це зробити. Він не може сказати йому: "Тобі треба йти, бо старий Ніке помирає і хоче залишитися сам... лежати тут на самоті й радіти, що ти знов вільний, щасливий хлопчик, який може гратися своїм луком і своїми човниками, які зробив тобі з кори Ніке".

Ні, так не можна сказати! Та ще й Расмус обіймає рукою його шию і ласкаво мовить:

— А тепер ходімо, Ніке, ходімо звідси! Ходімо до мого тата!

— Ні, Расмусе, — кволим голосом відповідає Ніке. — Я не можу йти, не подужаю, розумієш, мені доведеться лишитись. Але ти йди сам... я хочу, щоб ти пішов!

Расмус відкопилує спідню губку.

— А от я й не піду, — рішуче каже він. — Я почекаю, поки й ти підеш зі мною. Отак!

Ніке мовчить. Він уже не має сили, та й не знає, що сказати. А Расмус тицяє носиком у його щоку й шепоче:

— Бо я тебе дуже, дуже люблю!

І Ніке плаче. Він не плакав відтоді, як був дитиною. А тепер плаче. Тому що він дуже стомлений і тому, що це вперше хтось каже йому такі слова.

— Невже, — схлипує Ніке, — невже ти любиш кіднапера?

— Люблю, я думаю, що кіднапери добрі, — запевняє його Расмус.

Ніке збирається на силі й мовить:

— Расмусе, тепер ти повинен зробити так, як я скажу. Ти повинен піти до Калле, Андерса і Єви-Лотти. Ти повинен стати Білою Трояндою. Ти ж хочеш цього?

— Хочу, тільки...

— От бачиш! То поспішай! Я думаю, що вони чекають на тебе.

— А як же ти, Ніке?

— Я лежатиму тут, на мохові, і мені буде добре. Лежатиму, відпочиватиму і слухатиму, як щебечуть пташки.

— Але ж... — починає Расмус. І раптом чує далеко чийсь голос. Хтось гукає його на ім'я. — Це тато, — радісно каже він.

І Ніке знов плаче, але тепер нечутно, уткнувши голову в мох. Іноді Бог буває милосердний до старих грішників — тепер йому вже можна не турбуватися за Расмуса. Ніке плаче із вдячності... і тому, що йому важко прощатися з маленьким хлопчиком у брудному комбінезончику, який стоїть коло нього й вагається, чи йому йти до тата, чи залишатися з Ніке.

— Іди і скажи татові, що в лісі лежить нікчемний старий кіднапер, — мовить Ніке.

Тоді Расмус знов обіймає його за шию і, хлипаючи, каже:

— Ти зовсім не нікчемний старий кіднапер, Ніке!

Ніке насилу підіймає руку і гладить Расмуса по щоці.

— Прощай, Расмусе, — шепоче він. — Іди і стань Білою Трояндою. Найкращою з усіх Білою Трояндою...

Расмус знов чує, що його гукають. Він, і далі схлипуючи, підводиться, нерішуче стоїть і дивиться на Ніке. Потім рушає в той бік, де чути голос, обертається кілька разів і махає рукою. Ніке не має сили помахати йому рукою у відповідь, але проводить маленьку дитячу постать поглядом простодушних синіх очей, повних сліз.

Ось Расмуса вже не видно. Ніке заплющує очі. Тепер він задоволений... і втомлений. Тепер добре буде заснути.

19

— Вальтер Сігфрід Станіслаус Петерс, — сказав комісар поліції державної безпеки, — все збігається. Нарешті! Вам не здається самому, що вас уже пора спіймати?

Інженер Петерс пропустив його запитання повз вуха.

— Дайте мені сигарету, — нетерпляче мовив він. Поліцай Б'єрк підійшов до нього й засунув йому між губи сигарету "Робін Гуд".

Петерс сидів на камені біля пристані. Він був у наручниках. Біля нього стояли решта: Блюм, Сванберг і чужоземний пілот.

— Мабуть, ви знаєте, що ми вже давно полюємо на вас, — повів далі комісар. — Ми запеленгували ваш радіопередавач два місяці тому, але ви зникли саме тоді, як ми мали спіймати вас. Ви що, втомилися шпигувати й перекинулись на викрадання людей?

— А хіба не однаково, — з відвертим цинізмом відповів Петерс.

— Може, й так, — сказав комісар. — Та в кожному разі вам уже не світить ні те, ні те.

— Так, тепер уже більшість тих справ, які я залагоджував, мені не світять, — гірко погодився Петерс і кілька разів глибоко затягнувся сигаретою. А тоді мовив: — Я б хотів про одне спитати вас. Як ви довідалися, що я на острові Кальвен?

— А ми не знали про це, поки не прибули сюди, — відповів комісар. — А прибули ми сюди завдяки тому, що один старий шкільний учитель у Лільчепінгу вчора ввечері випадково спіймав на коротких хвилях повідомлення від нашого приятеля Калле Блюмквіста.

Петерс глянув на Калле.

— Я так і думав, — сказав він. — Що б мені було прийти на дві хвилини раніше й порішити його! Прокляті дітлахи! Це вони в усьому винні від самого початку. Мені легше було б боротися з цілою шведською поліцією державної безпеки, ніж із ними трьома.

Комісар підійшов до трьох Білих Троянд, що сиділи на пристані.

— Поліція державної безпеки рада, що має таких чудових помічників.

Усі троє скромно опустили очі. А Калле подумав, що, властиво, вони допомагали не поліції державної безпеки, а тільки Расмусові.

Петерс затоптав каблучком недопалок і стиха вилаявся.

— Чого ми чекаємо, — сердито сказав він. — їдьмо!

Зелений острівець серед сотень інших у синьому літньому морі. Сонце освітлює маленькі будиночки, довгу пристань і всі човни, що там припнуті й гойдаються на хвилях. Високо над верхів'ями ялин літають білокрилі чайки. Час від часу котрась із них блискавично пірнає у воду й шугає вгору із верховодкою у дзьобі. Маленька плиска й далі щось шукає у вересі, а червоні мурашки й далі лазять по тому камені, біля якого діти ховалися. І, мабуть, так буде сьогодні, і завтра, і всі подальші дні, поки скінчиться літо. Але ніхто не знатиме про це, бо нікого тут не буде. Скоро, дуже скоро вони покинуть цей острівець, він зникне в них з-перед очей, і вони ніколи більше не побачать його.

— Я вже не бачу будиночка Єви-Лотти, — мовив Калле.

Вони сиділи купкою на кормі моторного човна і все озиралися на зелений острів, який саме залишали. І, озираючись, щоразу здригалися. Вони були раді, що залишають ту сонячну, зелену в'язницю.

Расмус не озирався назад. Він сидів на колінах у батька і був стурбований тим, що в нього така густа борода. А що, як вона ростиме далі і стане така довга, що вплутуватиметься в колесо, коли батько їхатиме на мотоциклі?

Турбувало його і ще одне.

— Тату, чого Ніке спить серед дня? Я хочу, щоб він не спав, а говорив зі мною.

Професор сумно поглянув на ноші, де лежав непритомний Ніке. Чи зможе він колись подякувати цьому чоловікові за те, що він зробив для його сина? Мабуть, ні. Ніке був у поганому стані й мав небагато шансів вижити. Мине щонайменше дві години, поки він опиниться на операційному столі, а тоді, певне, вже буде запізно. Це справді були ніби перегони її смертю. Поліцей Б'єрк робив усе, щоб витиснути з мотора найбільшу швидкість, але...

— Я вже не бачу пристані, — сказала Єва-Лотта.

— То й добре, що не бачиш, — мовив Калле. — Глянь, Андерсе, а он та скеля, з якої ми пірнали.

— І наш курінь, — буркнув Андерс.

— А знаєш, тату, як гарно спати в курені, — сказав Расмус.

Раптом Калле згадав про одну справу, яку треба було обговорити з професором.

— Я сподіваюся, що ваш мотоцикл, професоре, стоїть там, де ми його лишили, — сказав він. — Сподіваюся, що його ніхто не поцупив.

— Ми можемо поїхати туди будь-коли й перевірити, — відповів професор. — Я більше хвилююся за свої папери.

— Тихо! — прошепотів Калле. — Я заховав їх у надійному місці.

— Тепер ти вже, мабуть, можеш сказати, де, — зацікавлено мовила Єва-Лотта.

Калле таємниче всміхнувся.

— Відгадайте! Звісно, в шаховці на горищі пекарні, у нашій скриньці!

Єва-Лотта охнула.

— Ти здурів! А що, як Червоні Троянди їх викрали!

Така думка трохи стурбувала Калле. Та він скоро заспокоївся.

— Тихо! — мовив він. — Тоді ми викрадемо їх назад!

— Так, — жваво підхопив Расмус. — Ми кинемо бойовий поклик і викрадемо їх назад. Я також стану Білою Трояндою, тату!

Це сенсаційне повідомлення не заспокоїло професора.

— Калле, я посивію через тебе, — сказав він. — Звісно, я буду вдячний тобі довіку, але кажу, якщо папери пропадуть...

Поліцай Б'єрк перебив його:

— Не хвилюйтеся, професоре! Якщо Калле Блюмквіст каже, що ви отримаєте папери, то так і буде!

— Принаймні Кальвен уже не мозолить нам очі, — сказав Андерс і сплюнув у вир, що здіймався за човном.

— А Ніке спить та й спить, — мовив Расмус.

Любий давній штаб — ніхто не мав кращого штабу, як лицарі Білої Троянди! Пекареве горище — велике й містке, там є безліч чудових речей. Лицарі Білої Троянди за чимало років позносили сюди, як білки в дупло, всі свої коштовності. Луки, щити, дерев'яні мечі прикрашають стіни. Під гребенем даху висить трапеція. По кутках лежать м'ячики для настільного тенісу, боксерські рукавиці і старі тижневики. А під однією довшою стіною стоїть стара шаховка Єви-Лотти, де Білі Троянди зберігають скриньку зі своїми реліквіями. В тій скриньці сховані і професорові папери. Радше, були сховані. Тепер він отримав їх назад, ті коштовні папери, що наробили стільки клопоту, а надалі триматиме в банківському сейфі.

Ні, Червоні Троянди не поцупили їх. Дарма Єва-Лотта боялася.

— Хоч, якби ми знали, що вони там, то перенесли б до свого штабу, — сказав Сікстен, як лицарі Червоної і Білої Троянд разом обговорювали те, що сталося. Вони сиділи в пекаревому садку над річкою, і Андерс розповідав їм ту моторошну історію, вимахуючи руками і не гребуючи гучними словами.

— Усе почалося з того, що я висів на куці ввечері в четвер. Відтоді ми не мали спокійної хвилини, — виголосив він.

— Вічно вам щастить, — гірко мовив Сікстен. — Чому ті кіднапери не з'явилися на кілька хвилин раніше, коли повз Еклюдову віллу проходили ми?

— Цього ще бракувало, — сказала Єва-Лотта. — Бідолашному Петерсові довелося б ще й морочитися з вами, наче йому мало довічного ув'язнення.

— Ти напрошуєшся на прочуханку? — грізно мовив Сікстен.

Це було першого вечора після того, як вони повернулися додому. Потім минуло кілька днів. І ось Білі Троянди зібралися у своєму штабі на пекаревому горищі. Їхній ватажок, стоячи посеред горища, промовляв гучним голосом:

— Шляхетний чоловік і відважний воїн буде посвячений у лицарі Білої Троянди. Витязь, саме ім'я якого навіває страх далеко навкруги. Расмусе Расмуссоне, вийди наперед!

Витязь, саме ім'я якого навіває страх, вийшов наперед. Він, правда, був малий і наче не навівав страху, але на чолі в нього світився шляхетний запал, як і в кожного

лицаря Білої Троянди. Він звернув погляд на свого ватажка. Його сині очі сяяли, і те сяйво свідчило, що тепер здійснюється його заповітна мрія. Нарешті він стане лицарем Білої Троянди, нарешті!

— Расмусе Расмуссоне, підійми праву руку і склади священну присягу. Ти маєш присягнути, що будеш вірний Білій Троянді тепер і на віки вічні, що не зраджуватимеш її таємниць і перемагатимеш Червоних Троянд скрізь, куди тільки вони поткнуть свого носа.

— Я спробую, — сказав Расмус Расмуссон. Він підняв руку й почав проказувати: — Я присягаюся бути Білою Трояндою тепер і на віки вічні і зраджувати всі таємниці, які винюхаю, — пхе, ляпало, — присягаюся на цьому!

— Зраджувати всі таємниці він справді мастак, — шепнув Калле Єві-Лотті. — Я зроду не бачив дитини, що балакала б стільки зайвого, як він.

— Так, — погодилась Єва-Лотта. — Але однаково він гарний.

Расмус очікувально дивився на ватажка, — що буде далі?

— Ох, та ти ж дурницю сказав, — мовив Андерс. — Та, зрештою, байдуже. Расмусе Расмуссоне, стань навколішки.

І Расмус став навколішки на вичовгану підлогу горища. Він був такий радий, що йому хотілося навіть погладити дошки підлоги — адже відтепер тут буде і його штаб!

Ватажок зняв зі стіни меч.

— Расмусе Расмуссоне, — мовив він, — оскільки ти склав священну присягу бути вірним Білій Троянді, я посвячую тебе у лицарі Білої Троянди.

Він ударив Расмуса мечем по плечі, і той, сяючи з радощів, підвівся з підлоги.

— Тепер я справді Біла Троянда? — спитав він.

— Біліша за багатьох інших, — сказав Калле. Тієї миті у відчинене вікно на горищі влетів камінчик і впав на підлогу. Андерс квапливо підняв його.

— Виклик від ворога, — сказав він, розгортаючи папірця, що був намотаний на камінчика.

— Що там пишуть нікчемні Червоні? — спитала Єва-Лотта.

"Шалудиві, паршиві пуделі з ордену Білої Троянди, — прочитав Андерс.

— Шукати старі папери за книжковою шафою ви вмієте, але Виликого Мумрика ни знайдите довіку. Бо він знайшов сховок у кублі Виликого Дикого звіра, а ім'я його ТАЄМНИЦЯ! Та коли Вили-кий Дикий звір укусить вас за носи, то ви скажете половину його імени. А решта буде те, чим присмачують їжу, втямили, шалудиві пуделі?"

— Ви тепер кинете бойовий поклик? — з надією в голосі спитав Расмус, коли ватажок закінчив читати.

— Ні, спершу нам треба подумати, — відповіла Єва-Лотта. — Расмусе, що ти скажеш, коли я вкушу тебе за носа?

— Скажу: перестань! — відповів Расмус.

Єва-Лотта нахилилася і грайливо вкусила його за круглий кінчик носа.

— Ой! — зойкнув Расмус.

— Атож, кажуть "ой", — мовила Єва-Лотта.

— А їжу присмачують перцем, — сказав Андерс. — "Ойперець"! Дурнішої назви й не придумаєш. Навіть для Червоних занадто дурна.

— Ойсіль, — сказав Калле. — їжу присмачують сіллю.

— Як же вони спромоглися покласти Великого Мумрика до Ойсілевої буди? — здивувалася Єва-Лотта. — Мабуть, приспали його хлороформом.

— Кого, Великого Мумрика? — обурився Андерс.

— Та ні, Ойсіля, звичайно!

Ойсілем звали кунделя головного лікаря. Пес був такий лютий, як і сам головний лікар, а це вже багато важило.

— Вони, певне, стежили, коли доктор Гальберг водив його на прогулянку, — сказав Калле.

— І що нам робити? — спитала Єва-Лотта. Вони посідали на підлогу й почали радити раду.

Расмус також. Він слухав вухами й очима, — тепер нарешті почнеться найцікавіше.

Андерс глянув на Расмуса, і очі в нього засвітилися. Расмус так довго й віддано чекав, поки нарешті стане Білою Трояндою, що вони не мали серця відмовити йому. Хоч, властиво, дуже морочливо було панькатися з таким малим хлопцем, що весь час плутався в них під ногами. Треба було придумати Расмусові якесь завдання, щоб він не дуже заважав. А самим спокійно обмірковувати все, пов'язане з війною Троянд.

— Послухай Расмусе, — сказав він. — Піди до лікарні й поглянь, чи Ойсіль сидить у своїй буді!

— Можна мені кинути бойовий поклик? — спитав Расмус.

— Можна, — відповіла Єва-Лотта. — Тільки йди!

І Расмус пішов. Він уже багато годин учився лазити по мотузці, якою Білі Троянди вибиралися до свого штабу і спускалися з нього. Вгору він іще не міг вилізти, але шугнути вниз міг, хоч те шугання здавалося йому вкрай небезпечним.

Тепер він ухопився за мотузку й кинув найгрізніший бойовий поклик з усіх, які будь-коли лунали в пекаревому садку.

— Чудово, — сказав Андерс, коли Расмус зник. — Нарешті можна поговорити про наші справи. Поперше, треба вивідати, коли саме доктор Гальберг ходить на прогулянку з Ойсілем. Це зробиш ти, Єво-Лотто.

— Буде зроблене, — сказала вона.

Расмус подався до лікарні. Він знав, куди йти, бо вже провідував Ніке. Головний лікар мешкав у віллі зовсім близько від лікарні, і на подвір'ї в нього стояла собача буда. На хвіртці до садиби головного лікаря було написано: "Приватна власність" і "Стережіться собаки". Але, на щастя, Расмус не вмів читати, тому спокійно зайшов на подвір'я. Ойсіль лежав у буді. Він злісно загарчав на Расмуса, і той стурбовано зупинився. Він не так зрозумів своє завдання. Вирішив, що йому треба було принести Великого Мумрика до штабу, а як же його взяти, коли Ойсіль так гарчить на нього? Расмус озирнувся навколо, шукаючи, кого б покликати на допомогу, і, на свою велику

втіху, побачив, що до нього йде якийсь дядько. До того ж, виявилось, що це був лікар, який оперував Ніке.

Доктор Гальберг саме йшов до лікарні, коли побачив маленького лицаря Білої Троянди перед будою Ойсіля. Звичайно, доктор не знав, що це був лицар, а то б виявив до нього більше розуміння. Тепер же він був сердитий і прискорив ходу, щоб покарати грішника. Та Расмус, який вірив, що добрі не тільки кіднапери, а й головні лікарі, благально глянув йому в суворе обличчя і сказав:

— Слухай-но, заberi на хвилину собаку, бо мені треба дістати з буди Великого Мумрика.

А коли доктор не кинувся стрімголов виконувати його прохання, Расмус узяв його за руку, лагідно, але рішуче повів до буди і сказав:

— Будь ласка, швидше, бо я дуже поспішаю.

— Он як, поспішаєш? — мовив доктор і засміявся.

Тепер він упізнав Расмуса — це ж той хлопчик, якого були вкрали і про якого так багато писали в газетах.

— Ти хіба не підеш зі мною привітатися з Ніке? — спитав доктор.

— Піду, але спершу мені треба забрати Великого Мумрика, — непохитно відповів Расмус.

Ніке довідався все про Великого Мумрика. Навіть побачив його. Расмус гордо тицьнув камінця йому під самий ніс. Він також кинув бойовий поклик Білої Троянди, щоб Ніке почув, як він звучить.

— Тепер я вже Біла Троянда, розумієш? — пояснив Расмус. — Годину тому я склав присягу.

Ніке замилювано подивився на нього.

— Так, кращої Білої Троянди не було ніколи, — сказав він.

Расмус погладив його по руці і сказав:

— Добре, Ніке, що ти вже не спиш.

Ніке теж так вважав: добре, що він уже не спить. Але ще мине якийсь час, поки його виписуть із лікарні. Та він знав, що одужає, — а потім, мабуть, усе якось владнається. Доктор Гальберг і професор обіцяли допомогти йому, скільки зможуть. Ніке був спокійний за своє прийдешнє.

— І добре, що в тебе вже не йде кров, — повів далі Расмус, показуючи на сорочку Ніке, білу й гарну, без жадної краплі крові.

Ніке також був радий, що в нього вже не йде кров. Він раніше ніколи не хворів і як дитина природи відчував глибоку пошану до всяких дивовижних лікарських вигадок. Хоч би до переливання крові, про що він дуже хотів розповісти Расмусові. Ну хто б подумав: лікарі взяли кров в іншого чоловіка і влили йому, бо він утратив багато власної крові там, на острові Кальвен.

— Узяли в іншого кіднапера? — спитав Расмус, якому також здавалось великим дивом, що лікарі до такого додумалися.

Раптом він заквапився. Власне, коли хтось бере участь у війні Троянд, то не

повинен відвідувати хворих. Він міцно стиснув у руці Великого Мумрика й рушив до дверей.

— До побачення, Ніке, — сказав він. — Я прийду до тебе іншого дня.

І не встиг Ніке відповісти, як він зник.

— Гарне хлопчєня, — промовив Ніке сам до себе.

Калле, Андерс і Єва-Лотта й досі сиділи на пекаревому горищі. Там щойно побував пекар Лісандер зі свіжими булочками.

— Як щиро казати, то ви не заслужили ніяких булочок, — пробурмотів він. — Скільки через вас буває клопоту. Але хай уже, — додав він і погладив Єву-Лотту по щоці. — Пару булочок ви все-таки заслужили!

Тільки-но він спустився до пекарні, як знадвору почувся бойовий поклик. Це повертався посланий у розвідку лицар Білої Троянди. Гупаючи ногами, немов цілий загін вояків, він піднявся сходами нагору.

— Ось, — сказав він і кинув Великого Мумрика на підлогу.

Калле, Андерс і Єва-Лотта витріщили на нього очі. Потім глянули на Великого Мумрика. Потім глянули одне на одного і засміялися.

— Біла Троянда отримала секретну зброю, — сказав Андерс. — Ми отримали Расмуса.

— Так, тепер хай Червоні начуваються, — мовив Калле.

Расмус занепокоєно позирав то на одного, то на другого. Невже вони сміються з нього? Хіба він не зробив усе як слід?

— Я ж зробив добре, — боязко сказав він. Єва-Лотта дала йому легенького щигля по носі.

— Так, Расмусе, — мовила вона, сміючись, — ти справді зробив добре.

Примітки

1

Ере — найдрібніша монета у Швеції.

2

Густав Васа (1496-1560) — шведський король.

3

Популярні серед туристів королівський палац і парк біля Стокгольма.

4

Королівська резиденція у провінції Естер'єтланд із руїнами монастиря XII сторіччя.